

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

28

YASAMA YILI

3

SIRA SAYISI: 198

**İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin İklim Kanunu Teklifi
(2/2927) ve Çevre Komisyonu Raporu**

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
<https://www.tbmm.gov.tr/yasama/komisyon-raporlari>
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

• 2/2927 Esas Numaralı Teklifin

- TBMM Başkanlığına Sunuş Yazısı4

- Katılma Yazıları6

- Genel Gerekçesi7

- Madde Gerekçeleri.....9

• Çevre Komisyonu Raporu.....21

• Muhalefet Şerhleri29

• Teklif Metni..... 116

• Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin 116

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İklim Kanunu Teklifimiz ve gerekçesi ekte sunulmaktadır.

Gereğini arz ederiz.

<i>Mustafa Demir</i> İstanbul	<i>Emel Gözükkara Durmaz</i> Bursa	<i>Mustafa Arslan</i> Tokat
<i>Şamil Ayrım</i> İstanbul	<i>Seda Sarıbaş</i> Aydın	<i>Mehmet Emin Öz</i> Erzurum
<i>Cevahir Asuman Yazmacı</i> Şanlıurfa	<i>Şengül Karslı</i> İstanbul	<i>Fatma Serap Ekmekci</i> Kastamonu
<i>Yıldız Konal Süslü</i> İstanbul	<i>Radiye Sezer Katırcıoğlu</i> Kocaeli	<i>Lütfiye Selva Çam</i> Ankara
<i>Derya Bakkak</i> Gaziantep	<i>Behiye Eker</i> İstanbul	<i>Hüseyin Özhan</i> Adıyaman
<i>Nazım Elmas</i> Giresun	<i>Ahmet Çolakoğlu</i> Zonguldak	<i>Halil Eldemir</i> Bilecik
<i>Yusuf Ziya Aldatmaz</i> Bartın	<i>Mehmet Uğur Gökgöz</i> Isparta	<i>İbrahim Ethem Taş</i> Antalya
<i>Cevahir Uzkuşt</i> Niğde	<i>Yahya Çelik</i> İstanbul	<i>Rukiye Toy</i> Sivas
<i>Muhammet Müfit Aydın</i> Bursa	<i>Mehmet Ali Cevheri</i> Şanlıurfa	<i>Ali Özkaya</i> Afyonkarahisar
<i>Mehmet Demir</i> Kütahya	<i>Orhan Kırçalı</i> Samsun	<i>İsmail Çağlar Bayırcı</i> Kütahya
<i>Adil Biçer</i> Kütahya	<i>Ahmet Kılıç</i> Bursa	<i>Yaşar Kurkpınar</i> İzmir
<i>Ali Temür</i> Giresun	<i>Yüksel Coşkunyürek</i> Bolu	<i>Ali İnci</i> Sakarya
<i>Cüneyt Yüksel</i> İstanbul	<i>Veysel Tipioğlu</i> Kocaeli	<i>Sevan Sivacıoğlu</i> İstanbul
<i>Mustafa Hakan Özer</i> Konya	<i>Süleyman Özgün</i> Nevşehir	<i>Erol Keleş</i> Elâzığ

<i>İshak Şan</i> Adıyaman	<i>Necmettin Erkan</i> Kırşehir	<i>Ersan Aksu</i> Samsun
<i>Osman Sağlam</i> Karaman	<i>Yılmaz Büyükkaydın</i> Trabzon	<i>İsmail Erdem</i> İstanbul
<i>Hasan Çilez</i> Amasya	<i>Abdürrahim Dusak</i> Şanlıurfa	<i>Kaan Koç</i> Ardahan
<i>Mevlüt Kurt</i> Kahramanmaraş	<i>Tahir Akyürek</i> Konya	<i>Mustafa Alkayış</i> Adıyaman
<i>Ömer Oruç Bilal Debgici</i> Kahramanmaraş	<i>Murat Cahid Cıngı</i> Kayseri	<i>Saffet Bozkurt</i> Zonguldak
<i>Kemal Çelik</i> Antalya	<i>İsmail Ok</i> Balıkesir	<i>Adem Çalkın</i> Kars
<i>Resul Kurt</i> Adıyaman	<i>Latif Selvi</i> Konya	<i>Mehmet Baykan</i> Konya
<i>Sayın Bayar Özsoy</i> Kayseri	<i>Mustafa Yavuz</i> Bursa	<i>Refik Özen</i> Bursa
<i>Ayhan Salman</i> Bursa	<i>Ahmet Mücahit Arınç</i> Manisa	<i>Mustafa Oğuz</i> Burdur
<i>Ercan Öztürk</i> Düzce	<i>Hakan Aksu</i> Sivas	<i>Ertuğrul Kocacık</i> Sakarya
<i>Cüneyt Aldemir</i> Tokat	<i>Seydi Gülsoy</i> Osmaniye	<i>Halit Yerebakan</i> İstanbul
<i>Abdurrahim Fırat</i> Erzurum	<i>Yusuf Ahlatcı</i> Çorum	<i>Harun Mertoğlu</i> Rize
<i>Nilhan Ayan</i> İstanbul	<i>Ali Kıratlı</i> Mersin	<i>Fatma Öncü</i> Erzurum
<i>Yakup Otgöz</i> Muğla	<i>Mehmet Eyup Özkeçeci</i> Gaziantep	<i>Kayhan Türkmenoğlu</i> Van
<i>Çiğdem Koncagül</i> Tekirdağ	<i>Ahmet Salih Dal</i> Kilis	<i>Fehmi Alpay Özalan</i> İzmir
<i>Çiğdem Erdoğan</i> Sakarya	<i>Şebnem Bursalı</i> İzmir	<i>Rümeysa Kadak</i> İstanbul

Mehmet Sait Yaz
Diyarbakır

Mervan Gül
Siirt

Faruk Aytek
Adana

Adem Yeşildal
Hatay

Kemal Karahan
Hatay

Meliha Akyol
Yalova

İrfan Çelikaslan
Gaziantep

KATILMA YAZILARI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

20.02.2025 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulan 2/2927 Esas Numaralı İklim Kanunu Teklifi'ne imzama koyuyorum.

Gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

21.02.2025

Adem Korkmaz

Burdur

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2927 Esas Numaralı İklim Kanunu Teklifi'ne katılıyorum.

Gereğini arz ederim.

21.02.2025

Cemil Yaman

Kocaeli

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2927 Esas Numaralı İklim Kanunu Teklifi'ne katılıyorum.

21.02.2025

Çiğdem Karaaslan

Samsun

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına 20/02/2025 tarihinde sunulan 2/2927 Esas Numaralı İklim Kanunu Teklifi'ne katılıyorum.

Gereği arz ederim.

20.02.2025

Mestan Özcan

Tekirdağ

HAVALE EDİLDİĞİ KOMİSYONLAR (2/2927)	
ESAS	Çevre Komisyonu
TALİ	Adalet Komisyonu Plan ve Bütçe Komisyonu Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu

GENEL GEREKÇE

İklim değişikliği küresel bir tehdit olarak tüm dünyada ve ülkemizde artarak etkisini göstermektedir. Bu durum, ülkelerin alışkanlıklarını ve önceliklerini ekonomik, sosyal ve hukuksal açıdan değiştirmektedir. Yeni kavramlar ve yeni anlayışlarla iklim değişikliği yeni bir boyut kazanmaktadır.

Ülkemiz; Akdeniz havzasında yer alması, coğrafi konumu ve gelişmekte olan ülke seviyesi nedenleriyle iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer almaktadır. Bu sebeple düşük karbon ekonomisine geçiş, sera gazı emisyonlarına sebep olan tüm sektörlerde yeşil dönüşümün sağlanması ile iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum kapasitesinin artırılması önem arz etmektedir. Kuraklık, afet, gıda güvenliği, olağanüstü hava olayları gibi etkilerin giderek artarak varoluşsal tehdit oluşturması iklim değişikliğiyle mücadele noktasında geç kalınmamasını gerekli kılmaktadır.

İklim değişikliğinin neden olduğu afetlerin önlenmesi, bu alandaki iş birliklerinin güçlendirilmesi, kayıp ve zararların giderilmesi ve bunların iklim değişikliğinin neden olduğu adaletsizliği ortadan kaldıracak şekilde gerçekleştirilmesi yapılan mücadelenin somut adımları olmaktadır.

İklim değişikliğinin de etkisiyle değişen ve dönüşen dünyada, bu dönüşümün aynı zamanda fırsatlar sunduğu ve bazı sektörlerde olumlu etkiler yaratabileceği gerçeği de göz ardı edilmemelidir.

Ülkemiz, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine (BMİDÇS) 2004 yılında ve Paris Anlaşmasına da 2021 yılında taraf olmuştur. Bu gelişmeler kapsamında ülkemizin 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi de ortaya konularak; küresel iklim değişikliği ve ozon tabakasının incelmeye ile ilgili tedbirlerin alınmasına ve yeşil kalkınmaya yönelik plan, politika ve stratejilerin belirlenmesine ilişkin ulusal ve uluslararası çalışmaları yapmak, gerekli müzakereleri gerçekleştirmek ve diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu sağlamak üzere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlı İklim Değişikliği Başkanlığı kurulmuştur.

Başkanlığın kurulması akabinde mücadeleye ilişkin somut hedeflerin yer aldığı Ulusal Katkı Beyanı, iklim değişikliği azaltım stratejisi ve eylem planı, iklim değişikliği uyum stratejisi ve eylem planı ile uzun dönemli iklim stratejisi hazırlanarak uygulamalar yapılmıştır. Ancak bu eylemlerin izlenmesi, toplum tarafından benimsenmesi ve uygulamaların iyileştirilmesi, uluslararası sözleşmelerin

iç hukukumuzla aktarımı ve en önemlisi iklim değişikliği ile mücadelenin bir an önce yasal zemine oturtulması amacıyla İklim Kanununa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda Teklifte;

❖ Coğrafi alan ya da sektör gibi herhangi bir ayırım gözetmeksizin karşı karşıya kaldığımız iklim değişikliği konusunda; tüm kamu kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerin iş birliği içerisinde sorumlulukları ve yükümlülükleri yer almaktadır.

❖ 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefinin gerçekleştirilmesi için sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetleri belirlenmeye çalışılarak kamu kurum ve kuruluşlarına kendi faaliyetlerini, Ulusal Katkı Beyanı ve strateji belgelerindeki eylemlerle uyumlu olacak şekilde gerçekleştirmeleri için sorumluluklar verilmektedir. Bu bağlamda;

- Yerel ihtiyaçlarını ve risklerini belirleyerek hazırlanacak yerel iklim değişikliği eylem planlarının tüm yerel yönetimleri içine alarak bütüncül ve iş birliğiyle hazırlanması hedeflenmektedir.
- Aynı zamanda, döngüsel ekonomi yaklaşımıyla uyumlu olacak şekilde yenilenebilir enerji ve temiz teknolojilerin kullanımının artırılması ile yutak alanların ve korunan alanların korunarak artırılması hedeflenmektedir.
- Sıfır atık sisteminin uygulanması ve yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.
- İklim değişikliğinin ekosistemlere ve biyolojik çeşitliliğe etkilerinin azaltılması ve sürdürülebilir ekosistem yönetimi için tedbirler alınmasına ilişkin hükümler düzenlenmektedir.

❖ Belirtilen düzenlemelerin yanı sıra, ülkemizde yeni uygulanmaya başlayacak Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve karbon kredileri ile ilgili düzenlemeler yapılarak kapsam dahilindeki işletmelerin sera gazı emisyon izni almaları zorunlu hâle getirilmektedir.

❖ Ticaret Bakanlığınca Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının ülkemiz için de kurulması öngörülmektedir.

❖ İklim değişikliği ile mücadelede önemli mihenk taşlarından biri olan yeşil yatırımların belirlenmesine yönelik; iklim finansmanın, iklim değişikliğiyle mücadele teşviklerinin ve Türkiye Yeşil Taksonomisi çalışmalarının yasal zemini oluşturulmaktadır.

❖ Aynı zamanda, iklim değişikliğinin yarattığı risklerin azaltılması ve ortaya çıkan olumlu etkilerden etkin bir şekilde faydalanılması hedeflenmektedir.

❖ Kanun Teklifinde toplumsal ve çevresel sürdürülebilirlik temel ilke olarak benimsenmektedir. Bu bağlamda; doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir yönetimi teşvik edilmekte, toplumun iklim değişikliğine uyum kapasitesini artıracak eğitim ve farkındalık programlarının oluşturulmasına öncülük edilmektedir. Kanun ile birlikte, yerel yönetimlerin ve özel sektörün iklim değişikliğiyle mücadeleye dair sorumlulukları daha net hâle getirilerek tüm paydaşların iş birliği içinde hareket etmeleri sağlanmaktadır. Böylece, ülkemizin iklim değişikliğine karşı direncinin artırılması, ekonomik büyüme fırsatlarının değerlendirilmesi ve toplumun geleceğe hazırlanması amaçlanmaktadır.

❖ İklim değişikliği ile mücadelede koordinasyonun sağlanması ve gerekli iş ve işlemlerin yürütülebilmesi için İklim Değişikliği Başkanlığının yetkileri ve gelirleri de Kanunda tanımlanmaktadır.

❖ İklim değişikliği ile mücadelede yaptırımlar ve denetim mekanizmaları düzenlenmektedir. Kanun Teklifiyle yeşil büyüme ve 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi doğrultusunda iklim değişikliği ile mücadelenin küresel ölçekte iş birliği ve azimle gerçekleşeceği bilinci ve uluslararası yükümlülüklerimizin de yerine getirilmesi amacıyla ülkemizin hukuki altyapısının geliştirilmesine yönelik sera gazı emisyonlarının azaltım ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin, planlama ve uygulama araçlarının ve kurumsal çerçevenin yasal dayanağının oluşturulması hedeflenmektedir. Böylece, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ülkemiz iklim değişikliğiyle mücadelede öncü rol üstlenerek geleceğe dair somut ve kalıcı bir katkı sunacaktır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Madde ile yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda Kanunun amacı ve kapsamı belirlenmektedir.

Madde 2- Madde ile Kanunda yer alan ve uygulamaya esas terimlerin tanımlarına yer verilmiştir.

Madde 3- Madde ile iklim değişikliği ile mücadelede uyulması gereken temel ilkelerin belirlenmesi hedeflenmektedir. Söz konusu ilkeler aynı zamanda Kanunun uygulanmasında yol gösterici olmaktadır.

Bu kapsamda;

(a) bendi ile insan haklarının ve çevre hukukunun ana ilkelerini de içinde barındıran temel ilkelere, iklim değişikliğiyle beraber ortaya çıkan iklim adaleti ve adil geçiş gibi ilkeler de eklenmektedir.

(b) bendinde ise, iklim değişikliği ile mücadelede azaltım ve uyum hedeflerinin gerçekleştirilmesi için, kamu yararı gözetilerek alınacak tedbirlere ve düzenlemelere tüm kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerin uymakla yükümlü olduğu ve bu noktada Anayasanın 56 ncı maddesi gereği çevreyi geliştirme, çevre sağlığını koruma ve çevrenin kirlenmesini önleme ödevleri kapsamında yapılacak faaliyetler açısından herkesin sorumlu olduğunun belirtilmesi amaçlanmaktadır.

(c) bendi ile, Başkanlık tarafından belirlenecek sektörlerle ilişkin somut ve sayısal hedeflerin yanı sıra, iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlanması amacıyla ulusal ve yerel düzeyde belirlenecek eylem ve hedefler ile emisyon azaltımını destekleyecek, çevresel bütünlüğü gözetilecek ulusal veya uluslararası finansal mekanizmaların yer alacağı Ulusal Katkı Beyanında ülkenin kalkınma önceliklerinin ve özel koşullarının göz önünde bulundurulacağı öngörülmektedir. Bu aynı zamanda, iklim değişikliği ile mücadelede ülkelerin farklı kapasiteleri ve sorumlulukları olduğunu kabul eden Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ilkesine de uygundur.

Madde 4- Maddenin birinci fıkrasında, iklim değişikliğiyle mücadele konusunda kurumlarla etkin bir koordinasyonun sağlanması ve uluslararası yükümlülüklerimiz doğrultusunda raporlamaların doğru şekilde hazırlanması amacıyla ilerlemelerin yıllık bazda Başkanlıkça izleneceği belirtilmektedir.

İkinci fıkrasıyla, iklim değişikliğiyle mücadelede tüm kurum ve kuruluşların, gerçek ve tüzel kişilerin katılım sağlaması gerektiği vurgulanmakta, aynı zamanda iklim değişikliği ile mücadelenin tek bir elden koordineli yürütülebilmesi amaçlanmaktadır. İklim Değişikliği Başkanlığının 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile verilmiş olan görevleri çerçevesinde tüm koordinasyonu sağlaması ve gerekli tedbirlere yönelik planlama ve uygulama araçlarının yaptırılması açısından görev tanımlaması yapılmaktadır.

Üçüncü fıkra ile, özellikle belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için tüm sektörlerde kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerin iş birliğinin önemi vurgulanmaktadır.

İklim değişikliği ile mücadelede sektörlerdeki tüm girdi ve çıktıların veri olarak değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Bu veriler doğrultusunda ana hedefler ve politikalar belirlenmektedir. Bu nedenle, bu Kanunun uygulanmasına yönelik olarak ilgili mevzuat gereğince paylaşılabilecek tüm bilgi, belge ve verilerin doğru ve zamanında paylaşılmasına binaen dördüncü fıkra ile düzenleme yapılmaktadır. Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu üzerinden yapılacak paylaşımlarda ilgili kurumların da mevzuat kapsamında veri paylaşımı düzenlenmektedir.

Beşinci fıkrayla, iklim değişikliğinin dinamik bir yapıya sahip olması ve hızlı aksiyon almayı gerektirmesi nedeniyle bürokratik işlemleri kısaltmak amaçlanmaktadır.

Madde 5- İklim değişikliği ile mücadelede iki ana eksen mevcuttur: Sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum. Uyum ve azaltım eylemleri birbirlerinin alternatifi değil, birbirlerini tamamlayan unsurlardır.

Maddenin birinci fıkrası ile iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik politika, hedef ve düzenlemelerin yer aldığı bir yasal düzenlemenin oluşturulması, kurumsal çerçevenin belirlenmesi ve bütüncül olarak eylemlerin yürütülmesi hedeflenmektedir. 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi, uzun dönemli iklim projeksiyonları, iklim değişikliği azaltım stratejisi ve eylem planı ile Türkiye'nin Ulusal Katkı Beyanı çalışmaları eş güdüm içerisinde gerçekleştirilmekte olup, bu yapının güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetlerinin, belirlenen strateji ve hedefler çerçevesinde gerçekleşmesi amaçlanmaktadır.

İkinci fıkra ile ülkemizin açıkladığı 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi doğrultusunda; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının ve ilgili kurumların görüşü alınarak kapsayıcı bir bakış açısıyla kamu kurum ve kuruluşlarının sera gazı azaltım politikalarının belirlenmesi, Türkiye'nin yeşil dönüşüm hamlesinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir, çevreye duyarlı büyüme hedeflerimizin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Üçüncü fıkra ile, kamu kurum ve kuruluşlarına yeşil büyüme hamlesi ve 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefine ulaşma yolunda Ulusal Katkı Beyanında ve Kanunda yer alan faaliyetler ve politikalar doğrultusunda iklim değişikliği ile mücadele hedeflerine ulaşabilmek için kendi planlama araçlarında düzenleme yapma görevi verilmektedir. Net sıfır emisyon hedeflerine ulaşmak amacıyla ilgili kurumların görev alanları dahilinde hazırlanacak olan strateji ve eylem planlarının ilgili tüm birimlerin katılım ve katkılarıyla ulusal ve bölgesel düzeyde dönemsel olarak hazırlanması bu strateji ve eylem planlarının uygulanmasının gücünü artıracaktır.

Dördüncü fıkrada, katılım ilkesi gereğince kurum ve kuruluşların sera gazı emisyonlarını azaltma yükümlülüklerinin Ulusal Katkı Beyanında yer alan sektörler bağlamında genel çerçevesi çizilerek özellikle enerji, su ve hammadde verimliliği, kirliliğin kaynağında önlenmesi, karbon ayak izinin azaltılması, alternatif temiz veya düşük karbonlu yakıtların ve hammaddelerin kullanımı, temiz teknolojilerin kullanımının ve sıfır atık uygulamasının yaygınlaştırılmasına yönelik hükme yer verilmektedir. Azaltım politikalarının geliştirilmesinde adil geçiş gerekliliklerinin göz önüne alınması da madde metninde yer almaktadır.

Beşinci fıkra ile, doğrudan veya dolaylı faaliyetler ile atmosfere salınan sera gazlarının telafi edilmesi amacıyla ilgili kurum ve kuruluşların karbon dengeleme mekanizmasını kullanması, yutak alanların ve korunan alanların korunarak artırılması amaçlanmaktadır.

Madde 6- Ülkemizin de taraf olduğu Paris Anlaşmasının 2 nci maddesi, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında “iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum kabiliyetini artırmak, iklim direncini güçlendirmek” prensibini benimsemekte ve 7 nci maddesi ile de Küresel Uyum Hedefi oluşturulmaktadır. Küresel Uyum Hedefi, dünyayı uyum kapasitesini artırmaya, direnci güçlendirmeye ve iklim değişikliğine karşı kırılganlığı azaltmaya yönlendiren Paris Anlaşmasının önemli bir bileşenidir.

Birinci fıkrada iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasının, iklim değişikliği kaynaklı risklerin ortadan kaldırılmasının ve buna yönelik tedbirlerin alınması ile risk faktörlerinin yönetilmesinin; Ulusal Katkı Beyanı, 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi, Başkanlık koordinasyonunda hazırlanan iklim değişikliğine uyum strateji ve eylem planları ile uzun dönemli iklim değişikliğine uyum politikalarının ülke politikalarıyla bütünleştirilmesine bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda madde ile iklim değişikliği ile mücadele yöntemlerinden biri olan iklim değişikliğine uyum faaliyetleri ile ülkemizin ve toplumun iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı dirençli olması hedeflenmektedir. İklim değişikliğine uyumun çok disiplinli yaklaşımlar içermesi uyum sürecinin kapsayıcılığını ve başarısını etkileyebilecek önemli faktörlerdendir.

İkinci fıkra ile ülkemizin açıkladığı 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi doğrultusunda; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının ve ilgili kurumların görüşü alınarak kapsayıcı bir bakış açısıyla kamu kurum ve kuruluşlarının iklim değişikliğine uyum politikalarının belirlenmesi, Türkiye'nin sürdürülebilir ve çevreye duyarlı büyüme hedeflerinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Etkilenebilirlik ve risk analizleri, uyum çabalarında bütün sektörler veri sağlamaktadır. Böylelikle gelecekte öngörülen iklim değişikliğine bağlı olasılıkları daha detaylı görmek mümkün olacaktır. Üçüncü fıkra ile, kurumlar ve sektörlerin bu verileri uyum planlarında ve faaliyetlerinde kullanmaları ve böylece eylemlerin başarısının artması hedeflenmektedir.

Dördüncü fıkra ile, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına su kaynaklarının korunması, verimli kullanılması, su kalitesinin sağlanması gibi hususlarda su yönetimi yükümlülüğü verilerek iklim değişikliğinin önemli bir boyutu olan su taşkınları, kuraklık ve su kıtlığı gibi doğal afetlerin etkilerini minimize etmek amaçlanmaktadır.

Beşinci fıkra ile, ülkemizin sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik ile genetik kaynakların korunması amaçlanmaktadır. Denizel ve karasal korunan alanların artırılmasına ilişkin olarak Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi açık bir inisiyatif ortaya koymaktadır. İklim değişikliğine karşı adeta bir müttefik ve tampon bölge görevi gören bu alanların korunması ve sürdürülebilir yönetimi iklim değişikliğine uyumun modern bir enstrümanıdır. Bu bağlamda, ekosistem hizmetlerinin iklim değişikliği kaynaklı tehlikelerden nasıl etkileneceğinin belirlenmesi ve özellikle ekonomik katkısı da bulunan ekosistemlerin korunması amacıyla değişen iklim koşulları sebebiyle gözlemlenen hastalıkların tespiti ve önlenmesi önem arz etmektedir. Aynı zamanda, çölleşme ve erozyon sadece çevresel bir problem olmayıp, ekonomiyi ve kalkınmayı da olumsuz yönde etkilemektedir. Çölleşme ve erozyon; toprağın verimliliğini azaltmakta, gıda üretiminin azalmasına, işsizliğe, zorunlu göçlere, anlaşmazlıklara zemin hazırlamakta, gıda ve güvenlik problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, çölleşme, arazi bozulumu ve erozyonla mücadele kapsamında strateji ve politikalar oluşturmak, ağaçlandırmak, toprak muhafazasını sağlamak, doğa temelli çözümler ve uygulamalar gerçekleştirmek önem arz etmektedir.

İklim değişikliğinin etkilerinin doğrudan gözlemlendiği alanlardan biri de tarım sektörüdür. Bu bağlamda, iklim değişikliğine dirençli ürünlerin yetiştirilmesine ilişkin politikaların üretilmesi ve gıda güvenliğinin sağlanması uyum faaliyetlerinin en önemli araçlarından. Altıncı fıkra ile, madde kapsamındaki tüm uygulamaların tarım sektörü açısından ele alınarak iklim değişikliğine dirençli, doğadan ilham alan, desteklenen veya doğadan kopyalanan, uygun maliyetli, aynı anda çevresel, sosyal ve ekonomik faydalar sağlayan ve dayanıklılık oluşturmaya yardımcı olan faaliyetlerin uygulanması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda, doğa temelli çözümlerle ekosistemlerin direncini artırarak ekosistem hizmetlerinin devamlılığının sağlanması hedeflenmektedir. Doğa temelli çözümler; iklim değişikliği, gıda güvenliği, su güvenliği gibi sorunların çözümüne fayda sağlayarak küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınma amaçlarını ve uygulamalarını desteklemektedir.

Yedinci fıkra ile, iklim değişikliğinin etkilerine ilişkin yaşanabilecek kayıpların ve zararların en aza indirilmesi ve mümkünse yaşanmaması adına erken uyarı sistemleriyle afet yönetiminin etkin ve efektif uygulanması hedeflenmektedir.

Madde 7- Madde ile iklim değişikliği ile mücadelede ortaya konulan hedefler bağlamında somut adımlar atılmasına yönelik planlama araçları belirlenmiştir.

Birinci fıkra ile iklim değişikliği unsurlarının, boşluğa yer vermeden üst politika belgeleri olan ve kurum ve kuruluşlarca hazırlanan plan, program, strateji, eylem planı ve sair politika belgelerinde esas alınması gerektiği belirtilmektedir.

İkinci fıkra ile, 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi dikkate alınarak, önümüzdeki dönemde ülkemizin iklim değişikliğiyle mücadele hedeflerini belirlemek ve bu kapsamda yürütülecek faaliyetleri tasarlamak amacıyla tüm paydaşların katılımıyla iklim değişikliği stratejisi ve eylem planlarının hazırlanması, güncellenmesi ve dönemsel olarak yol haritasının oluşturulması amaçlanmaktadır.

İnsan nüfusunun giderek daha büyük miktarının yaşadığı kentler, hem küresel emisyonların büyük miktarının kaynağı hem de iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin birçok açıdan mağduru olmaktadır. Bu doğrultuda, emisyonların merkezi politikalarla azaltılmasının yanında uygulamanın yerelde geliştirilmesi ve iklim değişikliğinden coğrafi, ekonomik ve toplumsal açıdan etkilenebilirlik ve risk analizlerine göre farklı tedbirlerin alınması amacıyla, tüm dünyada yerel iklim değişikliği planlamalarının sayısı giderek artmaktadır. Bu açıdan üçüncü fıkra ile merkez yönetim ile iş birliği içerisinde, yerelin ihtiyaçlarını, risklerini ve tehditlerini belirlemek amacıyla İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu kurulması, Kurul'un çalışma usul ve esaslarının mevzuatla belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Dördüncü fıkra ile, bölgenin ihtiyaçlarına göre hazırlanacak yerel iklim değişikliği eylem planlarının tüm yerel yönetimleri içine alarak bütüncül ve iş birliğiyle hazırlanması hedeflenmektedir. Net sıfır emisyon hedeflerine ulaşmak amacıyla hazırlanacak olan strateji ve eylem planlarının ilgili tüm birimlerin katılım ve katkılarıyla hazırlanması bu strateji ve eylem planlarının uygulanmasının gücünü artıracaktır. Ulusal düzeyde hazırlanacak olan strateji ve bu stratejilere bağlı olarak hazırlanan yerel eylem planlarının dönemsel olarak hazırlanması, uygulamanın başarısının izlenmesi ve daha sonraki dönemlerin daha azimli bir şekilde devam ettirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Beşinci fıkra ile, sektörel etkilenebilirlik ve risk analizi çalışmalarının iklim değişikliği kaynaklı günümüzde yaşanan ve gelecekte karşılaşılabilecek tehditler ve sektörel risklere yönelik belirsizliği minimum düzeye indirmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca ülkemizdeki başta kamu kurumları olmak üzere özel sektör tarafından gerçekleştirilecek yatırımlara dayanak oluşturacak olan iklim modelleri çalışması, ülkemizin iklim dirençliliğini artırmada en önemli girdilerden biri olacaktır.

Madde 8- Madde ile iklim değişikliğinin uygulama araçlarına ilişkin düzenleme yapılmaktadır. İklim değişikliği ile mücadelede planlama araçlarının uygulanması için bazı enstrümanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar da Paris Anlaşmasının 9, 10 ve 11 inci maddelerinde ayrı ayrı belirtilen; iklim finansmanı, teknolojinin geliştirilmesi ve transferi ile kapasitenin geliştirilmesi araçlarıdır.

Maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde, ülkemizin yeşil dönüşümüne hız kazandıracak uygulamaların kanuni dayanağını sağlamak üzere iklim finansmanı ve iklim değişikliği teşviki mekanizmalarının, yeşil ve sürdürülebilir sermaye piyasası araçlarının kullanımının esas olduğu belirtilmektedir. Böylece, uyum ve azaltım projeleri arasındaki dengeyi gözeterek sektörlerin ihtiyacına göre finansmanın ve teşviklerin sağlanması ve yönlendirilmesi hedeflenmektedir.

Yeşil büyümenin gerçekleşmesinde önemli mihenk taşlarından biri olan döngüsel ekonomi ve sıfır atık uygulamaları ürünlerin yeniden kullanımını ve geri kazanımını sağlamaktadır. Bu minvalde, fıkranın (b) bendinde, bu uygulamalara yönelik destek mekanizmalarının da geliştirileceği hüküm altına alınmaktadır.

Fıkranın (c) bendinde, yeşil yatırımların ülkemize çekilmesi ve ilgili tüm politika alanlarında yeşil dönüşümün desteklenmesini hedefleyen Türkiye Yeşil Taksonomisinin uygulamasının gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bununla beraber, bentte İklim Değişikliği Başkanlığının koordinasyon ve uygulama görevleri kapsamında iklim değişikliği finansmanına ilişkin sorumlulukları belirlenmektedir.

Fıkranın (ç) bendi ile, Türkiye Gümrük Bölgesinde ithal edilen malların gömülü sera gazı emisyonlarını ele almak için Ticaret Bakanlığınca Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması kurulabileceği ile SKDM'ye

ilişkin raporlama kapsam, içerik, usul ve esaslarının Bakanlığın uygun görüşüyle Ticaret Bakanlığı tarafından belirleneceği düzenlenmektedir. AB'nin iklim, enerji, arazi kullanımı, ulaşım ve vergilendirme politikalarının ara hedef olarak 2030 yılına kadar %55 emisyon azaltımını sağlayacak şekilde revizyonu için "Fit for 55" teklif paketi Avrupa Komisyonunca 14 Temmuz 2021'de kabul edilmiştir. Söz konusu paket içerisinde, Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) ile ülkemiz ticareti bakımından öne çıkan hususlardan biri olan, SKDM mevzuatı da açıklanmıştır. AB, bu mekanizma ile yeşil dönüşümün yaratacağı maliyet karşısında Avrupa'nın rekabetçiliğinin korunması ve AB'deki üretimin, emisyon azaltım hedefi AB'den az olan ülkelere kaymasının önlenmesini hedeflemektedir. Benzer şekilde küresel ölçekte iklim değişikliği ile mücadeleye destek olabilmek ve aynı zamanda ülkemizdeki ticaretin ve sanayicinin korunmasını sağlayabilmek amacıyla ulusal ölçekte SKDM'nin kurulması hedeflenmektedir. Uluslararası güncel gelişmelerin takibi ile içeriği, usul ve esasları ikincil mevzuatla belirlenecek olan SKDM, Başkanlık ve Yeşil Mutabakatın koordinasyonunu sağlayan Ticaret Bakanlığının iş birliği ile geliştirilmektedir.

İkinci fıkranın (a) bendi ile, gelecek yatırımların ve uygulamaların şekillendirildiği bu Kanun kapsamında yapılacak planlama ve uygulama araçlarının en yeni ve temiz teknolojiler kullanılarak yerine getirilmesi hedeflenmektedir.

İklim Değişikliği Başkanlığının 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 792/D maddesinde yer alan "İklim değişikliği konusunda teknolojileri ve yenilikçi çözümleri araştırmak ve bu kapsamda çalışmalar yürüten ulusal ve uluslararası kuruluşlarla koordinasyon sağlamak, kavramsal çalışmaları yürütmek, kılavuzlar ve rehber dokümanlar hazırlamak." görevi doğrultusunda bu alanda öncülük etmesi amacıyla ikinci fıkranın (b) bendi ile yetkilendirme yapılmaktadır.

Aynı fıkranın (c) bendi ile, yeni teknolojilerin gelişmesi, bunlara yönelik araştırma geliştirme çalışmalarının yapılması ve dünyaya, ülkemizin örnek olması açısından enstitülerin, araştırma ve uygulama merkezlerinin kurulması amaçlanmaktadır.

Üçüncü fıkra ile, iklim değişikliği ile mücadelede en önemli araçlardan biri olan bilinçlendirmenin doğru şekilde yapılabilmesi için kamuoyu farkındalığının geliştirilmesi ve kapasite artırımının sağlanmasına yönelik faaliyetlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Aynı zamanda, iklim değişikliği ile mücadelede geleceğe yönelik adımlar atılabilmesi için gençlik katılımının en önemli faktörler arasında yer aldığı uygulamalara vurgu yapılarak bilimsel çalışmaların altyapısının oluşturulmasına yönelik düzenlemelerin yapılması hedeflenmektedir.

Dördüncü fıkra ile, maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların, ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının görüşünün alınarak düzenleneceği hükme bağlanmaktadır.

Madde 9- SKDM, AB sınırları içerisinde üretilen belli ürün grupları için ETS'ye bağlı olarak yansıyan karbon maliyetlerine eşdeğer bir maliyetin üçüncü ülkelere ithal edilen ürünlere de aynı şekilde uygulanması esasına dayanmaktadır. En büyük ticari ortağımız olan Avrupa Birliği tarafından uygulanmaya başlayan bu düzenleme kapsamında üçüncü ülkelere ödenen karbon maliyetleri ölçüsünde ithalatçıya karbon maliyetinde indirim sağlanacaktır. Ülkemizde ETS aracılığıyla doğrudan karbon fiyatlandırma uygulamasının başlamasıyla AB'ye ödenmesi gereken karbon maliyetinin ülkemizde kalması ve sektörlerin yeşil dönüşümüne katkı sağlanması hedeflenmektedir. Özetle ihracatçımız, AB'de oluşacak bir ton karbondioksit fiyatı karşılığında, ülkemizde bir karbon fiyatı ödememiş ise, AB fiyatının tamamını ödemek durumunda kalacak, eğer ülkemizde ödediği bir karbon fiyatı var ise, AB fiyatı ile ödediği fiyat arasındaki farkı ödeyerek maliyetini azaltma imkânı olacaktır.

Birinci fıkra ile Başkanlık tarafından ETS'nin kurulması ile esneklik mekanizmaları ve piyasa istikrar mekanizmalarının geliştirilebileceğine yer verilmektedir. ETS, ülkemizin yeşil büyüme vizyonu ile birlikte açıkladığı 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi doğrultusunda, sera gazı emisyonlarının piyasa temelli mekanizmalar ile maliyet etkin olarak azaltılmasını öngören uygulamalardan biri olan piyasa temelli bir araçtır. ETS'yle, sera gazı emisyonlarında azaltım yapılmasına yönelik yüksek maliyetli yatırım yapmaya karşın ticaret yapma seçeneğiyle düşük maliyetli yatırım yapmak ve ekonomik baskıyı azaltmak amaçlanmaktadır. 2024-2026 Orta Vadeli Program'da, ülkemizde SKDM'ye uyum kapsamında etkin işleyen bir Ulusal Emisyon Ticaret Sistemi geliştirileceği ifade edilmekte; karbon fiyatlandırma araçlarının kalkınma ve yatırım ortamı üzerinde yol açacağı ekonomik ve sosyal etkilerin analiz edileceği belirtilmektedir. Bu itibarla, ETS'nin kurulması ülkemizin Orta Vadeli Programına uygunluk göstermektedir. Ayrıca, ETS'nin etkin, verimli ve güvenli bir şekilde tesis edilmesini ve işletilmesini sağlamak amacıyla denkleştirme, bankalama, ödünç alma gibi süreçleri ifade eden esneklik mekanizmaları ile, fiyat dalgalanma ve manipülasyonu önlemeyi teminen piyasa istikrar mekanizmasının geliştirilmesine olanak tanınmaktadır.

İkinci fıkra ile, piyasa işletmecisinin, ETS piyasasına ilişkin piyasanın yürütücülüğünü üstlenerek piyasanın organizasyonunu sağlaması ve piyasaya ilişkin işlemlerin yerine getirilmesinden sorumlu olması hedeflenmektedir.

Üçüncü fıkra ile ETS'de yer alacak işletmelerin sera gazına neden olan faaliyetlerini sürdürebilmeleri için sera gazı emisyon izni almaları hüküm altına alınmaktadır. AB'de uygulanan prosedüre benzer bir uygulama ile işletmelerin üretim süreçleri ve sera gazı emisyonlarına neden olan kaynaklar gibi temel bilgilere istinaden verilen sera gazı emisyon iznine göre tesisler üretimlerini gerçekleştirecektir. Benzer şekilde yeni kurulan tesislerin de üretim faaliyetlerine başlamadan önce sera gazı emisyon izni almaları öngörülmektedir.

Dördüncü fıkra ile sera gazı emisyon izninin geçerlilik süresi içerisinde tesisin niteliğinde veya işleyişinde gerçekleşen değişiklikler ile sera gazı emisyon izni sahibi gerçek veya tüzel kişilerde meydana gelecek değişiklikler sonucunda sera gazı emisyon izninin güncellenmesi veya iptal edilmesi, Başkanlık tarafından çıkarılacak mevzuat ile ortaya konan usul ve esaslara göre belirlenmektedir.

Beşinci fıkra ile yükümlü tesislerin, her bir ton karbondioksit eşdeğeri emisyonları kadar tahsisatı teslim etmekle yükümlü oldukları belirtilmektedir. Tahsisatlar diğer ülke örneklerinde olduğu gibi bir ton karbondioksit eşdeğerinde emisyon izni sağlamaktadır. Emisyon üst limiti azami tahsisat sayısını işaret etmekte olup; ülkenin iklim değişikliği politikaları uyarınca şekillenmektedir. Azaltım politikasının gerçekleşebilmesi ve limitlerin aşılmaması burada kritik öneme sahiptir. Emisyon üst limitinin aşılmamasını temin etmek amacıyla dünyadaki örneklerde olduğu gibi öncelikle tesisler; izleme, raporlama ve doğrulama sistemi ile doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon verilerini sisteme girmektedirler. Buradaki verilerin güvenilirliği bağımsız doğrulayıcılarla garanti altına alınmakta; söz konusu raporlar nispetinde tesisler saldıkları yıllık emisyonu tekabül edecek sayıda tahsisatı dönem sonunda sunmakla mükelleftirler. Bu sayede idare, politika hedeflerinin gerçekleşmesini takip etmekte ve güvence altına almaktadır. Yapılan düzenleme ile, işletmelerin doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon değerine karşılık gelecek şekilde tahsisat tesliminde bulunulmasına ilişkin yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda uygulanacak ceza hükme bağlanmaktadır.

Altıncı fıkra ile sektörlerin ETS'ye geçişini kolaylaştırmak, yatırımların karbon fiyatlandırması olmayan ülkelere kaçmasını önlemek amaçlarıyla ücretsiz tahsisat sağlanabileceği hükme bağlanmıştır. Emisyon ticaret sistemlerinde, tahsisat dağıtımı temelde açık artırma ve ücretsiz tahsisat olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Açık artırma yönteminde belirli periyotlarda ihale edilen tahsisatlar en

yüksek fiyatı veren alıcılarca alınmaktayken, ücretsiz tahsisat, tarihsel emisyon verileri veya kıyaslama ölçütleri nispetinde tesislere verilebilmektedir. Bu fıkra ile, ücretsiz tahsisat uygulamasının temel amacı olan karbon kaçağının önlenmesi amaçlanmaktadır.

Yedinci fıkra ile dönemsel emisyon üst limitini teşkil eden tahsisat miktarlarının şeffaflık ilkesi çerçevesinde Resmî Gazete’de yayımlanması ile işletmelerin sonraki dönem için gerçekleştirecekleri planlamalarında yeterli zamana sahip olmaları hedeflenmektedir.

Sekizinci fıkra, ETS piyasasında işlem görecektaki tahsisatlara ilişkin iş ve işlemlerin 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tabi olmadığına ilişkin hüküm yer almaktadır. İhale süreçlerinin uzunluğu veya ihale süreçlerinin iptali gibi ihale mevzuatı prosedürlerinin uygulanması (yasaklılık durumu, geçici ve kesin teminatlar, teklif zarflarının usule uygun hazırlanması ve diğer işlemler gibi) dinamik bir yapıya sahip olan tahsisat fiyatlarının ve ETS piyasası işlemlerinin etkilenmesine neden olacağından özellikle SKDM açısından sanayicimizin ihracatını zorlaştırarak yükleneceği yükü de ağırlaştıracaktır. Bu da, üretim ve istihdamda sorunlara, piyasa ekonomisi içerisinde aksaklıklara neden olabilecektir. Aynı zamanda tahsisat süreçlerinin uzaması ve sekteye uğraması karbon fiyatlandırması açısından da belirsizliğe neden olacaktır. Bu belirsizlik ve sanayici tarafından katlanılacak ücretler, nihai aşamada ürüne yansıtılarak vatandaşa da yük getirecektir. Bu kapsamda madde ile bu risklerin önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Dokuzuncu fıkra ile ETS kapsamında salımı yapılan her bir ton karbondioksit gazı için bir adet tahsisatın dönem sonunda sunulması gerektiğinden sera gazı emisyonlarına ilişkin bir planlamanın gerçekleştirilebilmesi için, teslim yükümlülüğüne konu olan ücretsiz tahsisatların, ilk aktarıldığı işletme hesabından transfer edilmedikçe haczedilemeyeceği ve tahsisatların teminat sözleşmelerine konu edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ücretsiz tahsisatlar, işletmelere hem ETS’ye uyum sağlama hem de ETS kapsamındaki sektörlerde üretilen ürünlere yönelik tercihin ithal ürünlere kaymaması ve yatırımların karbon fiyatı olmayan ülkelere yönelmemesi amaçlarıyla sağlanmaktadır. Ücretsiz verilen tahsisatlar, işletmelerin tahsisat teslim yükümlülüğünün hepsini veya büyük bir kısmını karşılamada önemli bir araçtır. Bu nedenle, işletmelerin hesabına aktarılan ilk ücretsiz tahsisatların alım satımına konu edilmediği müddetçe haczedilememesi ile tahsisat teslim yükümlülüğünü yerine getirmesi gereken işletmelerin, idari yaptırımlardan ve daha büyük maliyetlerden korunması hedeflenmektedir. Ücretsiz tahsisatlar, belirli bir çevresel yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla verildiğinden borç ödeme amacıyla kullanılmaları uygun görülmemektedir. Ancak, işletme sağlanan ücretsiz tahsisatı alım satımına konu ettiğinde ise finansal bir ürüne dönüştüğünden haczedilebilir hâle gelmektedir. Burada önemli olan husus, tesisin emisyonları kadar tahsisatın dönem sonunda idareye sunulabilmesidir; bunu engelleme veya aksatma potansiyeli olan farklı durumlar neticesinde ortaya çıkabilecek çevresel yönetime dair risk, söz konusu madde ile giderilmeye çalışılmaktadır.

Onuncu fıkra ile ETS kapsamında salımı yapılan her bir ton karbondioksit gazı için bir adet tahsisatın dönem sonunda sunulması gerektiğinden sera gazı emisyonlarının azaltımına ilişkin bir planlamanın doğru ve güvenilir verilerle gerçekleştirilebilmesi adına tesislerin teslim yükümlülüğünü yerine getirme zamanından önce faaliyetine son vermesi, işletmenin tasfiyesi, konkordato kararı alınmış olması gibi hâllerin teslim yükümlülüğünün yerine getirilmesine engel teşkil etmeyeceği düzenlemesi yapılmaktadır.

On birinci fıkra ile ETS kapsamında mali uzlaştırma ile diğer mali işlemlere konu olan teminatlar ile oluşturulan temerrüt garantisi hesabındaki varlıkların; tahsisatların niteliği ile piyasa derinliğini korumak için amaçları dışında kullanılamayacağı, haczedilemeyeceği, rehnedilemeyeceği, idari mercilerin tasfiye kararlarından etkilenmeyeceği, iflas masasına dâhil edilemeyeceği ve üzerlerine ihtiyati tedbir konulamayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Madde 10- Maddenin birinci fıkrası ile ETS’de yer alan aktörlere yer verilmiş olup bunlar; Karbon Piyasası Kurulu, Danışma Kurulu, İklim Değişikliği Başkanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, piyasa işletmecisi ve merkezi uzlaştırma kuruluşudur. Madde ile ETS ve uluslararası karbon piyasaları kapsamında bahse konu kurumların/kurulların görev ve yetkilerinin tanımlanması amaçlanmaktadır.

Fıkranın (a) bendi ile, karbon piyasası yapısı itibarıyla çoklu yaklaşım gerektirdiğinden ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarının belli konularda karar ve uygulama sürecinde yer almasını ve eş güdüm hâlinde çalışmasını sağlamak için Karbon Piyasası Kurulunun oluşturulması öngörülmektedir. Karbon Piyasası Kurulu, ETS’ye işlerlik kazandıran ve ETS’nin uygulanmasına yönelik kararlar alan üst karar mercii olarak tanımlanmıştır. Başkanlığını Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanının yaptığı, sekreteryasını ise İklim Değişikliği Başkanlığının yaptığı ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarından oluşan Karbon Piyasası Kurulu, genel anlamda görev alanı dâhilinde üst politikayı belirlemektedir. Maddede, Karbon Piyasası Kurulunun görev, yetki ve sorumluluk alanları tanımlanmakta ve Kurul tarafından verilecek kararlara ilişkin üyelerin toplanma ile karar alma usulü de belirlenmektedir.

Fıkranın (b) bendinde, Danışma Kurulunun, Karbon Piyasası Kurulunun alacağı kararlara dayanak oluşturmak üzere istişari nitelikte kararlar alacağı belirtilmektedir. Danışma Kurulunun üyeleri maddede sayılmakta olup ayrıca gerekli görüldüğü durumlarda gündemdeki konuları istişare etmek amacıyla ilgili paydaşların da davet edilmesine imkân sağlanmaktadır.

Fıkranın (c) bendinde yer alan Başkanlığın; ETS’nin kurulmasında, geliştirilmesinde ve tahsisat süreçlerinin yönetilmesinde ana yürütücü görevi üstlenmesi amaçlanmaktadır. Karbon Piyasası Kurulunun belirlediği temel politika çerçevesinde tahsisat süreçlerinin yönetimi, karbon kredilerine ilişkin politikaların belirlenmesi gibi karbon fiyatlandırmaya dair tüm yapının organizasyonunda Başkanlık yetkili kılınmıştır.

Fıkranın (ç) bendinde yer alan Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından piyasaya ilişkin gözetim ve denetim faaliyetlerinin Sermaye Piyasası Kurulunun görüşünü alarak 6446 sayılı Kanun ve 4628 sayılı Kanun ile uyumlu olarak yerine getirilmesi amaçlanmaktadır.

Fıkranın (d) bendinde yer alan piyasa işletmecisinin, ETS piyasasına ilişkin piyasanın yürütücülüğünü üstlenerek piyasanın organizasyonunu ve piyasaya ilişkin işlemlerin yerine getirilmesi ile mali işlemlerin yürütülmesinden sorumlu olması hedeflenmektedir. Kaydi tahsisatları ve bunlara bağlı hakları elektronik ortamda üyeler ve hak sahipleri itibarıyla kayden izlenmesi açısından piyasa işletmecisi nezdinde işlem kayıt sistemi kurulacağı da hüküm altına alınmaktadır.

Fıkranın (e) bendinde yer alan merkezi uzlaştırma kuruluşunun, ETS piyasasına ilişkin teminat yönetimi ve nakit takas faaliyetlerini yerine getirmesi amaçlanmaktadır.

İkinci fıkra ile ETS’de yer alacak işletmelerin karbon piyasasındaki durumlarını şeffaf bir biçimde ortaya koymak, yatırımcıyı ve kamuoyunu bilgilendirmek için doğrulanmış sera gazı emisyonlarına ve ETS dahilindeki performansına ilişkin verilerin ilgili kurumlarla paylaşılabilmesi belirtilmektedir.

Üçüncü fıkra ile işbu Kanun ve 4 sayılı CBK ile tanımlanan görevler çerçevesinde piyasanın güvenli ve koordinasyonlu yürütülebilmesi için ETS’ye yönelik usul ve esasların Başkanlıkça, bu usul ve esaslar çerçevesinde ETS piyasasının işleyişine ilişkin esasların ise Bakanlık ve 6446 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin sekizinci fıkrasındaki hükme paralel şekilde SPK ile koordineli olarak EPDK tarafından belirleneceği hüküm altına alınmaktadır.

Madde 11- Maddenin birinci fıkrası ile doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon değerlerine karşılık gelen tahsisatları teslim etme yükümlülüğü bulunan ETS kapsamındaki işletmelerin denkleştirme ile bu yükümlülüklerinin bir kısmını, azaltım ve/veya giderim projelerinden temin edilen karbon kredileriyle gerçekleştirebileceği düzenlenmektedir. Bu itibarla, ülkemizin karbon kredisi potansiyelinin etkin bir şekilde değerlendirilmesi öngörülmektedir.

Emisyon azaltımları, gönüllü karbon piyasasında belirli standart ve metodlara göre hesaplanmaktadır. Emisyon azaltmalarının üçüncü taraf kuruluşlar tarafından doğrulanması ile elde edilen karbon kredileri, ETS kapsamında yükümlülükleri yerine getirmek için kullanılacağı gibi gönüllü hedefleri denkleştirmek için de kullanılabilir. Örneğin; yeni ve temiz teknolojiler kullanılarak sera gazı emisyonlarının azaltılmasında elde edilen karbon kredilerinin tahsisat teslim yükümlülüklerinde yerine kullanılması veya karbon tutma alanında orman alanlarının artırılması gibi yutak alanlardan elde edilen karbon kredilerinin gönüllü taahhütlerde kullanılmasıdır.

İkinci fıkra ile ETS ve gönüllü taahhütler kapsamında yapılacak denkleştirme işlemlerinde kullanılmak üzere karbon kredisi üreten ulusal bir denkleştirme sisteminin esaslarına ilişkin düzenlemelerin Başkanlıkça belirleneceği ve buna ilişkin standartların oluşturulacağı belirtilmektedir. Ulusal karbon kredilendirme sisteminde kullanılacak olan karbon kredilerinin üretimi, metodolojisi ve standardı uluslararası örneklerde olduğu gibi belirlenerek ülkemize Paris Anlaşması 6 ncı maddesi kapsamında bu alanda da söz sahibi olabilme imkânı tanımaktadır.

Üçüncü fıkra ile denkleştirme projesine dair sunulan bilgi, belge ve verilerin hatalı/hileli olduğunun tespiti hâlinde uygulanacak usul ile proje sahibine uygulanacak yaptırım düzenlenmektedir.

Dördüncü fıkra ile sera gazı emisyonlarının azaltım veya giderim faaliyetlerinin bağımsız kuruluşlar tarafından doğrulanması ve standart kuruluşu tarafından belgelendirilmesi sonucu elde edilen ve bir ton karbondioksit eşdeğeri cinsinden ifade edilen kredinin Paris Anlaşmasının 6 ncı maddesi kapsamında üretilmesi, kullanılması ve buna ilişkin sistemin kurulmasının Başkanlıkça belirlenmesi yönünde hükme yer verilmektedir. Sistemin kuruluşunda ve işleyişinde ulusal standart ve metodolojilerin geliştirilmesi için ilgili kuruluşlarla iş birliğinin yapılması hedeflenmektedir.

Beşinci fıkra ile ülkemizde karbon kredisi üreten ya da üretecek olan projelerin merkezi bir sistemde kayıt altına alınarak, gerçekleşen faaliyetlerin düzenli olarak izlenmesi hedeflenmektedir.

Madde 12- Birinci fıkra ile bu Kanun kapsamında elde edilecek özel gelirlerin ve bu gelirlerin bütçeleştirilmesine ilişkin hükümler düzenlenmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında; birinci fıkrada sayılan gelirlerin bütçeye özel gelir olarak kaydedilmesi ile karşılığında özel ödenek öngörülmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda fıkra ile bu maddede sayılan gelirlerin tahsili ve bütçede tahsis edilen ödeneklerin kullanımı ile ilgili usul ve esasların Başkanlıkça çıkarılacak yönetmelik ile belirlenirken Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığının uygun görüşünün alınacağı düzenlenmektedir.

Üçüncü fıkra ile Başkanlığın döner sermaye işletmesi kurması yetkisi tanımlanmaktadır.

Dördüncü fıkra ile, döner sermaye işletmesinin kuruluş sermayesine ilişkin düzenleme yapılmaktadır.

Beşinci fıkra ile, döner sermaye işletmesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesinde yetki tanımlanmaktadır.

Altıncı fıkra ile iklim değişikliği ile mücadelede elde edilen gelirlerin yine bu alanlarda kullanılmak üzere aktarımı olacağından gelirlerin devamlılığı ile yıllara sair kullanımı, kendine özgü işlemlere haiz olan iklim değişikliği iş ve işlemlerinde kullanılacağı düzenlenmektedir. Yapılan düzenleme ile bu amaçla yeşil dönüşümün gerçekleşmesinde sıkıntı yaşanmaması hedeflenmektedir.

Madde 13- Birinci fıkra ile iklim değişikliğine uyum ve sera gazı emisyonlarının azaltımı projeleri arasındaki dengeyi gözeterek, sektörlerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak finansman ve teşviklerin sağlanması ile yönlendirilmesi amaçlanmaktadır. ETS kapsamında elde edilecek gelirlerin Ulusal Katkı Beyanı ve 2053 Net Sıfır Emisyon ve yeşil büyüme hedefi doğrultusunda düşük karbonlu ekonomiye geçişi, araştırma-geliştirme ve iklim değişikliği ile mücadele eden yeni teknolojileri destekleyecek şekilde kullanılması amaçlanmaktadır.

İkinci fıkra ile uyum veya azaltım potansiyeli yüksek olan iklim dostu yatırımların desteklenmesi, ETS kapsamındaki sektörlere öncelik verilmesi, sosyal adaletin sağlanması ile kaynakların kullanımına ilişkin genel esaslara yer verilmektedir.

Üçüncü fıkra ile iklim değişikliğinin etkilerine bağlı kayıpların maliyeti büyük boyutlara ulaştığından, iklim risklerinin değerlendirilmesinde ve oluşan kayıpların karşılanması sürecinde sigorta sektörünün önleyici ve tazmin etme rollerine azami desteğin sağlanması amaçlanmaktadır. Yeşil büyüme hedefi doğrultusunda, yeşil ve sürdürülebilir yatırımların finansman olanaklarının artırılabilmesini sağlayarak yeşil ve sürdürülebilir tahvil, kira sertifikası, sigortacılık ve diğer sermaye piyasası ve finansal araçların geliştirilmesiyle finansmana erişimin kolaylaşması, borçlanma maliyetinin düşürülmesi ve iklim risklerinden kaçınma hedeflenmektedir.

Dördüncü fıkra ile, iklim değişikliği ile mücadelede konu desteklerin ve projelerin yıllara sâri olması ile faaliyetlerin tek bir yılla sonuçlanmayacak olması nedeniyle stok tutarlarına ilişkin düzenleme yapılmaktadır.

Beşinci fıkrada maddeye ilişkin ikincil mevzuatın hazırlanmasında ilgili kurumlardan görüş alınması hükmü yer almaktadır.

Madde 14- Madde ile, Kanunda yer alan yükümlülüklerle ilişkin idari yaptırımların düzenlenmesi amaçlanmaktadır.

Birinci fıkrada; doğrulanmış sera gazı emisyonu raporunu süresi içerisinde sunmayanlar hakkında emisyon kategorilerine göre sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin yasaklara veya sınırlamalara aykırılığın yaptırımı düzenlenmektedir.

Ozon tabakasını incelten maddelerin kullanımının ve üretiminin kontrol altına alınmasını sağlayan uluslararası sözleşme hükümlerine uygun olarak ozon tabakasını incelten maddeler için getirilen düzenlemeler, bu konuda kritik öneme sahiptir. İkinci fıkra bu maddelerin kullanımını ve ticaretini yasaklayarak çevresel zararları azaltmayı hedeflemektedir. Cezaların caydırıcı özelliği kullanılarak aykırı faaliyetlerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Sera gazları içerisinde yer alan florlu sera gazları, iklim değişikliğine neden olan gazlardır. Üçüncü fıkra ile taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler kapsamında yer alan yükümlülüklerimiz doğrultusunda bu gazların kontrolünü sağlamak amacıyla, yasaklara uymayanlara idari yaptırım öngörülmektedir. Ayrıca, ilgili belgelerin eksikliği durumunda da ceza verilmesi, bu süreçlerin usule uygun bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır.

ETS kapsamında yer alan yükümlülükler, sera gazı emisyonlarını kontrol etme amacı taşımaktadır. Dördüncü fıkranın (a) ve (b) bentlerinde, izin almadan veya süresi dolmuş izinlerle faaliyet gösteren işletmelere yönelik yaptırımlar belirlenmektedir. Bu fıkra ile sistemin etkinliğinin artırılması amaçlanmaktadır. Cezaların, işletmelerin emisyon miktarına göre değişmesi, yaptırımların adil bir şekilde uygulanabilmesini sağlayacaktır.

Fıkranın (c) ve (ç) bentlerinde, ETS kapsamında salımı yapılan her bir ton karbondioksit gazı için bir adet tahsisatın dönem sonunda sunulması gerektiğinden sera gazı emisyonlarına ilişkin doğru bir planlamanın gerçekleştirilebilmesi için, tahsisatların teslim yükümlülüğüne aykırılığın yaptırımı düzenlenmektedir. Aynı zamanda, teslim yükümlülüğünün asgari bir oran belirlenerek üst üste 3 yıl yerine getirilmemesi durumunda işletmenin aykırı fiilinin devamında sera gazı emisyon izninin iptal edileceği de hüküm altına alınmaktadır.

Denkleştirme projesi sahiplerinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi, sistemin bütünlüğünü tehdit eder. Bu nedenle, beşinci fıkrada, yükümlülüklerini yerine getirmeyenlere ceza verilmesi, projenin etkinliğini artırmayı amaçlamaktadır.

Doğru bilgi, belge ve veri sağlamak, iklim değişikliğiyle mücadelenin etkinliğini artırmak için büyük öneme sahiptir. Bu nedenle altıncı fıkra ile, bilgi, belge ve veri verme yükümlülüğünü yerine getirmeyenlere veya yanıltıcı beyanda bulunanlara bu tür aykırılıkların caydırılması amacıyla yaptırımlar öngörülmektedir.

Yedinci fıkra da belirtildiği üzere elektrik piyasası mevzuatının ilgili maddelerinin ihlali durumunda da yaptırımların uygulanması, hem iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik bir önlem hem de piyasa denetiminin ve gözetiminin hukuka uygun bir şekilde işlemesine olanak sağlamaktadır.

Sekizinci fıkra da, suç teşkil eden fiiller için Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunların hükümleri saklı tutularak, idari yaptırımların uygulanmasının cezai yaptırımların uygulanmasına engel teşkil etmemesi amaçlanmaktadır.

Dokuzuncu fıkra da, aykırı fiillerin tekrarı durumunda cezalar artacak şekilde belirlenmiş olup böylece fıkra ile suistimallerin önüne geçilmesi ve yükümlülüklerle riayet edilmesi amaçlanmaktadır.

Aykırılıkların düzeltilmesi için Bakanlıkça verilen süre, yaptırımların esnekliğini artırır. Onuncu fıkra ile aykırılıkların süre sonunda düzeltilmemesi durumunda faaliyetlerin durdurulması, yaptırımların caydırıcı özelliğini artırmayı hedeflemektedir.

On birinci fıkra ile, her bir fiil için uygulanacak maksimum cezanın belirlenmesi, fahiş cezaların önüne geçerek sistemin devamlılığının sağlanması amaçlanmaktadır.

Madde 15- Birinci fıkra ile, Kanun kapsamında yer alan yükümlülüklerin denetimi ve yaptırımın hangi kurum tarafından uygulanacağı belirlenmektedir. Aynı zamanda, Başkanlığın taşra teşkilatı bulunmadığından bağlı olunan Bakanlığın taşra teşkilatının görevlendirilmesiyle de yerinde inceleme ve denetimin sağlıklı işlemesi amaçlanmaktadır.

İkinci fıkra da Başkanlıkça gerçekleştirecek denetimlerde, denetim elemanlarının sıkıntı yaşamaması için de gerekli kolaylığın sağlanması ve gerekli bilgi ve belgelerin verilmesinin zorunlu olduğu hüküm altına alınmaktadır.

Üçüncü fıkra da yetki ve usulde paralellik ilkesi gereğince denetim Başkanlık tarafından sağlandığından idari yaptırım kararını verme yetkisinin de Başkanlığa ait olduğu düzenlemesine madde metninde yer verilmektedir.

Madde 16- Birinci fıkra da, idari yaptırımların uygulanması süreci düzenlenerek bu sürecin şeffaf ve düzenli bir şekilde yürütülmesi amaçlanmaktadır.

İkinci fıkra, idari yaptırım kararlarına karşı itiraz hakkını düzenlemekte olup tebliğ tarihinden itibaren genel esaslara uygun olarak idari yargıda dava açma imkânı tanımaktadır. Ancak dava açılmasının cezanın tahsilini durdurumaması, devletin alacaklarını koruma ve tahsisat sürecinin doğru yönetme imkânı sağlamaktadır. Bu fıkra ile, idari yaptırımların etkinliği artırılırken, itiraz sürecinin de işlemesi hedeflenmektedir.

Üçüncü fıkra da, idari para cezalarının tahsil usulü belirlenmektedir. 5326 sayılı Kabahatler Kanunu hükümlerinin uygulanması, bu cezaların tahsilinde yeknesaklığı ve hukuka uygun bir çerçeveyi oluşturmaktadır.

Madde 17- Maddenin ilk fıkrasında Kanunda yer alan hükümlerin alt düzenleyici işlemler ile düzenlenmesi gerektiğinde özel hüküm yok ise ilgili kurum olan İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından yapılacağına ilişkin hüküm düzenlenmektedir.

İkinci fıkra ile iklim değışikliğı alanı farklı disiplinleri ve mevzuatları ilgilendiren bir alan olduğundan boşluğa sebebiyet verilmemesi açısından kanunda hüküm bulunmayan hâllere ilişkin hangi kanunların uygulanacağı belirlenmektedir.

Madde 18- Maddenin birinci fıkrasıyla; Çevre, Şehircilik ve İklim Değışikliğı Bakanlığının bağlı kuruluşu olarak kurulan İklim Değışikliğı Başkanlığının görev tanımlamalarında yer alan hususlara ilişkin mükerrerlik olmaması ve Başkanlığa gerektiğinde yetki devri yapılabilmesi için 2872 sayılı Çevre Kanununda düzenleme yapılmaktadır.

Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında, mezkûr kanunda emisyon ticaretine ilişkin EPIAŞ ve EPDK'ya atfedilen görev ve sorumlulukların yeniden düzenlenerek işbu Kanunda tutarlılık ve bütünselliğı sağlamak adına gerekli değışikliklerin yapılması öngörülmektedir. Piyasa düzenleyici ve denetleyici otoritenin piyasa bozucu davranışlarla mücadelesinde yetkilerini ve uygulamalarını belirlemektedir. Fıkrayla, Türkiye'deki ETS ve diğer piyasalarda meydana gelebilecek haksız rekabetin önlenmesi amacıyla düzenleme yapılmaktadır.

Geçici Madde 1- Avrupa Birliğı, Çin gibi pek çok uluslararası örnekte olduğu gibi emisyon ticaret sistemleri, gerek uygulamaya ilişkin alt yapı, bilgi düzeyi gibi kapasiteye ilişkin hususlar gerek sistemin işletilmesi ile ilgili olan idari yük, gerekse de sektörlerle gelebilecek maliyetlerin aşamalı olarak gerçekleşmesini temin etmektedir. Benzer sebeplerle birinci fıkra ile ETS'nin pilot uygulama dönemiyle başlatılması öngörülmektedir.

İkinci fıkroda Kanunda tanımlanan sera gazı emisyon iznine ilişkin olarak geçiş sürecinde işletmelere kolaylık sağlanması ve bürokratik yoğunluğun azaltılması amacıyla 3 yıllık geçiş süreci öngörülmüş ve mevcut tesislerin bu süre zarfında sera gazı emisyon iznine sahip olması benimsenmiştir. Sera gazı emisyon izni kavramı ülkemiz için yeni bir kavram olması sebebiyle geçiş süreci gerektirmektedir. Bu geçiş sürecinde ortaya çıkabilecek öngörülmeyen durumlara karşı Karbon Piyasası Kurulu kararı doğrultusunda Başkanlığa bir yetki tanımlanarak sürecin tamamlanmasına yönelik ek süre belirtilmiştir. Geçiş hükmü maddesi ile sistemin çalışır durumdayken izlenmesi ve en uygun seviyeye ulaşması yönünde düzenlemelere imkân sağlanacaktır.

Üçüncü fıkra ile, denkleştirme projelerinin kayıt yükümlülüğünün geçiş dönemine ilişkin başlama zamanı belirtilmektedir.

Geçici Madde 2- Maddenin birinci fıkrasıyla, iklim değışikliğı ile mücadelede azaltım ve uyum hedeflerinin gerçekleşmesi için Kanunda yer verilen planlama ve uygulama araçlarının ilgili kurum ve kuruluşlarca 31/12/2027 tarihine kadar yerine getirilmesi düzenlenmektedir.

İkinci fıkrayla, iklim değışikliğı ile mücadelede planlama araçlarından olan yerel iklim değışikliğı eylem planlarının altyapı hazırlıkları süreç alacağından söz konusu eylem planlarının 31/12/2027 tarihine kadar hazırlanması öngörülmektedir.

Madde 19- Yürürlük maddesidir.

Madde 20- Yürütme maddesidir.

Çevre Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Çevre Komisyonu

04/03/2025

Esas No: 2/2927

Karar No: 5

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2927 esas numaralı “İklim Kanunu Teklifi” Komisyonumuzun 26/02/2025 tarihinde yapılan toplantısında görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Raporumuz, Yüksek Başkanlığa saygıyla arz olunur.

1. Giriş

İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz ile 95 Milletvekili tarafından hazırlanan, 20/02/2025 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanlığına sunulan ve Başkanlıkça 21/02/2025 tarihinde tali komisyon olarak Adalet Komisyonu, Plan ve Bütçe Komisyonu ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Başkanlıklarına, esas komisyon olarak da Komisyonumuza havale edilen 2/2927 esas numaralı İklim Kanunu Teklifi, Komisyonumuzun 26/02/2025 tarihli toplantısında, Teklifin ilk imza sahipleri İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz ile Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Adalet Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sermaye Piyasası Kurulu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, Türk Sanayicileri ve İşinsanları Derneği, Uluslararası Yatırımcılar Derneği, Türkiye İhracatçılar Meclisi, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği, Finansal Kurumlar Birliği, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Türk Tabipler Birliği, İklim Ağı, İklim Adaleti Platformu ve Temiz Hava Hakkı Platformu temsilcilerinin katılımlarıyla incelenip görüşülmüştür.

2. Teklif'in İçeriği

Teklif'in gerekçesi incelendiğinde;

- İklim değişikliğinin küresel bir tehdit olarak tüm dünyada ve ülkemizde artarak etkisini gösterdiği,
- Kuraklık, afet, gıda güvenliği, olağanüstü hava olayları gibi etkenlerin artarak varoluşsal tehdit oluşturması sebebiyle iklim değişikliğiyle mücadelede geç kalınmaması gerektiği,
- İklim değişikliğinin de etkisiyle değişen ve dönüşen dünyada bu dönüşümün aynı zamanda fırsatlar sunduğu ve bazı sektörlerde olumlu etkiler yaratabileceği,
- Ülkemizin, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine (BMİDÇS) 2004 yılında ve Paris Anlaşmasına da 2021 yılında taraf olduğu ve 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefini ortaya konduğu,
- İklim değişikliğiyle mücadeleye ilişkin somut hedeflerin gerçekleştirilmesi ve bu hedefler doğrultusunda hayata geçirilmesi gereken eylemlerin izlenmesi, toplum tarafından benimsenmesi ve uygulamaların iyileştirilmesi, uluslararası sözleşmelerin iç hukukumuzda aktarımı, iklim değişikliği ile mücadelenin bir an önce yasal zemine oturtulması ve bu mücadele kapsamında ilgili kurumların sorumluluk ve yükümlülüklerinin belirlenmesi amacıyla İklim Kanununa ihtiyaç duyulduğu,
- Sektörel etkilenebilirlik ve risk analizi çalışmalarının iklim değişikliğinden kaynaklanan tehditler ve sektörel risklere yönelik belirsizliği minimum düzeye indirmesinin hedeflendiği,
- Net sıfır emisyon hedeflerine ulaşmak amacıyla ilgili kurumların görev alanları dahilinde hazırlanacak olan strateji ve eylem planlarının ilgili tüm birimlerin katılım ve katkılarıyla ulusal ve bölgesel düzeyde dönemsel olarak hazırlanmasının hedeflendiği,
- 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi, uzun dönemli iklim projeksiyonları, iklim değişikliği azaltım stratejisi ve eylem planı ile Türkiye'nin Ulusal Katkı Beyanı çalışmalarının eş güdüm içerisinde gerçekleştirilmekte olduğu ve bu yapının daha güçlendirilmesi gerektiği,
- Sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum hedefleri doğrultusunda iklim değişikliği ile mücadelede uyum ve azaltım eylemlerinin birbirlerinin alternatifi olmadığı aksine birbirlerini tamamlayan unsurlar olduğu,

- İklim değişikliğiyle mücadelede tüm kurum ve kuruluşların, gerçek ve tüzel kişilerin katılım sağlaması gerektiği, aynı zamanda iklim değişikliği ile mücadelenin tek bir elden koordineli yürütülebilmesinin amaçlandığı,

- Ulusal ve yerel düzeyde belirlenecek eylem ve hedefler ile emisyon azaltımını destekleyecek, çevresel bütünlüğü gözeterek ulusal veya uluslararası finansal mekanizmaların yer alacağı Ulusal Katkı Beyanında ülkenin kalkınma önceliklerinin ve özel koşullarının göz önünde bulundurulacağı,

- İklim değişikliği kaynaklı risklerin ortadan kaldırılmasının ve buna yönelik tedbirlerin alınması ile risk faktörlerinin yönetilmesinin, Ulusal Katkı Beyanı, 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi, İklim Değişikliği Başkanlığı koordinasyonunda hazırlanan iklim değişikliğine uyum strateji ve eylem planları ile uzun dönemli iklim değişikliğine uyum politikalarının ülke politikalarıyla bütünleştirilmesine bağlı olduğu,

- Tarım sektöründe iklim değişikliğine dirençli ürünlerin yetiştirilmesine ilişkin politikaların üretilmesi ve gıda güvenliğinin sağlanmasının uyum faaliyetleri kapsamında en önemli unsurlardan olduğu,

- Doğa temelli çözümlerin iklim değişikliği, gıda güvenliği, su güvenliği gibi sorunların çözümüne fayda sağlamasının yanı sıra küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınma amaçlarını ve uygulamalarını desteklediği,

- 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi dikkate alınarak, önümüzdeki dönemde ülkemizin iklim değişikliğiyle mücadele hedeflerini belirlemek ve bu kapsamda yürütülecek faaliyetleri tasarlamak amacıyla tüm paydaşların katılımıyla iklim değişikliği stratejisi ve eylem planlarının hazırlanması, güncellenmesi ve dönemsel olarak yol haritasının oluşturulmasının hedeflendiği,

Belirtilmiş olup Teklif metni ile;

- İklim değişikliği ile mücadelede azaltım ve uyum hedeflerinin gerçekleştirilmesi için kamu yararı gözetilerek alınacak tedbirlere ve düzenlemelere tüm kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerin uymakla yükümlü olması,

- Yenilenebilir enerji ve temiz teknolojilerin kullanımının artırılmasının yanı sıra yutak alanların ve korunan alanların artırılması,

- Ülkemizde yeni uygulanmaya başlayacak Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve karbon kredileri ile ilgili düzenlemeler yapılarak kapsam dahilindeki işletmelerin sera gazı emisyon izni almalarının zorunlu hâle getirilmesi,

- Yeşil yatırımların ülkemize çekilmesi ve ilgili tüm politika alanlarında yeşil dönüşümün desteklenmesini hedefleyen Türkiye Yeşil Taksonomisinin uygulamasının hayata geçirilmesi,

- Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının çoğu Avrupa Birliği ülkesinde de olduğu gibi ülkemiz için de kurulmasının Ticaret Bakanlığınca sağlanması,

- Sera gazı emisyonlarının Ulusal Katkı Beyanı ile net sıfır emisyon hedefi kapsamında İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından belirlenip strateji ve eylem planları doğrultusunda azaltılması,

- Çevresel sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir yönetimi teşvik etmek amacıyla toplumun iklim değişikliğine uyum kapasitesini artıracak eğitim ve farkındalık programlarının geliştirilmesi,

- Yerel yönetimlerin ve özel sektörün iklim değişikliğiyle mücadelede dair sorumluluklarının daha net hâle getirilerek tüm paydaşların iş birliği içinde hareket etmelerinin sağlanması,

- Sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerine ilişkin ilerlemelerin her yıl İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından takip edilmesi,

- Sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin yasaklara veya sınırlamalara aykırı davranışlara idari nitelikte yaptırımlar uygulanması, öngörülmüştür.

3. Komisyon Görüşmeleri

- Toplantının açılışında konuşan Komisyon Başkanı Diyarbakır Milletvekili Mehmet Galip ENSARİOĞLU tarafından yapılan açıklamalarda özetle;

- Türkiye'nin, iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer aldığı,

- Türkiye'nin, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 2004'te ve Paris Anlaşması'na 2021'de taraf olarak 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda küresel iklim değişikliğiyle mücadele için tedbirler almaya başladığı ve yeşil kalkınma politikalarını belirlediği,

- Kanunlaşan teklifin toplumsal olarak benimsenmesi, uygulamaların içselleştirilmesi ve uluslararası sözleşmelerin iç hukuka aktarılmasının önemli olduğu,

- Teklif'teki düzenlemelerle, kamu kurum ve kuruluşlarının 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda sera gazı emisyonlarını azaltması, yenilenebilir enerji kullanımını artırması, sıfır atık sistemini uygulamasının hedeflendiği,

- Kanun teklifiyle emisyon ticaret sistemi ve karbon kredileri kapsamında işletmelerin sera gazı emisyon izni almasının zorunlu hale getirildiği, yeşil yatırımlar için iklim finansmanı ve mücadele teşviklerinin planlandığı, yerel yönetimlerin ve özel sektörün iklim değişikliğiyle mücadeledeki sorumluluklarının netleştirildiği ve son olarak iklim değişikliğiyle mücadelede yaptırımlar ve denetim mekanizmaları oluşturularak kurumsal ve yasal bir çerçevenin oluşturulacağı,

ifade edilmiştir.

Kanun Teklifi'nin ilk imza sahibi İstanbul Milletvekili Mustafa DEMİR tarafından yapılan açıklamalarda;

Teklif'in Türkiye'nin Avrupa ile ekonomik entegrasyonu göz önünde bulundurulduğunda ülkenin dış ticaretinde önemli bir düzenleme getirdiği, 2026'dan itibaren Avrupa'ya yapılan tüm ihracatın karbon düzenlemesine tabi tutulacağı, bu nedenle Teklif'in bir an önce kanunlaşması gerektiği,

- Türkiye'nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 2004'te, Paris Sözleşmesi'ne ise 2021'de taraf olduğu, bu anlamda 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda küresel bir mücadeleye katılmanın önemli olduğu,

- Teklif'in, sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin yürütülmesi, yeşil dönüşüm ve sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda, 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi ve yeşil büyüme vizyonunu temel aldığı, ayrıca adil geçiş, sürdürülebilirlik ve şeffaflık gibi ilkelerin öngörüldüğü,

- Yenilenebilir enerji kullanımı, korunan alanların artırılması, organik tarımın desteklenmesi ve su kaynaklarının etkin yönetimi gibi önlemler almayı hedeflediği, ayrıca yerel iklim değişikliği eylem planlarının hazırlanmasını öngördüğü,

- Türkiye'de ilk defa uygulanmaya başlanacak emisyon ticaret sistemi ile sektörlerin rekabet gücünün artırılacağı, uluslararası finans akışının hızlandırılacağı ve yeşil büyüme hedefinin destekleneceği,

- Kamu kurumları ve yerel yönetimler için 31/12/2027 tarihine kadar iklim değişikliği ile ilgili eylem planlarını hazırlamaları için süre verildiği,

- Teklif'in, Türkiye'nin hukuki altyapısını güçlendirerek, küresel yükümlülüklerini yerine getirme çabalarını destekleyeceğini ve sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir adım olacağı,

ifade edilmiştir.

Kanun Teklifi üzerinde müzakerelerde milletvekilleri tarafından aleyhte yapılan değerlendirmelerde;

- Kanun Teklifinde geçen yeşil büyüme kavramının sadece ekonomik büyümeyi ifade ettiği ve dar gelirli kesimlerin ekonomik paylarını artırmaya yönelik bir vurgu yapılmadığı, bu sebeple “büyüme” yerine “kalkınma” kavramının daha uygun olacağı,

- 2026 itibariyle Avrupa Birliği ülkelerinde Türk ihracatçıları için yeni vergi yüklerinin oluşmasının beklendiği, bu sebeple, ihracatçıların ve iş dünyasının talepleri doğrultusunda, iklim yasasının ivedilikle gündeme geldiği, ancak, çevrecilerin taleplerinin dikkate alınmadığı,

- Kanun teklifinde, karbon salınımını azaltacak projelere destek verme vaadi ile bir karbon piyasası kurulmasının planlandığı, ancak, bu düzenlemenin, enerji üreticileri ve büyük karbon salınımı yapan firmalarla iş birliği içinde olan bir kurum tarafından yönetilecek olmasının çıkar çatışması ve yetki karmaşası oluşturacağı,

- Kanun teklifinde, karbon salınımını azaltan firmalarla ilgili olarak karbon tahsisatlarının satılmasının planlandığı, ancak, bu süreçte elde edilecek gelirlerin nasıl kullanılacağı ve bu tahsisatların ikincil piyasada satılması gibi konularda açıklık olmadığı, özellikle tahsisatların ticari emtiaya dönüştürülmesinin sektörde olası çıkar çatışmalarına yol açabileceği,

- Karbon piyasası kurulmasına yönelik emisyon ticaret sisteminin sadece ihracatçıların talepleri doğrultusunda şekillendirilmemesi gerektiği,

- Karbon tahsisatlarının piyasalarda satılmasının önüne geçilmesi gerektiği ve sektördeki büyük oyuncuların bu tahsisatları yüksek bedellerle elden çıkarma yoluna gidebileceği,

- Karbon salınımını azaltmaya yönelik önlemlerin ticari emtiaya dönüştürülmesinin olumsuz sonuçlar yaratabileceği, tahsisatların ucuz fiyattan alınıp pahalıya satılmasının finansal bir enstrümana dönüşebileceği, bunun da çevreye fayda sağlamaktan çok finansal rant elde etmeye dönüşebileceği,

- Teklif'te, yerel yönetimlerin rolünün ve yetkilerinin daraltıldığı ve bu yetkilerin valilerin başkanlığında oluşturulacak komisyonlara devredildiği, bu durumun yerel yönetimlerin yetkilerinin azaltılmasına neden olduğu,

- Teklif'te iklim değişikliğiyle mücadelenin sermaye, sanayi ve ticaret boyutunun düzenlendiği, ancak su rezervlerinin korunması ve çevre sorunları ile ilgili tedbirlere yeterince yer verilmediği,

- Teklif'in bu haliyle emisyon ticaretini düzenlemekle yetindiği ve çevre sorunlarının giderilmesine yönelik kapsamlı bir çerçeve getirmediği,

- Teklif'in hazırlanması ve komisyon görüşmeleri sürecinde sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, akademi ve sendikaların katılımının sağlanmadığı,

- Fosil yakıtların kullanımının ne zaman sona ereceğine dair herhangi bir düzenlemenin yer almasının bir eksiklik olduğu,

- Kuraklık riski, ormansızlaştırma, su kaynaklarının verimsiz kullanımı ve plansız tarım politikalarının iklim değişikliğinin etkilerini ağırlaştırdığı, bu bağlamda, tarım ve gıda sektöründe uygulanacak politikalarla ilgili daha sağlıklı ve verimli çözümler geliştirilmesi gerektiği,

ifade edilmiştir.

Kanun Teklifi üzerinde müzakerelerde milletvekilleri tarafından lehte yapılan değerlendirmelerde;

- Daha az enerjiyle daha verimli bir üretim sayesinde yaşanabilir bir dünyayı amaçlayan 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi ile yeşil büyüme vizyonunun Teklif’te esas alındığı,

- Ülkemizde sanayiden kaynaklanan emisyonların azaltılması amacıyla emisyon ticaret sisteminin kurulmasının gerekli olduğu, 2026’da Avrupa’ya yapılan ihracatın karbon düzenlemeleriyle karşılaşması göz önünde bulundurularak bu sistemin kurulmasının büyük önem arz ettiği,

- İklim değişikliğinin insan faaliyetleri sonucu atmosferdeki sera gazı birikiminden kaynaklandığı ve bunun etkilerinin hızla arttığı,

- İklim değişikliğinin yalnızca çevresel değil, küresel bir sorun olduğu ve tüm dünyayı etkileyebilecek bir problem haline geldiği,

- Ulusal Katkı Beyanı, net sıfır emisyon hedefi, Başkanlık tarafından yayımlanan veya güncellenen eylem ve strateji planları doğrultusunda sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlara yükümlülükler verildiği,

- Yereldeki sorunlarının çözüme kavuşturulması ve ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yerel iklim değişikliği eylem planlarının yerel yönetimler ve taşra teşkilatlarıyla iş birliği içerisinde hazırlanacağı,

- Ülkelerin, ulusların, toplumların hem ekonomik hem yaşamsal hem toplumsal dirençliliklerini artırmaları noktasında Bakanlığın şehirlerimizin iklim dirençliliğinin artırılması yönünde çalışmalar yaptığı,

- Sanayinin karbon salınımı konusunda sorumluluk taşıdığı ve karbon fiyatlandırmasının uygulanması gerektiği, bu noktada, sanayinin saldıgı karbondioksiti ödemesi ve yeşil teknolojilere yatırım yapması gerektiği,

- Ülkemizde sanayiden kaynaklanan emisyonların azaltılması amacıyla emisyon ticaret sisteminin kurulmasının gerekli olduğu, 2026’da Avrupa’ya yapılan ihracatın karbon düzenlemeleriyle karşılaşacağı göz önünde bulundurularak bu sistemin kurulmasının büyük önem arz ettiği,

- Emisyon ticaret sisteminden elde edilecek gelirlerin, yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği ile mücadelede kullanılacağı, ancak bu gelirlerin tüm finansmanı karşılamayacağı,

- Emisyon ticaret sisteminden elde edilen gelirlerin yine sistem içerisinde yeşil dönüşüme ve iklim değişikliğiyle mücadele desteklerine aktarılmasının öngörüldüğü,

- İklim değişikliğine dair alınacak önlemlerin vatandaşlar için kritik olduğu, bu önlemler alınmadığı takdirde çevresel koşulların hızla kötüleşeceği ve büyük sorunlara yol açacağı,

ifade edilmiştir.

4. Komisyonun Maddeler Hakkındaki Kararı

Geneli üzerinde yapılan görüşmeleri müteakip, Teklif ve gerekçesi Komisyonumuzca da benimsenerek maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir.

Komisyonumuzca, 2/2927 esas numaralı Teklif metninin;

- 1’inci maddesi; aynen,

- 2’nci maddesi; taraf olunan Paris İklim Anlaşmasında yer alan 2053’e kadar sıfır emisyon taahhüdünün yerine getirilmesi için emisyon salınımının düşürülmesini teminen birinci fıkrasının “g)” bendinde geçen “sera gazı emisyonlarına” ibaresinden sonra gelmek üzere “, net sıfır emisyon hedefine uygun” ibaresinin eklenmesi suretiyle,

- 3, 4, 5 ve 6'ncı maddeleri; aynen,

- 7'nci maddesi; Teklif'in 2'nci maddesinde belirtilen “adil geçiş” ilkesinin planlama araçlarında da gözetilerek iklim değişikliği ile mücadelede istihdam süreçlerinde en doğru yöntemin hedeflenmesini teminen dördüncü fıkrasına “amacıyla” ibaresinden sonra gelmek üzere “adil geçiş gereklilikleri gözetilerek” ibaresinin eklenmesi suretiyle,

- 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 ve 18'inci maddeleri; aynen,

- Geçici 1 ve 2'nci maddeleri; aynen

- 19 ve 20'nci maddeleri; aynen

kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygıyla arz olunur.

Teklif'in tamamı değiştirilen maddeler dâhil olmak üzere tereddütleri gidermek ve anlamı netleştirmek amacıyla terim ve ibareler, kanun dili ve tekniği bakımından gözden geçirilmiş ve metinde redaksiyon mahiyetinde ekleme ve değişiklikler yapılmıştır.

5. Genel Kurulda Temsil

İçtüzüğün 45'inci maddesi uyarınca, Teklif'in Genel Kuruldaki görüşmelerinde Komisyonumuzu temsil etmek üzere Bursa Milletvekili Emel GÖZÜKARA DURMAZ özel sözcü olarak seçilmiştir.

Başkan	Başkanvekili	Üye
<i>Mehmet Galip Ensarioğlu</i>	<i>Muhammet Müfit Aydın</i>	<i>Semra Dinçer</i>
Diyarbakır	Bursa	Ankara
		(Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Ekrem Gökay Yüksel</i>	<i>Emel Gözükarar Durmaz</i>	<i>Hasan Toktaş</i>
Balıkesir	Bursa	Bursa
(Son oylamada bulunamadı)	(Bu raporun özel sözcüsü)	(Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Gürsel Erol</i>	<i>Abdulkadir Özel</i>	<i>Nermin Yıldırım Kara</i>
Elâzığ	Hatay	Hatay
(Son oylamada bulunamadı.		
Muhalefet şerhimiz vardır)		
Üye	Üye	Üye
<i>Nilhan Ayan</i>	<i>Doğan Demir</i>	<i>Nimet Özdemir</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
(Son oylamada bulunamadı)	(Son oylamada bulunamadı.	(Muhalefet şerhimiz vardır)
	Muhalefet şerhimiz vardır)	

Üye
İbrahim Akın
İzmir
(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Cemil Yaman
Kocaeli

Üye
Perihan Koca Doğan
Mersin
(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Ömer Oruç Bilal Debgici
Kahramanmaraş

Üye
Tahir Akyürek
Konya

Üye
Kadem Mete
Muğla

Üye
Ayten Kordu
Tunceli
(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Vecdi Gündoğdu
Kırklareli
(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
İnanç Sıraç Kara Ölmeztoprak
Malatya
(Son oylamada bulunamadı)

Üye
Gökhan Diktaş
Tekirdağ

MUHALEFET ŞERHİ

Yasa koyucular ekonomik ve sosyal ihtiyaçların karşılanması, çevre, sağlık, güvenlik gibi toplumu doğrudan ilgilendiren birçok konuda yasal düzenlemelerde bulunur. Bu düzenlemelerin amacı toplumun daha iyiye gitmesidir. Bu nedenle yasa yapım sürecine katılımın ve hesap verebilirlik gibi ilkelerin dikkate alınması önem taşımaktadır.

Evrensel demokratik değerleri içselleştirememiş iktidarların tek başına yaptığı düzenlemeler yetersiz kalmakta, toplumun tüm kesimlerini kapsamamakta ve iktidara olan güvenin azalmasına neden olmaktadır. Siyasi otoritenin yalnızca kendi siyasi ikbali için yandaşlarına yönelik politikalar üretmesi yasama sürecinin sağlıklı ilerlememesine yol açmaktadır. Bu çerçevede, toplumun geniş kesiminin kabul etmediği veya benimsemediği düzenlemeler yapan iktidarlar ülkelerini ve vatandaşlarını güç duruma düşürebilmektedir.

Yasalar toplumsal ihtiyaçlardan doğar ve değişen toplumsal ihtiyaçlara göre değişiklik gösterir. Yasa koyucunun temel görevlerinden birisi de çağın gerekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yasalar yapmak ya da mevcut yasaları yeniden düzenlemektir.

Ortaya çıkan bilimsel gelişmelerin toplum yaşamını olumlu veya olumsuz şekilde etkilemesi yasa yapıcının toplumun tüm kesimleriyle ortak bir akıl çerçevesinde buluşarak ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemeler yapmasını gerektirmektedir.

Ancak 23 yıllık AKP iktidarında ve özellikle 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle birlikte AKP iktidarı, yasa koyucu olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yok sayıldığı, ortak akıldan uzak, toplumun farklı kesimlerini dikkate almayan bir yaklaşımla yasa yapmaktadır. Söz konusu sistemle birlikte, denge- denetleme mekanizmalarını zayıflatarak karar alma süreçlerini dar bir çerçeveye sıkıştıran ve farklı siyasi görüşlerin sürece katılımını büyük ölçüden sınırlandıran bir sistemle karşı karşıyayız. Halkın temsil gücünün karar alma süreçlerinden çıkartılması ve yasamanın yürütmenin iradesine teslim hale gelmesi güçler dengesini sarsmakta ve sağlıklı yasama sürecini olumsuz etkilemektedir. Oysa demokratik ülkelerde Meclis, sadece yasama yapan bir organ değil; yürütmeyi denetleyen ve halk adına hesap soran bir mekanizmadır.

İktidarın çoğulculuğu dışlayan, çoğunluğa dayanan yasa yapma anlayışının sonucunda toplumun genelinin çıkarları yerine bazı sermaye gruplarının ve dar çevrelerin çıkarlarının öncelendiği bir yasa yapma süreci hakim olmuştur.

Yasa yapma süreçlerinin demokratik, şeffaf ve katılımcı olması ilkelerinden vazgeçen iktidar, yaptığı yasaların birçoğunda defalarca yeni düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır.

Meclis’i itibarsızlaşması ve yasama organının işlevsiz hale getirilmesi Türkiye’nin demokratik geleneklerime zarar vermekte, otoriter yönetim anlayışını pekiştirmektedir.

Ülkemizin faydası için yapılacak olan tüm düzenlemelerde güçlü bir Meclis’e, ortak akla ve çoğulcu siyasete olan ihtiyacın her zamankinden fazla olduğu bir ortamda, TBMM Çevre Komisyonu’na getirilen İklim Kanunu, AKP iktidarının tek merkezden hazırlanan, uzlaşa kültüründen uzak bir yasama sürecinin son örneği olarak karşımızda durmaktadır.

İKLİM KRİZİ VE ETKİLERİ

Çağımızda en büyük sorunların başında iklim krizi gelmektedir. İklim değişikliğine bağlı olarak gelişen iklim krizi, doğamız ve insanların yaşamsal faaliyetleri üzerinde önemli bir tehdit unsuru oluşturmaktadır

İklim değişikliği kavramı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nde **“karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlemlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak insan faaliyetlerinin atmosfer bileşimini etkilemesi neticesinde iklimde meydana gelen değişiklik”** şeklinde tanımlanmaktadır. İklim değişikliği önemli ölçüde elektrik, endüstri ve ulaşım için fosil yakıtların yakılmasıyla üretilen, başta karbondioksit olmak üzere, artan atmosferik sera gazı seviyelerinden kaynaklanmaktadır.

Oxford Languages tarafından “climate emergency” şeklinde ifade edilen iklim krizi kavramı ise, **“iklim değişikliğini azaltmak veya durdurmak ve bundan kaynaklanan potansiyel geri döndürülmez çevresel zararı önlemek için acil eylemin gerekli olduğu durum”** şeklinde tanımlanmaktadır.

Hükümetler Arası İklim Değişikliği Panelinin 2021 Ağustos ayında yayımlanan 6. Değerlendirme Raporu’na göre iklim değişikliğinin nedeni tartışmasız biçimde insanların atmosfere saldıgı sera gazlarıdır. Sera gazı olarak nitelendirdiğimiz gazlar karbondioksit, metan ve diazot monoksittir. Sera gazlarının en önemlisi karbondioksittir. Karbondioksit, çoğunlukla fosil yakıtlar da denilen kömür, petrol ve doğal gazın yanması sonucu oluşur.

Sanayileşmeyle birlikte fosil yakıtların kullanımının artması, sürekli artan enerji talebi, yükselişe geçen şehirleşme, orman alanlarının tahribi ve yanlış toprak ve arazi kullanımı, azalan yutak alanlar, kontrol edilmeyen karbon salımı nedeniyle dünyamız her geçen gün daha da yaşanamaz bir hale gelmektedir. 2019 yılında atmosferdeki karbondioksit oranının, en az 2

milyon yıldır görülmemiş seviyeye ulaştığını ve atmosferde bu yoğunlukta metan ve azot protoksit oranının ise en az 800 bin yıldır görülmediğini de hatırlatmak gerekir.

İklim krizi dünya genelinde olduğu gibi Türkiye ve Akdeniz Havzası'nda da ciddi çevresel, ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle Akdeniz'in küresel ısınmaya karşı en hassas bölgelerden birisi olarak kabul edilmesi, Türkiye'nin de hem coğrafi konumu hem de iklimsel yapısı nedeniyle bu süreçten doğrudan etkileneceğini göstermektedir.

Bu çerçevede; doğamız, havamız, su kaynaklarımız, ormanlarımız, denizlerimiz yaban hayat ve insan yaşamı büyük tehlike altındadır. Günümüzde geldiğimiz noktada küresel bir boyuta ulaşmış olan iklim krizi antropojenik bir tehlike olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu antropojenik tehlike ekolojik ve toplumsal bir yıkımı da beraberinde getirme tehlikesini taşımaktadır.

İklim değişikliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan iklim krizi, yaratmış olduğu çevresel tahribatın yanı sıra gerek ekonomik gerekse sosyal açıdan ciddi ve geri dönülmez hasarlara neden olabilmektedir. Ekonomik açıdan kısaca değerlendirildiğinde; buğday, zeytin, üzüm ve narenciye gibi tarımsal ürünlerin olumsuz olarak etkilenmesi, kuraklık ve sıcak hava dalgalarının tarımsal üretimi ve verimi azaltması beklenmektedir.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nce yayınlanan Türkiye 2024 Yılı İklim Değerlendirmesi Raporu, 2024 yılı Türkiye ortalama sıcaklığı 15.6 derece ile 1991–2020 ortalaması olan 13.9 derecenin 1.7 derece üzerinde gerçekleşerek son 54 yılın rekorunu kırmıştır. Bu değer, bir önceki rekor olan 2010 yılının 15.5 derece değerini 0.1 derece geçmiştir. 2024 yılının ocak, nisan, haziran ve temmuz aylarında ortalama sıcaklık rekorları kırılmıştır. 2024 yılı kış ve yaz mevsimleri rekor olarak tamamlanmıştır.

Deniz sularının ısınmasıyla, balıkçılık faaliyetlerinin etkilenmesi, balıkçılık ve tarım sektörlerinde yaşanan düşüş ile birlikte kırsal kesimlerden büyük şehirlere göçün hızlanması beklenmekte bunun da orta ve uzun vadede altyapı sorunlarına ve işsizliğe yol açabileceği tahmin edilmektedir.

Avrupa Birliği'nin Yeşil Dönüşüm Hedefleri doğrultusunda uygulamaya koyduğu Sınırdan Karbon Düzenleme Mekanizması (CBAM) ve belirlediği tarih dönemsel olarak Türkiye'yi de ilgilendirmenin yanı sıra bu konuda yapılandırmalara gitme konusunda da zaman olarak sıkıştırmaktadır. Bu yönüyle bir sistem kurulmasının Türkiye yönünden kaçınılmaz olduğu hususu inkar edilmemektedir. Ancak, bu kaçınılmazlık Türkiye'ye sadece piyasa ilişkilerine odaklanmış, iklim kriziyle mücadelede sahici mekanizmalarını inşa etme, araç ve yöntemleri

belirleme fırsatlarını dışarda bırakan bir kanun metni hazırlama mecburiyeti yüklememektedir. Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (CBAM), yalnızca büyük sermaye gruplarını değil, tüm ekonomik yapıyı ve özellikle emekçileri doğrudan etkileyecektir. Türkiye bu dönüşüm sürecine uyum sağlayamazsa, yalnızca finansmana erişimde değil, istihdamda, sanayi politikalarında ve toplumsal refahta da ciddi kayıplar yaşayacaktır. Sosyal eşitsizlikleri derinleştirecek, yurttaşların yaşam koşullarını olumsuz etkileyebilecek boyutları bulunmaktadır. Bu nedenle, Türkiye toplum yararını gözeterek, sanayiciyi de işçiyi de destekleyen, sosyal adaleti temel alan bir dönüşüm sürecini hayata geçirmek zorundadır.

İklim krizi, sadece sıcaklık artışlarını ve buzulların erimesini değil aynı zamanda tarım, su kaynakları, deniz seviyeleri ve ormanlar üzerindeki etkileri gibi ekolojik sonuçları da içerir. Özellikle Akdeniz Havzası'nda ortalama sıcaklıkların küresel ortalamadan daha fazla arttığı tespit edilmiştir. Türkiye'de de sıcak hava dalgaları sıklaşmakta, özellikle yaz aylarında aşırı sıcaklar meydana gelmektedir. Aşırı sıcaklar dolayısıyla, Türkiye'de su kaynakları büyük risk altına girmektedir. Özellikle Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu ve Ege bölgelerinde kuraklığın şiddetlenmesiyle su stresinin artması beklenmektedir.

Türkiye, bu gerçeklere rağmen çevreyi koruma ve iklim kriziyle mücadelede en arka saflarda yer almaktadır. Bunun nedeni, 22 yıllık AKP iktidarının, ekolojik yıkım politikasıdır. Tarım alanları, ormanlar, sulak alanlar, denizler, göller, nehirler ve hatta korunan alanlar bile artık bir enkaz haline getirilmiştir.

AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılında 41 milyon 196 bin hektar olan tarım arazisi, 2020 yılında 3 milyon 484 bin hektar azalarak 37 milyon 712 bin hektara düşmüştür. Bu oran, Avrupa'da Belçika gibi orta büyüklükte bir ülkenin yüzölçümüne denk gelmektedir.

Orman Kanunu'nda, 1956'dan 2003 yılına kadar 15 kez, 2003'ten 2021'e kadar 29 kez değişikliğe gidilmiştir. Orman alanları hızla parçalanarak küçük alanlara dönüşmüş, ormanlar odun üretim merkezi olarak görülmeye başlanmıştır.

İstanbul Havalimanı için en az 13 milyon ağacın kesildiği ve kesilen ağaçların yaklaşık 6 bin 500 hektarlık bir alan olduğu açıklanmıştır. Bu alanda yaşayan tüm yaban hayat canlıları, ağaçlar, hayvanlar, bitki türleri evlerinden yerlerinden olmuş ya da yaşamını kaybetmiştir.

Alpler'den sonra dünyada oksijenin en fazla olduğu yerler arasında bulunan Kazdağları'nda 200 bin ağaç kesilmiş, daha da kesilmeye devam etmekte ve bölgenin ekolojik yapısı alt üst edilmiştir.

Türkiye'nin kıyı bölgelerinin de (İstanbul, İzmir, Antalya) deniz seviyesindeki yükselişten etkilenmesi beklenmektedir. Kıyı erozyonu ve su taşkınları hem tarım alanlarına hem de turizm merkezleri için önemli tehdit unsurlarını içermektedir.

Akdeniz Havzası'nda iklim krizinin etkisiyle yangın riskinin giderek arttığı gözlemlenmektedir. Özellikle Akdeniz ve Ege bölgelerinde son yıllarda sıkça görülen büyük orman yangınları, bu durumun somut örnekleridir.

Fosil yakıtların yoğun bir şekilde kullanımı iklim krizini tetikleyen en önemli unsur olarak kabul edilmektedir. Kömür, petrol ve doğal gaz gibi fosil yakıtların çeşitli sanayi süreçlerinde kullanılması, atmosfere büyük miktarda sera gazları salımına neden olmuştur. Gazlar arasında karbondioksit, metan ve azot oksitler gibi bileşenler iklim değişikliğinin hızlanmasında kritik rol oynar.

Daha yaşanabilir bir çevre için acil önlem alınması gereken konuların başında karbon salımının düşürülmesi hatta sıfıra indirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda Paris İklim Anlaşması, iklim kriziyle mücadelede dönüm noktası niteliğinde bir metindir. Anlaşmanın temel amacı; küresel sıcaklık artışını endüstriyel öncesi seviyelere kıyasla 2 derecenin altında tutmak ve mümkünse 1,5 derece ile sınırlamayı hedeflemektedir. Katılımcı ülkeler tarafından kabul edilen ulusal katkı taahhütleri (NDC'ler) ile sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliği ile mücadelenin finanse edilmesi gibi konular anlaşmanın çerçevesini oluşturmaktadır.

Birleşmiş Milletler'e (BM) bağlı Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli de (IPCC) 9 Ağustos 2021 tarihinde 3 bin 949 sayfalık bir çalışmayla dünyamızın kırmızı alarm verdiğini açıkladı. 66 ülkeden 234 bilim insanının beş yıllık çalışmasına dayalı söz konusu rapor, önceki beş IPCC raporundan farklı olarak insanı iklim hasarından doğrudan sorumlu tutarak; “İnsan etkisinin atmosferi, okyanusu ve karayı ısıttığı tartışmasızdır. Atmosfer, okyanus, kriyosfer ve biyosfer üzerinde yaygın ve hızlı değişiklikler meydana gelmiştir. İnsan en az 2 bin yıldır görülmemiş oranda iklimi ısıtmıştır” ifadelerine yer vermektedir. Oldukça kapsamlı hazırlanan rapor, deniz seviyesindeki yükselmeler, eriyen buzullar, sıcak hava dalgaları, seller ve kuraklıklar dahil olmak üzere iklimdeki hızlı değişikliklerin nedeninin “kesin olarak” insan faaliyetleri olduğunu vurgulamaktadır.

IPCC, 1850-1900 döneminden bu yana (sanayileşme öncesi döneme göre) sıcaklıkların yaklaşık 1,1 derece arttığını, ancak ısınmayı 1,5 derecede sınırlandırmanın hâlâ mümkün

olduğunu; 1,5 derecelik artışın ötesine geçmesinin ise bizleri “çok belirsiz bir dünyaya götüreceğini” söylemektedir. Ancak şu bir gerçek ki, sıcaklık artışı felaket sınırına beklenenden çok daha hızlı yaklaşıyor ve radikal kararlar alınmazsa gezegenimiz için kritik eşik olan 1,5 derece ısınmaya önümüzdeki yirmi yıl içinde ulaşacağımız ifade edilmektedir.

Dünya çapında uygulanan iklim politikaları arasında, yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesi, enerji verimliliğinin artırılması ve sürdürülebilir orman yönetimi gibi stratejiler bulunmaktadır.

Temiz enerji kaynakları, iklim krizinin etkileriyle mücadelede önemli bir rol oynar. Güneş panelleri, rüzgâr türbinleri gibi yenilenebilir enerji sistemleri, sürdürülebilir enerji sağlayarak karbon emisyonlarını önemli ölçüde azaltır. Bu teknolojilerin kullanımı, fosil yakıtların ekolojik ayak izine bir alternatif oluşturup uzun vadeli çevre ve ekonomi için sürdürülebilir enerji sistemlerinin temelini atar.

Gelecek nesillerin yaşaması için sağlıklı bir çevre bırakmak adına, temiz enerji kaynaklarına yapılan yatırımların artması ve bunların yaygınlaştırılması elzemdir. Rüzgâr ve güneş gibi doğal kaynaklardan enerji üretimi yapmak, doğanın dengesini koruma altına alırken enerji ihtiyacımızı da karşılamada devrim niteliğindedir.

Sürdürülebilir enerji sistemleri sadece çevreci çözümler sunmakla kalmaz aynı zamanda yenilikçi istihdam fırsatları yaratır ve ekonomik büyümeyi teşvik eder. Toplamların bu çevre dostu enerji kaynaklarına yönelmesi, küresel iklim krizi ile mücadelede atılacak en stratejik adımlardan biridir.

İklim krizinin ekolojik boyutu yanı sıra ortaya çıkardığı diğer bir boyutta sosyal boyutudur. Sosyal açıdan ele alındığında öncelikle az gelişmiş ülkeler, yoksullar ve dezavantajlı gruplar iklim değişikliğine sebep olan karbon emisyonlarından neredeyse en az sorumlu olan kesim olmasına rağmen yaşamlarını tehdit eden birçok tehlike ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu noktadan hareketle, en az sorumlu olanların süreçten en fazla etkilenmesi sosyal eşitsizlik kaynaklı sosyal adaletsizliğe neden olmaktadır. Bunun yanı sıra iklim krizinin yaratmış olduğu tehlikeler, dezavantajlı grupları sosyal koruma açısından oldukça savunmasız hale getirmektedir. Ayrıca milyonlarca insan yaşanan iklim felaketlerine bağlı olarak göç etmek zorunda kalmaktadır. İklim değişikliğine bağlı gerçekleşen olaylardan önemli ölçüde etkilenen grup yoksul ve dezavantajlı insanlar olmaktadır. Bundan dolayı, söz konusu sorunların çözümünde insan faktörüne odaklanan hak temelli sosyal politika önlemleri ön plana çıkarılması bir zorunluluktur.

İklim krizi, yalnızca çevresel ya da doğal koşullardan ötürü meydana gelen iklimsel bir değişiklik değil; bunun yanı sıra ekonomik, toplumsal, küresel, siyasal ve sosyal bir fenomendir. İklim krizinin neden olduğu olumsuz etkiler sosyal kayıplara neden olmaktadır. Geçim kaynaklarının kaybedilmesi, işsizlik, temiz su ve gıda yetersizliği, alt yapının bozulması nedeniyle elektrik, sanitasyon vb. konularda ortaya çıkan problemler, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlere erişim konusunda yaşanan sorunlar dünya çapında yaygın olan yoksulluğu daha fazla artırmaktadır. Sonuç olarak yoksul insanlar iklim krizi kaynaklı ortaya çıkan sorunlardan daha çok etkilenmektedir. Dünya Bankası'nın 2016 yılı verilerine göre 2030'a kadar 35 ila 122 milyon insan iklim değişikliği sebebiyle yoksullaşacaktır.

Hali hazırda çevresinde gelişen jeopolitik mücadeleler nedeniyle göç alan Türkiye, İklim Krizi'nin de etkisiyle birlikte yeni bir göç dalgasına hazırlıklı olmalıdır. Özellikle bulundukları coğrafya itibarıyla su stresiyle karşı karşıya olan Ortadoğu ve Afrika'dan gelebilecek göçler sosyal ve ekonomik baskıları artırabilir. Yukarıda da bahsi geçen tarım, turizm ve enerji sektörlerindeki tüm olumsuzluklar muhtemel göç dalgalarıyla birlikte; işsizlik ve ekonomik sıkıntıları artırarak toplumsal huzursuzluklara da neden olabilecektir.

İklim adaleti; toplumunun sosyal ve sınıfsal eşitsizliklerinden kaynaklanan, doğayı ve insanı sömüren kapitalist üretim biçimi, iklim krizini ortadan kaldırmak için geliştirilen adalet mekanizmaları bütünüdür. İklim adaleti kavramı, iklim krizine karşı toplumsal temelli çözümler önerir. Sömüren sınıfların tüketime dayalı yaşam ve üretim biçiminin değişmesi gerektiğini ileri sürer. Bunu hem yerel hem ulusal hem de küresel ölçekte uyum, dönüşüm ve yeniden kurma pratikleriyle geliştirir. İklim krizi mağdurlarını demokratik ve planlı bir biçimde örgütlenmesini sağlamaya çalışan bir yaklaşım iklim adaletinin toplumsal örgütlenme zeminiidir.

Bu yaklaşıma göre iklim değişikliği bir çevre sorunu değil, kapitalizmden kaynaklanan bir sistem sorunudur. İklim değişikliğinin ağırlıklı olarak ulaşım, ısınma, sanayi gibi sektörlerden kaynaklandığı, bu sorunun çözümüne dair bir takım feragatler yerine krizden çıkış olarak yeni teknoloji ve sektörel yatırımları öngören planlar kurulmasının iklim krizini derinleştirdiği düşünülmektedir.

Bir yanda, iklim değişikliğini hızlandıran kirlетici faaliyetleri icra ederek sermaye birikimi yapanlar, diğer yanda ise iklim değişikliği nedeniyle kuraklık, göç vb. toplumsal olgularla baş başa kalan halklar söz konusudur. Krizi yenmeye yönelik yeni sektörel ve teknolojik hamleler,

sermaye sahiplerine daha fazla karlılık sunarken; halkların sağlıklı gıda, su gibi temel ihtiyaçlara erişimlerini güçleştirmektedir.

İklim adaleti talepleri, iklim krizine ortak sebebiyet verildiyse, krizin zararlarının da adil bölüştürülmesi gerektiğini düşünmektedirler. Teknolojik hamlelerin iklim krizini yenemeyeceğini iddia eden iklim adaleti talepleri, iklim krizi ile mücadele yöntemlerin müşterek ve adil sorumluluklar belirlenmesi gerektiğini, krizin halklara, yoksullara fatura edilmemesi gerektiğini önermektedirler.

Kavram olarak, birden fazla kez tanımlanmış olan adil dönüşüm, iklim krizi ve Paris Anlaşması süreci ile birlikte, taraf ülkelerin iklim krizi tetikleyecek eylemlerden sakınım plan ve politikalarını oluşturması sürecinde ayrı bir önem kazandı. İklim krizine yönelik acil önlemler alınması gerekliliği, bu aciliyet hali içerisinde mevcut üretim ilişkilerinin dönüşümünün nasıl yapılması gerektiğine dair bir soruyu ortaya çıkarıyor. Bu nedenle, adil dönüşüm ama nasıl sorusu gündemde yer alacak. Üretim biçimleri, istihdam ilişkileri vb. birçok alandaki dönüşümün, sosyal, çevresel adalet kapsamında gerçekleştirilmesi; işçilerin işsiz kalmasını, yoksulların daha yoksullaşmasını, göç vb. toplumsal olguları tetikleyecek, doğal kaynakları metalaştırarak ekosistemde başka ağır tahribatlara yol açacak adımlardan mutlak anlamda kaçınmak suretiyle gerçekleştirilmesi gerekiyor.

Doğa, tüm canlı ve cansız varlıkların etkileşim içerisinde birbirlerini var ettikleri, birlikte yaşadıkları bir yaşam alanıdır. Bu nedenle de doğa haklarını ihlal edecek, iklim değişikliğini artıracak/hızlandıracak hiçbir eylem tekil olarak değerlendirilemez. İklim krizine, bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmak elzemdir.

İklim kriziyle mücadele “bilimin gösterdiği” ilkelerle; adil dönüşüm, yaşamın her alanında değişiklik ve iklim için adalet çerçevesinde ötelenmeden sürdürülmelidir.

İklim adaleti mücadelesi kapsamında önerilen dönüştürücü politikaların bir kısmı; toplam tüketimin azaltılması, tüketim ilişkilerinin değiştirilmesi, toplumsal refahın ekonomik büyüme kapanından kurtarılması, enerji verimliliği, tarım, enerji ve sanayi sistemlerinin yerelleştirilmesi, yönetimlerinin demokratikleştirilmesi, demokratik karar alma mekanizmalarının tesis edilmesi olarak sayılabilir.

Sosyal ve iktisadi adaletsizliklerin olduğu yerde iklim adaleti olamayacağı bilinciyle öncelikli olarak toplumsal eşitsizliklerin eşzamanlı olarak giderilerek temiz, erişilebilir ve yurtaş

kontrolünde demokratik enerji sistemlerinin oluşturulması gerekmektedir, TBMM Çevre Komisyonuna getirilen İklim Kanunu teklifi bu anlayıştan uzaktır.

Çevre politikası ve çevresel sorunlar sadece, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nı değil Tarım ve Orman Bakanlığı, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile ilgili diğer bakanlıkları ve kuruluşları da kapsamaktadır. Bu nedenle bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak kanun teklifinden de görüldüğü üzere ne yazık ki söz konusu bakanlıklar ve kuruluşlar arasında ortak paydaları olan konularda iş birliği, diyalog ve koordinasyon bulunmamaktadır.

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) tarafından kabul edilen tanıma göre, adil geçiş planı, “küresel ısınma ve iklim değişikliği politikalarından etkilenen bütün işçiler için daha iyi ve insan onuruna yakışır iş imkanları, sosyal koruma, daha fazla eğitim fırsatı ve daha kapsamlı iş güvenliği sağlayan ve bu hakları güvence altına alan bir planlamadır.

Dünya yeni ekonomi düzenine doğru yol alırken, Türkiye'deki üretim süreçlerinin ve döngüsel ekonomiye yaklaşımın yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu durum ülkemiz ve ülkemizin iktisadi yapısı için son derece önemlidir. Bu nedenle, Paris Anlaşması'nı onaylamak, ülkemizin dünyada oluşan yeni yeşil ekonomik düzende yer alabilmesi için yalnızca bir ön koşuldur. Kömürden çıkış ve 2053 yılına kadar sıfır karbon emisyonu hedefine ulaşabilmek ve ülkemizin yapısal iktisadi dönüşümünü gerçekleştirebilmek için İklim Kanununda yasal ve kurumsal düzenlemeler ayrıntılı şekilde belirtilmelidir. Kanun teklifinde "adil geçiş" kavramı tanımlanmış olmasına rağmen, bu kavramın uygulanmasına yönelik kurumsal düzenlemelere, geçiş sürecine ve finansal araçlara ilişkin yeterli düzenleme yapılmamış, adil geçişin aynı zamanda ulusal ve yerel kalkınma meselesi olduğuna dair bir yaklaşım benimsenmemiştir.

İklim krizi sınıfsal eşitsizliği ve aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmektedir. Kanun teklifinde, karbon yoğun sektörlerin bulunduğu bölge ve yerleşim birimlerinin saptanmasına, buralarda adil geçiş sürecinin nasıl ilerleyeceğine ilişkin sektörel ve bölgesel politikaların belirlenmesine yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır.

Kanun teklifinde, karbon yoğun ekonomiden yeşil ekonomiye geçiş, iklim krizi dirençli çevre ve işçileri önceleyen bir anlayış doğrultusunda, “kimseyi geride bırakmamak” olarak tanımlanan adil geçiş kavramına uygun biçimde tasarlanmamıştır. Teklifte, uzun vadeli hedeflere erişmeyi sağlayacak, kısa ve orta vadeli bağlayıcı ara hedefler net bir şekilde belirtilmemiştir.

Kanun teklifinde, iklim adaletini ve adil dönüşümü önceleyen, işçiler için temel sosyal koruma sağlayacak bir mekanizma ihdas edilmemiştir.

Teklifte, yoğun karbon sektörlerin merkezinde yer alan madencilik ve elektrik üretimi başta olmak üzere Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) kapsamındaki sektörlerde, dönüşümün istihdam üzerinde yaratacağı bölgesel risklerin tespitine ve bunlara dönük politika önerileri geliştirmeye yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Teklifte, yapısal dönüşüm, sektörler arası bağlantılar, KOBİ’lerin döngüsel ekonomiye uyum sağlayabilmelerine yönelik bir destekleme mekanizmasının kurulmasına, sürdürülebilir kamu fonlarının oluşturulmasına yer verilmemiştir.

Kanun teklifinde, adil geçişin toplu iş hukukunu mevzuatımızla ilişkisi bulunan taraflarına dair ibareye yer verilmemiştir.

AKP iktidarının 22 yıldır TBMM’ye getirdiği diğer kanun tekliflerinde olduğu gibi bu teklifte de, öngörülebilirlikten uzak, muğlak ifadelerle yer verilmiştir. Bu bağlamda, adil geçiş için ihtiyaç duyulacak nitelik ve nicelikte istihdamın sağlanmasına yönelik beceri dönüşümünün, yeniden beceri edindirmenin nasıl ve ne zaman yapılacağına, dönüşüm sonucunda ortaya çıkacak istihdam talebinin nasıl karşılanacağına dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Madencilik faaliyetleri ve emisyon yoğun üretim nedeniyle kirlenmiş arazilerin küçük ölçekli çiftçiler önceliklendirilerek yeniden üretime kazandırılmasına yönelik tedbirler komisyona sunulan kanun teklifinde bulunmamaktadır.

İşçi sınıfı, iklim hakkı talebinin muhatabı değil, sahibidir. Teklifte adil geçiş kavramı iklim krizi ile mücadelede sendikal bir yaklaşım olarak ele alınmamış ve tanımlanmamıştır. Kimseyi geride bırakmadan, tam ve adil bir geçişin sağlanabilmesi için önceden hazırlanacak modellere ve planlara ihtiyaç duyulmaktadır. Teklifte, geçiş hedeflerine net bir şekilde yer verilmemiştir.

İklim Kanunu teklifinde, emisyon yoğun sektörlerin kümелendiği bölgelerdeki ekonomik faaliyet çeşitliliğini artıracak ve bu alanlardaki istihdamı destekleyecek politikalar oluşturulmasına yönelik bir anlayış bulunmamaktadır. Yeşil dönüşümden etkilenecek bölgelerde yeni ve sürdürülebilir istihdam olanaklarının yaratılması ancak katılımcı ve çoğulcu karar mekanizmaları kurularak sağlanabilir. TBMM Çevre Komisyonuna getirilen kanun teklifinde istihdamın en büyük bileşeni işçilerin örgütlü gücü olan sendikalardan bahsedilmemiştir. Emegın de dönüşümünü içeren adil geçil sürecine emek örgütlerini dahil etmeyen bir yaklaşımın sosyal adaleti sağlaması mümkün değildir.

Ekim 2023'te TBMM tarafından onaylanan 2024-2028 dönemini kapsayan 12.Kalkınma Planı ve 2024-2026 dönemini kapsayan OVP'de (Orta Vadeli Program) istihdam bölümünde politika ve tedbirler başlığı altında, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından yayımlanan İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planında (2024-2030) yer almasına karşın getirilen İklim Kanunu teklifinde dönüşüm sonrası istihdama ilişkin ifadeler bulunmamaktadır.

Dönüşüm sonrasında daralma ya da tamamen ortadan kalkması muhtemel olan sektörlerdeki işçilerin durumuna dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Oysaki İklim Kanununda bu kapsamdaki işçilerin gelecekteki olası durumlarına ilişkin düzenlemelere adil geçiş başlığı altında yer verilmelidir.

Teklifte, agroekoloji temelinde gıda tedarik zincirinin oluşturulması, temel hizmetlerin -eğitim, sağlık, ulaşım- özelleştirilmesinin durdurulup kamulaştırılmasına dair geçiş sürecine ilişkin düzenlemelere yer verilmemiştir. Kanun teklifi; ne maaş destekleri, yatırım teşvikleri, yeni istihdam alanlarının yaratılmasını, bölgesel kalkınmayı, istihdamın artışı ve korunmasını destekleyen aktif istihdam politikalarını ne de iş kaybının yarattığı olumsuz etkilerin telafisine yönelik işsizlik sigortası, erken emeklilik, doğrudan gelir gibi başlıkları kapsamamaktadır.

Adil geçişin karbon dirençli olabilmesi için sektörel etki analizlerine göre sınıflandırma yapılmalıdır. Dünyanın temizlenmesinin bedeli, kirlenmesinde en az sorumluluğu olan emekçilere yüklenmemelidir. İstihdam özellikleri ve dönüşüm nedeniyle risk altındaki istihdam sayısı belirlenirken, sektörlerin tamamı dikkate alınarak dönüşümde öne çıkan bölgeler saptanmalıdır.

Metal ve madencilikte sendikalı çalışanların büyük bölümünün aynı zamanda Toplu İş Sözleşmesi kapsamında olduğu bilinmektedir, dönüşüm kapsamında ortaya çıkacak yeni istihdam olanaklarının, iş güvencesi ve gelir bakımından bu sektörlerdeki mevcut durumun gerisinde kalma riski bulunmaktadır. Kanun teklifinde buna ilişkin tedbir içeren düzenleme bulunmamaktadır.

Türkiye'nin en büyük sera gazı kaynağı olan enerji sektöründe, en fazla emisyonu sebep olan kömürlü termik santrallerin kapatılarak kömürden çıkış ve fosil yakıtlara desteğin azaltılması stratejisinin belirlenmesi gerekmektedir. Ancak kanun teklifinde kömürden çıkışa dair net bir ibare bulunmamaktadır. Bu dönüşüm aynı zamanda yeni bir iktisadi paradigmadır.

Enerji ihtiyacının dörtte üçünden fazlasını fosil yakıtlardan karşılayan Türkiye, elektrik üretiminden, ulaşım ve ısınmaya kadar her alanda fosil yakıtlara dayalı bir ekonomiye bağımlı bir ülke durumundadır. Hükümet eliyle, elektrikte kömürün payının, ulaşımında petrol bağımlılığının artırılması için desteklenen politikalar, düşük karbonlu ekonomiye geçişin tersi yöndeki dinamiklerin hâlâ baskın olduğunu göstermektedir. Büyük bir sanayi ülkesi olmasına rağmen düşük karbonlu enerji sistemine geçişin öncülerinden biri haline gelen Almanya örneği ortadayken, ülkemizin, fosil yakıt zengini olmadığı; su, rüzgâr ve güneş gibi yenilenebilir kaynaklar bakımından zengin bir ülke olduğu gerçeği göz önüne alındığında, karbona dayalı bir ekonomik sistemden çıkış ve karbon kilitlenmesinden kaçış için teknolojik dönüşüm kadar vizyon dönüşümüne ihtiyaç olduğu da bir gerçektir. Türkiye’nin, bu kanun teklifi ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 2053 yılında gelinecek nokta olarak açıkladığı “net sıfır emisyon” hedefine ulaşması mümkün değildir.

Özellikle kömür ve demir madenciliğinin yoğun olduğu ilçelerde alternatif istihdam olanaklarının ve diğer destek mekanizmalarının geliştirilmesine yönelik tedbirler teklifte yer almamaktadır.

Teklifte, adil geçiş mekanizmasının en önemli ayaklarından olan beceri dönüşümü programlarının planlanmasına, beceri dönüşümünün hangi sektörlerdeki çalışanlar için öncelikli hale getirileceğine, 45 yaş üzeri ve özellikle de eğitim seviyesi düşük çalışanlar için yeşil dönüşümden sonra erken emeklilik programlarının geliştirilmesine ilişkin düzenleme bulunmamaktadır.

Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) gelirlerinin adil geçiş destekleri kapsamında değerlendirilmesine ilişkin bir düzenlemeye teklifte yer verilmemiştir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sanayi ve işveren kuruluşları, sendika ve meslek kuruluşları ile yerelde kalkınma ajansları, yerel yönetimler, Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve sivil toplum kuruluşları sürecin bir parçası olmalıdır.

Yeşil dönüşüme maruz kalacak olan işletmelerin nasıl dönüştürüleceği, bu dönüşümün bedeli ve kaynağı da kanun teklifinde yer almamaktadır.

Adil geçiş tartışmalarının aynı zamanda yeniden bölüşüm politikaları olarak gündeme alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Yeşil dönüşüm sürecinde sadece doğrudan etkilenen kesimler değil, dolaylı olarak bu dönüşümün etkilerini hisseden gruplar da dikkate alınmalıdır.

İklim Kanunu teklifinde de görüldüğü üzere Türkiye'nin kısa ve uzun vadeli iklim hedeflerine yönelik temel planları istihdam olanakları, yeni işler yaratma yolu ve ortak bir fayda sağlama hedefi özelinde ele alınmaktadır. Ancak bu planların hiçbirinde insana yakışır ve/veya sürdürülebilir yeşil işlerin yaratılması ve iyileştirilmesi, çalışma hakkının etkin bir şekilde korunması ve mevzuatın iklim krizi ile mücadeleye uygun olarak gözden geçirilmesi bir amaç veya strateji olarak vurgulanmamaktadır.

Teklifte, adil geçiş politikalarının etkin bir sosyal diyalog mekanizması aracılığıyla işçi, işveren ve diğer taraflar ile hükümetler arasında, istişari bir zeminde sağlanacak mutabakat ve uyum sonucunda oluşturulması hedeflenmemiştir, teklifte sosyal diyalog mekanizmasına dair herhangi bir ibare bulunmamaktadır.

Teklifte, ortaya konulan iklim krizi ile mücadele stratejilerinin çalışma yaşamına ilişkin kaygılardan ve sosyal politika önlemlerinden uzak bir şekilde ele alındığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Teklif, Türkiye'nin iklim krizine hukuki çerçeve oluşturmaktan uzaktır.

Teklifin, yeşil dönüşümden, çalışma yaşamına ilişkin kaygılardan ve sosyal politika önlemlerinden uzak bir şekilde ele alındığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Aralık 2021 tarihli Küresel İklim Değişikliğinin Etkilerinin En Aza İndirilmesi, Kuraklıkla Mücadele ve Su Kaynaklarının Verimli Kullanılması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporunda yer alan netice ve tavsiyelere kanun teklifinde yer verilmemiştir.

KANUN TEKLİFİNİN ELEŞTİRİSİ

Cumhuriyet Halk Partisi olarak iklim krizinin etkilerinin ve bu durumun başat etkenlerinden olan karbon salımının azaltılması için bir kanunun hazırlanmasının zorunlu olduğunu uzun yıllardır dile getiriyoruz.

Bu derece önemli bir kanun teklifinin toplumun geniş kesimlerinin, sivil toplum kuruluşlarının, çevre örgütlerinin, akademisyenlerin, sanayicilerin ortak bir akılla bir yasa yapılması büyük önem taşımaktadır. Ancak Çevre Komisyonu'na AKP iktidarı tarafından sunulan İklim

Yasası'nın kapsayıcılıktan uzak, farklı görüşleri dışlayan bir anlayışla hazırlandığı açık bir şekilde ortadadır.

Bu yasa teklifinin hazırlanması sürecinde Çevre Komisyonu yanı sıra Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu, Plan Bütçe Komisyonu, Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu gibi konu ile doğrudan bağlı komisyonlarda görüşülmemiş ve bu komisyonlardan görüş alınmamıştır.

Ayrıca yerel yönetimler, çevre örgütleri, sivil toplum kuruluşları, çevre alanında bilimsel çalışmalar yapan akademisyenler yasanın hazırlanması sürecine dahil edilmemiştir.

Toplumsal uzun zamandır beklediği böyle bir yasa teklifinin tüm paydaşların dışlanarak hazırlanması, toplumda yeteri kadar tartışılmaması ve komisyonda çoğunluğa dayanan bir anlayışla kabul edilmesi yasa teklifinin niteliği ve kapsayıcılığı konusunda soru işaretleri doğurmaktadır. Bu kanun teklifi demokratik, şeffaf, kapsayıcı ve denetlenebilir bir kanun teklifi niteliğinden çok uzaktır.

İş bu yasa teklifinin içeriği, adıyla taşıdığı “İklim Kanunu” misyonuyla açıkça çelişmektedir. İktidar tarafından sunulan yasa teklifi ismi ve içeriği açısından uyumlu olmadığı açık bir şekilde görülmektedir. İklim krizi ile mücadelenin önemli unsurlarından olan karbon salımının azaltılması, ormanlarımızın, su kaynaklarımızın, havamızın, denizlerimizin korunmasına yönelik neredeyse hiçbir düzenlemenin bu kanun teklifinde yer almaması, bu kanun teklifinin bir iklim kanunu olması niteliği, kapsamı ve amacı açısından ciddi eksiklikleri barındırdığını göstermektedir.

Gerçek bir İklim Kanunu, çevresel sürdürülebilirliği esas alan, sera gazı emisyonlarının azaltılması için bağlayıcı hedefler koyan, sanayi ve enerji politikalarını yeşil dönüşüm doğrultusunda şekillendiren ve ekosistemin korunmasını önceleyen bir yasa teklifi olmalıdır. Ancak bu çerçeveye sahip olmayan bu teklifi, Türkiye'nin iklim kriziyle mücadelesini samimi ve bilim temelli bir zemine oturmaktan ziyade, bir oldu bitti anlayışıyla şekillendirildiği izlenimini vermektedir.

Komisyon'a sunulan kanun teklifi içerik açısından iklim krizinden daha çok Emisyon Ticaret Sistemi'ni düzenleyen bir kanun teklifidir. Bu kanun teklifinde önceliğin sermayenin sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik olmadığı ortadadır. Öncelik sermayenin değil, doğanın ve toplumun geleceği olmalıdır. İklim krizini önlemek için mutlak sera gazı azaltım hedefi tanımlanmalıdır.

İklim krizinin en önemli nedeni olan fosil yakıtların kullanımının kademeli olarak azaltılması ve nihai hedef olarak tespit edilen 2053 yılında tamamen sonlandırılmasına yönelik bir hedef bu kanun teklifinde yer almamaktadır.

İklim kanunu, iklim adaletini, insan, hayvan ve ekosistem sağlığını güvence altına alan bir bakış açısında sahip olmalıdır. Ancak AKP iktidarı tarafından hazırlanan iklim kanunu bu anlamda yeterli düzenlemeleri içermemektedir. Ormanlar, meralar, tarım alanları, sulak alan ve denizler madencilik, enerji, sanayi, endüstriyel tarım ve yapılaşma talanına karşı korunması ve dengeli bir yapının ortaya konması gerekirken yine kanun teklifi bu kapsama sahip değildir.

İklim krizi ile mücadelenin, karbon salımını azaltmak, iklim krizini engellemek, çevremizi korumak ve yarınlara yaşanabilir bir dünya bırakmak için yapılması gereken düzenlemeler konusunda büyük eksiklikler barındırıyor.

Bu yasa teklifi karbon salımının en temel nedeni olan fosil yakıtların kullanılmasının sonlandırılmasına, yutak alanların korunması ve artırılmasına yönelik hiçbir düzenlemeyi kapsamamaktadır.

Öncelikli olarak şunu açık bir şekilde belirtmek gerekir ki kanun teklifi bu haliyle bir iklim yasası değildir. Bu kanun içeriği ve kapsamı açısından Emisyon Ticaret Sistemi kanunun olma muhteviyatını taşımaktadır. Ki bu haliyle bile olsa Emisyon Ticaret Sistemi ile ilgili olarak büyük eksiklikleri barındırmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Küresel İklim Değişikliğinin Etkilerinin En Aza İndirilmesi, Kuraklıkla Mücadele Ve Su Kaynaklarının Verimli Kullanılması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu tarafından 2021 yılında hazırlanan raporda yer alan önerilerin hiçbiri bu kanun teklifinde yer almamaktadır.

Bu kanunla yapılmak istenen düzenlemelere baktığımızda doğamızdan çok sermayenin çıkarlarının öncelediğini görüyoruz. Her ne kadar bu kanunun gerekçesinde karbon salımının azaltılması amaçladığı söylene de bu kanunda karbon salımıyla mücadele yok.

Bu haliyle bu yasa teklifinde karbon salımının azaltılması ya da sıfırlanması hedeflenmiyor. Tam aksine emisyon borsası kurulmasının, parası olanın istediği kadar emisyon hakkı satın alıp doğamızı ve havamızı daha fazla kirletmesinin önü açılıyor.

Bu kanuna bir isim vermek gerekirse bu kanunun adı **PARAN VARSA KİRLET, PARAN KADAR KİRLET** olabilir.

Bu kanun teklifiyle karbon piyasası kurulacak, karbon alınıp satılan bir meta olacak. Adeta karbon salımı bir zenginleşme aracına çevriliyor. Bir tüccar mantığıyla, doğamızın ve havamızın kirletilmesinden rant elde edilmeye çalışılıyor.

Bu kanunun amacı iklim krizini değil ama sermayenin krizini çözmeyi amaçlamaktadır.

İklim kriziyle mücadele topyekün bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu kapsamda orman kanunu, su kanunu, kıyı kanunu, tarım kanunu, mera kanunu gibi kanunlarda düzenleme yapılmadan iklim kriziyle mücadele edilemeyeceği açık bir şekilde ortadadır.

Ülkemizin ekonomik olarak büyümesi ve kalkınması, dünya ile rekabet edebilecek bir seviyede olması önemli bir unsurdur. Ancak doğamız, büyüme için feda edilebilecek bir araç değildir.

Büyümek vahşi kapitalizmin doğamızı katletmesi, küçük bir azınlığın zenginleşmesi adına doğamızın yok edilmesi değildir. Kalkınmanın ve büyümenin yolu doğamızı talan etmek değildir. Sürdürülebilir kalkınma, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımı zorunlu kılmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik yatırımlar artırılmalı ve teşvikler bu yönde kullanılmalıdır. Düşük karbonlu ekonomi aracılığıyla sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek önceliğimiz olmalıdır. Sadece karbon emisyonunun pazarda satılan bir meta olmasının yolunu açan bu kanun kapsamlı bir çözüm değildir.

Özetle, İklim Kanunu” adı altında sunulan bu teklif, hem çevresel kaygılara hem de uluslararası taahhütlerimize cevap vermeyen, eksik, yetersiz ve alelacele hazırlanmış bir düzenleme niteliğindedir. Bu nedenle, bu kanun eksiktir. İklim Kriziyle mücadelede somut ve etkili politikalar içeren bir çerçeve benimsenmeli ve bu yönde kapsamlı bir kanun teklifi hazırlanmalıdır.

Bunlara ek olarak; 2021 yılında TBMM’de hazırlanan **“Küresel İklim Değişikliğinin Etkilerinin En Aza İndirilmesi, Kuraklıkla Mücadele Ve Su Kaynaklarının Verimli Kullanılması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”**nun dördüncü bölümünde yer alan Netice ve Tavsiyeler bölümünde dile getirilen tespitler ve bunların çözümü için geliştirilen Yasal ve Kurumsal Düzenleme Gerektiren Hususlar ve Sera Gazı Azaltımına ve İklim Değişikliğine Uyuma Yönelik Hususların hiç birisi bugüne kadar hayata geçirilmemiştir. Bunlar aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır;

✓ İklim değışikliği sürecinde, Ülkemizde su kaynaklarına olan talep ve su kaynakları üzerindeki baskı giderek artarken suların korunması ve yönetimine ilişkin genel esas ve usulleri ortaya koyan çerçeve nitelikte bir su kanununa ihtiyaç duyulmaktadır.

✓ Hızla artan dünya nüfusunun ihtiyacı olan kaliteli ve yeterli miktarda gıdanın sürdürülebilir ve ekolojik dengeye uygun olarak üretilmesi, tarımda kullanılan temiz su kaynaklarının etkin kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

✓ Ülkemizde kullanılan suyun %77’sinin sulamalarda kullanılıyor olması sebebiyle ülke genelinde suyun kaynaktan tarlaya basınçlı borulu sistemlerle götürülmesi maksadıyla “Damla Sulama Seferberliği” başlatılmalıdır.

✓ Zirai sulamanın toprak neminin dikkate alınarak planlanması, tasarruf tedbirlerinin ve dijital teknolojilerin geliştirilmesi sürdürülebilir zirai üretim ve gıda güvenliği için bir zarurettir.

✓ Su kaynaklarının azalma eğilimine girdiği bir süreçte, yeni sulama işletmelerinin devreye alınması kapsamında küçük ve orta ölçekli tarla sahibi çiftçiler, kendi tarlaları içine sulama suyu ihtiyaçlarını karşılamak üzere “Çiftlik Rezervuarları” kurarak alternatif su kaynakları geliştirmeye yönlendirilmelidir.

✓ Yeraltı sularının kuraklık, savaş ya da tabii afet durumlarında hızla kullanıma sunulması ve kirlilikten az etkilenmesi avantajı sebebiyle, özellikle acil durumda içme suyunda kullanılması için rezerv edilerek korunması gerekmektedir.

✓ Köylerin içmesuyu meselesi civar yerleşimlerle birlikte müşterek olarak ele alınmalı, mümkünse baraj veya gölet gibi bir depolama tesisi ile desteklenmeli ve kökünden çözülmeli, yapılan tesislerin işletilmesi için büyükşehir haricindeki illerde İl Özel İdaresi’nin bünyesinde İçmesuyu Türkiye Büyük Millet Meclisi (Sıra Sayısı: 300) 600– 600 Bakım, Onarım ve İşletme Birlikleri kurulmalıdır. Köylerin atıksuları için de benzer çözümler uygulanmalıdır.

✓ İklim değışikliği dolayısıyla yağış rejimlerinin değışmesi ve iklim kuşaklarının kayması kuraklık ile birlikte zirai üretimde önemli bir yeri olan toprak nem miktarındaki değışime, arazi bozunumuna, hastalık ve zararlılarının artmasına, bitki fizyolojisinin değışmesine ve gıda kaynaklı hastalıklarda artışlara yol açmaktan olduğundan gerekli tedbirler alınmalıdır.

✓ Zirai kuraklıkla mücadele için akıllı tarım sistemlerinin geliştirilmesi, az su tüketen kuraklığa toleranslı hububat çeşitlerinin ıslah edilmesi ve üreticiler tarafından kullanılması için gerekli destekler sağlanmalıdır.

✓ Tarımdan kaynaklı sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik olarak hayvansal kaynaklı sera gazı artışını azaltmak için gerekli tedbirler öncelikle alınmalıdır.

✓ İklim değişikliğine yönelik atılan adımların kimseyi geride bırakmadan ve adil yönetilmesi için; Ulusal bir Adil Geçiş Mekanizması kurulması ve sosyoekonomik önceliklendirmelerin yapılması gereklidir.

✓ İklim değişikliği ile mücadelede, azaltım ve uyum eylemlerine yönelik yatırımların gerçekleştirilmesi için Ulusal teşvikler ve finans imkânları geliştirmelidir.

✓ Dış ticaret açığını düşürmede önemli bir sektör olan turizmin, iklim değişikliğinin etkilerini değerlendirerek, turizm yatırımlarının çeşitlendirilmesi, yatırımların mekânsal olarak dağılımının sağlanması, alternatif turizm seçeneklerinin çoğaltılması gerekmektedir.

✓ İklim değişikliğinin neticesi olarak şiddetli hava hadiseleri ve meteorolojik afetlerde artış eğiliminin devam edeceği öngörülmekte olup bu kapsamda meydana gelebilecek can ve mal kayıplarının azaltılmasına yönelik olarak; özellikle şehirlerde mevcut şehir planlarının ve altyapılarının meteorolojik veriler ve tahminler göz önünde bulundurularak yenilenmesi, yeni hazırlanacak şehir plan ve altyapı çalışmalarında bu verilerin öncelikli olarak göz önünde bulundurulması ve gerekli görülmesi durumunda hukuki altyapının oluşturulması sağlanmalıdır.

✓ Taşkınlarla etkin mücadele için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan Taşkın Yönetim Planlarında tavsiye edilen tedbirlerin uygulanmasının sağlanması ve her türlü arazi kullanım planlamasında göz önüne alınması gerekmektedir.

✓ Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM) tarafından şehirlerde meteorolojik veri elde edilen istasyonların korunması, etrafında yapılaşmaya müsaade edilmemesi, bu duruma yönelik önleyici tedbirler alınması ve hukuki altyapının oluşturulması gerekmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (Sıra Sayısı: 300) 601– 601

✓ MGM tarafından kuvvetli meteorolojik hadiseler öncesinde meteorolojik erken uyarılar yayınlanmakta, ilgili ve yetkili kurumlara gerekli tedbirlerin zamanında alınabilmesi

maksadıyla bu ikazlar iletilmekte olup, zararların en aza indirilmesi için ilgili kurumların (AFAD, Valilikler, Belediyeler, DSİ vb.) MGM ile eşgüdümünün geliştirilmesi, bunun için idari ve teknik yapılanmasının güçlendirilmesi gerekmektedir.

✓ Ulaştırma, sanayi, elektrik ve ısı üretimi, binalar ve tarım sektörlerinde yakıt yakma prosesleri neticesinde ortaya çıkan sera gazı emisyonlarını kapsayan enerji sektörü emisyonlarının azaltılması için enerji verimliliğinin her sektörde en üst seviyede başarılması gerekmektedir.

✓ Binalarda ısı tecridi yapılması için büyük bir seferberlik başlatılmalıdır.

✓ Sera gazı emisyonu bakımından daha temiz kaynakların teknik ve ekonomik şartların imkân sağladığı en üst seviyede devreye alınması ile emisyonun azaltılmasının sağlanması elzemdir.

✓ Madencilik sektöründe madenin yeraltından çıkartılmasından taşınmasına ve kullanımına ve sahanın rehabilitasyonuna kadar bütün süreçlerin mümkün olan en üst seviyede iklim dostu olarak gerçekleştirilmesi gereklidir.

✓ Ders kitaplarında Küresel İklim Değişikliğinin ve etkilerinin anlaşılması gayesiyle öğretim programlarının öğrenciye aktif bir rol verecek şekilde tanzim edilmesi gereklidir.

✓ Küresel İklim Değişikliği ile mücadele kapsamında eğitimin paydaşları ile diğer paydaşlar arasındaki zayıf koordinasyon ilişkisi olduğundan sürecin daha sağlıklı işlemesi ve kalıcı tedbirlerin alınabilmesi adına bu ilişkinin geliştirilmesine ehemmiyet verilmelidir.

✓ Öğrencilere, ders dışı ve ders içi faaliyetlerle iklim değişikliğinin etkilerine dair farkındalığın bir kazanım olarak verilmesinde ve sürdürülebilirlik kavramının somut olarak benimsetilmesinde sıkıntılar olduğu görülmekte olup bu sıkıntıların ortadan kaldırılması maksadıyla öğrencilerin aktif katılım yöntemi ile düzenlenen faaliyetlerde yer alması sağlanmalıdır.

✓ Ülkemizde erozyonla denizlere ve göllere taşınan toprak miktarı 1970’li yıllarda takriben 500 milyon ton iken 2018 yılı itibarıyla 154 milyon tona indirilmiş olup 2023 yılında ise 130 milyon tona indirilmesi hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşabilmek için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

✓ Erozyon ve çölleşme izleme sistemleri ile şiddetli erozyon ve çölleşme tehdidi altındaki arazilerin (mera, tarım ve orman) bir an önce kurtarılması için rehabilitasyon ve restorasyona

yönelik acil tedbirler alınarak uygulamalara geçilmelidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (Sıra Sayısı: 300) 602– 602

✓ Türkiye’nin tamamında, çölleşme, sel, taşkın ve çığ risk alanları ile ilgili ilmi olarak etüt ve envanter çalışmalarına hız verilmeli, veri bankası oluşturularak sürekli izlenmeli ve öncelikli risk alanları tespit ederek projelendirilmeli ve uygulanmalıdır.

✓ Korunan alanların farklı kurumlar tarafından yönetilmesinden kaynaklanan sorunların giderilmesi için korunan alan yönetiminin tek çatı altında birleştirilmesi gerekmektedir.

✓ Ormanlar yeni bir anlayışla işletilmeli, teknolojik gelişmeler ışığında uygun yönetim sistemleri geliştirilmeli ve kurumsal yapılanma buna uygun olarak yeniden gözden geçirilmelidir.

✓ Ormancılık, çölleşme ve erozyonla mücadele, korunan alanlar ve biyolojik çeşitlilik vb. faaliyet ve hizmetlerin yürütülmesindeki ağırlığı orman alanları oluşturmaktadır. Bu kapsamda sürdürülebilir orman yönetiminin gereği olarak orman ve orman kaynakları özelinde yürütülen faaliyetlerin Orman Genel Müdürlüğü, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından birarada yürütülmesi gerekmektedir. Bu minvalde havza bazında planlama, koruma-kullanma dengesi ve kurumlararası etkin bir koordinasyon için bu üç genel müdürlük aynı bakanlık çatısı altında olmalıdır.

✓ Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Meteoroloji Genel Müdürlüğü ve Türkiye Su Enstitüsü (SUEN) olmak üzere su ile alakalı kurumlar birbirleri ile etkileşimi en üst seviyede olan yapılar olup bunların özellikle taşkın ve sellerle mücadele bakımından birlikte çalışmaları elzemdir.

✓ Dünyada kabul gören iklim senaryolarına paralel ve geleceğe yönelik, orman ekosistemi içindeki canlı cansız bütün varlıkları gözetin; flora ve faunanın (bitki ve hayvan varlığının) iklim değişikliğine karşı göstereceği davranışlar ile birlikte kuraklık, yangın ve böcek zararları gibi olası tehlikeler hakkında da tahminler yapılabilmesi ve en uygun tedbirlerin alınabilmesi için, iyimser ve kötümser senaryolar hazırlanmalıdır.

✓ Orman ekosisteminin devamlılığını sağlamak hususunda, toplumun her kesiminde kabul gören ortak kararlar alınmalı, bu kararlar siyaset üstü tutularak kurallara (kanunlara) bağlanmalı ve şeffaf bir şekilde titizlikle uygulanmalıdır.

✓ Orman yangınlarıyla mücadele politikasında, orman yangınlarının söndürülmesi çalışmaları ile birlikte özellikle yangını önleyici tedbirler üzerine de yoğunlaşmalıdır.

✓ Orman yangınları ile mücadelede bilgi, teknoloji, araç-gereç, donanım, tecrübe ve insan gücü en etkili unsurlar olup bu unsurların doğru kullanabilmesi için; özellikle yangının söndürülmesinde birinci derece mesul olan yangın amiri pozisyonundaki kişiler; bölgeyi tanıyan, yangın söndürmede uzmanlaşmış, mesleki tecrübeyi haiz kimselerden olmalıdır.

KANUN TEKLİFİ MADDELERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

MADDE 1)

Madde ile Kanun'un amaç ve kapsamı tanımlanmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasında, yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadele hedeflenmektedir.

İktisat teorisinde ekonomik büyüme ve kalkınma kavramları önemli ayrımlar içeren anlam farklılıklarına sahiptir. Büyüme kavramı bir ülkede bir dönemde tüm mal ve hizmetlerin parasal ifadesi olan milli gelirdeki artışı ifade etmektedir. Bu bağlamda maddede yer alan büyüme kavramı sadece milli gelirdeki niceliksel bir artışı ifade etmektedir. Yani ekonomik büyüme kabaca ekonomideki rakamsal artışı ifade etmektedir.

Buna karşın kalkınma kavramı ise çok daha geniş bir anlamı ifade etmektedir. Kalkınma kavramı, ekonomide topyekûn bir dönüşüme ve toplumsal iyileşmeye vurgu yapmaktadır. Ekonomik kalkınma, bir ülkenin üretim yapısının yüksek katma değerli ürünler üretecek biçimde dönüştürülmesi ve ortaya çıkan ürünün o toplumu oluşturan gelir grupları arasında adaletli bir şekilde dağıtılarak yaşam standartlarının (refah düzeylerinin) yükseltilmesidir. Bu tanımda görüleceği üzere ekonomik büyümeyi takiben bir toplumsal sosyo-ekonomik dönüşüme ve yaratılan gelirin daha adil dağılımına vurgu vardır.

Büyüme odaklı bir ekonomik yaklaşım, toplumsal refah, ekonomik ve sosyal adaleti dışlamakta sadece sermaye odaklı bir bakış açısını ortaya koymaktadır. Ekonomik büyümeden pay alamayan toplum kesimleri zaten iklim krizinden en çok etkilenen dezavantajlı gruplar olan toplumsal grupların daha da zor duruma düşmesine yol açmaktadır.

Bu bağlamda ekonomik büyümenin sadece niceliksel anlamda bir büyüme ile sınırlı olması, sosyal gelişmeyi dışlaması nedeniyle maddede ekonomik büyüme kavramı yerine, sosyal ve ekonomik kalkınma açısından tüm toplum kesimlerini kapsayacak olan ekonomik kalkınma kavramının kullanılması gerekmektedir.

Yine birinci fıkrada yer alan net “sıfır emisyon hedefi” ile ikinci fıkrada yer alan “sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum faaliyetleri” amaçlarına yönelik olarak kanun teklifinde emisyon azaltımına dair bir düzenleme ortaya konulmamıştır.

Ülkemizin taraf olduğu Paris İklim Anlaşması’na göre 2053 yılına kadar net sıfır emisyon hedefi ortaya konmuştur. Genel gerekçe kısmında bahsedilmesine karşın Kanun Teklifinde Paris Anlaşması gereğince iç hukukta yapılması gereken düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, iç hukukun Paris Anlaşması ile uyumlulaştırılması ve 2030, 2040 ve 2053 yıllarına dair hedeflerin gerçekleştirilmesi yer almamaktadır.

Bu haliyle amaçlanan emisyon azaltımı ve sıfır emisyon hedefi boşlukta bırakılmaktadır. Taraf olduğumuz uluslararası anlaşmaların bağlayıcılığı kapsamında, iklim kanununda bu düzenlemelerin yer alması gerekmektedir.

MADDE 2)

Madde ile Kanun teklifinde bahsedilen kavram ve ifadelerin tanımı yapılmaktadır.

Bu maddeki Adil Geçiş, Denkleştirme, Emisyon Ticaret Sistemi, Esneklik Mekanizmaları, Net Sıfır Emisyonu, Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM), Ulusal Katkı Beyanı kavram ve ifadelerine dair tanımlar hem eksik ve sorunlu hem de AKP’nin iklim kriziyle mücadeleye bakış açısındaki tek yönlü yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Adil Geçiş

Adil geçiş kavramının tanımı yapılmış ancak adil geçiş süreci bir mekanizma olarak kanun teklifinde bölüm ya da madde olarak düzenlenmemiştir. Adil geçiş sürecine dair süreçte yetkili kurum ve kuruluşlar düzenlenmemiştir. Bu yönüyle adil geçiş süreci muğlak ve belirsiz kalmıştır. Ayrıca, adil geçiş süreci kapsamında yeşil büyüme ve iklim değişikliği ile mücadele sürecinden etkilenecek kırılgan gruplar çocuk, kadın, yaşlı, engelli olarak sayıldıktan sonra “vb.” ibaresine yer verilmiştir. Ancak bu yaklaşım, adil geçişin temel unsurlarından biri olan emekçilerin haklarını yeterince güvence altına almamaktadır. Özellikle adil geçiş sürecinden etkilenmesi yüksek ihtimal olan karbon yoğun sektörlerde çalışan emekçiler açıkça belirtilmemiştir. Bu durum, karbon yoğun sektörlerden vazgeçme niyetiyle ilgili şüphe

doğurmaktadır. Adil geçişin istihdam ve sosyal adalet boyutlarının nasıl işletileceği, süreç içerisinde işçilerin yeni beceriler edinmesi ve yeni istihdam sürecine nasıl dahil edileceği belirsizdir. Adil geçişin somut mekanizmaları (eğitim, gelir desteği, sosyal güvence) belirsizdir.

Adil geçişten etkilenecek kırılgan grupların iklim kriziyle mücadele politikalarını, planlarını, yöntemlerini oluşturma süreçlerine katılımlarını öngören düzenleme bulunmamaktadır. Bu bağlamda yerel toplulukların, sendika, meslek örgütü, sivil toplum kuruluşlarının kuruluşların sürece dahil edilmemiş olması eksikliklerdir.

Denkleştirme

Emisyon Ticaret Sistemi kapsamında, işletmeler sera gazı emisyonu yükümlülüklerinin bir kısmını, eşdeğer miktarda karbon kredisi ile karşılama yolunu tercih edebilmektedir. Bunu sağlayan mekanizma, "**denkleştirme**" olarak tanımlanmaktadır. İşletmeler, emisyon azaltımı veya yutak alanların (ormanlaştırma gibi) artırılmasına yönelik projelerden elde edilen karbon kredilerini kullanarak, tahsisat açıklarını kapatma yoluna gitmektedir. Uygulamada bu mekanizma kirletici tesis sahibi yatırımcıların daha sıklıkla başvurdukları bir yoldur. Karbon ticareti yoluyla kirletme hakkı satın alınmaktadır. Emisyon azaltımı yapmak adına kirletici özelliği yüksek yatırımlarını revize etmesi, gerekli hallerde durdurması gereken yatırımcılar, bu mekanizma sayesinde kirletici özelliği yüksek işletmesini de işletebilecekler. Halen artıştan azaltım gibi taahhütler sunan Türkiye'nin hızlı bir şekilde emisyon azaltımı yapması daha acil durmaktadır. Diğer yandan, karbon ticaretinin uluslararası boyutta yapılmasına izin veriliyor olması, Türkiye Cumhuriyeti'nin denetleyemeyeceği, doğruluğunu teyit edemeyeceği uluslararası bir karbon piyasasının oluşmasına, uluslararası bir yolsuzluk dalgalarıyla mücadele etmek zorunda kalmasına zemin hazırlayabilir.

Emisyon Ticaret Sistemi ile ilgili tanımda yer alan "bir üst sınır belirlenmesi ilkesi" ibaresi muğlak bir ifade olup, belirsizlik oluşturmaktadır. ETS, sera gazı azaltımını sağlamanın yanı sıra, kademeli indirimi de öngörmelidir.

Esneklik mekanizmaları tanımında, bir önceki veya bir sonraki dönemin tahsisatlarını kullanma hakkından bahsedilmiştir. Ancak, bu hakkın önceki veya sonraki seneler için kullanma, devretme ile ilgili süre ve sınırları düzenlenmemiştir.

Net sıfır emisyon tanımında, emisyonların teknoloji ve diğer yöntemler kullanılarak azaltılacağı düzenlenmiştir. Açıkça, azaltımların üretim biçimlerinin dönüştürülmesine dair bir tercih değişikliği ile değil, teknolojik dönüşümlerle mümkün olacağı vurgulanmaktadır. Gerek

kanun teklifinde yer alan teknoloji vurgusu, temiz kömür gibi söylemleri içeren yeşil badanacılığa zemin hazırlamaktadır.

MADDE 3)

İklim Değişikliği ile mücadelede genel ilkeler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülüğü düzenlenmiştir.

Maddede sayılan ilkeler içerisinde şeffaflık, kırılgan ve dezavantajlı toplulukların korunması, sosyal adalet ve dayanışma, adil kaynak dağılımı, bilim temelli politika, toplumsal cinsiyet eşitliği, hakkaniyet, katılım, iklim aciliyeti ilkelerine yer verilmemiştir.

Ekolojik sınırların korunması ve biyolojik çeşitliliğin devamlılığını esas alan korumacı bir yaklaşım bulunmamaktadır.

MADDE 5)

Söz konusu madde ile sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Ancak kanun maddesi incelendiğinde İklim Krizinin en önemli mücadele alanı olan fosil yakıtların azaltımı veya sıfırlanmasıyla ilgili herhangi bir bağlayıcı cümle bulunmamaktadır. Madde bu haliyle Türkiye'nin kömür bağımlılığını sona erdirecek, doğayı ve su varlıklarını koruyacak tek bir somut adımı dahi içermemektedir.

Birçok dünya ülkesi kömür kullanımını azaltma yönünde adımlar atarken, ülkemizde AKP iktidarı yeni kömürlü termik santrallerin kurulması yönünde teşvik sağlamaya ve böylece doğayı kirleten projelere destek vermeye devam etmektedir.

Türkiye, her geçen yıl kömür üretiminde rekor üzerine rekor kırmakta, elektrik üretiminin yüzde 36'sını kömürden sağlamaktadır. Elektrik üretimimizin önemli bir kısmının ithal kömürlerden sağlandığı göz önüne alındığında, Türkiye'de hem enerji faturalarının artmasına yol açmakta hem de dışa bağımlılığı artırarak, çevremizi de kirletmektedir.

38 OECD ülkesinin 11'i kömür kullanımını tamamen bırakmış, 19 ülke kömürden çıkış için tarih vermiş olup, kömür kullanımını yüzde 30 ila yüzde 95 oranında azaltmıştır. Türkiye, bu ülkeler arasında kömürden çıkış için tarih belirlemeyen beş ülkeden birisi konumunda olmakta ve kömür kullanım oranı düşmeyen tek ülke durumundadır.

Paris Anlaşmasındaki emisyon hedeflerine ulaşmak için kömür ve kömüre dayalı termik santrallerden vazgeçmeden emisyon azaltımı sağlanması mümkün değildir. Kömürden

kademeli olarak vazgeçerken, Adil Geçiş mekanizmalarını kurmamız, bu sektörlerde çalışan emekçilerimiz için hayata öneme sahiptir. Kanunda bunu Adil Geçiş tanımlanırken, bununla ilgili gerekli mekanizmayı ortaya konmamıştır.

Maddede mevcut çevre kirliliklerini azaltacak veya ortadan kaldıracak önlemler almak, kömürden çıkış gibi hedefler belirlemek ve bunun yolunu inşa etmek yerine aslında “temiz kömür” altında kömür kullanımının meşrulaştırıldığı yorumu da yapılabilir.

Bu bağlamda, söz konusu maddenin amacının hasıl olması için öncelikle kömürden çıkış için net bir takvim belirlenmesi, kömürle üretim yapan termik santraller için yapılan yatırım ve teşvikler azaltılması ve bu sektörde çalışan emekçiler için adil geçiş mekanizmalarının bir tanımın ötesinde derhal hayata geçirilmesi gerekmektedir.

MADDE 6)

TBMM Çevre Komisyonunda görüşülmeye başlanan kanun teklifinin 6’ncı maddesi iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin çerçevesini çizmekte; bu amaçla a) iklim krizinin genel etkilerine, b) su kaynaklarının korunmasına ve etkin biçimde yönetilmesine, c) denizel ve karasal alanların tahribatının önlenmesine, d) tarım sektörünün sürdürülebilirliğinin sağlanmasına ve e) afetlere karşı gereken tedbirlerin alınmasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Söz konusu kanun maddesinin birinci fıkrasında, iklim değişikliği ile ilgili fırsatlardan yararlanmaya yönelik uyum faaliyetleri gerçekleştirilmesinden söz edilmesi, teklifin bütününde de görülebilecek bir mantığın; basit biçimde krizi fırsata tahvil etme niyetinin somutlaşması olarak görülebilir. Türkiye’nin iklim krizinden nasıl bir fayda sağlayabileceği konusunda daha fazla açıklama yapılması gerekmektedir. “Fırsat” kelimesiyle hangi süreçlerin veya değişikliklerin kast edildiği de muğlaktır. Sınırlarının bir bölümü Kuzey Kutup Dairesi içinde kalan Kanada ve Rusya’nın, iklim krizinin bir yan etkisi olarak artan hava sıcaklıkları nedeniyle bu bölgede kalan donmuş (permafrost) topraklarını tarımsal üretim için kullanabileceklerine ilişkin tahminler mevcuttur. Türkiye için böyle bir olasılık veya seçenek, bugüne kadar tartışılmamıştır; kanun teklifinin gerekçesinde de bu konuya ilişkin bir ibare yoktur.

Kanun maddesinin birinci fıkrasında, iklim değişikliğine uyum faaliyetlerine kılavuzluk edecek bir üç parçalı hukuki zemin tanımlanmakta; “*Ulusal Katkı Beyanı, net sıfır emisyon hedefi ve Başkanlık tarafından yayımlanan veya güncellenen strateji ve eylem planları*”ndan söz edilmektedir. Bunun devamında su kaynaklarının, deniz ekosisteminin, karbon emisyonunu

azaltıcı etkisi sebebiyle yutak alanlar başta olmak üzere karasal ekosistemin korunması ve koruma altına alınan alanların genişletilmesi hedeflenmektedir.

Ancak bugüne kadar mevcut ekosistemlerin ve kaynakların korunmadığını; bakanlıkların hazırladığı strateji ve planların da net sıfır gibi hedeflerle uyumsuzluk içerisinde bulunduğunu ifade etmek gerekiyor. Enerji Bakanlığının 2022 tarihli Ulusal Enerji Eylem Planı, doğal gaz ve kömür kullanımında bir azalmayı değil, yenilenebilir enerji kaynaklarında gerçekleştirilecek bir artış yoluyla ulusal düzeydeki kurulu gücümüzün yükseltilmesini hedeflemekte; böylece fosil yakıt kullanımını gerçek anlamıyla bir yeşil boyama ile görünmez kılmaya çalışmaktadır: 2030 yılına kadar 1,7 gigavat güce sahip bir kömür santralinin, 2035 yılına kadar 10 gigavat güce sahip doğal gaz santrallerinin devreye alınması planlanmakta; bunun sonucunda doğal gaz ve kömüre dayalı elektrik üretimindeki kurulu gücün, 45 gigavattan 60 gigavatta çıkartılacağı hesaplanmaktadır.

Yutak alanların önemli bir bölümünü teşkil eden ormanlık arazilerin korunmasında da bugüne kadar gerekli başarının elde edildiğini söylemek mümkün değildir. Türkiye Ormanlar Derneğinin verilerine göre sadece 2012-2020 yılları arasında 320 bin hektarlık orman arazisinin, ağırlıklı olarak madencilik ve enerji başta olmak üzere, üretim faaliyetlerine tahsis edilmiştir; 2003-2021 yılları arasında ağaçlandırma yapılan alanların büyüklüğü ise 609 bin hektara tekabül etmektedir.

Kanun teklifinde sulak alanların korunmasına ve giderek kötüleşen su krizine daha fazla önem ve ağırlık verilmesi gerektiği kanaatindeyiz. WWF Türkiye'nin ve Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün bulguları hem nüfus artışı hem de yağışların azalması nedeniyle ülkemizin su kaynakları üzerindeki kullanım yükünün giderek arttığını ortaya koymaktadır. MGM'nin 1 Ekim 2024-31 Ocak 2025 aralığında 181 milimetre yağmur yağmış ve bu da 1990-2020 yılının ortalaması olan 253 milimetrenin, geçen senenin değeri olan 301 milimetrenin altında kalmıştır. WWF Türkiye ise ülkemizde 25 nehir havzası bulunduğunu, bunlardan 4'ünün kesin kıtlık, 5 nehir havzasının da kıtlık derecesinde su sorunu yaşadığını bildirmekte; özellikle Marmara Bölgesindeki sanayi ve mesken yoğunlaşmasının, bu bölgenin yağış açısından yetersiz bir konumda bulunması sonucunda buradaki su kaynakları üzerinde daha fazla stresin oluşmasına neden olduğunu vurgulamaktadır. Kanun teklifinin söz konusu maddesi ise bu konuyla ilgili genel geçer bir ifade kullanmaktan ileriye geçememiş; ilerleyen maddelerde görülebileceği üzere iklim krizi bürokrasisi ve piyasasını kurmaya ağırlık vermiştir. Sulak alanların korunmasıyla ve su krizini önlemeye yönelik ayrı bir kanun maddesi veya kanun teklifi düşünülebilir.

MADDE 7)

Kanun teklifinin bu bölümünde, iklim değişikliği strateji ve eylem planlarının nasıl hazırlanacağı ve uygulamaya konacağı açıklanmakta; büyükşehirler ve diğer illerde bu planların hazırlanma sürecine ilişkin bir prosedür oluşturulmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasından itibaren il düzeyinde, iklim kriziyle mücadele etmek için hazırlanacak planları oluşturma amaçlı çalışmaların Vali başkanlığında gerçekleştirileceği; bir İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu kurulacağı ve bunun sekreteryasının bakanlığın taşra teşkilatı tarafından yürütüleceği belirtilmektedir. Kanun maddesinde, genel olarak, merkezi idareye iklim kriziyle mücadelede neredeyse sınırsız yetkiler verilmekte; yerel yönetimlere ve sivil toplum, meslek odaları, siyasi partiler gibi paydaşlara gerektiği kadar alan bırakılmamaktadır. Yerel yönetimlerin iklim dostu projeler geliştirebilmesi ve iklim değişikliğine uyum önlemlerini hayata geçirebilmesi için finansmana erişimleri kolaylaştırılmalıdır. Belediyelerin bu alanlardaki fon ve destek mekanizmalarına erişimini artıracak düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

Komisyon aşamasında, 7. Maddesinin yerel iklim değişikliği eylem planlarını düzenleyen 4. Fıkrasına “adil geçiş gereklikleri gözetilerek” ibaresi eklenmiştir. Söz konusu ibarenin sadece yerel eylem planları açısından eklenmesi yetersizdir. Maddenin 2. Fıkrasında düzenlenen ve üst ölçekli plan diyebileceğimiz İklim başkanlığı koordinasyonunda hazırlanacak İklim değişikliği strateji ve eylem planlarında da adil geçişin gereklikleri gözetilmelidir. ***Kanun’un tanımlar maddesinde Adil Geçiş, İklim Adaleti gibi kavramlara yer verilmesine karşılık, planlama kısmında bu mekanizmalara dair düzenlemeler yapılmamış olması, adil geçiş gerekliliğinin sadece yerel yönetimler yönünden düzenlenmesi eksikliklidir.***

İklim Kanunu’nda, tüm mekânsal planların iklim değişikliğine uyum sağlamayı ve sera gazı emisyonlarını azaltmayı esas alarak hazırlanmasını zorunlu kılan açık bir hüküm yer almalıdır.

MADDE 8)

İlgili kanun maddesi üç fıkradan oluşmakta, birinci fıkrada kanunda belirtilen amaçlara ulaşabilmek amacıyla kullanılacak çeşitli finansal mekanizmaları betimlemektedir. Bu mekanizmalar a) teşvik ve sigortaları, b) yeşil ve sürdürülebilir sermaye piyasası araçlarını, c) banka finansmanını, d) geri dönüşümün yaygınlaştırılmasını, e) Türkiye Yeşil Taksonomisinin kurulmasını, f) Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasını içerir.

İkinci fıkrada ise birtakım teknoloji araçlarından bahsedilmekte; karbon yakalama ve depolama teknolojileri gibi yeni teknolojilerin geliştirilmesinden söz edilmekte; üçüncü ve son fıkrada ise kamuoyunun iklim değişikliğinin olası sonuçları hakkında bilgilendirilmesi ve yeşil iş gücünün yetiştirilmesi için alınacak tedbirler sıralanmaktadır.

Bu noktada “yeşil iş gücü” kavramının kanun teklifinin başka hiçbir yerinde geçmediğinin, gerekçesinde de yer almadığı not edilmelidir. Teklifin başlangıç bölümünde bir “yeşil iş” tanımı yapılmakta ancak bu tanımda da “sürdürülebilir kalkınma ve yeşil büyümeyi destekleyen işlerden” söz edilmektedir fakat bu tanım, kavramı izah etmekte ve bu kavrama uygun olarak geliştirilecek stratejilerin hedefini belirginleştirmekte yetersiz kalmaktadır. Yeşil iş gücünün yetiştirilmesi bir süreç olarak ele alınmakta; bu sürecin ise sadece Millî Eğitim Bakanlığı ve YÖK tarafından yürütülmesi öngörülmektedir. Eğitimin iklim krizinin etkilerine uygun olarak yapılandırılması, yeni nesillerin bu anlayış ile eğitilmeleri ve iş gücüne katılmaya hazır hale getirilmeleri, çok daha kapsamlı bir müzakere sürecini gerektirecektir. Kanun teklifinin ilgili maddesi, bu ihtiyacı göz ardı etmektedir.

MADDE 9)

Bu maddede Emisyon Ticaret Sisteminin kurulması, çalışma ilkeleri, işletmelerin ETS içerisinde nasıl yer alacakları düzenlenmektedir. Bu sistemin kurulmasıyla birlikte, karbon emisyonu ortaya çıkartacak bir faaliyette bulunacak olan işletmelerin, ETS kapsamında yapılacak karbon kredisi tahsisatına göre teşvik edilmesi planlanmaktadır. Böylece arz-talep sinyallerinin yerini, bir ölçüde, tahsisat sistemi ve tahsis edilecek kredi miktarı almakta fakat bu da bir piyasanın yapısı içinde gerçekleştirilmektedir. Kanun teklifinin tümünün bir piyasa merkezli ideolojiye uygun olarak hazırlanması, işletmelerin sadece kota benzeri bir uygulamayla yeşil dönüşüme yönlendirilmesinin mümkün olabileceği kanaatini güçlendirmiş gibi gözükmemektedir. Ancak karbon kredilerinin nasıl tahsis edileceği, bir şirketin aynı anda hem karbon salımını azaltıyor gibi görünürken başka alanlardaki faaliyetleriyle karbon salımını artırmasının nasıl önleneceği, tahsisat sisteminin emisyonları azaltmasının nasıl sağlanacağı belirsizdir. Kanun teklifinin son bölümünde, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nda yapılan bir değişiklik ile, ETS’nin işletilmesi veya mali uzlaşmaların gerçekleştirilmesi de EPIAŞ’a verilmektedir ancak EPIAŞ, hisselerinin yüzde 30’u BIST’te faaliyet gösteren şirketlere, yüzde 39’u da C grubu özel şirketlere ait bir yapıya sahiptir. Böylece iklim krizine karşı ekonominin dönüşümü, sadece şirketlerin hesaplarına ve kararlarına bağlı olarak gerçekleştirilebilir hale gelmektedir.

MADDE 10)

Kanunun öngördüğü tüm süreçlerin yürütülebilmesi için bir ‘iklim değişikliğiyle mücadele bürokrasisi’ oluşturulmakta; Karbon Piyasası Kurulu ve Danışma Kurulu ihdas edilmekte, bu kurulların yapısı, amaçları, işleyiş biçimleri açıklanmakta; EPDK ve SPK’nın Emisyon Ticaret Sisteminin faaliyetlerini nasıl takip edeceği ve denetleyeceği açıklanmaktadır.

Teklifin bu bölümünde oluşturulan bürokratik yapının, son derece merkezîyetçi ve katılımdan uzak bir anlayışla tasarlanmış olduğu kanaatindeyiz. Örneğin Karbon Piyasası Kurulunun yapısının bakanlıklardan, kurul ve kurumlardan gelecek temsilcilerden oluşacağı; buna karşılık kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum temsilcilerinin, akademisyenlerin, meslek örgütlerinin sadece gerekli görülen durumlarda ve oy hakkı olmaksızın çalışmalara davet edilebileceği ifade edilmektedir. Bu ölçüde katı ve merkezîyetçi bir esasla kurulan Karbon Piyasası Kurulunun yetkileri ve bu yetkilerle orantılı olarak etki alanı oldukça genişlemekte; başta çalışanlar olmak üzere, Kurul tarafından alınacak kararlardan etkilenen kesimlerin taleplerini aktarabilecekleri bir geri bildirim mekanizması ise kurulmamaktadır.

Danışma Kurulunun yapısında da bu merkezîyetçi anlayışın sürdürüldüğünü ancak kamu kurumlarının yerinin işveren örgütlerinin ve finans kuruluşlarının aldığını görüyoruz. Sekreteryasını TOBB’un yapacağı bu kurula üye gönderecek olan kurum ve kuruluşlar TUSİAD, MÜSİAD, TİM, DEİK ve Türkiye Bankalar Birliği olarak sıralanmakta; bu kuruluşların göndereceği üyelerin karar alıcı sıfatı taşıyacağı, yine gerekli “görüldüğü takdirde” başka kurum ve kuruluşların tavsiye niteliğinde görüşlerine de başvurulabileceği belirtilmektedir. İki kurul da piyasacı ve merkezîyetçi bir mantıkla kurulup faaliyet gösterecektir. İklim krizi gibi toplumun tamamını etkileyecek bir sürecin, sadece bürokrasinin üst katları ve piyasa sisteminin başat unsurları tarafından sevk ve idare edilmesinin yetersiz ve yersiz olduğu açıktır.

Mezkûr maddenin ikinci fıkrasında, tahsisat verilerinin, sera gazı emisyon değerlerinin şeffaflık adına Karbon Piyasası Kurulu tarafından “paylaşılabileceği” ifade edilmektedir. Kanun, işletmelerin ortaya çıkardığı sera gazı emisyonlarını azaltmanın yegâne yolu olarak karbon kredisi tahsisatına işaret etmekte ancak bu yöntemin işe yarayıp yaramadığının ölçülmesini, hesaplanmasını, böylece hesap sorulabilirlik zemini oluşturulmasını sağlayacak veri akışını keyfiyet şartına bağlamaktadır. Kurul, karbon kredisi tahsisatlarını paylaşmamayı tercih ettiğinde ortaya çıkacak bilgi yetersizliği, kanun teklifini hazırlayanlar tarafından göz ardı edilmiş gibi görünmektedir. Burada 9’uncu maddenin 7’nci fıkrasında ulusal tahsisat

planlarının Resmî Gazetede yayımlanacağı hükmüyle uyumlu bir ifadenin yer alması gerekirdi. EPDK ve SPK'nın da son yıllarda, kendi yetki ve sorumluluk alanlarındaki piyasaları denetlemekte, usulsüzlükleri belgeleme ve cezai yaptırımında bulunma gibi konularda sık sık şikayetlere konu olduğu basına yansımıştır. Bu nedenle SPK ve EPDK'nın kurumsal kapasitesi hakkında, dolayısıyla kanunun belirlediği denetim mekanizmalarının etkililiği konusunda da kaygılarımız mevcuttur.

MADDE 11)

Maddenin birinci fıkrasına göre, Emisyon Ticaret Sistemi kapsamında tahsisat yükümlülüklerinin bir kısmının, eşdeğer miktarda karbon kredisi ile karşılanabileceği ifade edilmiştir. İkinci fıkraya göre, denkleştirme işlemlerinde kullanılmak üzere, sera gazı emisyonlarının azaltımı veya giderim faaliyetleri, yutak alanların artırılmasına yönelik faaliyetlerle, karbon kredisi üretmek için oluşturulacak ulusal bir karbon kredilendirme ve denkleştirme sistemi oluşturulacak ve bu sistemin esasları Başkanlıkça belirlenecektir. Maddenin devamında; denkleştirme projelerine dair hatalı veya hileli bilgi, belge ve veri kullanılması halinde, bu kredilerin tahsisat yükümlülüğü için kullanılamayacağı ve yükümlülüğün yerine getirilmemiş sayılacağı, proje sahibine yaptırım uygulanacağı, karbon kredilerinin kullanılması, üretimi ve ulusal karbon kredilendirme sisteminin kurulması ve uygulanmasına dair esasların Başkanlıkça belirleneceği düzenlenmiştir. Ayrıca yurt içinde gönüllü karbon piyasasında karbon kredisi üreten veya üretecek olan proje sahiplerine, projelerini Başkanlıkça belirlenen sürede karbon kredisi kayıt sistemine kayıt ettirmekle yükümlülüğü getirilmiştir.

Dünyada gönüllü karbon piyasalarının ciddi bir şeffaflık sorunu olduğu ve projelerin etkinliğini güvenilir bir şekilde ölçebilecek, herkes tarafından kabul görmüş yöntemler bulunmadığı bilinmektedir. Yapılan birçok araştırma, karbon kredilerinin emisyon azaltımında etkili olmadığı gibi, gerçek karbonsuzlaşma çalışmalarını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Nitekim SBTi raporunda, tüm bu riskler nedeniyle gönüllü karbon kredilerinin net sıfır emisyon hedefine ulaşmak için kabul edilebilir bir yöntem olmaktan uzak olduğunu ifade etmektedir. Bilim Temelli Hedefler İniyatifinin 2023 İzleme Raporu'nun karbon dengeleme uygulamalarına ilişkin tespitleri şu şekildedir:

“Karbon dengeleme projelerinde çevresel bütünlük sorununa örnek olarak, yeniden ormanlaştırma ve ormansızlaştırmayla mücadele projelerindeki durum verilebilmektedir. Bu projelerde ormansızlaşma riskini abartılmakta ve böylelikle önlenen karbon miktarı fazla

tahmin edilmektedir. Böylelikle, gerçekte önlenen emisyonlardan daha fazla karbon kredisi verilmektedir. Emisyon mahsuplaşmada bu kredilerin kullanılması, küresel emisyonlarda net bir artışa neden olmamaktadır. Dağılımsal etkiler sorunu da yine aynı sektörden örnek verilebilir. Nitekim büyük ölçekli ağaçlandırma gibi projeler, yerel toplulukların arazi kullanımını sınırlandırarak geçim kaynaklarına zarar verebilmektedir. Üstelik elde edilen karbon dengeleme sertifikaları, çoğunlukla daha zengin kuruluşların hanesine yazılmaktadır. Bu da karbon denkleştirmede bir dağıtımsal etki sorunu ortaya çıkarmaktadır. Endişe yaratan önemli noktalardan bir diğeri, dengeleme projelerinin gerçek etkisini değerlendirmeye yarayacak, güvenilir bir yöntemin olmamasıdır. Üstelik karbon kredileri için sağlanan fonların önemli bir kısmı, doğrudan emisyon azaltım projelerine katkı sunmak için kullanılmak yerine finansal aracılık sektörü tarafından tüketilmektedir. Mevcut karbon yönetim modelleriyle ilgili temel bir sorun, karbon kredileri satın alarak karbon dengeleme yoluna gitmeden önce yapılması gereken emisyon azaltımlarıyla ilgili net koşullar bulunmamasıdır. Kısacası bir şirket, kendi sebep olduğu emisyonları azaltmak için elinden geleni yapmak zorunda tutulmamaktadır; bilim temelli hedefler belirlemesi veya daha geniş sürdürülebilirlik girişimlerinde nasıl bir rol oynayabileceği hakkında plan yapması gerekmemektedir; doğrudan karbon kredisi satın alarak emisyonlarını kağıt üstünde düşürebilmektedir.”

Emisyon Ticaret Sistemi kapsamında tahsisat yükümlülüklerinin bir kısmının, eşdeğer miktarda karbon kredisi ile karşılanabileceği ifade edilmektedir. Ancak bu denkleştirme için ölçülebilir bir sınır belirlenmemiştir. Kanunda “yükümlülüğün bir bölümü” şeklinde muğlak bir ifade mevcuttur. Bu sistemde, sermaye sahipleri belirli bir bedel karşılığında emisyon hakları satın alarak faaliyetlerini sürdürmeye devam edecek ve daha çok kirletme hakkı kazanacaktır. Madde bu hali ile suistimal edilmeye oldukça açıktır. Yasada, tahsisat yükümlülüğünün ne kadarlık kısmının eş değer miktarda karbon kredisi ile karşılanacağını açıkça düzenlenmesi gerekmektedir. Komisyonunda bu yönde sunduğumuz önerge reddedilmiştir. Denkleştirme için herhangi bir oran belirlenmemesi idarenin keyfi uygulamalar yapmasına sebep olabilecektir. İdarenin takdir yetkisini oldukça geniş kullanmasına alan açan bu madde mevcut hali ile iklim değişikliğini önlemeye yönelik uygulamaları da zayıflatacaktır. Mevcut teklifle önerilen “denkleştirme” yöntemiyle tesisler, emisyonlarını azaltmak yerine fidan dikmek gibi uygulamalarla emisyon bedeli ödemekten de kaçınabilecektir.

Dünyada görülen örneklerde karbon kredisi ve denkleştirme gibi mekanizmalar, şirketlerin yeşil aklama (greenwashing) yapmasına olanak tanımaktadır. Greenwashing, Türkçe kullanımıyla yeşil aklama ya da yeşil badana; bir şirketin çevresel açıdan sürdürülebilir ve

gerçekte olduğundan daha çevre dostu görünmeye çalışmak için reklam ve kamu mesajlarını kullanmasına denmektedir. Yeşil aklama, aynı zamanda bazı şirketler tarafından tüketicilerin dikkatini, iş modellerinin ve faaliyetlerinin aslında çevreye çok fazla zarar verdiği gerçeğinden uzaklaştırmak için kullanılan bir terimdir. Kirletici tesis sahipleri denkleştirme adı altında “temiz” yatırımlar yaptıklarını gerekçe sunarak teşvik mekanizmalarından faydalanmakta bu sayede kirletme hakkı elde ederek, bu hakla kirletici tesislerini çalıştırmaya devam edebilmektedir.

Kanun teklifinin görüşülmesinden önce düzenlenen İklim Kanunu Teklifi Hakkında Ön Bilgilendirme Toplantısında denkleştirme maddesine ilişkin yapılan sunumda; pratikte denkleştirme oranının %5 ila %10 arasında olacağı, aksi bir durumun sistem içinde yer almayacağı ifade edilmiştir. Bu konuda Başkanlık bir sınır belirledi ise bu sınırın kanun maddesinde de yer alması elzemdir. Kanunun bu maddesinde bırakılan bir açık ile sektörler arası farklı uygulamalar yapılmaması da önemlidir. Kimi sektörlerde Emisyon Ticaret Sistemi üzerinden dönecek olası bir rant engellenmelidir.

Esasları Başkanlık tarafından belirlenecek olan ulusal bir karbon kredilendirme ve denkleştirme sistemi için belirlenmiş bir çerçeve mevcut değildir. Her ne kadar sera gazı emisyonlarının azaltımı veya giderim faaliyetleri ile yutak alanların artırılmasına yönelik faaliyetler gibi genel geçer ifadelerle yer verilmiş olsa da bu faaliyetlere ilişkin somut tanımlamalar yapılmamıştır. Sera gazını, aerosölü veya sera gazının oluşumunda rolü bulunan bir öncü maddeyi atmosferden uzaklaştıran herhangi bir işlem, faaliyet veya mekanizmaya yutak, sera gazının veya sera gazının oluşumunda olan öncü maddenin biriktiği sistemlere de “havuz” denmektedir. Kanununda değiştiği gibi sera gazı emisyonlarının azaltımı, karbon salımına karşı yutak alanlar oluşturulması ve bu alanların korunması önem arz etmektedir. Ancak realitede karşımıza çıkan termik santraller ve madenlere alan açmak için yapılan ağaç katliamları da hepimizin bildiği bir gerçektir. Kazdağları’nda ve Akbelen’de yurttaşlar ormanları korumak için halen direnmeye devam etmektedir. Tüm bunlar kanun ve mevcut iktidar politikaları arasındaki tezatlığı bize göstermektedir. Hal böyle iken tamamen idarenin takdir yetkisindeki iş ve işlemlere atıf yapan, yasama denetiminden yoksun maddeler iklim değişikliği ile mücadele konusunda güven vermemektedir.

MADDE 12)

Maddede; sera gazı emisyon izni alınmasından elde edilen gelirlerin, ETS kapsamında birincil piyasadaki tahsisat satışları ve piyasa istikrar mekanizması işlemlerinden sağlanan gelirlerin,

Piyasa işletmecisinin ETS piyasasından elde ettiği gelirlerin yüzde ellisinin, Uluslararası karbon piyasalarında yetki verilen karbon kredileri için alınan katkı paylarının, kanun kapsamında uygulanan idari para cezalarının yüzde ellisinin Genel bütçenin (B) işaretli cetvelinde özel gelir olarak kaydedileceği kararlaştırılmıştır.

Ödenek tutarını aşan gelirler için ek ödenek tahsisi veya yıl sonunda kullanılmayan ödeneklerin ertesi yıla devri, Cumhurbaşkanı yetkisinde olacak, gelirlerin tahsili ve ödeneklerin kullanımına ilişkin usul ve esaslar, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji ve Bütçe Başkanlığının görüşü alınarak Başkanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir. Madde ile İklim Değişikliği Başkanlığına döner sermaye kurma yetkisi tanınmıştır. Döner sermaye işletmesinin kuruluş sermayesi 10 milyon Türk Lirası olarak belirlenmiş ve Cumhurbaşkanı sermaye miktarını 5 katına kadar çıkarma yetkisi tanınmıştır.

Her ne kadar maddede belirtilen gelirlerin, yeşil dönüşüm ve iklim değişikliğiyle mücadele dışında kullanılamayacağı kararlaştırılmış olsa da Cumhurbaşkanı geniş yetkiler tanınması yasama denetiminin etrafından dolanma hakkı kazanılmasına sebep olmaktadır. Döner sermaye bütçelerinin hazırlanması TBMM'nin kabulü dışında, ait oldukları bakanlık veya idarelerin inisiyatifinde gerçekleştirilmekte, bu yolla yürütülen faaliyetler de uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde raporlanamamaktadır. Bu husus TBMM'nin ve kamuoyunun denetimini de engellemektedir. Kamu idarelerinin döner sermaye kaynaklarından karşılanan gelir ve giderleri Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından verilen bütçe yetkisi dışında gerçekleşmekte olup hesap verme sorumluluğu kamu idaresi temelinde yerine getirilememektedir. Bu nitelikleri ile döner sermayeler TBMM denetimine de tam olarak tutulamamakta, bütçe hakkı TBMM yerine yürütme organlarınca kullanılmaktadır.

Hazine ve Maliye Bakanı tarafından Mart 2021 ayında kamuoyuna duyurulan “Ekonomi Reform Eylem Planı”nda, “31.12.2021 tarihinden itibaren Döner Sermayeler 2022 yılı bütçesinden başlamak üzere aşamalı olarak merkezi yönetim bütçesine dahil edilerek bütçe hakkının kapsamı genişletilecektir, 31.12.2022 tarihine kadar Döner sermaye işletmeleri gözden geçirilecek, verimli olmayan döner sermaye işletmeleri kapatılacaktır.” ibaresi yer almıştır. Döner sermaye işletmelerinin iyi yönetilemediği ve kaynak israfına yol açıldığı görülmüş olacak ki, yeniden yapılandırma süreci başlatılmıştır. Bu ekonomik birimlerin yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulmasının birçok nedeni vardır. Bu sorunlar döner sermaye işletmelerinin iyi yönetilmesine engel oldukları gibi kaynakların israf edilmesine de neden olmaktadır. Verilen karara karşın görüyoruz ki iktidarın rant hırsı ağır basmış ve terkedilmesi gereken döner sermaye işletmeleri prosedürüne bu Kanunda da dönüş yapılmıştır.

Kanunun diğer maddelerinde olduğu gibi burada da idareye tanınmış oldukça geniş bir takdir yetkisi ile karşılaşyoruz. Kanunun genel yapısına baktığımızda esasen bir çerçeve kanun olduğu görülmektedir. Tam anlamıyla yürütmeye tam yetki verilmesi arzusuyla hazırlanmış olan bu kanun, Meclisin iklim değişikliği ile mücadele kapsamında önceki dönemlerde yaptığı çalışmaları da göz ardı etmektedir.

Mevcut haliyle ilgili kanun teklifi bir iklim kanunu olmaktan ziyade her yönüyle bir sermaye kanunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Birliğinin, kendisiyle ticaret yapan tüm ülkeleri zorunlu tutacağı Yeşil Mutabakat sisteminin dışında kalmamak ve ticaretin aynen devam edebilmesi için öngörölmüş bir yapıdan ibaret bir kanun görmekteyiz. Şu haliyle iklim değişikliği ile mücadeleden değil ancak iklim değişikliği ve yeşil büyüme adı altında bir ticaret ve sermaye açısından bahsedilebilir. Ülkemizin ilk iklim kanunu, çevre dostu tüm gönüllüler ve vatandaşlar tarafından büyük bir umutla beklenmekteydi. Halihazırda çıkarılmakta oldukça geç kalınmış olan bu Kanun ne yazık ki iklim değişikliği ile mücadele konusunda bekleneni karşılamaktan oldukça uzaktır. Kanun iklim değişikliğine duyarlı tarım politikaları, su kaynaklarının etkin kullanıma yöntemleri, emisyon azaltımı için kısıtlanması gereken faaliyetler ve yutak alanlarının oluşumu ve korunması için alınacak tedbirleri belirlemekten ziyade bir ticaret ve sermaye ağı oluşumuna odaklanmıştır. Ancak yapılması gereken; öncelikle iklim değişikliği ile mücadelede alınacak önlemlerin, yol haritasının ve devlet politikalarının belirlendiği bir İklim Kanunu’nun düzenlenmesi daha sonrasında bu kanun ile entegre bir Emisyon Ticaret Kanunu çıkarmak olmalıydı.

MADDE 13)

Maddede, Karbon Piyasası Kurulu kararları doğrultusunda; ETS kapsamındaki sektörler ve stratejik öncelikli sektörlerde faaliyet gösteren tüzel kişiler ile kamu kurumlarının yeşil dönüşüm, iklim değişikliğiyle mücadele ve adil geçiş desteklerini kullanması veya teşvik edilmesi için uygun mekanizmalar oluşturulacağı ve kurum ve kuruluşların bu gelirleri; iklim yatırımlarını yapmak, teşvik etmek, risk algısını ve borçlanma maliyetlerini azaltmak, sigortacılık araçlarını geliştirmek, yeşil sermaye piyasası araçlarını teşvik etmek, garanti temini, hibe ve finansman desteği sağlamak amacıyla kullanılacağı düzenlenmektedir.

Maddede verilecek teşviklere ilişkin belirlenmiş bir standart mevcut değildir. Kurum ve kuruluşlara ilgili teşviklerin verilmesinin hangi koşullara bağlı olduğu Kanunda somut bir şekilde belirlenmemiştir. Maddede özellikle ETS kapsamındaki sektörler için yeşil dönüşümün teşvik edileceği mekanizmalar oluşturulması öngörülmektedir. Bu mekanizmaların nasıl oluşturulacağı bu teşviklerin kapsamı ve planı konusunda Kanunda bir düzenleme

bulunmamaktadır. Dünyada karbon yoğun sektörlerin yeşil dönüşümün gerisinde kaldığı ve emisyon yoğunluğunu düşürmek üzere hedef belirlemekten kaçındıkları bilinen bir gerçektir. Bilim Temelli Hedefler İnisiyatifi'nin ilgili raporunda karbon yoğun sektörlerle ilişkin tespitler şunlardır:

“Öte yandan, emisyon yoğunluğu düşük olan ve müşteri hizmetleri gereği reklama önem veren sektörlerin, listede sayıca fazla olduğu da dikkat çekmektedir. Enerji şirketlerinin listenin en sonunda yer alması, net sıfır hedeflerinin durumunu değerlendirirken nicelik kadar niteliğe de önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren şirketler, net sıfır hedefi bulunan şirketlerin %32,3'üne denk gelmektedir. Enerji sektörü ise yalnızca %1,3 ile temsil edilmektedir. Bu durum aslında, hedeflerin izlenmesinde emisyon yoğunluğu yüksek sektörler için ayrı bir kategori oluşturulması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir.”

Bu tespitler ve dünyada karbon yoğun sektörlerin durumu göz önüne alındığında ETS kapsamındaki sektörlerin karbon salımını azaltacak teşviklerin ve adil geçiş için kurulacak mekanizmaların daha somut ifadelerle düzenlenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Madde gerekçesinde; ETS kapsamında elde edilecek gelirlerin Ulusal Katkı Beyanı ve 2053 Net Sıfır Emisyon ve yeşil büyüme hedefi doğrultusunda düşük karbonlu ekonomiye geçişi, araştırma-geliştirme ve iklim değişikliği ile mücadele eden yeni teknolojileri destekleyecek şekilde kullanılmasının amaçlandığı ifade edilmiştir. Ancak bu maddede de Kanunun diğer maddelerinde olduğu 2053 net sıfır emisyon hedefi ibaresine yer verilmemiştir. Bu haliyle yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği ile mücadele desteklerini içeren madde metninin şeffaflık, ölçülebilirlik ve denetim yönünden eksik olduğunu düşünmekteyiz.

MADDE 14)

Maddeyle, idari yaptırımlar düzenlenmektedir. Sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin yasaklara veya sınırlamalara, ozon tabakasını incelten maddelere ilişkin mevzuatla belirlenen usul ve esaslara, yasaklara veya sınırlamalara, florlu sera gazlarına ilişkin usul ve esaslara, yasaklara veya sınırlamalara, Emisyon Ticaret Sistemine ilişkin usul ve esaslara, yasaklara veya sınırlamalara aykırı eylemler, Kanunda öngörülen bilgi, belge ve veri verme yükümlülüğünü yerine getirmeme veya yanıltıcı beyanda bulunma gibi eylemler hakkında idari para cezası öngören yaptırımlar düzenlenmiştir.

Doğrulanmış sera gazı emisyonu raporunu süresi içerisinde sunmayanlara, 500.000 Türk lirasından 5.000.000 Türk lirasına kadar idari para cezası, Doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon raporu bulunmayan işletmelere ise 1.000.000 Türk lirasından 10.000.000 Türk lirasına kadar

idari para cezası verilmesi öngörülmektedir. Özellikle karbon yoğun sektörlerin sermayeleri ve kar oranları düşünüldüğünde belirlenen para cezası tutarları caydırıcılıktan oldukça uzaktır. Cezaların alt sınırları düşük belirlenmiş ve yine idareye geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. ETS kapsamındaki tahsisatlarını teslim etme yükümlülüklerini her yıl için en az %80 kadarını süresi içerisinde 3 yıl üst üste yerine getirmeyen işletmelerin sera gazı emisyon izni iptal edilir ve yeni sera gazı emisyon izni 3 aydan 6 aya kadar verilmez ibaresi yer almaktadır. Kanunda, ETS kapsamındaki sektörlerle, yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda dahi yüksek tolerans gösterilmektedir. 13. madde de Kanunun sermaye sahiplerinden yana tutum aldığı bir diğer kanıttır. Kanunda idari para cezalarının ve işletme durdurma vb. yaptırımların caydırıcı düzeyde düzenlenmesi gerekmektedir.

MADDE 15)

Madde ile idari yaptırımlara bağlanan fiillerin denetim yetkisi İklim Değişikliği Başkanlığına verilmektedir, yerinde inceleme ve denetim hallerinde Başkanlık adına Bakanlığın taşra teşkilatı tarafından denetim yapılabilir. İdari yaptırım kararlarını verme yetkisi İklim Değişikliği Başkanlığına bırakılmıştır. Denetim yetkisinin, ne sıklıkla ve hangi dönemlerde kullanılacağı Kanunda düzenlenmemiştir. Bu düzenleme idarenin denetim yetkisini keyfi sınırlar dahilinde kullanmasına sebep olabilecektir.

MADDE 17)

Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde, Çevre Kanunu, Kabahatler Kanunu, Elektrik Piyasası Kanunu, 4628 Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve diğer kanunların ilgili hükümlerinin uygulanabileceği düzenlenmektedir. Sunulan Kanunun çerçeve kanun niteliğinde olmasının bir diğer sonucunu da mu maddede görmekteyiz. Hem iklim değişikliğiyle mücadele hem de ETS sistemindeki sektörel düzenlemelere ilişkin detaylı hükümlerin olmaması sebebiyle ilgili diğer kanun hükümlerine atıf yapılmak zorunda kalmıştır.

MADDE 18)

Madde ile ETS piyasasını yönetme görevinin EPIAŞ'a verilmektedir. ETS'nin yönetiminde, çıkar çatışmalarından uzak, bağımsız ve hesap verebilir bir yapının bulunması gereklidir. Aynı zamanda, bu sistemden elde edilecek kaynakların, enerji dönüşümünü hızlandırmak, yoksul kesimlerin enerji yükünü hafifletmek ve yeşil istihdamı desteklemek için kullanılmalıdır. İklim adaleti, ancak şeffaf, katılımcı ve adil bir yönetim anlayışıyla sağlanabilir. Sosyal devlet ve adil

yönetim ilkeleri gereği, düzenleyici ve denetleyici fonksiyonlar ile piyasa oyuncusu rolleri arasında net bir ayırım olması zorunludur. EPİAŞ'ın enerji piyasası ile ilişkileri, Şeffaflık Platformu üyeliklerini gerekçesiz olarak reddetmesi gibi pratikleri tarafsızlık, şeffaflık konusunda şüphe doğurmanın yanı sıra çıkar çatışması riski de taşımaktadır.

ETS piyasasını yönetme görevinin EPİAŞ'a verilmesi şeffaflık ve tarafsızlık ilkelerini ihlal etmekle birlikte, çıkar çatışması riski de taşımaktadır. Sosyal devlet ve adil yönetim ilkeleri gereği, düzenleyici ve denetleyici fonksiyonlar ile piyasa oyuncusu rolleri arasında net bir ayırım olması zorunludur. Ancak, EPİAŞ'ın son dönemde Şeffaflık Platformu üyeliklerini gerekçesiz olarak reddetmesi gibi uygulamalar, kurumun bu kritik görevi tarafsız ve şeffaf bir şekilde yerine getirebileceğine dair ciddi endişeler doğurmaktadır

GEÇİCİ MADDE 1)

Geçici Madde 1'in ETS'nin hayata geçirilmesine ilişkin esasları belirttiği fakat bu süreçte hiçbir zaman hedefi veya kısıtlaması getirmeyerek, kendi eliyle, ETS'nin oluşum sürecinin sonuçlanmasını zorlaştırdığı görülmektedir.

Geçici Madde 1'in birinci fıkrası, Emisyon Ticaret Sisteminin tamamen uygulanmadan önce bir pilot dönem süresince, Karbon Piyasası Kurulu tarafından belirlenen koşullarda, yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda uygulanacak cezaların yüzde 80 oranında azaltılmasıyla, aşamalı olarak hayata geçirilmesini düzenlemektedir.

Burada, pilot dönem uygulamasının süresi bakımından bir hudut tayin edilmemiş olması ve bu dönem boyunca cezaların neredeyse tümüyle askıya alınmasını, suistimale açık bir süreç olarak değerlendiriyoruz. Kurulun, pilot dönem uygulamasını uzun yıllar boyunca sürdürmesinin önünde hiçbir yasal kısıtlama bulunmamaktadır; bu uygulama boyunca, işletmelerin yasaya uymamaları durumunda ödeyecekleri cezalar ise oldukça hafif ve caydırıcılıktan uzaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında, ETS kapsamında yer alacak işletmelere, sera gazı emisyon izni alma zorunluluğu getirilmekte ancak bu izni alabilmeleri için hem 3 yıllık bir süre belirlenmekte hem de “gerekli görülmesi” durumunda, yine Kurul kararıyla, bu sürenin bitmesi halinde iki yıllık ek süre tanınabileceği belirtilmektedir. Sera gazı emisyon izni almayan bir işletme, Kurul kararlarını etkileyerek veya doğrudan bu kararın alınmasında rol oynayarak, kendisine sürekli olarak ek süre tanınmasını sağlayabilir. Geçici maddede, kaç kere ek süre verilebileceğine ilişkin bir sınırlama yoktur. Bir işletme, teorik olarak, hiçbir zaman sera gazı emisyon izni almadan ve sürekli süre uzatımı sağlayarak üretimine devam edebilir.

Üçüncü fıkrada ise ceza hükümlerinin, başkanlığın karbon kredisi kayıt sistemini oluşturup sürecin duyurusunu internet adresinde yapacağı ifade edilmektedir. Başkanlığın karbon kredisi kayıt sistemini ne zaman kuracağıyla ilgili kesin bir ibare yoktur. Kayıt sisteminin oluşturulması ve bu sistemin duyurulması arasında oluşacak süre farkı göz ardı edilmektedir.

Tüm bunlar, Emisyon Ticaret Sistemini, daha kurulmadan işlevsiz hale getirmekte, sistemin bünyesinde işletmelerin kullanabileceği boşluklar açmaktadır.

GEÇİCİ MADDE 2)

Geçici Maddeler geçiş hükümlerini düzenlenmektedir. Geçici Madde 2'nin 1. fıkrasında yer alan mevzuata ve planlama araçlarına ilişkin yükümlülüklerin son tarihi olan 31/12/2027'ye kadar yerine getirilmesi hükme bağlanmış, Cumhurbaşkanını da bu maddede yer alan süreyi bir yıla kadar uzatmaya yetkilendirmiştir. Geçici Madde 2'nin 1.fıkrası sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri ve iklim değişikliğine uyum faaliyetleri sürecinde belirsizlik yaratmakta, sürenin Cumhurbaşkanınca bir yıl uzatılabilmesine imkan tanınması da kanunun derhal uygulanması ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Geçici Madde 2'nin 2. fıkrasında yer alan yerel iklim değişikliği eylem planlarının son tarihi 31/12/2027'ye bırakılarak Bakanlığın bu maddede yer alan süreyi, bir yıla kadar uzatmaya yetkilendirilmesi iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında mevzuat düzenlemelerinin ve yerel eylem planlarının hazırlanma sürecini yavaşlatmakta, belirsizlikleri artırmakta ve ilgili kurumların yükümlülüklerini yerine getirmelerini geciktirmektedir.

Nimet Özdemir
İstanbul

Vecdi Gündoğdu
Kırklareli
Gürsel Erol
Elâzığ

04.03.2025
Semra Dinçer
Ankara

MUHALEFET ŞERHİ

1. USULE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

İklim yasası ilk olarak 2021 yılında Dünya Bankası'nın Karbon Piyasalarına Hazırlık Ortaklığı (PMR) projesi ile gündeme gelmiş, iklim ve doğa koruma alanında çalışma yürüten sivil toplum kuruluşları sürece müdahil olmak adına içerisinde görüş ve önerilerin bulunduğu ilke belgeleri hazırlayarak, Meclis'te bazı milletvekillerine sunmuştur. Bu tasarı daha sonra gündeme gelmemiş, 2022 Şubat ayında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından İklim Şurası düzenlenmiş ve bu toplantının çıktılarının iklim yasasına zemin hazırlayacağı belirtilmiştir.

Bu girişimlerden hareketle, hükümetin iklim yasasına ilişkin bir taslak hazırlığı içerisinde olduğu dönem dönem basına verilen demeçlerden anlaşılmaktaydı. İklim krizinin etkilerine yanıt üretme maksadıyla, çeşitli girişimler sonucunda açığa çıkan uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla böyle bir çalışma olduğu bilinmekteydi. Fısıltı gazetesinin ürünü olan Taslak İklim Kanun'u ilk olarak, 18 Ağustos 2023'te, Ankara Sanayi Odası (ASO) sitesinde paylaşıldı, "yanlışlıkla oldu" denilerek erişimi engellendi fakat daha sonra tekrar erişime açıldı. Taslağın basına sızmasının ardından, dönemin TBMM Çevre Komisyonu Başkanı Murat Kurum, iklim kanunu hazırlıklarının tamamlanmak üzere olduğunu ve yakın zamanda meclise sunulacağını belirtti fakat taslak ancak bir buçuk yıl sonra meclise gelebildi.

Öncelikli olarak taslağın sanayi ve ticaret odaları aracılığıyla sızdırılmış olması, mevcut iktidarın yasa yapım sürecinde referans aldığı ve önceliklendirdiği grubun kime tekabül ettiğini gözler önüne sermektedir. AKP iktidarının yasaları; kamu yararı için değil, dost bellenen sermaye gruplarının çıkarları uğruna hazırladığı sayısız örnek bulunmaktadır. Bu kez de adına iklim kanunu dedikleri ama iklim krizinin kaçınılmaz sonuçlarına dikkat çekenlerle değil krizi derinleştiren faaliyetlerin yürütücüleri olan sanayicilerle müzakere ettikleri bir yasa ile karşımıza gelmektedirler. Zira amaç iklim krizi meselesine ciddiyetle yaklaşmak değil, meseleyi piyasa koşullarına teslim etmektir.

Taslağın, sivil topluma kapalı bir biçimde şekillendirilmesi, demokratik, çoğulcu ve eşit bir tartışma ortamının yaratılmaması anlamına gelmektedir. Ekoloji platformları ve ilgili STK'lar taslağın gündeme gelmesinden bu yana hazırlıklarını yapmakta, iklim krizinin sonuçları karşısında gerçekçi çözüm önerileri için kolektif bir çaba sarf etmektedirler. Fakat AKP iktidarı, yerel ve küresel ölçekte meseleye yaklaşan, kapsayıcılık esasıyla bütün öznelere dikkate alan, demokratik ilkelerle doğayı merkezinde tutan kişi, kurum, platformlarla ortaklaşmak yerine,

sermaye grupları ile ortaklaşmayı tercih etmiştir. Ekolojik bütünlük kaygısı gütmek yerine ticari kaygıları gütmüş, ekonomik çıkarları doğanın, yaşamın önüne koyan yaklaşımı bir kez daha ortaya koymuştur.

İklim krizi, yalnızca çevre politikalarını değil, ekonomik ve sosyal politikaları da doğrudan etkileyen küresel bir krizdir. Türkiye'nin bu konuda atacağı her adım, gelecek nesillerin yaşam koşullarını belirleyecek ve iklim barışının sağlandığı uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesi açısından kritik bir rol oynayacaktır.

Fakat bu hassasiyetten uzak bir şekilde getirilen 2/2927 Esas Numaralı İklim Kanunu teklifinin neredeyse bütün maddeleri, kanunun ismiyle tezat bir şekilde birtakım sektörlerin patronlarına avantaj ve kolaylık sağlama olarak değerlendirilebilecek düzenlemeleri kapsamaktadır. İlgili kanun teklifinin madde içeriklerine bakıldığında, iklim krizinin sonuçlarıyla uyumlu hale gelmek ve krizi derinleştiren meselelere çözüm bulmak gibi bir hedefin olmadığı bilakis kanunun büyük şirketlerin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlendiği görülmektedir. Teklifin odak noktası karbon emisyonu düzenlemeleri ve ticareti ile ilgilidir. Bu bağlamda adının İklim Kanunu Teklifi olması ciddi bir yanılsamadan ibaret olacağından, komisyon görüşmelerinde DEM Parti olarak, teklifin ismen “Karbon Emisyonu Ticareti Kanunu” olarak değiştirilmesini talep ettik. Fakat kanunun bütününden de anlaşılabileceği gibi, komisyonun tavrı da “göz boyama”ya uyum sağlamak oldu ve kanun isminde değişiklik yapılmadı.

2/2927 Esas Numaralı İklim Kanunu teklifinin, çok kısa bir süre içerisinde komisyona getirilerek, adeta bir oldubittiyle görüşülmesi öngörülmüştür. Salı günü bilgilendirme ve Çarşamba günü görüşmelerin olacağı gün, saat ve yer bilgileri ile teklifin yazılı detayları İklim kanunu teklifinin görüşüldüğü Çevre Komisyonu tarafından Pazartesi öğleden sonra iletilmiştir. Usulen, bildirimin üzerinden “iki gün” geçmesi gerekmektedir, fakat bu bile uygulanmamıştır. Bu kadar kısa sürede gerekli hazırlık ve incelemelerin mümkün olmadığı düşünülürse yürütme tarafından yasamanın bir noter makamı olarak görüldüğü bir kez daha anlaşılmıştır.

Komisyon görüşmeleri esnasında ilgili STK temsilcilerine, odalara, birliklere ve çevre aktivistlerine söz verilmesi ve dikkat çektikleri maddelere dair itirazlarını dile getirmelerine imkân tanıyan bir şekilde sürecin yönetilmesi olumlu bir yaklaşım olmakla beraber, muhalefet partisi vekillerinin uyarılarının yanı sıra konunun uzmanı ve temsilcilerinin teklifin içerdiği olası risk ve sıkıntılara dair aktarımlarının hiçbirisi dikkate alınmadan maddeler olduğu gibi geçmiştir.

1. Doğanın Metalaştırılmasının ve Kontrolsüz Sanayileşmenin Sonucu: İklim Krizi

İklim krizi, tüm canlıları ve doğal ekosistemleri tehdit eden en büyük varoluşsal tehlikelerden birisidir. Bu krizin kökeninde yatan temel neden ise, kapitalist sanayileşme modelinin doğayı sınırsız bir kaynak ve atık deposu olarak görmesidir. Çevre Komisyonu’nda kabul edilen İklim Kanunu Teklifi, bu krizi sadece ekonomik büyüme ve sanayi politikaları ekseninde ele almakta; doğanın korunmasını değil, piyasa koşullarına adapte edilmesini hedeflemektedir. Kanun metni, doğayı sanayinin sürdürülebilirliğini sağlamak için metalaştırılmış bir unsur olarak ele almaktadır. Aynı şekilde, kanun teklifinde kontrolsüz sanayileşmenin neden olduğu ekolojik yıkımı önlemek yerine yeşil kalkınma söylemiyle sermayeyi teşvik edici önlemler öne çıkarılmıştır.

Teklifte, “yeşil büyüme” gibi kavramlar öne çıkarılmakta, ancak bu kavramların içi boş bırakılmaktadır. Yeşil büyüme, kapitalizmin doğayı sömürme mantığını değiştirmeden, sadece bu sömürüyü biraz daha “çevreci” hale getirmeyi hedeflemektedir. Bu yaklaşım, iklim krizinin temelinde yatan sorunları çözmek bir yana, krizi daha da derinleştirecek, krize neden olan sermaye birikimlerinin önünü açacaktır.

İklim Kanunu Teklifi’nin genel gerekçesi ve ilgili maddeleri incelendiğinde, kanunun temel amacı ekolojik krizi derinleştiren pratiklerde bir dönüşüm yaratmak değil, sanayinin ve kapitalist üretim ilişkilerinin sürdürülebilir hale getirilmesidir.

Sanayinin Küresel Piyasalara Uyum Sağlaması Temel Amaçtır: Kanun teklifi, sanayi sektöründe karbon salımını azaltmak yerine Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve karbon kredilendirme mekanizmaları gibi piyasa temelli çözümleri öne çıkarmaktadır. Bu mekanizmalar, doğrudan emisyon azaltımı yerine şirketlerin karbon kredisi satın alarak “kirletme haklarını” sürdürebilmesine olanak tanımaktadır. Su nasıl metalaştıysa şimdi de hava metalaşüyor. Temiz havanın alınıp satılacağı bir borsa oluşturuluyor!

Yeşil Kalkınma Söylemi ile Sanayileşme Teşvik Edilmektedir: Kanun teklifi, yenilenebilir enerjiye geçişini sermaye birikimi için desteklerken, sermayenin fosil yakıt kullanımına doğrudan bir sınırlama getirmemektedir. Bunun yerine, mevcut sanayi politikalarının devam etmesine izin veren esnek düzenlemeler içermektedir. Bu durum, ekolojik yıkımı durdurmadan çok sanayinin daha uzun süre ve her alanda faaliyet gösterebilmesine olanak tanımaktadır.

Gerçek Bir Dönüşüm Yerine Kademeli Uyum Politikasına Odaklanılmıştır: Kanun teklifi, özellikle büyük sanayi kuruluşlarının karbonsuzlaşma sürecini erteleyebilecekleri bir hukuki çerçeve sunmaktadır. Sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik somut ve bağlayıcı hedefler belirlenmemiştir. Bu durum, Türkiye’nin 2053 Net Sıfır Emisyon hedefinin içi boş bir vaat haline gelmesine yol açmaktadır.

Öte yandan İklim Kanunu teklifine genel hatlarıyla baktığımızda insan merkezci (antroposentrik) bir yaklaşımı benimsediği çok net bir şekilde görülmektedir. Bu yaklaşım, doğayı insanın ihtiyaçlarını karşılamak için var olan bir kaynak olarak görmekte ve doğanın kendi değerini yok saymaktadır. İklim krizi ise bu insan merkezci yaklaşımın doğayı tahrip eden sonuçlarından biridir.

Teklifte, doğanın korunması, salt insan refahı ve ekonomik büyüme için bir araç olarak sunulmaktadır. Örneğin, “sürdürülebilir kalkınma” gibi kavramlar, doğanın korunmasını ekonomik çıkarlara, sermaye birikim süreçlerine bağlı hale getirmektedir. Bu yaklaşım, doğanın kendi başına bir değer olarak görülmesi gerektiği gerçeğini göz ardı etmektedir. İklim krizi, insan merkezci yaklaşımın sınırlarını açıkça ortaya koymuştur. Doğanın ve eko-sistemin korunması, tabiatı sadece insanın hizmetine sunulan bir meta olarak görmeyip, sadece insanların refahı için değil, doğanın kendi varlığını sürdürmesi için de gereklidir. Bu anlamda doğanın kendi değerini tanıyan, insan merkezci olmayan bir yaklaşım benimsenmedikçe, iklim kriziyle mücadele etmek mümkün olmayacaktır.

İlgili kanun teklifi, ekosistemlerin korunmasını değil, insan merkezli kalkınma hedefleri doğrultusunda doğanın ekonomik işlevselliğini sürdürebilir kılmayı amaçlamaktadır.

Doğa, İnsan Merkezli Kalkınma İçin Bir Kaynak Olarak Görülmektedir: Kanunda ekosistem hizmetleri, su varlıklarının yönetimi ve biyoçeşitlilik gibi kavramlar yer alsa da bunlar doğanın haklarını tanımlamak için değil, ekonomik büyümenin sürdürülebilir olması için bir araç olarak ele alınmaktadır.

Ekosistemlerin Hukuki Statüsü Tanınmamıştır: Birçok ülkede doğaya ve ekosistemlere tüzel kişilik verilerek hukuki hakları tanınmaktadır. Ancak, Türkiye’de iklim yasası hazırlanırken doğa bir özne olarak değil, sadece ekonomik süreçlerin bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Sera Gazı Emisyonları ve Karbon Piyasası Odaklı Düzenlemeler, Doğayı Koruma Yerine Onun Üzerinden Kâr Sağlamaya Yöneliktir: Kanunda ormanlar, sulak alanlar ve doğal ekosistemler,

karbon yutakları olarak görülmekte ve bu alanların korunması, yalnızca emisyon ticareti çerçevesinde ele alınmaktadır. Yani, ekolojik varlıkların korunması, bir piyasa mekanizmasına entegre edilerek şirketlerin kar sağladığı bir alan haline getirilmektedir.

1.1.İklim Krizi ile Mücadele mi, Sınır Ticareti mi?

AKP iktidarının meclise sunduğu iklim yasası, tıpkı küresel kapitalizmin krizlerinden aşına olduğumuz ‘yeşil göz boyama’ stratejisinin bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalizm, kendi yarattığı ekolojik yıkımın sonuçlarıyla boğuşurken, bu felaketi bile yeni bir sermaye birikim aracı olarak yeniden üretmekten geri durmamaktadır. Türkiye’de ise bu pratiğin medar-ı iftiharı AKP iktidarı, karbonu alınır satılır bir meta haline dönüştürerek, yeşil makyaj girişimini iklim kanunu adı altında yasalaştırmak istemektedir.

İklim krizine çözüm bulmak bir yana dursun, bu yasa, karbon piyasaları ve yeşil finansman gibi araçlar üreterek doğanın içine sokulduğu krizi fırsata dönüştürmekte ve teşvik etmektedir. Yeşil kalkınma söylemiyle meşrulaştırılmak istenen şey, ormanların, akarsuların, tarım arazilerinin yeşil etiketiyle talana açık hale getirilmesidir. Tek önemsedikleri yeşil, dolar yeşili olanların, kalkınma hedeflerinin önüne yeşil kelimesini koyması, bu talanı görünmez kılma girişimin bir parçasıdır.

İklim Kanunu teklifi, daha önce de belirtildiği gibi, mevcut krizi çözmek yerine, küresel kapitalist sistemin ihtiyaçları doğrultusunda sınır ticaretini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Teklifte öne çıkan karbon piyasaları, karbon ticareti ve sınırda karbon düzenlemesi gibi mekanizmalar, iklim kriziyle mücadele adı altında açığa çıkan, -mış gibi yapma stratejileridir.

Kanun teklifi, iklim krizine neden olan temel yapısal sorunları ele almamakta, aksine mevcut üretim ve tüketim sistemlerini sürdürülebilir kılmaya çalışmaktadır. Özellikle, Avrupa Birliği’nin (AB) sınırda karbon düzenlemesi mekanizmasına uyum sağlama çabaları, teklifin ticaret odaklı olduğunu açıkça göstermektedir. Bu kanun, ekolojik dengeyi korumaktan ziyade Avrupa Birliği’nin Sınırda Karbon Düzenlemesi (CBAM) gibi uluslararası ticari gerekliliklere uygunluğu hedefleyen bir çerçevede hazırlanmıştır. İklim kriziyle mücadele adına sınırda karbon düzenlemesi getirerek, kendi pazarına giren ürünlerin karbon ayak izini kontrol altına almayı hedeflemektedir. İklim Kanunu teklifi ile, bu düzenlemeye uyum sağlanması çalışılmaktadır.

Öte yandan İklim Kanunu teklifinde öne çıkan karbon piyasaları ve karbon ticareti mekanizmaları, sera gazı emisyonlarını bir ticaret nesnesine dönüştürmektedir. Karbon ticareti, şirketlere belirli bir karbon kotası vererek, bu kotayı aşan şirketlerin diğer şirketlerden karbon kredisi satın almasına olanak tanımaktadır. Yani şirketlerin emisyonlarını azaltması teşvik edilmemekte aksine şirketlere “kirlenen öder” mantığı ile alternatifler sunulmaktadır. Bu durum bakanlık tarafından düzenlenerek komisyona getirilen tasarıda da aynen korunmuş, sera gazı emisyonu yaratacak maddelere, salınan emisyonlara cezalar tanımlanmış, para birimi üzerinden bu cezalar yasa maddelerine yerleştirilmiştir. Benzer şekilde gönüllü karbon piyasaları ile de şirketlere karbon kredisi almak yerine, yutak alan oluşturma seçeneği sunulmakta, en basit haliyle bir daha kimsenin yüzüne bakmayacağı ve geliştirmeyeceği 3-5 ağaç dikerek adına orman denen alanlarla, bu kimselerin emisyon fazlalığı görmezden gelinebilecektir.

Avrupa Birliği, Sınırdaki Karbon Düzenlemesi (CBAM) ile yüksek karbon emisyonlu ürünlerin ihracatında ek vergiler getireceğini duyurmuştur. Türkiye’nin ihraç ürünleri bu vergi kapsamına gireceğinden, hükümet bu düzenlemeyi, sanayi ihracatının zarar görmemesi için hayata geçirmektedir. Yani, asıl amaç iklim kriziyle mücadele değil, ihracat avantajlarını kaybetmemektir. Kanun, Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) gibi karbon piyasaları üzerinden sanayinin faaliyetlerini sürdürmesine olanak tanımaktadır. Bunun sonucunda büyük şirketler, karbon kredisi satın alarak üretim süreçlerini değiştirmeden kirlilik yaratmaya devam edebilecektir.

Kanun teklifinde yenilenebilir enerji yatırımları teşvik edilmektedir ancak bu dönüşümün ekolojik sürdürülebilirlikten çok yatırım fırsatları yaratma amacını taşıdığı açıktır. Bu durum özellikle Güneş Enerji Santralleri (GES), Rüzgar Enerji Santralleri (RES) ve son yıllarda Avrupa Birliği tarafından eklenen Nükleer Enerji Santralleri (NES) projelerinin uygulamaya konulduğu alanlar üzerinden daha net anlaşılmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynakları iklim kriziyle mücadelede önemli bir araç olarak sunulsa da bu projelerin yerleri, sermaye birikimi için yapılması ve hayata geçirilme biçimleri faydadan çok zarar getirebilmektedir. Türkiye’de görülebildiği üzere, GES, NES ve RES’ler, tarım arazileri, meralar, ormanlık alanlar ve yerel halkın geçim kaynakları olan alanlar üzerinde inşa edilmektedir.

Özellikle meraların enerji projelerine tahsis edilmesi, yerel halkın hayvancılık faaliyetlerini sürdürebilmesini zorlaştırmakta, kırsal bölgelerden kente zorunlu göçe, ekonomik ve sosyal çöküşe neden olmaktadır. Küçük üreticilerin hayvanlarını otlatabileceği alanlar her

geçen gün giderek azalırken, büyük sermaye gruplarının enerji yatırımları için geniş araziler tahsis edilmekte ve ekosistem üzerindeki yük artırılmaktadır. Bu durum, yenilenebilir enerjinin doğaya zarar vermeden uygulanması gereken bir sistem olması gerektiğini göz ardı eden bir yaklaşımı gözler önüne sermektedir.

Benzer şekilde halkın kullanımı için değil sermaye birikimi için yapılan/yaptırılan Rüzgar Enerji Santralleri (RES) projeleri, genellikle kırsal alanlarda ve doğal yaşamın içinde konumlandırılmakta, yaban hayatına ve ekosisteme ciddi zararlar vermektedir. Özellikle göçmen kuşların yolları üzerinde kurulan RES projeleri, kuş ölümlerine yol açmakta ve bölgesel ekolojik dengeleri bozmaktadır. Aynı şekilde, ormanlık alanlara kurulan rüzgar santralleri, doğal karbon yutaklarını tahrip ederken, bu projeler “yeşil enerji” adı altında sunulmaktadır. Dolayısıyla teşvik edilen yatırımlar, bu pratikler göz önünde bulundurulduğunda, ciddi sorunlar teşkil etmekte bu bağlamda, yasada, icrasına ilişkin eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

1.2.Kurda Kuzu Emanet Etmek: Yaptırımlar ve Düzenleyici Kurumlar

İklim kanununda emisyonların denetimi ve olası ihlaller karşısındaki yaptırımlarını düzenleyen maddeler akla ilk şu soruyu getirmektedir: Hukuk sistemindeki keyfiliğin ve aşınmanın trajik boyutlara geldiği, kamu kurum ve kuruluşlarının yıllara yayılan neoliberal dönüşümlerinin bu kurumlarda bir yandan kapitalist birikim mantığının yerleşmesine diğer yandan da buna bağlı olarak ciddi bir biçimde yozlaşmasına neden olduğu bir ortamda kim kimi nasıl denetleyecek? Kim, kime nasıl bir yaptırım uygulayacak?

Bu sorular rastgele ortaya çıkan sorular değil ve kurulmakta olan rejimin ruhunu hemen hemen her kuruma verdiği bir ortamda akla gelen doğal reflekslerdir. Yazılı kuralların işlemediği veya işletilmediği, herhangi bir dayanağı olmadan fiilayata dökülen uygulamaların ise kalıcı normlar haline getirildiği bir sistem yaratılmıştır.

Böyle bir ortamda iklim düzenlemelerine uymayan şirketlere yönelik uygulanması planlanan yaptırımlar düşünüldüğünde akla şu sorular gelmektedir. Birincisi son derece komik düzeyde düşük olan idari yaptırımlar uygulanacak mıdır? İkincisi son derece komik düzeyde olan bu idari yaptırımlar devasa kârlar, devasa vergi afları, devasa teşvikler ve devasa faiz ödemeleriyle zaten fazlasıyla ihya olan şirketlere yönelik ne gibi bir caydırıcılığa sahip olacaktır?

Denetim ve idari yaptırımların uygulanmasında denetim hususu ayrıntılı düzenlenmediği, denetim içeriğinin belirlenmediği, denetimler için asgari zaman aralığının olmadığı bir denetim mekanizması rejimin her yerde devrede olan şirket dostu ihmallerinin yalnızca birkaçını oluşturmaktadır. Cezai yaptırımlara gelince de aynı mantık göze çarpmaktadır. Oldukça düşük meblağlarla belirlenen yaptırımların hiçbir caydırıcılığı yoktur. Örneğin, yüksek kâr marjına sahip bir fosil yakıt şirketi için 5 milyon TL ceza gerçek anlamda ödüldür. 5 milyon TL karşılığında bir şirket milyonlarca TL'lik kâr yapacağı iklim suçlarını rahatlıkla işleyebilecektir.

ETS kapsamında karbon kredisi alımına dayalı cezalar, büyük şirketlerin karbon salmaya devam etmesine olanak tanıyacak, “kirlenme hakkı satın alma” anlayışını güçlendirecektir. Diğer yandan herkes bilir ki cezaların etkinliği büyük ölçüde denetim süreçlerinin şeffaflığına bağlıdır. Ancak, kanunda bağımsız çevre kuruluşları veya bilim insanlarının denetim süreçlerine katılımına dair bir hüküm bulunmamaktadır.

Emisyon Ticaret Piyasası'nı işletecek olan kurumun Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi (EPİAŞ) olarak belirlenmesi hukuki ve idari açıdan ciddi sorunlar yaratacaktır. EPİAŞ'ın elektrik piyasasındaki mevcut rolü ve sera gazı emisyonlarının en büyük kaynağı olan elektrik üretimi sektörüyle doğrudan ilişkisi düşünüldüğünde EPİAŞ nasıl bir yönetim sergileyecektir? Burada hukukun temel ilkelerinden birisi olan "tarafsızlık ve objektiflik" ilkesi açıkça göz ardı edilmektedir.

Denetleme ve düzenleme yetkisinin verildiği EPİAŞ ve EPDK gibi kurumların birer kamu kuruluşu olmaktan ziyade sermaye birikim mantığıyla yapılandırılmış birer kurum olduğu herkesçe bilinen bir gerçekliktir. Kapitalizmin uzun dalga krizlerine cevap üretmek maksadıyla işler bir piyasa ekonomisinin sağlanması için piyasayı düzenleyen ve denetleyen kamusal kurumları olarak kurulan ya da düzenlenen bu tür kuruluşlar işleyiş mantıklarını kâr ve sermaye transferi ilkelerinden almaktadır. Kuruldukları günlerden buy ana adları birçok hukuksuzluğa, vurguna ve servet transferi olayına karışan bu kurumların denetleme ve düzenleme rolleri de piyasa temelli olacaktır. Bu kurumlara verilen görevin iklim krizinin durdurulmasıyla hiçbir ilgisi yoktur. Tersine bu kurumların devasa bir ticaret hacminin gerçekleşmesi için iklim hassasiyetlerinin etrafından dolanılmasını yönetecekleri ve sermayeye büyük servet transferleri yapacakları açıktır.

1.3.Türkiye'nin Fosil Yakıt Tüketimi

İklim kanunu her ne kadar 2053 Net Sıfır hedefine yönelik stratejilerin yer aldığı bir kanun teklifi gibi gündeme getirilse de Türkiye'nin böyle bir niyetinin olmadığı, fosil yakıtlardan çıkış konusunda bir hedef belirlemediği olmasından ve de söz konusu teklifte kömürün adının bile geçmiyor oluşundan anlaşılmaktadır. Azerbaycan'da düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) Taraflar Konferansı'nda (COP29), Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum ilk kez kömürden çıkılacağına dair ifadeleri konuşmasına serpiştirmiş fakat herhangi net bir tarih veya plan ortaya koymamıştır. Komisyona gelen yasa teklifi de bu belirsizliğin devamı şeklinde, müphem ifadeleri içinde barındıran, herhangi bir somut hedefi olmayan, -mış gibi yapma metnidir.

Bakü'de gerçekleşen COP29'da, Türkiye, 2053 Net Sıfır hedefine yönelik beyanların bulunduğu Uzun Dönemli İklim Değişikliği Strateji belgesini açıklamıştır. Sektörel bazlı bir takım yol haritalarının bulunduğu bu belgede, iklim değişikliğinin en belirgin tetikleyicilerinden olan fosil yakıtlardan çıkışa dair herhangi bir söz kurulmamıştır. Türkiye'nin Net Sıfır'a doğru hipotetik olarak çizdiği yolda, fosil yakıtlardan çıkış vurgusunun olmaması, hedefin gerçekleşebilme imkanını ortadan kaldırmaktadır. Mutlak azaltım bir yana dursun, Türkiye'nin kömüre dayalı teşviklerini sürdürüyor olması, hedef iddiasına dönük ciddi çelişkileri barındırmaktadır.

Fosil yakıt tüketimi, etkilerini kaçınılmaz olarak her geçen gün daha şiddetli bir biçimde deneyimlediğimiz iklim değişikliğinde ciddi bir rol oynamaktadır. Sürdürülebilir Ekonomi ve Finans Araştırmaları Derneği (SEFiA)'nın Karbon Nötr Türkiye Yolunda İlk Adım: Kömürden Çıkış 2030¹ raporunda belirtildiği üzere, iklim değişikliğine neden olan küresel sera gazı emisyonlarının %46'sı, elektrik sektörü sera gazı emisyonlarının da %72'si kömür kullanımı kaynaklıdır. Kömürün bu denli etkin bir rolünün belirlenmesi ile birlikte, uluslararası arenada azaltım politikaları gündeme gelmiş, Paris İklim Anlaşması ile birlikte birçok ülke, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında kömür enerjisinden tamamıyla çıkış hedefleri belirlemiştir. Kömür kullanımında, bu bağlamda, düşüşler yaşanırken, Türkiye'nin fosil yakıt bağımlılığında ise artışlar yaşanmaktadır. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi Eurostat verilerine göre 2021 yılında genel enerji arzında fosil yakıtların oranının en yüksek olduğu 38 ülke arasında, Türkiye 7. sırada yer almaktadır. AB ortalamasının %70 olduğu endekste, Türkiye'nin mevcudiyeti %84'tür. Aynı istatistik ofisi Eurostat'ın 1990 verilerine göre, Avrupa Birliği'nde

¹ SEFiA, Karbon Nötr Türkiye Yolunda İlk Adım: Kömürden Çıkış 2030 (2021)

fosil yakıt oranı %82,4 iken Türkiye’de %81,5’tir. 2020 yılına gelindiğinde ise geçen 30 yıllık sürede, Avrupa’da fosil yakıt oranı kademeli olarak düşerken, artış gösteren tek ülke Türkiye’dir. 2021 yılına gelindiğinde AB %69,8’e gerilerken, Türkiye 2007 ve 2008 yılında %90,7’ye, 2018 yılında %87,2’ye, 2020’de ise %83,8’e ulaşmıştır. Böyle bir artış eğilimi söz konusuysa, Türkiye’nin kömür politikalarına devam etmesi durumunda, 2035 yılına kadar mevcut emisyon miktarında önemli bir değişiklik mümkün olmayacaktır. Mutlak azaltım ilkesi benimsenmeden, hazırlanan kanun teklifinde buna ilişkin söz kurmadan, 2053 hedef iddiaları niyetler manzumesinin bir parçası olarak kalacaktır.

Küresel bağlamda kömür tüketiminde en büyük pay enerji üretim amacı taşımaktadır. Türkiye’de de 1980’li yıllardan itibaren uygulanan politikalarla, kömür kaynaklı elektrik üretimi artmış bu doğrultuda Türkiye’nin karbon emisyonlarında ciddi artışlar yaşanmıştır. Yerli kömür alım garantisi, kapasite mekanizması, bölgesel teşvikler, yeraltı kömür işletmelerine verilen ekonomik destekler, vergi teşvikleri vb. kömür sektörünü ayakta tutmakta, fosil yakıt kullanımı her geçen gün artmaktadır. Enerji araştırma şirketi Ember’in verilerine göre, Türkiye 2024’ün ilk 9 ayında kömüre dayalı elektrik enerjisi üretimini yıllık %2 oranında artırarak, Avrupa rekorunu kırmıştır. Aynı dönemde karbon emisyonlarını ise 1,5 milyon ton artırarak, 88 milyon tona çıkarmıştır.

Bu politikalar yüzünden Türkiye’de değilmedik dağ, tahrip edilmedik ormanlık alan bırakılmamıştır. Yerin altında ne kadar mineral varsa kazıp çıkarmaya meyilli iktidar, ülkenin dört bir yanını maden ruhsatlarıyla donatmıştır. Yerin altındaki değeri, üstündeki bütüncül yaşama tercih eden sermayeci zihniyet yüzünden ekolojik yıkım had safhaya ulaşmış, aynı zamanda Türkiye’nin uluslararası iklim taahhütlerinin önünde ciddi engeller sıralanmıştır. En yakın örneğiyle, bölgede yaratmış olduğu ekolojik tahribat ve halk sağlığı zararları yıllardan beri açıklanıyor olmasına rağmen, Afşin Elbistan A Kömürlü Termik Santrali’ne 2 ek ünite daha yapılması planlanmaktadır. Akbelen Ormanı’nın, ömrü çoktan tükenmiş olan Yeniköy ve Kemerköy Termik Santralleri yüzünden katledildiği hafızalarımızdadır. Zeytine dayalı yerel ekonominin işlediği Milas’ta, bir avuç kömür uğruna zeytinliklerin sökülüp atıldığı gerçeği karşımızdadır. Enerji yatırımları bu denli pervasız artırılırken, mevcut koruma alanları koruma statülerinden çıkarılırken, orman, deniz gibi yutak alanları sınırsız bir öfkeyle yok edilirken, 2053’te varılacak nokta Net Sıfır değil Net Tahribattır!

1.4.Nükleer Enerji Temiz Değildir!

AKP iktidarının sermaye odaklı politikaları yüzünden Türkiye'nin dört bir yanı ekokırım mahalline dönüştürülmüşken, COP29'da, Türkiye “Nükleer Enerjiyi Üç Katına Çıkarma Deklarasyonu”na da imza atmış, 2050'ye kadar nükleer enerji kapasitesini üç katına çıkarma taahhüdünde bulunmuştur. Temiz enerji algısını yaratanların içinde bulunduğu dünyanın geçmişi nükleer felaketler konusunda oldukça kirlidir. Bugün bu algıya katkı sunanlar kamu ve çevre güvenliğini önemsememekte, ticari çıkarları gerekçe göstererek nükleeri savunur bir pozisyona düşmektedirler. Ne Türkiye'de ne de dünyada karbon emisyonlarını azaltmak için alınacak önlemler arasında nükleerin hiçbir yapıcı rolü yoktur. İnsan merkezci eğilimlerin, doğayı tahakküm zihniyetiyle kaynak görenlerin eylemleri yüzünden bugün dünya, iklim değişikliği ile ağır bir biçimde yüzleşmektedir. Bu bağlamda planlanan iklim değişikliği stratejilerinde nükleerin yer alması, bu yüzleşmeyi tersine çevirmekte bilakis ekolojik yıkımı derinleştirerek, mücadele çözümlerini geciktirmektedir.

Enerji yatırımlarına alan açmak isteyen ve önceliği zerre yeryüzündeki hiçbir varlık olmayan kişi, kurum, kuruluşlar nükleer enerjinin karbon salmayan bir enerji kaynağı olduğunu iddia edebilecek kadar ileri gitmektedir. Nükleer enerjinin karbon ayak izi, yalnızca reaktörün çalıştırılması ile hesaplanabilecek basitlikte değildir, dolayısıyla salt bir bina ve tesis muamelesi yapılmaması gerekir. Bu hesaplama yapılırken, uranyum madenciliğinden öğütme ve taşımacılığa, yakıt zenginleştirmesinden santral inşaatına ve işletmesine, santral ömrünü tamamladıktan sonra kapatılmasından radyoaktif atıklara varana dek, nükleer enerji üretimi ile ilgili tüm süreçlerin dikkate alınması gerekmektedir. Bütün bu safhalar dikkate alındığında her aşamanın ciddi bir karbon salıma sebebiyet verdiği açıkça görülmekte, dolayısıyla karbon salmayan enerji iddiası boşa düşmektedir.

Öte yandan, nükleer enerji temiz bir enerji kaynağı değildir! Nükleer santraller, atmosferi radyoaktif karbon-14, metan, azot oksitler ve florokarbonlar gibi güçlü sera gazlarıyla kirletmenin yanı sıra yüksek seviyelerde radyoaktif atıklar üretmektedir. Üretilen radyoaktif atıklar karşısında, bu atıkların güvenli depolanabileceği hemen hemen hiçbir yer yoktur. Atıklar arttıkça, su varlıklarına, toprağa, yeryüzündeki bütün canlı yaşamına zarar verebilecek radyoaktif sızıntı riski de o kadar artmaktadır. Çernobil, Fukushima ve Üç Mil Adası (Three Mile Island) felaketleri yalnızca tarih sayfalarında kalmamış, nesiller boyunca süren ekolojik ve toplumsal yıkımlarla da hafızalara kazınmıştır. Etkileri bugüne dek süren bu kazaların yaratmış

olduğu olumsuzluklar, nükleerin temiz mi yoksa kirli mi olduğuna dair soru işaretlerine net cevaplar üretmektedir.

Ukrayna Çernobil Faciasının yalnızca kendi sınırları dahilinde var olan yaşamı yok etmediği, diğer 23 ülkeyle birlikte yıkıcı etkilerinin derinden ve yıllar boyu hissedildiği Türkiye’de duruma bakıldığında ise, Akkuyu Nükleer Güç Santrali inşaatı başladığı günden bu yana iş cinayeti ve iş kazaları ile bir suç mahalline dönüşmüştür. Dönem dönem iş cinayetlerinin yaşandığı, katledilenlerin sayısının açıklanmadığı, Interpol kararıyla aranan IŞİD’li bir zanlının herhangi bir güvenlik önlemine takılmadan inşaatla çalıştığı, yani kurulumu itibarıyla yaratacağı tehlikelerin yanı sıra inşaat sürecinde de çeşitli tehlikelerin yaşandığı bir durum söz konusudur. Türkiye’nin hem facia öncesi hazırlık hem de facia sonrası pratik eksiklikleri ne yazık ki yaşanan her bir olayda acı bir biçimde deneyimlenmektedir. En yakın itibarıyla Bolu Kartalkaya Yangını, bir yıl öncesinde yaşanan İliç Katliamı, 2 yıl önceki 6 Şubat Depremleri ve sayısını çoğaltabileceğimiz birçok örnek Türkiye’nin nükleer gibi bir tehlike makinesi ile başa çıkma kapasitesinin olmadığının en somut göstergeleridir. Mevcut iktidar, faciaya giden bütün yolları, sermaye lehine yaptığı düzenlemelerle, kamu yararını ikinci plana attığı uygulamalarla, kâr sistematığıne döktüğü denetim eksiklikleriyle ilmek ilmek döşerken, facia sonrasında ise her şey 0’dan başlıyormuşçasına yaklaşabilmektedir. Kazaların, afetlerin faciaya dönüşmesinde en önemli rolü taşımalarına rağmen, facia sonrası yana yakıla sorumlu arayışına girmektedirler. Bu bağlamda Türkiye’nin Nükleer Enerji Yatırımlarını üç katına çıkarma girişimleri, temiz olmayan, maliyetli, kurulumu yıllar alan, iklim aciliyetini geciktiren ve birçok tehlikeyi bünyesinde barındıran bir şey için yaşamı mahvetmeye ant içme girişimidir.

2. İKLİM YASASI DERKEN GÖRMEZDEN GELİNERLER

2.1.Yasa, Sürdürülemez Kent Politikalarına Dair Hiçbir Şey Söylemiyor!

AKP’li yılların kapitalist birikim modelinde kentsel alanların yeniden değerlendirilmesinin, arazi rantının, inşaat sektörünün geniş bir yeri vardır. Yine AKP’li yıllar incelendiğinde kırlardan kentlere göçün teşvik edildiği, geçim amacıyla zorunlu kılındığı, ülke nüfusunun büyük bir kesiminin kentlere yığıldığı görülecektir. Kentsel alanlar giderek büyümüş, doğal alanları içererek genişlemiştir. Bu hızlı kent politikasına devasa bir inşaat sektörü büyümesi eşlik etmiştir. Ne var ki kapitalist kent politikaları iklim krizinin derinleşmesini hızlandırıcı bir etkiye sahiptir.

Kentsel alanlar fosil yakıtların tüketilmesinde kaynaklanan karbon salımlarının yüzde 70’inden fazlasında sorumlu devasa salım alanlarıdır. Bu özellikleriyle kentler birçok bakımdan iklim

krizini derinleştiren bir yapıya sahiptir. Yoğun yapılaşmaların olduğu bölgelerde bina bacalarından yoğun gazlar atmosfere karışır. Kentlerde kapitalist tüketim mantığı yaşamın her alanında kendisini gösterir. Örneğin ulaşım politikaları bireysel otomobil kullanımını teşvik eden bir niteliğe sahipken kentsel düzenlemeler de otomobilli ulaşımın önceliklerine göre yapılır. Toplu taşımının her ne kadar bireysel karbon tüketimini görece azaltan bir etkiye sahip olduğu düşünülse de kentsel irrasyonel yapılanma nedeniyle devasa toplu taşıma ağları kurulmak zorunda ve bu durum da kentlerin karbon salımlarının artmasına neden olmaktadır. Kentlerin karmaşık yapıları milyonlarca emekçinin işlerine giderken her gün kentlerin bir ucundan diğerine gitmek zorunda kaldıkları bir trafik kaosu yaratır. Aslında akılcı olan doğal alanlarla iç içe geçmiş yerleşimler ve yaşam alanları ile çalışma alanları arasındaki mesafenin kısaltılması iken tam tersi bir anlayışla kentler sürekli genişletiliyor ve kent içi mesafeler giderek artırılıyor. Kentler kuzeyden güneye, doğudan batıya genişletiliyor, bu genişleme sonucunda bitmek bilmeyen inşaatlar, bina dönüşümleri, yollar, köprüler, altyapılar yapılıyor. Kentsel alanların karbon salımları bir yandan sürekli artarken diğer yandan kentlerin etrafındaki ormanlar, yeşil alanlar, meralar, çayırliklar gibi doğal yutak alanları yok ediliyor. Kentlerin genişlemesi ters orantılı bir karbon döngüsü yaratıyor. Kentler genişledikçe karbon salımı artıyor ve tersine karbon yutak alanları kentler tarafından yutuluyor.

İklim kriziyle mücadelenin önemli araçlarından bir tanesi kent politikalarının akılcı ve radikal bir şekilde düzenlenmesidir. Kapitalist kent politikaları ise tam tersine bir etkiye sahiptir. Adı İklim Kanunu olan bir kanunun büyük ekolojik suçlar üreten bir yapıya dair hiç vizyonunun olmaması kabul edilebilir değildir. Kırsal alanlar ile kentsel alanlar arasında giderek derinleşen çelişki, sürdürülemez kent politikalarının terk edilmesine yönelik bir planın olmaması, giderek şişen ve girdiği her yeri yağmalayarak büyük çevresel katliamlara yol açan beton/inşaat sektörüne yönelik hiçbir tedbir ve planlamanın olmadığı bir kanunun iklim kanunu adıyla yasalaşması son derece absürt bir durum oluşturmaktadır. Binaların yaşam döngüleri boyunca tükettikleri enerjinin ve doğal kaynakların iklim krizi çerçevesinde yeniden yapılandırılmasıyla ilgili kısa, orta ya da uzun vadeli hiçbir tedbir içermeyen kanun teklifi bina yapımında kullanılan malzemelerin ve madenlerin üretimi ve kullanımındaki kapitalist üretim mantığına da hiçbir sınır getirmemektedir. Teknolojik düzeyinin binaların kendi enerjilerini üretme ve depolamalarına imkân sağladığı bir çağda ekolojik duyarlılığa sahip yerleşim yerlerin orta ve uzun vadeli geçişi içermeyen bir iklim kanununun iklim krizine çare üretmesi beklenemez.

2.2.Yasa, Halk Sağlığına Dair Hiçbir Şey Söylemiyor!

İklim Değişikliği ile mücadele etiketiyle karşımıza getirilen kanun teklifi, iklim krizinin gerçek nedenlerine değinmediği gibi iklim krizinin etkilerini de somut bir şekilde tasvir etmekten çok uzaktır. İklim krizi yalnızca çevresel bir kriz değil aynı zamanda toplumsal bir adaletsizlik meselesidir dolayısıyla “ayrıcalıklı insan” kategorisinin dışında kalan toplulukları farklı biçimlerde etkilemektedir. İklim değişikliğinin en ağır yükünü halklar, kırılgan gruplar taşıırken, mevcut kanun teklifi bu yükü artıran kesimlerin ihtiyaçlarını ön plana koyarak şekillendirilmiştir. Hedef kitlesi ve amacı bu denli sınırlı olan fakat adı İklim Kanunu olan teklif, bu nedenledir ki, iklim krizinin halk sağlığı üzerine etkilerini de görmezden gelmektedir.

İklim krizine en az katkı sunanların en ağır bedelleri ödediği adaletsiz bir düzende, ele alınması gereken çok yönlü meseleler vardır ve halk sağlığı meselesi de bunlardan biridir. Zira iklim krizi en temel insan haklarını tehdit eder boyutlara ulaşmış; suya erişim, gıda güvenliği, temiz hava ve sağlık hizmetleri gibi birçok hakkı riskler ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu nedenledir ki iklim aktivistleri, hekimler ve akademisyenler 21. yüzyılın en önemli sorunlarından birinin halk sağlığı olacağını ısrarla vurgulamaktadır.

Türkiye’de ve dünyada aşırı iklim olayları gerçekleşmeye başlamış, değişen iklim, toplumu bir bütün olarak etkilemiştir. Uzmanların belirttiği şekliyle, insanların hayatlarını rahat bir biçimde sürdürebildikleri ortalama hava sıcaklığı 17°C ile 31°C arasındadır. ²Artan ısı dalgaları yüzünden sıcak çarpması, ısı krampları gibi sıcakla doğrudan ilişkili bir dizi hastalık açığa çıkmıştır. Bu tür hastalıklar, solunum, kalp/damar hastalıkları gibi mevcut kronik hastalıklarla birleştiğinde kontrolü daha zorlu hale gelmiş, hastane başvurularının artmasına sebep olmuş ve yaşlı, çocuk, hamile birçok özneyi olumsuz etkileyerek, ölümlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. İklim değişikliğinin tezahürleri olan kuraklık, sel, fırtına ve orman yangını gibi olaylarda da ne yazık ki, çeşitli yaralanmalar ve ölümler meydana gelmiştir. 2022 ve 2023 yıllarının Türkiye ve dünyada en sıcak yıllar olduğu tespiti yapılmış, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2022 yılı için Avrupa’da en az 15 bin kişinin aşırı sıcaklar nedeniyle hayatını kaybettiğini açıklamıştır.

İklim olaylarındaki aşırılıkların yanı sıra iklim değişikliği ciddi bir hava kirliliğine de neden olmaktadır. Hava kirliliğinin ana sorumlusu fosil yakıt kullanımı olmakla birlikte hem bugün hem de geleceği vahim bir şekilde tehdit etmektedir. Temiz Hava Hakkı Platformu’nun (THHP)

² TTB: Aşırı Sıcaklar Başladı, Sağlık Bakanlığı ve Devletin Tüm İlgili Kurumlarını Acil Önlem Almaya Çağırıyoruz

verilerine göre, Türkiye’de yalnızca 2022 yılında, 68.440 kişi hava kirliliği nedeniyle yaşamını yitirmiştir.³ Bu ölümlerin sorumlusunu salt iklim krizi kelimesiyle işaret etmek mümkün değildir, aynı zamanda iklim krizinin derinleşmesine sebebiyet veren, kömür ve petrol gibi fosil yakıt kullanımında ısrar edip hava kirliliğine neden olanları işaret etmek gerekmektedir.

THHP fosil yakıt kullanımına ihtiyaç olmadığını vurgulayan raporunda, Afşin Elbistan’da yapılması planlanan 688 MW’lık ek santral yapımının, her tür baca gazı filtresi AB standartlarında en iyi mevcut teknolojiler ile inşa edilse bile tam 2,6 milyar yani 95 milyar Türk lirası sağlık maliyetine neden olacağını belirtmektedir. Aynı raporda, bu miktar ile 29 adet 500 yataklı devlet hastanesi kurulabileceği ifade edilmiştir.⁴ Söz konusu miktarın harcanma durumu ve alternatifi göz önünde bulundurulduğunda, toplum için ciddi bir ekonomik maliyet teşkil ettiği rahatlıkla söylenebilir. Bugün Türkiye’de, sağlık sisteminin sektörel piyasaya dönüştürülmesi, yaratmış olduğu olumsuzluklar ve halkların bundan etkilenme durumları göz önünde bulundurulduğunda, bir kez daha kamu yararının değil, kamu zararının teşvik edildiği açıkça görülmektedir. Kanunun hiçbir noktasında halk sağlığına değinilmemiş olması da şüphesiz bu durumla ilişkilidir.

2.3.Yasa, Endüstriyel Hayvancılığın İklim Suçlarına İlişkin Hiçbir Şey Söylemiyor!

Bu yasa çalışmasında olmayan fakat adı iklim kanunu olan bir kanun, iklim krizinin nedenlerine yönelik bütünlüklü bir bakış açısına ve tedbirlere sahip olmalıdır. İklim krizini yaratan tek etken olarak atmosferde artan karbon miktarına vurgu yapmak ve bu karbonun 2053 yılında sıfırlanacağını vurgulamak iklim krizinin çözümüne yönelik fazla bir şey ifade etmemektedir. Atmosferdeki karbon birikiminin kendinden menkul bir olguymuş gibi ele alınması, kapitalist birikim ilişkileriyle olan doğrudan bağı gizlemektedir. Bu bilinçli çarpıtma kanunun her noktasına sirayet etmiştir.

Endüstriyel hayvancılığın kendisi halihazırda bir zulüm endüstrisi iken sera gazlarına ve dolayısıyla iklim krizine katkısı da oldukça yüksektir. Hayvancılık sektörünün dünya genelinde sera gazı emisyonlarının en az yüzde 14’üne katkı sağladığı bilinmektedir. Endüstriyel hayvancılık yetiştiren hayvanların yol açtığı başlıca sera gazları metan (CH₄), nitroz oksit (N₂O) ve karbondioksit (CO₂) gazlarıdır. İklim krizinde en çok konuşulan ve üzerinde en çok durulan gaz karbon gazı olsa da metan gazı da göz ardı edilmemesi gereken düzeyde etkili bir

³ <https://temizhavahakki.org/>

⁴ THHP: Kömür Yakıtlı Afşin A Termik Santrali Genişletme Projesinin Halk Sağlığı Etkileri ve Ekonomik Maliyeti, 2024

gazdır. Yapılan araştırmalara göre 100 yıllık bir zaman diliminde metan, karbondioksitten 28 kat daha fazla küresel ısınma potansiyeline sahipken, 20 yıllık bir zaman diliminde ise 84 kat daha güçlüdür.⁵

Üstelik endüstriyel hayvancılık giderek büyüyen bir sektör ve 2050 yılına kadar mevcut kapitalist hayvan üretiminin iki katına çıkması beklenmektedir. Öte yandan endüstriyel hayvancılık yine iklim kriziyle ilişkili bir biçimde ortaya çıkan kuraklık ve temiz kullanım suyu kıtlığını daha fazla tetiklemektedir. Et, süt ve yumurta üretimi çok büyük miktarda su tüketimine dayalı büyük bir endüstriyi oluşturmaktadır.

Hükümetlerin küresel iklim krizinin etkilerini ortadan kaldırmak için atması gereken zorunlu adımlar vardır. Karbon salımı sıfırlaması bunlardan bir tanesidir. Öte yandan yurttaşlarının beslenme ihtiyaçlarının dengeli ve sağlıklı olması için teşvikler, yasaklamalar ve kısıtlamalar getirmek de atılabilecek önemli adımlar arasındadır. Et endüstrisinin çevresel suçlarıyla etkin mücadele etmek, tarım alanlarının ve su kaynaklarının kapitalist et endüstrisi tarafından yağmalanmasını engellemek, yurttaşlarının alternatif, sağlıklı ve sürdürülebilir gıdaya erişimlerini kolaylaştırmak iklim krizinin derinleştiği çağımızda atılması gereken basit adımlardan birkaçıdır. Yasa teklifinin hiçbir yerinde AKP’li yıllardaki teşvikler, sübvansiyonlar ve vergi aflarıyla hızla büyüyen et endüstrisinin çevresel suçlarına değinilmemekte, endüstrinin iklim kriziyle olan ilişkisine dair hiçbir şey söylenmemektedir.

2.4.Yasa, Halk Demokrasisini İçermiyor!

İnsanın bir şeyler yapabilme kapasitesinin artması, kendi kendini gerçekleştirme yeteneğine tekabül ederken, bir yandan da mevcut potansiyeli bir şeyler üzerinde de uygulamasına sebebiyet vermiştir. Örneklerini önce doğa üzerinde gördüğümüz, oradan hareketle kapsamının genişlediği, bir kişiye ya da birilerine yani öteki kabul edilen her bir özneye karşı güç kullanıldığı bir evreye gelmiştir. Yaşamsal gerçekliğin dinamiklerini öteleyerek, toplum dışı bir tarz ve yönetim biçimi açığa çıkmıştır. Toplumsal katılımın dolaylı hale geldiği, etkin değil edilgen bir yurttaşlık tasvirinin yapıldığı, dolayısıyla yönetenler ile yönetilenler olmak üzere dikotomik bir ilişki hattı yaratılmıştır. Bugün bu hattı ekoloji eksenli okumaya kalktığımızda, insanların yaşadığı köyünü, beslendiği toprağını, yaşam bulduğu suyunu, soluduğu havasını, yönetenlerin gazabına karşı korumaya çalıştığını görüyoruz. İnsanların kendi hayatlarına ilişkin söz sahibi olamadığı, çevrelerini etkileyen durumlara ilişkin yerel mecralarını işletemediği bir

⁵ European Commission, Energy, Climate Change, Environment: Methane Emissions

merkeziliğin ve de üstenciliğin hâkim olduğunu deneyimliyoruz. Bu yoksalmaya karşı duruş gösteren ekolojik toplumsal hareketler göz önünde bulundurulduğunda, arka bahçedeki ağaca sahip çıkmakla, demokratik iradeye sahip çıkmak arasında bir bağ kurmak pekâlâ mümkün.

“Toprağı incitmeyin”, “dereleri kirletmeyin”, “ağacın canı var kesmeyin” gibi kaideler tarihteki çeşitli toplum ve inançlarda, doğa merkezli bir toplumsallığın veçheleri olmuştur. Bugün gelinen noktada, ağaç katliamları, suya zehir akıtılması, madenlerle toprağın canına kastedilmesi gösteriyor ki, o dönemden bu döneme, yeryüzü algısında ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Yaşamın yerini yıkımın aldığı, kamunun yerini sermayenin aldığı, demokrasinin yerini tekçiliğin aldığı bir düzen açığa çıkmıştır. Bu değişimin yarattığı sonuçlar gözletildiğinde, ekoloji mücadelesini bir halk mücadelesi ve demokrasi mücadelesi olarak ele almak gerekir.

Bugün Türkiye’de, güneyden kuzeye, doğudan batıya insanların hep bir ağızdan “toprağıma, havama, suyuma dokunma!” dediği çeşitli eylemsellikler açığa çıkmıştır. Kısa vadede kâr endeksine dayalı yoksayışlara, yıkımı yaşama eyleyenlere ciddi cevaplar üreten müşterekler ön plana çıkmaktadır. Bugün Zehra Nene’nin, Akbelen’de gösterdiği mücadele, Hasankeyf’te direnen halklar, Artvin Hopa’da Reşit Kibar ve arkadaşlarının mücadelesi, Kazdağları’ndaki direniş, bu cevapların ilk bakışta akla gelenleridir. Kendi hak mücadelesine, doğanın hak mücadelesini eklemektir. Bu durum, pek tabii, arka bahçe ile de sınırlı değildir. İklim krizinin tezahürlerini, kırdan kente, yerelden evrensele her alanda çeşitli biçimlerde gördüğümüz üzere, gelinen noktanın iyiye işaret etmediğini kapsayıcı bir biçimde dile getirebilmektir.

Yıkımı hızlandıran, yaşamı yoksayanlara karşı, Türkiye halkları çözümü egemenlerden değil, birlikte açığa çıkardıkları mücadele hattından beklemektedir. Yerel halkların, köylülerin, kadınların ve gençlerin ekolojik tahribata karşı verdikleri mücadeleler, sadece doğayı koruma çabası değil, aynı zamanda demokratik haklarını savunma eylemleridir. Kazdağları’ndan Cudi’ye, Munzur’dan Hasankeyf’e kadar yükselen her bir ses kapitalist sistemin yarattığı tahribatlara karşı ortaklaşmaya davettir.

Bu bağlamda, bu kanunda da yapılmak istendiği üzere, Türkiye halklarının ihtiyacı olan, muktedir aklın tek merkezden direktifler iletmesi değil, halklar adına karar vermesi değil, halkların kendi fikrini, özünü, sözünü yansıttığı müşterek kararların hayata geçirilmesidir. İklim Yasası’nın bu haliyle yürürlüğe girmesi bu müşterek aklın, demokratik işleyişin yok sayılması anlamına gelecektir.

3. YASANIN İÇİNİ BOŞALTTIĞI KAVRAMLAR

3.1.İklim Adaleti

İklim değişikliği biçiminde tanımlanan kavram barındırdığı anlam yitimi nedeni ile çoğu zaman iklim krizi olarak kavramlaştırılmaktadır. Tesadüf olarak kabul edilemeyecek seller, yangınlar, aşırı dolu, kuraklık gibi durumlar bu krizin sonuçlarıdır. Bilimsel veriler ışığında ortaya çıkan tablo göstermektedir ki bu sonuçlara neden olan payda en çok dilime sahip olanlar, krizden en az etkilenendir. Bunun tersi de geçerlidir yani krizin yaşanmasında sorumluluğu en az olan kesimler krizin sonuçlarından en çok etkilenenler olacaktır. Krizin sonuçları herkesi aynı oranda etkilememektedir. Bu durum üç ana başlıkta ele alınabilir: Dünya ölçeğinde yaşanan sorun ve tek tek ülkeler bazında yaşanan sorun, gelecek nesillere duyulan sorumluluk.

Paris Anlaşması'nda Türkiye heyetinin tutumu iklim adaletini sadece ilk başlıktaki haliyle almak biçiminde olmuştur. Emperyalist ülkelerin dünyayı kirletmiş olmalarından dem vurarak kendi ekonomik gelişimini bu kirletme üzerine kurmuştur ve ortaya çıkan tablo karbon salımında “artışından azaltım” anlayışını yerleştirmiştir. Buna karşın ülke içi iç dinamikleri ve sınıfsal ayrımlarından kaynaklanan iklim krizi sonuçlarının kırılgan grupları daha fazla etkilemesi durumuna kulak tıkamış, yok saymıştır. Krizin doğurduğu etkilere maruz kalma, yoksulluğun tetiklemesiyle özellikle kadınları, LGBTİ+’ları, çocukları, yaşlıları, mültecileri, azınlık grupları daha fazla etkilemektedir.

2022 yılındaki İklim Şurasında cinsiyet eşitliğine vurgu dahil 217 karar alınmışken bunlar teklife yansımamıştır. Kapsayıcılık bağlamında zayıf kalan kanun teklifi iklim adaletine erişime yardım etmemektedir.

İklim değişikliği ile meydana gelen kuraklık, sel, kasırga gibi afetlerle deniz seviyesinin yükselmesi gibi uzun vadeli etkiler insanları göç etmeye zorlamaktadır ve zorlayacaktır. Dünya Bankasının 2021 yılında hazırladığı Groundswell Raporuna göre, “iklim göçü” olarak tanımlanan bu göç hareketi 2030 yılından itibaren görülmeye başlanacak. 2050 yılına kadar altı bölgeden 216 milyon kişinin göçe zorlanabileceği öngörülmektedir. Bu da hem mülteci gruplar hem de kırılgan gruplar için çeşitli sorunlar doğuracaktır. Ekonomik sorunlar, artan yoksullaşma, yaşam koşullarının zorlaşması, güvenlik riskleri, sosyal uyum sorunları, hukuki statü sorunları, temiz hava ve suya erişimin kısıtlanması, gıda güvenliği, barınma, sağlık hizmetlerine erişim, artan şiddet, ayrımcılık ve nefret kırılgan gruplar üzerinde orantısız bir yük oluşturmaktadır.

Bu gruplar karar alma süreçlerinden de dışlandığı için uyum politikalarında yeterince temsil edilmemektedirler. Sorunun en mağduru iken mağduriyetlerini bile dile getiremeyecek pozisyona itilmektedirler. Bunları kapsamayan bir iklim adaleti anlayışından bahsetmek çözüm üretme konusunda yetersiz kalacaktır. Zira iklim adaleti sadece karbon salımıyla sınırlı bir konu değildir. Sadece bir çevre sorunu değil aynı zamanda bir insan hakları sorunudur. Eşitlik, sorumluluk ve dayanışma ilkelerini benimsemeyen bir iklim politikası adı her ne kadar İklim Yasası olursa olsun, iklim adaletinden gerçekçi bir biçimde bahsedememektedir.

3.2.Adil Geçiş Nasıl Olmalı?

Mevcut yasada adil geçiş diye bir tanım yapılmakta fakat bu tanım gerçek anlamda tekabül ettiği hiçbir gerçekliği içerisinde barındırmamaktadır. İklim adaleti kavramını kendine temel seçen adil geçiş kavramı ilk olarak 1970’lerde; sanayinin sebep olduğu çevre ve sağlık sorunlarına dikkat çeken işçi hareketleri ile ortaya çıkmıştır.⁶ Bu kavram ile amaçlanan çevreyi koruma çalışmaları esnasında işçilerin refahını da muhafaza etmeye çalışmak yani insan onuruna uygun bir istihdam akışını sağlamaktır. Adil geçiş, Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) ve Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından “düşük karbonlu ekonomiye geçerken işçilerin ve topluluklarının geleceğinin ve geçiminin güvence altına alınması” biçiminde tasvir edilmekte ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının dahil olduğu deneyimler mevcuttur.⁷

Türkiye’de 2020’de 29 adet kömürlü termik santral mevcutken, son 5 yılda bu sayı 55’e ulaşmıştır.⁸ Bu veri iklim krizi ile mücadeleye ilişkin gerçekçi bir çabanın olmadığını açıkça göstermektedir. Kapatılması gereken santraller artırılırken bir de “yenilenebilir enerji” üretmek için yeni yerler talan edilmektedir. İklim krizi gerçeği ile yüzleşen ülkeler yeni santral kurmak yerine olanları bertaraf etmeyi planlamaktayken, Türkiye’de bu durum tersi bir şekilde seyretmektedir. Olması gereken denilerek yenilenebilir enerji kullanımı teşvik edilmekte fakat yine bütüncül bir iklim politikası geliştirilmediği için yenilenebilir enerji santralleri yutak alanlarını, tarım ve mera arazilerini tahrip eden projelerle onay görmektedir. Var olan bir ormanı yok edip insan eliyle bir orman yaratma fikri takip edilebilir olmadığı gibi gerçekçi de

6 DİSK: Sendikalar ve Adil Geçiş (2024)

7 Kömürsüz Milas: Milas ve Adil Geçiş Raporu

8 Nuray Çalışkan, *Türkiye, Geliştirilmekte Olan Kömürlü Termik Santral Sayısında Çin’den Sonra Dünya’da İkinci*, Sivil Sayfalar.

değildir. Adil geçiş sadece istihdam alanıyla değil ekosisteme de adil davranmayı gerektiren alternatiflerle de düşünülmesi gerekir.

İklim krizinin bugün gelinen noktaya varmasında, enerji üretimi ciddi bir rol oynamaktadır. Anlamlı bir mücadele için, enerji dönüşümü ile işe başlanmalı ve bu dönüşümünün toplumsal adaleti gözeterek yapılması gerekmektedir. Türkiye’de adil geçişin başarılı olabilmesi için sendikaların aktif rol alması, işverenler ve hükümetle iş birliği yapması ve sosyal diyalog mekanizmalarını etkin bir şekilde kullanması önemlidir. Ayrıca, işçi sağlığı ve güvenliği, sosyal güvenlik hakları ve mesleki eğitim gibi alanlarda da düzenlemeler yapılması gerekmektedir.⁹

Sağlıklı bir çevrede yaşamak, çalışmak temel bir haktır. Çevreyi korumak için kirletici sanayi alanı, kendini dönüştürmek zorundadır. Bu dönüşüm esnasında o bölgeyi onarmaya çalışmanın yanı sıra o alanda çalışan işçilerin sağlıklı bir ortama aktarımı ile beraber istihdamı da sağlanmalıdır. Bu bağlamda pek çok ülke adil geçiş için çaba göstermiştir: 1974 Ticaret Yasası ile başlayan işçilere destek paketleri dışında ABD, 90’lardan bu yana artarak devam eden adil geçiş sürecinin ilk örneklerini vermiştir. Sanayi Devrimini başlatan İngiltere ise 142 yılın ardından, kömürle çalışan son elektrik santralini 2024’te kapatmıştır. Bu süreçte sivil toplum hareketleri ile birlikte yol alınmıştır. Yine Kanada 2018’de çalışanların ve toplumların düşük karbonlu bir ekonomiye geçişine uyum sağlamasına yardımcı olmak için beceri geliştirme ve ekonomik çeşitlendirme faaliyetlerini desteklemek amacıyla bütçesinden pay ayırmıştır. Almanya, 2018’de adil geçişi sağlamak için bir Kömür Komisyonu kurmuş, İskoçya’da ise Adil Geçiş Komisyonu oluşturulmuştur. Peru’da 2008’den bu yana REDD+ bünyesinde adil geçişe olanak sağlayan düzenlemeler ve projeler geliştirilmektedir. 4000’den fazla işçinin kömür madenleri ve termik santrallerde çalıştığı, Polonya’da (Doğu Wielkopolska), 2030’a kadar kömürden çıkılması, 2040’a kadar ise net sıfır emisyon hedeflenmiştir. İspanya 2020’den bu yana çalışmakta olan 14 kömür termik santralini kapatarak kömürden enerji üretimini sonlandırmayı hedeflemektedir. ILO ilkelerinin temel alındığı İspanya’nın Adil Geçiş Stratejisinde finansal destek, iş geliştirme, mesleki eğitim ve istihdam planları bulunmaktadır.¹⁰

Çeşitli örnekleri dünyada bulunmakla birlikte, “İklim Kanunu” adı altında verilen kanun teklif ise adil geçişi anmakta fakat bunun nasıl, hangi kuruluşlarla, hangi alanlarda, hangi koşulları kapsayacağına ilişkin herhangi bir bilgiyi içerisinde barındırmamaktadır.

9 DİSK: Sendikalar ve Adil Geçiş (2024)

¹⁰ Kömürsüz Milas: Milas ve Adil Geçiş Raporu

4. Ekokırım Yasası

Ekokırım kavramı, çevresel yıkım ve ekolojik tahribatın insanlık suçu olarak tanımlanması fikriyle ortaya çıkmıştır. Kavram, ilk olarak 1970’lerde, savaşlarda çevreye verilen zararın etik ve hukuki boyutunu tartışmak ve Vietnam Savaşı’nda Agent Orange gibi kimyasalların ormanlara ve tarım arazilerine verdiği zararı tanımlamak için kullanılmıştır.¹¹ Biosferin tahrip edilmesini kınamak için 1972’de Stockholm’de düzenlenen Birleşmiş Milletler Barış ve Adalet Konferansı’nda gündeme gelmiştir. 1980’lerde, nükleer silahların ve endüstriyel felaketlerin çevreye etkisi üzerine yapılan tartışmalar, ekokırımın uluslararası hukukta tanınması gerektiği fikrini güçlendirmiştir. 21. yüzyılda ise iklim değişikliği, ormansızlaşma ve biyoçeşitlilik kaybı gibi küresel krizler, ekokırım kavramını yeniden gündeme getirmiştir. Günümüzde, ekokırımın bir suç olarak tanınması için uluslararası kampanyalar yürütülmektedir. Bu kavram, çevre hakları mücadelesinin önemli bir parçası haline gelmiştir.

Ekokırım kavramı aslen 1944 yılında Polonyalı hukukçu Raphael Lemkin tarafından ortaya atılan soykırım (genocide) kavramından esinlenen bir kavramsallaştırmadır.¹² Lemkin, bu terimi, etnik, dini veya ulusal bir grubun yok edilmesi amacıyla gerçekleştirilen eylemleri tanımlamak için kullanmıştır. Ekokırım kavramı, soykırım kavramını ekolojik tahribat kapsamında yeniden kavramsallaştırılmasıdır. 21. yüzyılda iklim krizi ile ilgili insan sorumluluğu ekokırım kavramı ile tanımlanmaktadır ve bu çerçevede yasal düzenlemelerin dayanaklarından birisidir.

Avrupa Birliği (AB) düzeyinde ve bazı üye ülkelerde, ekokırım benzeri çevresel suçların cezalandırılmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Belçika, ekokırımı ulusal ve uluslararası düzeyde tanıyan ilk Avrupa ülkesi olmuştur. Belçika Parlamentosu, Ceza Kanunu’nda ekokırımı bir suç olarak tanımlamıştır. AB, “ekokırım benzeri” en ciddi çevresel zararları suç sayan yeni bir direktifi kabul etmiştir. Bu direktif, habitat kaybı ve yasadışı kesim de dahil olmak üzere ekosistem tahribatını suç kapsamına almaktadır. Üye ülkelerin, bu direktifi ulusal yasalarına dahil etmeleri için belirli bir süre tanınmıştır. Bu bağlamda Türkiye de AB’ye aday bir ülke olarak gecikmeden ekokırım kavramını yasalarına dahil etmelidir. Ancak söz

¹¹ Sentrum: Ekokırım Nedir?

¹² Attila Tuygan, *Raphael Lemkin’in Otobiyografisi: “Tamamen Gayriresmi”*, AGOS, (30.07.2023)

konusu yasa tasarısı ekokırım kavramını tümünden görmezden gelmekte ve iklim koruma, iklim krizi ve etkileriyle mücadelede kavramsal bir boşluk yaratmaktadır.

Sadece karbon ticaretini düzenleyen bir iklim yasasının, iklim değişikliğiyle mücadelede etkisiz kalacağı açıktır. Bu yasa tasarısı, çevresel yıkımın sadece bir yönüne (karbon emisyonları) odaklanmakta onu da bir ticaret alanı olarak görmekte ve karbon ticaretini düzenlemekle yetinmektedir. Oysa ormansızlaşma, biyoçeşitlilik kaybı, dirençli ürün seçimi, su kullanımına bağlı ürün seçimi, endüstriyel tarım, mono kültür gibi diğer önemli çevresel sorunları göz ardı etmektedir. Yine sera emisyonu salan tüm madenler, yeşil enerji yatırımları ile ilişkili madenler, savaş sektörünün doğurduğu kirlilik ve sera gazı emisyonu, bununla ilgili sermaye birikim süreçlerinin yok sayılması da bu yasa tasarısının tek yönlü bakışının göstergesidir.

Ekokırım kavramının yokluğu, yasa tasarısının çevresel suçların ciddiyetini yansıtmakta ve bu suçların faillerine cezai sorumluluk yüklemekte yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Karbon ticareti, iklim krizinin piyasalaşma ile çözüme indirildiği kapitalist bir bakış açısının ürünüdür. Neticede bu yaklaşım zengin ülkelerin ve şirketlerin emisyon satın alarak “temiz” görünmesine olanak tanıyacak, bu da çevresel adaletsizliklere yol açacaktır. Ülkemizi karbon yükü ve ekolojik riskleri yüksek sanayi sektörünün çöplüğü haline getirecektir. Ekokırımın suç olarak tanınmaması ve cezalandırılmaması, çevresel yıkımdan en çok etkilenen halkların uluslararası şirketlerin ve küresel sermayenin çevresel yıkıma yol açacak faaliyetlerine karşı korumasız kalmasına ve halkların haklarının yasa yoluyla ihlal edilmesine neden olacaktır.

Karbon ticareti sistemleri, şirketlerin çevresel etkilerini gerçekte azaltmadan “yeşil” görünmelerine olanak tanıyarak “yeşil aklama” (greenwashing) riskini taşımaktadır. Mevcut yasa tasarısının ekokırımı görmezden gelip karbon ticaretini düzenlemekle yetinmesi yeşil aklamanın ülkemizde meşrulaştırılması girişimidir. Bu da şirketlerin büyük ölçekli çevresel tahribatı gizlemesine ve sorumluluktan kaçmasına sebep olacaktır.

Karbon ticareti, iklim değişikliğiyle mücadelede ancak geçici ve eksik bir çözüm olabilir, ancak uzun vadeli ve sürdürülebilir bir çözüm değildir. Ekokırımın önlenmesi ve cezalandırılması, çevresel sürdürülebilirlik için daha kapsamlı ve kalıcı bir yaklaşım gerektirir. Ülkemizin iklim krizine karşı paradigma değiştiren bir düzenlemeye ihtiyacı vardır. Mevcut yasa tasarısı bu nitelikten çok uzaktır.

Türkiye’de çevresel hareketin yükselişiyle birlikte, ekokırım kavramı da daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. Özellikle son yıllarda, ormansızlaşma, madencilik faaliyetleri ve kirlilik

gibi çevresel sorunlara karşı artan tepkiler, ekokırım kavramının önemini vurgulamıştır. Çeşitli sivil toplum kuruluşları, ekokırımın bir suç olarak tanınması için çalışmalar yürütmektedir. Bu kuruluşlar, kamuoyunu bilinçlendirme kampanyaları düzenlemekte ve yasal düzenlemeler için girişimlerde bulunmaktadır. “Stop Ecocide Foundation” (Ekokırımı Durdurun Vakfı) tarafından yapılan çalışmalar bu konuda oldukça ses getirmiştir. Akademisyenler, ekokırım kavramının hukuki ve etik boyutlarını inceleyen araştırmalar yapmaktadır.

2024 yılında sivil toplum örgütlerince “Ekokırım Suçuna Karşı Mücadele Yılı” ilan edilerek 28 bin ıslak imza ile TBMM’ye ekokırımın bir suç olarak tanımlanmasını öngören Ekokırım Yasası Teklifi sunulmuştur.

Diğer yandan üye bazı ülkelerin girişi ile Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin (UCM) Roma Statüsü’ne ekokırımın bir suç olarak dahil edilmesi için yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Türkiye henüz taraf olmadığı Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü’ne taraf olmakta daha fazla gecikmemeli ve ekokırımın suç sayılmasına ilişkin girişime aktif destek olmalıdır.

Ekokırım, doğal veya kültürel çevrede insan veya diğer canlıların hayatını tehlikeye atacak, doğal veya kültürel varlıklar üzerinde ağır tahribata yol açabilecek, bütün bir ekosistemde kısa vadede telafisi mümkün olmayacak zararlara yol açan eylemler olarak tanımlanabilir. Bu tanımından yola çıkıldığında iklim değişikimine yol açma eylemi en büyük ekokırım suçunu oluşturur.

Ekokırım suç olarak kabul edilmeden iklim değişikliğinin önüne geçilmesi mümkün değildir. Bu nedenle iklim değişikliği ile mücadele amacıyla hazırlandığı iddia edilen İklim Kanun Teklifinin ekokırım suçunu içermemesi hayati bir eksiklikler.

Özetle, İklim Kanunu teklifinin, ekokırım kavramını içermemesi ve çevresel yıkımın bütüncül bir şekilde ele alınmaması nedeniyle iklim değişikliğiyle mücadelede yetersiz kalacağı aşikardır.

Daha kapsamlı, adil ve etkili bir iklim yasası için, ekokırım kavramının yasal bir zemine oturtulması, çevresel suçların cezalandırılması ve önlenmesi, sivil toplumun katılımının güçlendirilmesi ve şirketlerin hesap verebilirliğinin sağlayan bir yasaya ihtiyaç vardır.

5. MADDE DEĞERLENDİRMELERİ

Madde 1 – Amaç ve kapsamın belirlendiği bu maddede, yeşil büyüme ve net sıfır emisyon hedefi söz konusu. Sera gazı emisyon azaltımından, iklim değişimine uyum ve buna ilişkin planlama ve uygulama araç, gelir, denetim, uygulama kapsamından bahsetmektedir.

Fakat yeşil büyüme denilen şey kendi ile çelişen bir kavramdır. Zira Türkiye, karbon salımında ilk 20 ülkeden biri ve büyümek demek salım yapmak demek oysa olması gereken salımı “artıştan azaltmak” değil eksiltmek/indirmektedir.

Madde 2 – 39 kavramın tanımına yer verilmiştir fakat bu kavramların çoğu gerçekte kullanıldığı anlamından uzak şekilde betimlenmiş. Örneğin ‘adil geçiş’ ve ‘iklim adaleti’ birbirinin yerine kullanılmış. Ya da Türkiye Yeşil Taksonomisi doğadaki türler arasındaki sınıflandırmaya değil “iklim finansmanının harekete geçirilmesine katkıda bulunan sınıflandırma” olarak ekonomik bir perspektifle tanımlanmış.

Ekoloji alanından kavramlar kullanılarak iklime ilişkin bir düzenleme yapılmış gibi gösterilerek aslında olan ekonomik düzenleme maskelenmiş, yeşil bir kılıfa sokulmuştur!

Madde 3 – Bu madde iklim değişikliği ile mücadelede uyulması gereken ilkeler ve kanunun uygulanması ve alınması gereken önlemlere ilişkindir. “Eşitlik, iklim adaleti, ihtiyatlılık, katılım, entegrasyon, sürdürülebilirlik, şeffaflık, adil geçiş ve ilerleme” kavramları anılmak için anılmıştır. Bunların nasıl belirleneceğine ilişkin bir emare yoktur.

Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerin kamu yararı gereği kanuna uyma yükümlülüğünden bahsetmektedir. Fakat kanunun bütünü karbon ticareti (alım satımı) ile ilişkilidir dolayısıyla kamu yararı özünde geri plandadır. Bununla beraber sonraki madde ülkenin kalkınma öncelikleri ve özel koşullarından bahseder ki bunlar Paris İklim Sözleşmesinde vaat edilen koşullar olmakla beraber açık değildir. Her şeyin önüne konulan kalkınma ibaresi ile esas hedefin ne olduğu ortaya konmaktadır bizim açımızdan. İklim üzerine bir yasanın hedefi kalkınma olamaz Net sıfır emisyon ve kalkınma birbiri ile örtüşmeyen iki kavramdır. Bu iki durum da çelişiktir.

Madde 4 – Bu madde ile sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerine ilişkin izlemelerde Başkanlığın yetkileri ve kamu kurum ve kuruluşlarının işbirliği ile, bilgi ve belgelerin paylaşımına ilişkin esaslara ilişkin düzenlemeye gidilmiştir.

Madde 5 – Bu madde ile sera gazı emisyon azaltım faaliyetlerine ilişkin bir düzenleme getirilmektedir. İlgili kurum ve kuruluşlar Bakanlığın hazırladığı strateji doğrultusunda konumlanacaklardır. Ayrıca bu kurum ve kuruluşlara ilişkin düzenlemeyi Bakanlık yapabilir. Net sıfır emisyon hedefine yönelik önlemler alınır.

Belirtilen Ulusal Katkı Beyanındaki sektörel politikalar açık değildir. Kamu kurum ve kuruluşlarına düşen görevler tanımlı değildir. Dolayısıyla hangi bakanlık neye göre konumlanacak belirsizdir.

Madde 6 – Bu madde ile iklim değişikliğine uyumun temel esasları düzenlenmek istenmektedir. Uyumu sağlamak amaçlı ilgili kurumların görev ve sorumluluklarının düzenlenmesi esnasında Bakanlığın stratejik planına uyumlu hareketi hedefliyor. Net sıfır emisyonu sağlarken yerelle bağlantı, biyolojik çeşitliliğe etkilerinin azaltılması, çölleşme ve erozyon ile mücadele, su kaynaklarının kullanımı, orman dışı yutak alanların muhafazası, tarım, gıda güvenliği, afetlere ilişkin risk analizi yapılması hedefleniyor.

Bu madde ile Ulusal Katkı Beyanı ile ülkelerin Paris İklim Anlaşmasına uyma vaatleri yine çok detaylı olması gereken ve birçok Bakanlıkla ilgili olan durumlar net sıfır emisyon ile kalkınma temeline indirgenmiştir. Görev dağılımı belirsizdir. Planlamada netlik yoktur. Orman dışı yutak alanlardan kasıt denizler olmalı ki denizleri planlanan nükleer enerji tesisleri vs. kirlenmektedir. Bunların önlenmesine ilişkin herhangi bir söz söylenmemiş, yaptırım konmamıştır.

Madde 7 – Bu madde ile kanunu planlama araçları tanımlanmıştır. Merkezi yönetimin taşra teşkilatları ile bakanlıkların il ve ilçe teşkilatlarının kanun kapsamında hazırlayacakları yerel iklim değişikliği eylem planlarının esasları tanımlanmıştır. Buna göre illerde valilikler başkanlığında ilgili kurum ve kuruluşların varsa il veya bölge teşkilat temsilcileri ile yerel yönetimlerin temsilcilerinden oluşan ve çalışma usul ve esasları Bakanlık tarafından belirlenen *İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu* kurulması öngörülmektedir. Kurula sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum amacıyla her ilin bütüncül bir planı hazırlama görevi verilmektedir.

Madde ile tanımlanan planlama araçlarının tamamı sermayenin yeşil dönüşüm strateji kapsamında ve piyasa odaklı. Kamu kurumlarının yıllara yayılan neoliberal dönüşümlerinin devamı olarak şimdi de yeşil kapitalizm uyumluluğu getirilmektedir.

Madde 8 – Bu madde ile kanunun finansal, teknolojik ve kapasite geliştirme araçları tanımlanmıştır.

İklim finansmanı ve iklim değişikliğiyle mücadele teşviki kaynaklarının geliştirilmesi, kullanılması, sigorta araçlarının geliştirilmesi, yeşil ve sürdürülebilir sermaye piyasası araçlarının, banka finansmanının ve diğer finansman araçlarının teşvik edilmesi esas olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda İklim Değişikliği Başkanlığı'na Türkiye Yeşil Taksonomisi kurma görevi verilmiştir. (Taksonomi yönetmeliğinin taslağı için bkz: <https://iklim.gov.tr/taslaklar-i-2124>)

Öte yandan ithal edilen mallarda gömülü sera gazı emisyonlarını ele almak için gümrük bölgelerinde Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması kurulabileceği belirtilmektedir.

Madde ile temiz teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması kapsamında karbon yakalama ve depolama teknolojileri gibi teknolojik gelişmelerin takibi ile bu alanlardaki projelerin geliştirilmesi kapsamında başkanlığa yetki verilmektedir.

Kapasite geliştirme araçlarına ilişkin esasların düzenlediği fıkarda da iklim değişikliği ile ilgili farkındalığın artırılması çalışmaları eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları ile bunları düzenleyecek kamu kuruluşları tanımlanmıştır.

Kanun maddesi ile Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması düzenlemesinin de olduğu düşünüldüğünde söz konusu maddenin başta AB ülkeleri olmak üzere dış ülkelerle ticaretin devamını sağlamaya yönelik olduğu ve tıpkı kanunun bütününde olduğu gibi iklim değişikliğini önlemeye yönelik bir kaygı taşımadığı söylenebilir.

Madde 9 – Bu madde ile başkanlığa Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) kurma yetkisi verilmekte ve ETS'nin tahsisat esasları belirlenmektedir. Doğrudan sera gazı emisyonları üreten işletmelerin başkanlıktan sera gazı emisyon izni almalarının zorunlu kılındığı bu maddede sera gazı emisyon izninin esasları ve sınırları tanımlanmaktadır.

ETS'nin en büyük riski, karbon piyasalarının büyük kirleticiler için bir "yeşil aklama" mekanizmasına dönüşmesidir. ETS, dünyada halihazırda büyük ölçekli şirketlerin karbon salımlarını doğrudan azaltmak yerine "karbon kredisi" satın alarak faaliyetlerini sürdürmelerine olanak tanımaktadır. Bu, kirliliğin yalnızca "piyasalaştırılması" anlamına gelirken radikal bir ekolojik dönüşümü de teşvik etmemektedir.

Madde 10 – Bu madde ile Karbon Piyasası Kurulu, Danışma Kurulu, İklim Değişikliği Başkanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Piyasa İşletmecisi ve Merkezi uzlaştırma kuruluşu gibi kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları açıklanmıştır.

Madde kapsamında kurulması öngörülen Karbon Piyasası Kurulu ve halihazırda var olan ve kanun kapsamında denetimle yetkilendirilmesi beklenen EPDK gibi kurumlar zaten piyasa ve sermaye odaklı. Bu kapsamda bir denetleme kurulu olacaksa adı vurgun ve yolsuzluklara karışan EPDK ya da tamamen piyasa odaklı kurulacağı açık olan Karbon Piyasası Kurulu değil, bağımsız bir kurul olmalıdır.

Madde 11 – Bu madde ile karbon kredilendirmelerinin koşulları tanımlanmıştır. Bu kapsamda; -ETS kapsamında tahsisat yükümlülüklerinin bir bölümünün eşdeğer miktarda karbon kredisi ile karşılanması amacıyla denkleştirme yapılması,

-Sera gazı emisyonlarının azaltımı ya da yutak alanların artırılmasına yönelik faaliyetler aracılığıyla karbon kredisi üreten ulusal bir karbon kredilendirme ve denkleştirme sistemi kurulması öngörülmüştür.

Öte yandan madde ile herhangi bir gönüllü karbon piyasasında karbon kredisi üretimine başlamış/başlayacak olan proje sahiplerine projelerini, başkanlıkça belirlenen sürede karbon kredisi kayıt sistemine kaydettirme yükümlülüğü de getirilmektedir.

Madde bu haliyle bir yaptırım maddesi gibi görünse de sermaye çevrelerine çok fazla bir yaptırım getirmeyecektir. Karbon kredisi üretimine yönelik hilelerin, kanunun etrafından dolanma manevralarının, yutak alanı yaratma yanılsamalarının ortaya çıkacağını öngörmek, ülkedeki siyasal rejimle birlikte düşünüldüğünde hiç de zor değil.

Madde 13 – Kanun teklifinin finansman ve teşviklerle ilgili bu 13. maddesinde düşük karbonlu ekonomiye geçiş, yeşil büyüme hedefleri ve yeni çevreci teknolojilerin desteklenmesinin amaçlandığı belirtilmekte. Bu anlamda madde 13 kapsamında, yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği ile mücadele için finansman sağlanması öngörülmekte.

Fakat maddenin derinliklerindeki esasına bakacak olursak, özel sektörün ve finans kuruluşlarının “yeşil” etiketli projelere yatırım yapmasını teşvik eden mekanizmalar içeriyor. Ancak, bu finansman modelleri genellikle büyük sermaye gruplarına ve bankalara yeni kâr alanları açmak anlamına geliyor.

Özellikle, “yeşil tahviller” ve “sürdürülebilir finans” araçları, kapitalist ekonominin doğa üzerindeki tahakkümünü finansallaştırarak yeni birikim alanları yaratıyor. Bunun sonucunda: Gerçek ekolojik dönüşüm yerine finansal ürünlerin ekolojiye duyarlı gibi sunulması söz konusu olabilir. Karbon piyasaları ve finansal araçlar, doğayı korumanın değil, büyük sermaye gruplarının yeni yatırım alanları oluşturmalarının bir aracı haline gelebilir.

Madde 14 – Kanun teklifindeki idari yaptırımları öngören bu 14. Madde ozon tabakasını incelten maddeler ve florlu sera gazlarının kullanımına dair yaptırımların getirilmesini öngörmekte. Emisyon Ticaret Sistemi’nde (ETS) tahsisatlarını teslim etmeyen şirketlere ceza uygulanması teklif edilmektedir.

Burada öngörülen cezaların caydırıcılığı son derece düşük niteliktedir. Büyük sanayi şirketleri için bu tür cezalar, faaliyetlerini sürdürme maliyetlerinin yanında düşük kalabilir. Örneğin, yüksek kâr marjına sahip bir fosil yakıt şirketi için 5 milyon TL ceza oldukça semboliktir.

ETS kapsamında karbon kredisi alımına dayalı cezalar, büyük şirketlerin karbon salmaya devam etmesine olanak tanıyabilir. Bu, “kirlenme hakkı satın alma” anlayışını güçlendirebilir.

Ayrıca bu süreçlerle ilgili ciddi anlamda bir bağımsız denetim mekanizması eksikliği söz konusudur. Cezaların etkinliği büyük ölçüde denetim süreçlerinin şeffaflığına bağlıdır. Ancak, kanunda bağımsız çevre kuruluşları veya bilim insanlarının denetim süreçlerine katılımına dair bir hüküm bulunmamaktadır.

Madde 15 – Kanun teklifinde denetim ve yetkilendirme alanının düzenlenmesini öngören bu 15. madde ile İklim Değişikliği Başkanlığı’nın, denetim süreçlerinden sorumlu olup gerektiğinde yerel teşkilatlar aracılığıyla incelemeler yapabilmesi sağlanmakta. Bu anlamdaki denetim yükümlülükleri kapsamında şirketler çevresel bilgiler ve sera gazı emisyon verilerini paylaşma zorunluluğuna tabii tutulmakta. Bu madde kapsamında yetkililer, izleme sistemlerine erişim sağlayabilir ve emisyon miktarlarını analiz edebilirler.

Bu maddenin temel handikaplarının başında denetimlerin merkezi yönetimde toplanması gelmektedir. İlgili başkanlığa aşırı yetki verilmesi, şirketler üzerindeki kamu denetimini azaltabilir ve hükümetle güçlü bağları olan şirketlerin yaptırımlardan kaçınmasını kolaylaştırabilir.

Ayrıca tüm bu süreçlerde sivil toplum ve bağımsız gözlemcilerin dışlanması söz konusudur. Oysa denetim mekanizmalarının daha şeffaf ve etkin bir şekilde işleyebilmesi için STK’lar, bilim insanları (akademisyenler) ve bağımsız çevre aktivistleri denetim süreçlerine dahil edilmelidir.

Madde 17 – Kanun teklifindeki bu 17. Madde İklim Değişikliği Başkanlığı, kanunun uygulanmasına ilişkin yeni düzenlemeler yapma yetkisine sahip olmasını, Çevre Kanunu ve diğer ilgili yasalarla uyumluluk sağlamasına dair düzenlemeleri içermektedir.

Merkezeleşmenin kanundaki temelini oluşturan bu madde ile yerel yönetimlerin yetkileri ve sürece katılımı göz ardı edilmektedir. Belediyeler, ekolojik koşullara daha duyarlı olabilir. Tüm düzenlemelerin merkezi bir otoriteye bırakılması, her yerelin kendi koşullarında ortaya çıkabilecek ve çeşitli farklılıklar gösterebilecek yereldeki ekolojik sorunların ve bölgesel ekolojik dinamiklerin göz ardı edilmesine neden olabilir.

Ayrıca bu düzenleme ile şirketlere avantaj sağlayan düzenlemeler yapılabilir. Bu anlamda tüm yetkileri tek elde toplayan Başkanlık yetkilerini kullanarak, büyük sanayi kuruluşları için daha esnek kurallar getirebilir ve emisyon azaltım hedeflerini erteleyebilirler.

Madde 18 – Kanun teklifinde Çevre Kanunundaki Değişiklikleri öngören bu 18. Madde ile Emisyon Ticaret Sistemi’ne (ETS) uyum için çeşitli düzenlemeler yapılmakta, EPIAŞ ve EPDK’nın rolü tanımlanmaktadır.

Burada ETS’ye öncelik verilmesi, doğrudan emisyon azaltımı yerine piyasa çözümlerini teşvik etmektedir. Bu anlamda piyasa bazlı mekanizmalar öne çıkarken, doğrudan emisyon azaltımı konusunda zorlayıcı hükümler bulunmamaktadır. ETS’nin doğru uygulanmaması durumunda karbon piyasaları, büyük kirleticiler için bir “yeşil aklama” (greenwashing) aracına dönüşebilirler.

Ayten Kordu
Tunceli

İbrahim Akın
İzmir

Perihan Koca
Mersin

MUHALEFET ŞERHİ

20/02/2025 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Çevre Komisyonuna havale edilen 2/2927 esas numaralı İklim Kanunu Teklifi yürürlük ve yürütme maddeleriyle birlikte 20 madde ve 2 geçici madde olarak görüşülmüştür. Teklif, 26/02/2025 tarihinde Çevre Komisyonunda yapılan görüşmelerin sonucunda 20 madde ve 2 geçici madde olarak kabul edilmiştir.

Bilindiği üzere Türkiye Paris İklim Anlaşmasına taraf ülkeler arasında yer almaktadır. 4 Kasım 2016 tarihinde ilk imzacıları arasında yer aldığımız Paris İklim Anlaşmasının 7 Ekim 2021’de Cumhurbaşkanı Kararı ile onaylanarak iç hukuk süreci tamamlanmıştır. Anlaşma, insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının neden olduğu küresel sıcaklık artışını uzun vadede, sanayileşme öncesi döneme kıyasla 2 santigrat derecenin altıyla sınırlamayı hedeflemekte; bu konuda 1,5 santigrat dereceyi yakalamanın önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca, Paris Anlaşmasıyla ülkelerin iklim değişikliğiyle mücadeleyle “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler” ilkesi çerçevesinde katkıda bulunmaları hususu teyit edilmiştir.

Söz konusu Teklif, Paris İklim Anlaşmasının gereği olarak 2053 yılına kadar net sera gazı emisyonumuzu sıfıra indirmek amacıyla tesislerin emisyon salınımını yıllar içerisinde azaltmak amacıyla sunulmuştur. Buna göre emisyon Ticaret Sistemi (ETS) kurulacak ve Enerji Piyasası İşletme A. Ş. (EPIAŞ) tarafından işletilecektir. ETS kapsamı kurulacak olan biricil karbon piyasasında ücretsiz veya ihale yöntemiyle emisyon hakları tahsisat olarak dağıtılabilir, ikincil piyasalarda ise bu tahsisatların el değiştirilmesi mümkün olabilecektir.

Uluslararası kuruluşların hesaplamalarına göre 2050 yılında net sıfır karbon emisyonu hedefinin gerçekleşmesi için yaklaşık 270- 300 trilyon dolar ilave yatırıma ihtiyaç duyulacağı belirtilmektedir. Türkiye için ise bu tutarın 300 milyar dolara yakın olduğu hesaplanmaktadır. Teklif, bu haliyle karbon emisyonunu azaltmayı hedeflemekle birlikte yeşil dönüşüm için finansman sağlama amacı da taşımaktadır. ETS ile elde edilecek gelirlerin yine yeşil dönüşüme kaynak olarak kullanılması amaçlanmaktadır.

Ancak esas ve kapsamı itibarıyla teklif tarafımızca; iklim değişikliğinin ve iklim değişikliğini önleme ile uyuma yönelik çabaların neden olduğu eşitsizliği ortadan kaldırmayı amaçlayan politika ve uygulamaları, iklim değişikliğinin mevcut veya olası olumsuz etkilerini önlemeye, muhtemel zararları en aza indirmeye ya da ortaya çıkabilecek fırsatlardan yararlanmaya yönelik süreci inşa etmek konusunda yetersiz ve eksik bir düzenleme olarak görülmektedir.

Usule Dair Eleştirilerimiz

Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında hazırlanan kanun teklifleri, Anayasa ve güncel İçtüzük hükümleri gereğince belirli komisyonlarda görüşülür ve nihayetinde Genel Kurulun onayına sunulur. İklim gibi geniş ölçekli ve birden fazla sektörü ilgilendiren bir konuda, düzenlemenin sağlıklı işleyebilmesi için ilgili tüm komisyonların ve özellikle de tali komisyonların etkin katılımı beklenir. Ancak İklim Kanunu Teklifi örneğinde, Teklifin havale edildiği üç farklı tali komisyonda neredeyse hiçbir görüşmenin yapılmamış olması, yasama sürecinin işleyişine dair ciddi usul sorunları barındırdığını göstermektedir.

İklim Kanunu Teklifi esas komisyonu Çevre Komisyonu; tali komisyonları Adalet Komisyonu, Plan ve Bütçe Komisyonu ve Sanayi, Ticaret, Eneji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu olmak üzere 4 farklı komisyona havale edilse de yalnızca esas komisyon görüşmelerini tamamlamıştır. Tali komisyonların hiçbiri ne bir toplantı yapmış ne de bir görüş ortaya koymuştur.

TBMM İçtüzüğüne göre, kanun teklifleri Başkanlık Divanı tarafından bir esas ve uygun görülmesi hâlinde birden fazla tali komisyona havale edilmektedir. Esas komisyon, teklifin esasını görüşerek nihai raporu hazırlamakta; tali komisyonlar ise kendi uzmanlık alanlarına ilişkin tavsiye niteliğinde görüş oluşturmaktadır.

Tali komisyonlardan beklenen, teklifin teknik, sektörel ve hukuki boyutlarını kendi alanları ışığında inceleyerek esas komisyonu bilgilendirmektir. Tali komisyonların belirli bir süre içinde raporunu hazırlamaması hâlinde esas komisyonun görüşmelere devam edebileceğini öngörmektedir. Ancak bunun fiilen “tali komisyonlarda hiç görüşme yapmadan geçiş” anlamına gelmemesi gerekmektedir. Komisyonların görevi, demokratik ve katılımcı bir yasa yapım sürecine katkı sağlamaktır.

İklim Kanunu Teklifi bakımından bu mekanizmanın işletilmediği, üç farklı tali komisyonda hiç müzakere gerçekleşmediği görülmektedir. Bu eksiklik hem uzmanlık katkısı hem de katılımcı demokrasi ilkesi bakımından büyük bir boşluk yaratmıştır. Tali komisyonların toplantı çağrısı yapması, kendi içtüzük takvimini işletmesi ve gerekli gördüğü uzmanları veya kurumları dinlemesi yasa yapma sürecinin etkin işlemesi açısından önemliyen bu sürecin bu kanun teklifinde de göz ardı edilmesi demokrasiden uzaklaşmış bir siyasi anlayışı gözler önüne sermektedir.

TBMM İ t z    uyarınca, tali komisyonlar esas komisyonun raporunu hazırladığı tarihe kadar görüşlerini bildirebilir. Eğer hiçbir  a rı veya toplantı yapılmadıysa, burada bir zaman yetersizliğinden ziyade görüş almama iradesi veya bürokratik baskıdan söz etmek yanlış olmayacaktır.

Öte yandan, teklifin esas komisyonda bile yeterince müzakere edilememesi; komisyon gündeminin 24 Şubat Pazartesi günü siyasi parti grupları ve komisyon  yesi milletvekillerine gönderilmesi ile 26 Şubat  arşamba günü yapılan toplantıda görüşmelerin aynı gün sonuçlandırılması, iklim politikası, doğa ve insan hayatına yönelik planlamalar, tarım ve hayvancılık, enerji verimliliği ve kentsel altyapı gibi geniş bir yelpazede sektörleri ve kesimleri ilgilendiren böylesi önemli bir yasa teklifinin teknik temelinin zayıf kalmasına ve ayrıntılı istişare edilememesine neden olmuştur.

Bir başka usul tarti ması, İ lim Kanunu Teklifinin komisyonlarda bizzat teklif sahipleri veya onların yetkilendirdi i milletvekilleri tarafından savunulmamasıdır. Mevcut pratikte, teklifin teknik savunusu büyük  l de İ lim De i ikli i Başkanlığı gibi yürütme bürokrasisi mensupları tarafından yapılmıştır.

Yasama sürecinde esas irade milletvekillerininindir; zira se ilmi ler, yasa metnine dair toplumsal ve siyasi sorumluluğu üstlenmek durumundadır. Teklif sahiplerinin sürece aktif olarak katılmaması, “kimin adına ve hangi siyasi iradeyle bu kanun hazırlanmıştır?” sorusunu doğurmaktadır.

Kanun teklifini aslen bürokratların savunması, teklifin milletvekilleri tarafından değil, yürütme organı bürokrasisi tarafından şekillendirildi i algısını güçlendirmektedir.

Dolayısıyla, teklif sahibi milletvekillerinin komisyonlarda aktif rol almaması ve yürütme bürokrasisine bağımlı kalması, TBMM’nin yasa yapma yetkisini fiilen zayıflatmakta ve teklif sahiplerinin irade eksikliği eleştirilerini doğurmaktadır.

Bu noktada, taleplerin hayata geçirilebilmesi için, tali komisyonların devrede olacağı, teklif sahiplerinin sorumluluğu tam üstleneceği ve ilgili tüm paydaşların davet edileceği bir süreç i letmek yaşamsal önemdedir. Aksi takdirde, TBMM’nin en temel fonksiyonu olan yasa yapma görevi, yürütme gücü ile bürokrasi arasındaki dar bir alana sıkışacaktır.

Bu kapsamda, milletvekillerinin asli sorumluluğu olan yasa yapma işlevinin güçlendirilmesi, tali komisyonların görüşlerinin etkin şekilde alınması ve teklifin TBMM

İçtüzüğünde öngörülen tüm katılımcı mekanizmalardan geçmesi hem İklim Kanunu Teklifi hem de genel olarak Türk parlamento deneyimi için hayati öneme sahiptir.

Yine teklifin görüşmeleri sürecinde karşılaşılan en önemli sorun şüphesiz sivil toplumun etkin katılımının sağlanamamasıdır. İçtüzük, komisyonların gerek duyulduğunda meslek odalarını, üniversiteleri ve STK’ları dinleyebileceğini hükme bağlamıştır. Ne var ki, İklim Kanunu Teklifi sürecinde yaşananlar, bu hükmün isteğe bağlı ve geçirilmesi kolay bir niteliğe büründüğünü göstermektedir. Dolayısıyla, STK katılımı sembolik düzeyde kalmış, “ilgili kuruluşları dinledik” denerek usulen tamamlanmış, ancak yasa metnine esaslı bir etki sağlanamamıştır.

Demokratik hukuk devletlerinde yasa yapma süreci, yalnızca seçilmiş temsilcilerin iradesiyle sınırlı kalmaz ve sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve akademik çevreler gibi paydaşların görüşlerini de içermektedir. İklim krizi gibi çok boyutlu, insan ve hayvan sağlığından doğal hayata, ekonomiden tarıma, enerjiden kentleşmeye kadar uzanan bir sorunda, toplumsal paydaşların ve uzman çevrelerin katılımı özellikle hayati önem taşımaktadır. Zira iklim politikaları hem nesiller arası sorumluluğu hem de farklı sosyoekonomik grupların çıkarlarını doğrudan etkileyen önemli bir tarihsel gerçektir.

Bazı sivil toplum temsilcileri, komisyona ancak ilgili vekillerin davetiyle, misafir statüsünde katılabilmiş, söz hakları sınırlı tutulmuş veya “dinledik” denilerek geçirilmiştir. İklim Kanunu Teklifi kapsamında sivil toplum katılımının kısıtlı tutulması, bilhassa Türkiye’nin geleceğini yakından ilgilendiren iklim kriziyle mücadele çabalarını olumsuz etkilemektedir. Yasa yapma süreci, “Biz dinledik, zaten yeterli” yaklaşımıyla geçirilemeyecek kadar önemlidir. İklim politikalarının sahada başarılı ve toplumsal uzlaşmaya dayalı şekilde uygulanabilmesi, ancak ilgili tüm paydaşların –odalar, STK’lar, üniversiteler– eşit ve etkin katılımıyla mümkündür. Meclis komisyonlarında bu katılımın sadece teoride değil, uygulamada da gerçekleşmesi ise TBMM İçtüzüğü’nün katılımcı normlarının gerçek anlamda işletilmesine bağlıdır ve bu işletim zaruri hal almalıdır.

Teklifin Geneli Üzerine Eleştirilerimiz

İklim değişikliği, günümüzde salt çevresel bir mesele olmaktan çıkarak çok boyutlu bir kriz hâline gelmiştir. 1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolü, ardından 2015 Paris Anlaşması gibi kritik dönüm noktaları, ülkelerin karbon emisyonlarını azaltma konusunda hukuki ve siyasi sorumluluklar üstlenmesine neden olmuştur. Türkiye de Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (BMİDÇS) ve Paris Anlaşması'na taraf olmasına karşın, hâlen kapsamlı ve bütüncül bir İklim Kanunu oluşturmamıştır. İklim Kanunu Teklifi bu açığı kapatacağı yönünde beklentileri artırmıştır. Ancak yapılan incelemeler, teklifin esas itibarıyla emisyon ticaret sistemine odaklandığını, buna karşın iklim krizine sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutlarıyla yanıt verebilecek gerçekçi ve bağlayıcı hükümlerden uzak olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin iklim politikalarının gelişim seyri, 1990'lardan itibaren hız kazanan küresel iklim rejimi çerçevesinde değerlendirilebilir. Öne çıkan uluslararası metinler ve Türkiye'nin bu metinlere yönelik tutumu, aşağıdaki kronolojide göze çarpmaktadır:

1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS, 1992)

Ülkemiz, BMİDÇS'ye 21.10.2003 tarihli ve 25266 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 16.10.2003 tarihli, 4990 sayılı kanun ile uygun bulma suretiyle 24 Mayıs 2004'te 189. taraf olarak katılmıştır.

2. Kyoto Protokolü (1997)

Sera gazı emisyonlarını kademeli olarak azaltmayı ve taraf ülkelere bağlayıcı hedefler getirmeyi amaçlamaktadır. Türkiye, Kyoto Protokolü'nü ancak 2009'da TBMM'de onaylamış; ancak protokolün getirdiği yükümlülükleri yerine getirme konusunda somut ve bağlayıcı ulusal düzenlemelere gitmemiştir.

3. Paris Anlaşması (2015)

Küresel sıcaklık artışı 2°C'nin, mümkünse 1,5°C'nin altında tutmayı hedefleyen bu anlaşmayı Türkiye 2015'te imzalasa da Meclisin onaylama süreci 2021'e kadar gecikmiştir.

4. AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (2007-2023)

Türkiye’nin 2000’li yıllarda AB müktesebatına uyum kapsamında hazırladığı bu strateji, iklim değişikliğiyle mücadeleyi de kapsayan bütüncül bir eylem planı sunmuştur. Ancak enerjide dışa bağımlılık, fosil yakıt yatırımlarının devam etmesi ve çevre koruma önlemlerinin yetersizliği nedeniyle stratejinin öngördüğü hedefler uygulamada büyük oranda gerçekleşmemiştir.

Tarihsel perspektif incelendiğinde, Türkiye’nin iklimle ilgili uluslararası süreçlerde kronik bir gecikme ve uygulama zafiyeti yaşadığı görülmektedir. Meclis gündemine getirilen İklim Kanunu Teklifi de bu gecikmiş adımlar zincirinin bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Teklif, “2053 net sıfır emisyon hedefi” gibi bir vizyon ortaya koymakla birlikte, önceki taahhütlerden de anlaşılabacağı üzere, uluslararası baskı veya ekonomik gerekçeler yani AB’nin karbon vergisi uygulamaları olmadıkça Türkiye’de iklim politikalarının hukukî temelde güçlendirilmesi yavaş ilerlemektedir.

Bugün “İklim Kanunu” adı altında öne sürülen teklif, esasen karbon emisyonu ticareti sistemini 2027 itibarıyla devreye sokmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’nin 1997’den bu yana geçen yaklaşık çeyrek yüzyıllık süreçte etkin bir iklim politikası geliştiremediği ve geriden gelen, örneğin AB’nin karbon sınır vergileri gibi zorunlulukları yakalamaya çalıştığı açıktır.

“İklim Kanunu” Değil, “Emisyon Ticaret Sistemi Kanunu” Hayata Geçiriliyor

İklim Kanunu Teklifi, Paris Anlaşmasının getirdiği küresel yükümlülükler çerçevesinde hazırlanmış olmakla birlikte, gerçek anlamda emisyon azaltımını sağlayacak politika ve mekanizmalardan yoksundur. Özellikle teklifin temel amacı, karbon emisyonlarının azaltılmasına yönelik zorunlu hedefler belirlemek yerine, karbon piyasasının altyapısını oluşturmak ve karbon ticaretine yönelik bir düzenleyici çerçeve sunmak olmuştur. Oysa ki, Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok ülkede iklim yasaları, sanayi dönüşümü, yenilenebilir enerji yatırımları, enerji verimliliği, sürdürülebilir tarım politikaları ve ekosistem temelli çözümler gibi çok boyutlu politikalar içermektedir. Türkiye’de hazırlanan bu teklif ise bu alanların hiçbirine kapsamlı bir şekilde yer vermemekte ve salt piyasa odaklı bir düzenleme olarak öne çıkmaktadır.

Özellikle, Türkiye'nin emisyon azaltım hedefleri konusunda net ve bağlayıcı yükümlülükler getirilmemesi ciddi bir eksiklikler. Teklifte, belirli bir yıllık emisyon azaltım yüzdesi ya da sektörel bazda kısıtlama hedefleri sunulmamaktadır. Oysa ki Avrupa Birliği'nin 2030 yılına kadar emisyonlarını %55 oranında azaltma hedefi ve 2050 yılı itibarıyla karbon nötr olma taahhüdü bulunmaktadır. Türkiye ise bu teklifte yalnızca karbon piyasası mekanizmalarını düzenlemeye odaklanarak, Paris Anlaşması'na taraf olan ülkelerin büyük çoğunluğunun benimsediği bağlayıcı hedeflerden kaçınmaktadır.

Teklifin en önemli eleştirisi noktalarından biri, karbon ticaretine aşırı vurgu yaparak iklim krizini piyasa mekanizmalarıyla çözmeye yönelik bir yaklaşımı benimsemesidir. Karbon ticaretine dayalı düzenlemeler, sera gazı emisyonlarını sınırlandırmada tamamlayıcı bir araç olabilir, ancak tek başına bir çözüm olarak sunulması ciddi sorunlara yol açmaktadır.

Ülkemizin karbon piyasası oluşturma sürecine yönelmesi, emisyon azaltımı konusunda yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınan büyük sanayi kuruluşlarına geniş manevra alanı tanımaktadır. Özellikle, karbon kredileri ve ücretsiz tahsisat sistemlerinin varlığı, büyük şirketlerin gerçek anlamda emisyon azaltımı yapmadan finansal araçlarla iklim krizine uyum sağlıyormuş gibi görünmelerine olanak tanıyabilir. Oysa, emisyonların azaltılmasını sağlayacak düzenlemeler, sanayi sektöründe köklü bir dönüşüm, yenilenebilir enerji yatırımlarının teşviki, fosil yakıt sübvansiyonlarının sonlandırılması gibi yapısal değişiklikleri içermelidir. Mevcut teklif ise bu alanlara ilişkin somut bir düzenleme içermemektedir.

Özellikle gelişmiş ülkelerde karbon piyasası mekanizmaları, emisyon azaltımı ile birlikte uygulandığında faydalı olmaktadır. Ancak ülkemizde büyük sanayi kuruluşlarına yönelik denetim mekanizmaları dahi yetersizken bu sistem nasıl işleyecektir sorusuna cevap bulunamamaktadır. Karbon piyasası mekanizmasının etkili bir şekilde çalışabilmesi için şeffaf ve hesap verebilir bir denetim sisteminin kurulması gerekmektedir. Oysa teklifte, karbon ticaretinin etkin bir şekilde yürütülmesi için gerekli olan bağımsız izleme ve raporlama mekanizmaları net bir şekilde düzenlenmemiştir.

İklim Değişikliğine Karşı Politikalar Teklifin Konusu Edilmemiştir

Teklifin en büyük eksikliklerinden biri, iklim değişikliğine uyum sağlamak ve toplumun çeşitli kesimlerini desteklemek için gerekli politika setini içermemesidir. İklim kriziyle mücadelede, sadece sanayi sektörünü düzenlemek değil, aynı zamanda enerji dönüşümünü hızlandırmak, yutak alanları korumak, tarım ve su yönetimi gibi alanlarda sürdürülebilir politikalar geliştirmek hayati önemdedir.

Özellikle yasa teklifinde, emisyon ticaretinden elde edilecek gelirlerin nasıl kullanılacağına dair hükümler yer almakla birlikte, bu gelirlerin büyük sanayi şirketlerine yeşil dönüşüm desteği adı altında aktarılacağı belirtilmektedir. Oysa ki, emisyon ticareti sisteminden elde edilen gelirler, yalnızca büyük sermayeyi desteklemek için değil, toplumsal dönüşüm ve iklim krizine karşı kırılgan kesimleri desteklemek için de kullanılmalıdır.

Örneğin, Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki birçok ülke, sanayi dönüşümünü teşvik etmekle kalmayıp, vatandaşlarını ve küçük işletmeleri enerji dönüşümüne adapte olmaları konusunda desteklemektedir. Almanya, Fransa ve İskandinav ülkelerinde vatandaşlara yönelik yenilenebilir enerji teşvikleri, elektrikli araç hibeleri, enerji tasarrufu için düşük faizli krediler gibi birçok destek programı bulunmaktadır. Ülkemizde ise bu teklifte herhangi bir sosyal destek ya da dönüşüm mekanizması yer almamaktadır.

Ayrıca, iklim krizine uyum sürecinde ekosistemlerin korunması büyük bir öneme sahiptir. Ormanlar, sulak alanlar ve kıyı ekosistemleri, sera gazlarının atmosferdeki yoğunluğunu azaltmada kritik rol oynamaktadır. Ancak, Türkiye’de ormansızlaşma ve su kaynaklarının tükenmesi gibi sorunlar ciddi boyutlara ulaşmışken, İklim Kanunu Teklifi’nde bu alanlara dair herhangi bir politika bulunmamaktadır. Sonuç olarak şu soru akla gelmektedir; “İklim kriziyle mücadele mi, yoksa emisyon ticareti kolaylığı mı?”

İklim Kanunu Çıkaran İktidar Yutak Alanların ve Doğanın Tahribatına Devam Ediyor

Yutak alanlar, atmosferdeki sera gazlarını emerek küresel ısınmayı yavaşlatan doğal veya insan yapımı ekosistemlerdir. Ormanlar, deniz ekosistemleri, sulak alanlar, tarım arazileri ve çayırılar, temel karbon yutaklarını oluşturmaktadır. Bu alanlar biyolojik çeşitliliğin korunması, su döngülerinin düzenlenmesi ve iklim krizine uyum açısından kritik öneme sahiptir. Türkiye özelinde ise yutak alanların hızlı bir şekilde tahrip edilmesi, iklim politikalarının en büyük açmazlarından biridir:

Ormansızlaşma ve Madencilik Faaliyetleri

Yeni maden ocaklarının açılması (ör. altın, kömür ve diğer madenler), genellikle orman varlığının hızla azalmasına yol açmaktadır. Dünya Kaynakları Enstitüsü (WRI) verilerine göre, ormansızlaşma oranı Türkiye’de son on yılda önemli ölçüde artış göstermiştir. Ormanlık alanların parçalanması, karbon tutma kapasitesini azaltmakta ve ekosistem bütünlüğünü bozmaktadır.

Sulak Alanların Kurutulması ve HES Projeleri

Türkiye, sulak alan zenginliği bakımından Avrupa ve Orta Doğu coğrafyasında önemli bir konuma sahipken, son kırk yılda sulak alanlarının yaklaşık yarısını kaybettiği tahmin edilmektedir. Bunun başlıca nedenleri arasında, hidroelektrik santral (HES) projeleri, drenaj ve tarımsal amaçlı sulak alan kurutma faaliyetleri sayılmaktadır. Oysa sulak alanlar, organik maddelerin ayrışması ve karbon depolaması açısından son derece önemli “mavi karbon” ekosistemleridir.

Tarım Topraklarının Betonlaşması

Plansız kentleşme ve sanayi bölgelerinin genişlemesi, verimli tarım arazilerinin hızla betonlaşmasına sebebiyet vermektedir. Örneğin; Bursa Ovası gibi yüksek verimli topraklarda yapılan imar uygulamaları hem gıda güvenliği hem de karbon emilimi bakımından büyük bir kayba neden olmaktadır. Tarımsal alanların bitki örtüsü ve toprak yapısı, karbonu tutma kapasitesine sahiptir; ancak plansız yapılaşma bu potansiyeli ortadan kaldırmaktadır.

Denetim Eksikliği

Madencilik ruhsatları, inşaat izinleri veya enerji projeleri için yapılan ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) süreçlerinde, denetim yetersizliği nedeniyle ekolojik zarar sıkça göz ardı edilmektedir. Yapılan birçok akademik çalışma, ÇED raporlarının uygulamada formaliteden öteye gidemediğini ortaya koymaktadır.

İklim Kanunu Teklifi’nin mevcut hali, yutak alanların korunması ve genişletilmesine dair bağlayıcı hükümlere yeterince yer vermemiştir. Oysa karbon emisyonlarını azaltmak kadar, emilen karbon miktarını artıracak önlemlerin alınması da kritik önem taşımaktadır. Ne var ki teklif, çoğunlukla emisyon ticaret sistemi ve sanayinin karbon piyasasına adaptasyonu üzerinde yoğunlaşarak, koruma politikasını tali bir konu olarak ele almaktadır.

Birkaç örnekle yutak alanların tahribatına değinmek gerekirse;

Bursa Ovası, hızlı sanayileşme ve plansız şehirleşme nedeniyle her yıl ciddi biçimde daralmaktadır. İmar affı gibi düzenlemeler hem kaçak yapılaşmayı yasallaştırmakta hem de ovanın ve Nilüfer Çayı gibi su kaynaklarının kirletilmesine yol açmaktadır. Nilüfer Çayı, Uludağ’dan tertemiz doğmasına rağmen birkaç kilometre sonra endüstriyel ve evsel atıklar nedeniyle siyaha yakın bir renkte akmaktadır.

Benzer şekilde, Erzincan’ın İliç ilçesinde yürütülen altın madenciliği faaliyetleri, vahşi madencilik yöntemlerinin doğa üzerindeki ağır tahribatına örnek teşkil etmektedir. Altın çıkarma sürecinde siyanür ve benzeri kimyasalların çevreye sızma riski, orman ekosistemlerinin yok edilmesi ve yerel halkın geçim kaynaklarının tehdit edilmesi gibi sorunlar, mevcut yasal denetim ve yaptırımların yetersizliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla madencilik faaliyetleri de iklim krizinden bağımsız ele alınamaz; karbon yutak alanları göz ardı edilerek yürütülen projeler, yerelde ekolojik dengesizliğe neden olmanın yanı sıra küresel ısınma ve iklim değişikliği sürecine de olumsuz katkı yapmaktadır.

Bunlarla birlikte ülkemizde son yıllarda artan orman yangınları, kuraklık ve sel gibi aşırı hava olayları, yutak alanların tahribatının geri dönülmez sonuçlarını göstermektedir. Şüphesiz emisyonu dengelemenin en önemli aracı olan karbon yutaklarını korumadan, net sıfır hedefine ulaşmak mümkün değildir. Ayrıca ithal atık kabulünde Türkiye’nin Avrupa’nın çöplüğü konumuna gelmesi, karbon ayak izini ve çevresel zararı artıran bir başka politikasızlık göstergesidir.

Türkiye’de iklim değişikliği, özellikle sanayileşme ve kentleşme politikalarındaki hızlı ve çoğunlukla denetimsiz büyüme nedeniyle kritik bir eşik noktasına gelmiştir. Mevcut İklim Kanunu Teklifi, adına rağmen gerçek bir iklim yasası olmaktan uzak; karbon piyasası düzenlemesine yoğunlaşarak büyük sermayeyi önceleyen bir görüntü vermektedir. Bu durum, kamuoyu nezdinde “İklim kriziyle mücadele mi, yoksa emisyon ticareti kolaylığı mı?” şeklinde bir ikilem yaratmaktadır.

Maddelere Dair Eleştirilerimiz

Madde 1 – Madde 3 – Madde 4

Teklifin bu maddeleri olan amaç ve kapsam, ilkeler ve esaslar, teklifin genel çerçevesini belirleyen en kritik düzenlemeleri içermektedir. Ancak bu maddelerin içeriği incelendiğinde, teklifin iklim kriziyle mücadelede iddialı ve etkili bir yol haritası sunmadığı, aksine belirsizlikler ve eksiklikler içerdiği görülmektedir. Amaç ve kapsam maddesinde, teklifin temel amacının “2053 net sıfır hedefi” doğrultusunda emisyon azaltımı ve uyum politikalarını hayata geçirmek olduğu belirtilmektedir. Ancak, bu hedefin nasıl gerçekleştirileceğine dair somut mekanizmalar eksiktir.

İlkeler ve esaslar kısmında da benzer bir eksiklik göze çarpmaktadır. İklim politikalarının temelini oluşturması beklenen bu maddeler, iklim değişikliğine uyum süreçlerinde hangi araçların kullanılacağına, bu araçların nasıl denetleneceğine ve uyum faaliyetlerinin hangi yasal dayanaklarla güçlendirileceğine dair somut bir çerçeve sunmamaktadır.

Örneğin, sürdürülebilirlik ve yeşil dönüşüm vurgusu yapılmakla birlikte, fosil yakıtlardan çıkış stratejisi, yenilenebilir enerji yatırımlarına ilişkin bağlayıcı hedefler veya sanayinin karbon salımını azaltmaya yönelik somut düzenlemeler yer almamaktadır.

Ayrıca, kamu ve özel sektörün sorumlulukları net olarak tanımlanmadığı gibi, yükümlülük ihlallerine yönelik herhangi bir yaptırım mekanizması da öngörülmemektedir. Kanunun temel ilkeler kısmının bu kadar belirsiz bırakılması, ilerleyen maddelerde getirilecek düzenlemelerin de etkisiz kalacağına bir işareti olarak değerlendirilebilir. Bu haliyle teklif, iklim değişikliğiyle mücadelede etkili ve bağlayıcı bir çerçeve sunmamaktadır.

Madde 9

Teklifin bu maddesi ile düzenlenen Emisyon Ticaret Sistemi (ETS), Avrupa Birliği’nin mevcut ETS yapısıyla tam anlamıyla uyumlu değildir. Teklifte, Türkiye’de bir karbon piyasasının oluşturulması ve emisyon ticaretinin belirli sektörler için kademeli olarak uygulanması öngörülse de sistemin kapsamı, işleyişi ve yaptırım mekanizmaları açısından önemli eksiklikler bulunmaktadır.

Sanayi kuruluşlarının karbon ayak izini azaltmadan sadece karbon kredisi satın alarak yükümlülüğünden kaçınmasının önüne geçecek düzenlemeler eksiktir. Türkiye'nin ETS sistemini yalnızca bir piyasa mekanizması olarak değil, karbon azaltımına doğrudan katkı sağlayan, AB ile tam uyumlu ve bağlayıcı kurallarla desteklenen bir sistem olarak tasarlaması gerekmektedir ancak bu düzenleme içeriği itibarıyla eksik ve yetersiz görünmektedir.

Yine diğer taraftan karbon piyasası sistemlerinde, belirli sektörlerle ücretsiz tahsisatlar verilmesi, karbon emisyonlarını azaltma hedeflerine uyum sağlarken, sanayi kuruluşlarının ani ekonomik yüklerden kaçınmasına olanak tanır. Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sistemi (EU ETS) gibi mevcut karbon piyasalarında, geçici olarak belirli sektörlerle karbon tahsisatları ücretsiz verilmektedir. Ancak bu mekanizmanın en büyük riski, sübvansiyon mekanizması haline dönüşmesi ve rekabetçi piyasa yapısını bozmasıdır.

Ücretsiz tahsisatların hangi sektörlerle ve firmalara nasıl dağıtılacağına dair belirsizlikler bulunmaktadır. Enerji yoğun sektörlerde faaliyet gösteren büyük holdinglerin, hükümete yakın sermaye yapılarının bu tahsisatlardan öncelikli olarak yararlanması riski komisyon görüşmelerinde çokça tartışılmıştır. Dolayısıyla, kimlerin hangi kriterler çerçevesinde bu tahsisatlardan yararlanacağı net biçimde tanımlanmalı, denetim mekanizmaları etkin bir şekilde işletilmelidir.

Ücretsiz tahsisat sağlanabilmesine ilişkin maddenin gerekçesinde tesislerin tarihsel emisyon verileri veya kıyaslama ölçüleri nispetinde verilebileceği belirtilmiş olsa da Kanun metninde bu hükmün yer almaması ücretsiz tahsisata yönelik çıkarılacak ikincil düzenlemelerin aynı tartışmalara konu olmasına neden olabilecektir gerekçemiz doğrultusunda komisyon görüşmeleri sırasında grubumuz tarafından bir önerge teklif edilerek ücretsiz tahsisatın nasıl yapılacağına ilişkin bir hüküm eklenmesi öngörülmüştür. Komisyonunda vermiş olduğumuz önerge ile teklif meninde ilgili hükmün yer alması ve böylece var olan muğlaklığın giderilmesi amaçlanacaktı. Önergemiz AK Parti ve MHP grubu milletvekilleri tarafından reddedilerek kabul edilmemiştir.

Madde 10

Teklifin bu maddesi ile düzenlenen Karbon Piyasası Kurulu'na ücretsiz tahsisatları belirleme yetkisi verilmesi, emisyon ticaret sisteminin etkinliği ve şeffaflığı açısından bazı çekinceler barındırmaktadır. Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sisteminde, ücretsiz tahsisatlar karbon kaçağı riski taşıyan sektörlerle belirli kriterlere göre verilmekte ve bu tahsisatlar şeffaf bir şekilde yayımlanmaktadır. 2026-2034 döneminde ücretsiz tahsisatların kademeli olarak azaltılması ve nihayetinde kaldırılması planlanmaktadır. Teklifte ise bu plana ilişkin net bir hüküm yer almamaktadır.

Ücretsiz tahsisatların aşamalı olarak azaltılması veya kaldırılmasına dair bir planın olmaması, uzun vadede karbon kaçağı riskini artırabilir. Bu nedenle, ücretsiz tahsisatların belirlenmesinde şeffaf, adil ve ölçülebilir kriterlerin oluşturulması, emisyon ticaret sisteminin etkinliği ve güvenilirliği için elzemdir.

Diğer taraftan teklif, iklim değişikliğiyle mücadelede piyasa temelli çözümleri ve sanayi sektörüne yönelik düzenlemeleri önceleyen bir yaklaşımı benimsemektedir. Ancak, bu süreçte sivil toplum örgütleri ve meslek odalarının karar alma mekanizmalarına dahil edilmemesi, Türkiye'nin iklim politikalarının etkinliği ve sürdürülebilirliği açısından önemli bir eksiklik oluşturmaktadır. Teklif kapsamında oluşturulması öngörülen Danışma Kurulu, ağırlıklı olarak ekonomi ve finans odaklı kuruluşlardan oluşmakta ve çevre politikalarının bilimsel temellere dayandırılmasını sağlayacak teknik uzmanlık içermemektedir.

İklim değişikliği ile mücadele, sadece piyasa mekanizmalarına ve sanayi politikalarına indirgenemeyecek kadar kapsamlı bir konudur. Bu nedenle, karar alma süreçlerinde bilimsel ve teknik uzmanlığın etkin bir şekilde temsil edilmesi zorunludur. Türkiye'de çevre yönetimi, iklim değişikliğine uyum ve doğal kaynakların korunması konularında Çevre Mühendisleri Odası, Meteoroloji Mühendisleri Odası, Orman Mühendisleri Odası ve Ziraat Mühendisleri Odası gibi uzman kuruluşların önemli katkıları bulunmaktadır. Ancak, İklim Kanunu Teklifi'nde bu meslek odalarına yer verilmemesi, karar alma süreçlerinde teknik uzmanlığın dışlanmasına neden olmakta ve bilimsel verilerden uzak politikaların oluşturulması riskini doğurmaktadır.

Meslek odalarının ve sivil toplumun sürece dahil edilmemesi, bilimsel temelden uzak ve dar kapsamlı bir politika çerçevesi ortaya çıkarmaktadır. Madde 10 ile düzenlenen Türkiye'nin İklim Kanunu Teklifi kapsamında oluşturulması öngörülen Danışma Kurulu'nun mevcut yapısı, bu gerekliliği karşılamaktan uzaktır. Bu nedenle, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele politikalarının etkinliği için meslek odalarının ve bilim insanlarının karar alma süreçlerine dahil edilmesi zorunludur. Bu amaçla meslek odalarının Danışma Kurulu'na dahil edilmesi amacıyla komisyonda vermiş olduğumuz önerge teklifi AK Parti ve MHP grubu milletvekilleri tarafından reddedilerek kabul edilmemiştir.

Madde 12

Teklifin bu maddesinde karbon piyasasından elde edilecek gelirlerin kullanımına dair getirilen düzenleme, son derece yetersiz ve belirsizdir. Kanunda, bu gelirlerin "yeşil dönüşüm ve iklim değişikliğiyle mücadele amacı dışında kullanılamayacağı" belirtilmiş ancak gelirlerin nasıl bir mekanizma ile aktarılacağına dair hiçbir detay verilmemiştir. Ayrıca bu harcamaların denetiminin hangi mekanizmalarla sağlanacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durum, karbon piyasasından elde edilecek gelirlerin şeffaf bir şekilde yönetilmesini ve gerçekten iklim değişikliğiyle mücadele için kullanılmasını garanti altına almaktan uzak bir yaklaşım sergilendiğini göstermektedir.

Karbon piyasasından elde edilen gelirlerin, belirlenen hedeflere uygun şekilde harcanıp harcanmadığının nasıl kontrol edileceği belirsizdir. Bu fonların denetiminden hangi kurumun sorumlu olacağı, hesap verme mekanizmalarının nasıl işleyeceği ya da kamuya açık bir raporlama sisteminin olup olmayacağı konusunda herhangi bir güvence sağlanmamaktadır. Bu durum, elde edilen gelirlerin etkili bir şekilde kullanılmasını engelleyebileceği gibi, kaynakların farklı alanlara yönlendirilmesi riskini de beraberinde getirmektedir. İklim değişikliğiyle mücadelede başarılı olabilmek için sadece gelirlerin amacını belirtmek yeterli değildir; bu fonların nasıl yönetileceği, denetleneceği ve hangi projelere ne ölçüde aktarılacağı konusunda açık, somut ve bağlayıcı hükümlere yer verilmelidir.

Geçici Madde 2

Teklifin geçici 2 inci maddesi ile; teklifin ikinci kısım birinci bölümü olan İklim Değişikliği ile Mücadele Faaliyetleri başlığının 5 inci ve 6 ncı maddeleri ile 7 nci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen yerel iklim değişikliği eylem planlarının yürürlüğünün 2027’de başlatılması öngörülmektedir. İklim Kanunu teklifinde, temel planlama ve mevzuat uyum yükümlülüklerinin 2027 yılına ertelenmesi, Türkiye’nin iklim değişikliğiyle mücadelede gecikmeye devam ettiğini göstermektedir. Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlar, 2030’a kadar karbon emisyonlarını ciddi ölçüde azaltmayı hedeflerken, Türkiye’nin gerekli adımları ancak 2027’de atmaya öngörmesi, iklim krizinin aciliyetini göz ardı eden bir yaklaşımın sonucudur. Üstelik, Cumhurbaşkanı ve Bakanlığa tanınan ek süre uzatma yetkileri, mevcut hedeflerin daha da geciktirileceği anlamına gelmektedir. Bu durum, Türkiye’nin 2053 net sıfır emisyon hedefine ulaşmasını ciddi şekilde riske atmaktadır.

İklim kriziyle mücadelede zaman en kritik faktörlerden biridir ve 2027’ye kadar beklemek, ülkemizin küresel enerji dönüşüm sürecine ayak uydurmasını daha da zorlaştıracaktır. Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadelede yeni ertelemeler yerine, ivedilikle somut adımlar atmalı ve yasal çerçeveyi en kısa sürede yürürlüğe koymalıdır. Bu gerekçelerle teklifin geçici 2 nci maddesi üzerine vermiş olduğumuz önerge teklifi AK Parti ve MHP grubu milletvekilleri tarafından reddedilerek kabul edilmemiştir.

Son söz;

İklim krizinin etkileri artık ertelenemeyecek derecede akut bir sorun hâline gelmiştir. Bir İklim Kanunu, sadece sanayiciler veya karbon piyasasına dönük mekanizmalar içermek yerine, ülkenin ekolojik, sosyoekonomik ve siyasi gerekliliklerini bütünleştiren bir çerçevede hazırlanmalıdır. Türkiye’nin, uluslararası taahhütlerini yerine getirmek ve gelecek nesilleri ekolojik bir felaketten korumak adına, daha katılımcı, daha bütüncül ve daha etkin bir yaklaşıma ihtiyacı vardır. Bu teklif ise bu yaklaşımı ve anlayışı barındırmaktan uzaktır. Dolayısıyla 2/2927 esas numaralı İklim Kanunu Teklifine ilişkin çekincelerimizi bu şerh aracılığıyla kamuoyunun dikkatine sunuyor ve karşı oy kullanacağımızı arz ediyorum.

Hasan Toktaş
Bursa

MUHALEFET ŞERHİ

İklim değişikliği, geniş çaplı bilimsel araştırmalar ve uluslararası gözlem verileriyle kanıtlanmış, küresel ekosistemler üzerinde derin etkiler oluşturan ve insanlığın ortak çabasıyla yönetilmesi gereken bir olgudur. Küresel sıcaklık artışlarının kontrol altına alınamaması; iklim dengelerinin bozulması, ekosistemlerin çöküşü ve doğal afetlerin şiddetinin artması gibi sonuçlar doğurmaktadır. Ancak mücadelenin nasıl yürütüldüğü ve maliyetinin kimler tarafından üstlenileceği, iklim politikalarının adalet ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. İklim değişikliği, Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası anlaşmalar çerçevesinde giderek daha büyük bir önem kazanmaktadır. Hükümetin Paris Anlaşması ve AB Yeşil Mutabakatı doğrultusunda hazırladığı bu Kanun Teklifi, iklim değişikliğiyle mücadelede kurumsal ve yasal bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır. Ancak teklifin içeriği incelendiğinde, uygulama süreçlerindeki belirsizlikler, yaptırım mekanizmalarındaki yetersizlikler, kurumsal koordinasyon eksiklikleri ve sosyal adalet boyutundaki açıklar dikkat çekmektedir.

Bizler, teklifin gerekçesinde belirtilen hedeflerin sadece kâğıt üzerinde kalmaması, iklim değişikliğiyle mücadelede adil, etkin, şeffaf ve katılımcı bir mekanizmanın oluşturulması için atılması gereken adımları ortaya koymayı amaçlamaktayız. Türkiye'nin ekonomik büyümesini, tarımsal özgürlüğünü ve sanayi kapasitesini koruyarak hatta çok daha iyiye götürerek çevresel sorumluluklarını yerine getirebileceği dengeli bir model oluşturulması gerekmektedir. Ancak mevcut teklif, küresel karbon politikalarına entegrasyonu önceleyen ancak Türkiye'nin ekonomik ve üretim yapısını koruyacak somut mekanizmalardan uzak bir düzenlemeye dönüşme riski taşımaktadır.

Kanun Teklifi'nin genel gerekçesinden öne çıkan bazı unsurlar şu şekildedir:

1. İklim Değişikliğinin Önemi ve Kapsamı: Türkiye'nin Akdeniz Havzasında yer alan ve gelişmekte olan bir ülke olarak iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkelerden biri olduğu, kuraklık, afetler, gıda güvenliği ve olağanüstü hava olayları gibi risklerin altı çizilmektedir.
2. 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi: Paris Anlaşması'na taraf olunması ve 2053'e kadar net sıfır emisyonla ulaşma hedefi doğrultusunda, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.
3. Yeşil Dönüşüm ve Düşük Karbon Ekonomisi: Döngüsel ekonomi yaklaşımı, yenilenebilir enerji, temiz teknolojiler ve yeşil finansman gibi konuların teşvik edilmesi planlanmaktadır.
4. Kurumsal Yapı ve Koordinasyon: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde İklim Değişikliği Başkanlığı kurulması ve ulusal ölçekte koordinasyonun sağlanması öngörülmektedir.
5. İzleme, Raporlama ve Yaptırımlar: Emisyon Ticaret Sistemi (ETS), Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması ve diğer denetim araçlarıyla sektörel emisyonların kontrol altına alınması planlanmaktadır.

6. Yerel Yönetimlerin Rolü ve Katılım: Yerel ihtiyaçların belirlenmesi, yerel eylem planlarının hazırlanması ve yerel yönetimlerin iklim değişikliği mücadelesine dahil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

İklim Kanunu Teklifinin Zayıf ve Eksik Yönleri

1. Mevcut Kanunlarla Uyumsuzluk ve Yasal Entegrasyon Eksikliği

İklim değişikliğiyle mücadele kapsamında hazırlanan bu kanun teklifi, Çevre Kanunu, Yenilenebilir Enerji Kanunu ve Enerji Verimliliği Kanunu gibi halihazırda yürürlükte olan yasalarla tam anlamıyla bütünleşmemiştir. Yeni düzenlemelerin mevcut yasal çerçeveye çelişmemesi, mükerrer hükümler yaratmaması ve düzenlemeler arasında boşluk oluşturmaması gerekmektedir. Ancak, teklif bu entegrasyonu sağlayacak somut düzenlemeler sunmamaktadır.

2. Bağlayıcı Hükümlerin Yetersizliği ve Yaptırım Eksikliği

Teklifte yer alan hedeflerin büyük kısmı “hedeflenmektedir” veya “öngörülmektedir” gibi bağlayıcılığı düşük ifadelerle belirtilmiştir. Bu durum, uygulamada net ve zorunlu bir sistem oluşturulmasını engellemekte, gönüllülük esasına dayalı bir yapı riski taşımaktadır. Özellikle özel sektörün yükümlülükleri, sorumluluk alanları ve olası yaptırımları konusunda ciddi bir belirsizlik bulunmaktadır.

Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve Sınırdan Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) gibi kritik araçlardan bahsedilmiş olsa da, bu mekanizmaların nasıl işletileceği, hangi usul ve esaslara göre uygulanacağı ve hangi kurumların denetim yetkisine sahip olacağı konusunda yeterli netlik sağlanmamıştır. Yaptırımların nasıl belirleneceği ve kim tarafından uygulanacağı da kanunda belirsizdir.

3. Yeşil Finansman Mekanizmalarının Eksikliği

Kanun teklifi, sanayi, tarım ve üreticiler için ciddi mali yükler getirirken, bu yüklerin hafifletilmesi için gerekli teşvik ve finansman mekanizmalarını oluşturmamaktadır. Öneriler:

Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası gibi finansal kuruluşlar aracılığıyla sanayicilere ve KOBİ'lere uzun vadeli, düşük faizli veya faizsiz finansman sağlanmalıdır. Yeşil dönüşüm sürecinde sanayicinin rekabet gücünü koruyacak özel teşvikler devreye sokulmalıdır.

Emisyon azaltımını teşvik eden ancak üretim kapasitesini baltalamayan sürdürülebilir finansman araçları tanımlanmalıdır.

4. Küresel İklim Adaletsizliği ve Türkiye'nin Konumu

Tarihsel karbon salınımı verileri incelendiğinde, çevresel tahribatın büyük kısmını Batılı ülkelerin gerçekleştirdiği açıkça görülmektedir. Avrupa ve ABD, sanayileşme sürecinde doğayı sınırsızca tüketmiş, bugün ise gelişmekte olan ülkelere karbon düzenlemeleri aracılığıyla ek maliyetler yüklemektedir. Türkiye, küresel iklim politikalarının adaletsiz yük dağılımı

nedeniyle cezalandırılan bir ülke değil, sanayisini ve üreticisini koruyarak adil dönüşüm sağlayan bir aktör olmalıdır.

5. İklim Değişikliği Başkanlığı'nın Yetki Alanı ve Kurumsal Belirsizlikler

Teklif kapsamında kurulması öngörülen İklim Değişikliği Başkanlığı önemli bir adım olmakla birlikte, bu kurumun diğer bakanlıklar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile koordinasyonu nasıl sağlanacağı belirsizdir. Kurumun yetki sınırları net şekilde çizilmediği takdirde, uygulamada yetki çatışmaları ve bürokratik tikanıklıklar yaşanması kaçınılmaz olacaktır.

6. Yerel Yönetimler ve Katılımcı Mekanizmalar

Teklif, yerel yönetimlerin iklim politikalarına aktif katılımını zorunlu kılmaktadır. Ancak, bu katılımın nasıl sağlanacağı, mali ve beşerî kaynakların nasıl oluşturulacağı net değildir. Yerel yönetimlerin uygulamaları desteklenmediği takdirde, iklim politikalarının sahaya yansımaları mümkün olmayacaktır.

Sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, üniversiteler, Kamu- Ar-GE birimleri ve özel sektör temsilcileri karar alma süreçlerine dahil edilmemiştir. Katılımcı mekanizmaların eksikliği, şeffaf ve hesap verebilir değildir.

7. Uluslararası Standartlarla Uyum ve Raporlama Yükümlülükleri

Türkiye, Paris Anlaşması kapsamında Ulusal Katkı Beyanı (NDC) sunmak ve emisyon azaltım hedeflerini IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli) standartlarına uygun şekilde raporlamak zorundadır. Ancak teklif, bu sürecin hangi kurallar çerçevesinde işleyeceğini net şekilde belirlememektedir.

8. Teşviklerin Belirsizliği ve Sanayi Üzerindeki Riskler

Kanun teklifinde yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, döngüsel ekonomi ve atık yönetimi gibi alanlarda teşviklerin nasıl uygulanacağı netleştirilmemiştir. Bu durum, özel sektörün uzun vadeli yatırım planlarını olumsuz etkileyebilir. Sanayicilerin sürdürülebilir üretime geçişini hızlandıracak mekanizmalar detaylandırılmalı, finansal teşviklerin kapsamı genişletilmelidir.

9. Kırılgan Grupların Korunması ve Toplumsal Etkiler

İklim krizinden en fazla etkilenecek kesimler arasında küçük çiftçiler, düşük gelirli haneler ve dezavantajlı topluluklar yer almaktadır. Ancak, bu gruplara yönelik özel tedbirler ve sosyal politikalar kanun teklifinde yeterince somut şekilde ele alınmamıştır. Toplumsal farkındalık programlarının nasıl yürütüleceği, hangi kurumların sorumluluğunda olacağı ve finansmanının nasıl sağlanacağı konusunda da belirsizlikler bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası taahhütlerini yerine getirmek zorundadır. Ancak sunulan kanun teklifi, çevresel hedefler açısından bir çerçeve sunuyor gibi görünse de sanayi, tarım ve enerji sektörleri için koruyucu mekanizmalar içermediğinden ekonomik büyümeyi ve üretimi riske atmaktadır. Küresel karbon düzenlemeleri adı altında gelişmiş ülkelerin tarihsel sorumluluklarını göz ardı ederek gelişmekte olan ülkelere yeni mali yükler getirmesi kabul edilemez. Türkiye'nin karbon piyasalarına entegrasyonu, yerli üretimi ve milli ekonomiyi koruyacak dengeli bir modelle gerçekleştirilmelidir. Bu yasa, yerli sanayiye, ihracatı ve üreticiyi destekleyen güçlü bir teşvik mekanizması olmadan uygulanamaz.

1. Hukuki ve Kurumsal Altyapı Güçlendirilmelidir

- Mevcut çevre ve enerji kanunlarıyla çelişkileri giderecek, mükerrer hükümleri önleyecek uyum düzenlemeleri yapılmalıdır.
- İklim Değişikliği Başkanlığı'nın görev ve yetkileri net tanımlanmalı, yerel yönetimler ve ilgili diğer kurumlarla eş güdüm mekanizmaları somut şekilde belirlenmelidir.

2. Şeffaf ve Katılımcı Mekanizmalar Kurulmalıdır

- İklim politikaları ve eylem planları hazırlanırken sivil toplum, akademi, özel sektör ve yerel halkın katılımını sağlayacak danışma kurulları ve komisyonlar kurulmalıdır.
- Emisyon verilerinin toplanması, doğrulanması ve kamuoyuna açık şekilde paylaşılmasını zorunlu kılacak düzenlemeler getirilmelidir.

3. Somut Hedefler ve Aracı Mekanizmalar Netleştirilmelidir

- 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi için ara hedefler (2030, 2040 gibi) ve sektörel planlar belirlenmeli, bunların başarısı için mevzuatta net hükümler yer almalıdır.
- Emisyon Ticaret Sistemi, Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması gibi araçların yasal ve teknik altyapısı, yaptırım ve teşvik sistemleri ayrıntılı şekilde tanımlanmalıdır.

4. Yeşil Dönüşüm İçin Etkin Finansman Mekanizmaları Oluşturulmalıdır

- Yerel yönetimlerin ve küçük işletmelerin yeşil dönüşüme erişimini kolaylaştıracak hibe, kredi ve teşvik mekanizmaları belirlenmelidir.
- Türkiye Yeşil Taksonomisi'nin kapsamı netleştirilerek, hangi sektörlerin hangi koşullarda yeşil yatırım desteği alabileceğine dair standartlar oluşturulmalıdır.

5. Sosyal Adalet Sağlanmalı: Kırılgan Gruplar Korunmalıdır

- İklim değişikliğinin olumsuz etkilerini en çok hissedecek kesimlere (küçük çiftçiler, kırsal nüfus, yoksul kentli haneler vb.) yönelik özel destek ve uyum programları hazırlanmalıdır.
- İklim göçü, su yönetimi ve gıda güvenliği gibi konular bütüncül politikalarla ele alınmalı, toplumsal adaleti merkeze alan yaklaşımlar benimsenmelidir.

6. Etkili Denetim ve Yaptırım Mekanizmaları Oluşturulmalıdır

- Emisyon sınırlarını aşan, izinsiz veya mevzuata aykırı faaliyetlerde bulunan kişi ve kurumlara uygulanacak yaptırımların caydırıcılığı artırılmalı, bu yaptırımların uygulanmasında kurumsal kapasite güçlendirilmelidir.
- Denetim süreçlerine bağımsız denetçiler ve sivil toplumun dahil olabileceği mekanizmalar oluşturulmalıdır.

Sonuç olarak, kanunun eksiklikleri giderilmeli ve Türkiye’nin ekonomik çıkarlarını koruyan, sanayisini güçlendiren, çiftçisini destekleyen ve yeşil kalkınma hedeflerini gerçekçi bir yaklaşımla yöneten bir sistem inşa edilmelidir. Karbon düzenlemelerinin sanayi ve tarım sektörlerinde oluşturacağı etkiler titizlikle değerlendirilerek ihracatçının rekabet gücünü koruyacak ve KOBİ’leri destekleyecek teşvikler devreye alınmalıdır. Türkiye, küresel karbon piyasalarının edilgen bir uygulayıcısı değil, kendi yol haritasını belirleyen bir aktör olmalıdır. Unutulmamalıdır ki **“Kirleten öder”** ilkesi, güçlü olanın zayıfı ezdiği bir düzenin aracı değil, adil ve küresel ölçekte uygulanan bir prensip olmalıdır.

Doğan Demir
İstanbul

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ MUSTAFA DEMİR
VE BURSA MİLLETVEKİLİ
EMEL GÖZÜKARA DURMAZ İLE
95 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

İKLİM KANUNU TEKLİFİ
BİRİNCİ KISIM
Genel Hükümler
BİRİNCİ BÖLÜM
Başlangıç Hükümleri

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadele etmektir.

(2) Bu Kanun; iklim değişikliği ile mücadelede esas olan sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum faaliyetleri ile planlama ve uygulama araçlarını, gelirleri, izin ve denetimi ve bunlara ilişkin yasal ve kurumsal çerçevenin usul ve esaslarını kapsar.

Tanımlar

MADDE 2-(1) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Adil geçiş: İklim değişikliğiyle mücadelede ve yeşil büyüme sürecinde; çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler gibi süreçten en fazla etkilenebilecek kişiler öncelikli olmak üzere herkesi kapsayacak, istihdam sürecinin uygun tedbirler alınarak yönetildiği ve yeni istihdam alanlarının oluşturulduğu, ekonomik, çevresel ve sosyal kazanımların en üst düzeyde tutulduğu politika ve uygulamaları,

b) Bakan: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanını,

c) Bakanlık: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığını,

ç) Başkan: İklim Değişikliği Başkanını,

d) Başkanlık: İklim Değişikliği Başkanlığını,

e) Birincil piyasa: Tahsisatların piyasa katılımcılarına ihale yöntemiyle dağıtımını sağlamaya yönelik işlemlerin yapıldığı piyasayı,

f) Denkleştirme: Karbon kredilerinin Emisyon Ticaret Sistemi kapsamında veya gönüllü taahhütlerin yerine getirilmesinde kullanılması,

ÇEVRE KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ
METİN

İKLİM KANUNU TEKLİFİ
BİRİNCİ KISIM
Genel Hükümler
BİRİNCİ BÖLÜM
Başlangıç Hükümleri

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadele etmektir.

(2) Bu Kanun; iklim değişikliği ile mücadelede esas olan sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum faaliyetleri ile planlama ve uygulama araçlarını, gelirleri, izin ve denetimi ve bunlara ilişkin yasal ve kurumsal çerçevenin usul ve esaslarını kapsar.

Tanımlar

MADDE 2-(1) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Adil geçiş: İklim değişikliğiyle mücadelede ve yeşil büyüme sürecinde; çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler gibi süreçten en fazla etkilenebilecek kişiler öncelikli olmak üzere herkesi kapsayacak, istihdam sürecinin uygun tedbirler alınarak yönetildiği ve yeni istihdam alanlarının oluşturulduğu, ekonomik, çevresel ve sosyal kazanımların en üst düzeyde tutulduğu politika ve uygulamaları,

b) Bakan: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanını,

c) Bakanlık: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığını,

ç) Başkan: İklim Değişikliği Başkanını,

d) Başkanlık: İklim Değişikliği Başkanlığını,

e) Birincil piyasa: Tahsisatların piyasa katılımcılarına ihale yöntemiyle dağıtımını sağlamaya yönelik işlemlerin yapıldığı piyasayı,

f) Denkleştirme: Karbon kredilerinin Emisyon Ticaret Sistemi kapsamında veya gönüllü taahhütlerin yerine getirilmesinde kullanılması,

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

g) Emisyon Ticaret Sistemi (ETS): Sera gazı emisyonlarına bir üst sınır belirlenmesi ilkesine dayalı olarak çalışan ve tahsisatların alınıp satılması suretiyle sera gazı emisyonu azaltımını teşvik eden ulusal ve/veya uluslararası piyasa temelli mekanizmayı,

ğ) Emisyon Ticaret Sistemi piyasası (ETS piyasası): Tahsisatların ve/veya emisyon ticaretine ilişkin uygun görülen standartlaştırılmış diğer sözleşmelerin alım satımının gerçekleştirildiği, piyasa işletmecisi tarafından organize edilip işletilen ve düzenli faaliyet gösteren birincil ve ikincil piyasaları,

h) Esneklik mekanizmaları: ETS’de yer alan işletmelere tahsisat teslimat yükümlülüklerini yerine getirirken bir önceki veya bir sonraki dönemin tahsisatlarını kullanma hakkı ile denkleştirme kullanımı ve benzeri imkânlar sağlayan süreçleri,

ı) Gömülü sera gazı emisyonları: Bir ürünün üretim sürecinde ortaya çıkan doğrudan emisyonları ve ürünün üretim sürecinde elektrik, ısı, buhar, soğutma ve basınçlı hava gibi enerji kullanımından kaynaklanan dolaylı emisyonları,

i) Gönüllü Karbon Piyasaları: Karbon kredilerinin gönüllülük esasına göre alım satımının yapıldığı piyasaları,

j) İkincil piyasalar: Tahsisatların, ücretsiz dağıtımı ve/veya birincil piyasada satışı sonrasında işlem gördüğü piyasaları,

k) İklim adaleti: İklim değişikliğinin ve iklim değişikliğini önleme ile uyuma yönelik çabaların neden olduğu eşitsizliği ortadan kaldırmayı amaçlayan politika ve uygulamaları,

l) İklim değişikliğine uyum: İklim değişikliğinin mevcut veya olası olumsuz etkilerini önlemeye, muhtemel zararları en aza indirmeye ya da ortaya çıkabilecek fırsatlardan yararlanmaya yönelik süreci,

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

g) Emisyon Ticaret Sistemi (ETS): Sera gazı emisyonlarına, net sıfır emisyon hedefine uygun bir üst sınır belirlenmesi ilkesine dayalı olarak çalışan ve tahsisatların alınıp satılması suretiyle sera gazı emisyonu azaltımını teşvik eden ulusal ve/veya uluslararası piyasa temelli mekanizmayı,

ğ) Emisyon Ticaret Sistemi piyasası (ETS piyasası): Tahsisatların ve/veya emisyon ticaretine ilişkin uygun görülen standartlaştırılmış diğer sözleşmelerin alım satımının gerçekleştirildiği, piyasa işletmecisi tarafından organize edilip işletilen ve düzenli faaliyet gösteren birincil ve ikincil piyasaları,

h) Esneklik mekanizmaları: ETS’de yer alan işletmelere tahsisat teslimat yükümlülüklerini yerine getirirken bir önceki veya bir sonraki dönemin tahsisatlarını kullanma hakkı ile denkleştirme kullanımı ve benzeri imkânlar sağlayan süreçleri,

ı) Gömülü sera gazı emisyonları: Bir ürünün üretim sürecinde ortaya çıkan doğrudan emisyonları ve ürünün üretim sürecinde elektrik, ısı, buhar, soğutma ve basınçlı hava gibi enerji kullanımından kaynaklanan dolaylı emisyonları,

i) Gönüllü Karbon Piyasaları: Karbon kredilerinin gönüllülük esasına göre alım satımının yapıldığı piyasaları,

j) İkincil piyasalar: Tahsisatların, ücretsiz dağıtımı ve/veya birincil piyasada satışı sonrasında işlem gördüğü piyasaları,

k) İklim adaleti: İklim değişikliğinin ve iklim değişikliğini önleme ile uyuma yönelik çabaların neden olduğu eşitsizliği ortadan kaldırmayı amaçlayan politika ve uygulamaları,

l) İklim değişikliğine uyum: İklim değişikliğinin mevcut veya olası olumsuz etkilerini önlemeye, muhtemel zararları en aza indirmeye ya da ortaya çıkabilecek fırsatlardan yararlanmaya yönelik süreci,

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

m) İklim finansmanı: İklim değişikliği ile mücadele kapsamında sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerini desteklemeyi amaçlayan kamu, özel ve alternatif finansman kaynaklarından sağlanan yerel, ulusal, uluslararası veya uluslararası finansmanı,

n) İklim değişikliğiyle mücadele teşviki: İklim değişikliği ile mücadele kapsamında; planlama ve uygulama araçları ile sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerini destekleyen teşvikleri,

o) Karbon fiyatlandırma araçları: Sera gazı emisyonlarının azaltımı amacıyla uygulanabilecek ETS ve/veya karbon esaslı vergiler ve benzeri araçları,

ö) Karbon kredisi: Sera gazı emisyonlarının azaltım veya giderim faaliyetlerinin bağımsız kuruluşlar tarafından geçerli kılınması, doğrulanması ve standart kuruluşu tarafından belgelendirilmesi sonucu elde edilen ve bir ton karbondioksit eşdeğeri cinsinden ifade edilen krediyi,

p) Karbondioksit eşdeğeri: Sera gazlarının miktarlarının ya da küresel ısınma potansiyellerinin karbondioksit gazı cinsinden ifade edildiği metrik ölçümü,

r) Merkezi uzlaştırma kuruluşu: Piyasa katılımcıları arasındaki ilgili yönetmelikle belirlenecek olan nakit takas ve teminat yönetimi gibi mali işlemleri yürütmek üzere kullanılan, 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre merkezi takas kuruluşu olarak kurulan kuruluşu,

s) Net sıfır emisyon: İnsan kaynaklı faaliyetler dolayısıyla atmosfere salınan sera gazı emisyonlarının teknoloji ve diğer yöntemlerle azaltılarak ve/veya yutak alanlar vasıtasıyla dengelenerek sera gazı emisyonlarında net artış olmamasını,

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

m) İklim finansmanı: İklim değişikliği ile mücadele kapsamında sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerini desteklemeyi amaçlayan kamu, özel ve alternatif finansman kaynaklarından sağlanan yerel, ulusal, uluslararası veya uluslararası finansmanı,

n) İklim değişikliğiyle mücadele teşviki: İklim değişikliği ile mücadele kapsamında; planlama ve uygulama araçları ile sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerini destekleyen teşvikleri,

o) Karbon fiyatlandırma araçları: Sera gazı emisyonlarının azaltımı amacıyla uygulanabilecek ETS ve/veya karbon esaslı vergiler ve benzeri araçları,

ö) Karbon kredisi: Sera gazı emisyonlarının azaltım veya giderim faaliyetlerinin bağımsız kuruluşlar tarafından geçerli kılınması, doğrulanması ve standart kuruluşu tarafından belgelendirilmesi sonucu elde edilen ve bir ton karbondioksit eşdeğeri cinsinden ifade edilen krediyi,

p) Karbondioksit eşdeğeri: Sera gazlarının miktarlarının ya da küresel ısınma potansiyellerinin karbondioksit gazı cinsinden ifade edildiği metrik ölçümü,

r) Merkezi uzlaştırma kuruluşu: Piyasa katılımcıları arasındaki ilgili yönetmelikle belirlenecek olan nakit takas ve teminat yönetimi gibi mali işlemleri yürütmek üzere kullanılan, 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre merkezi takas kuruluşu olarak kurulan kuruluşu,

s) Net sıfır emisyon: İnsan kaynaklı faaliyetler dolayısıyla atmosfere salınan sera gazı emisyonlarının teknoloji ve diğer yöntemlerle azaltılarak ve/veya yutak alanlar vasıtasıyla dengelenerek sera gazı emisyonlarında net artış olmamasını,

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

ş) Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler: İklim değişikliği ile mücadelede ülkelerin farklı kapasiteleri ve sorumlulukları olduğunu kabul eden uluslararası anlaşmalarda kabul gören ilkeyi,

t) Ozon tabakasını incelten maddeler: Tek başına veya bir karışım hâlinde ozon tabakasını inceltme potansiyeline sahip ve 1/8/1990 tarihli ve 90/733 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanan Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Montreal Protokolü ile kontrol altına alınan kimyasalları ve izomerlerini,

u) Piyasa istikrar mekanizması: Tahsisatlara ilişkin fiyat istikrarını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen iş ve işlemleri,

ü) Piyasa işletmecisi: Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketini,

v) Planlama araçları: Kurum ve kuruluşlarca hazırlanan ve iklim değişikliği ile mücadeleye doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayan plan, program, strateji, eylem planı ve sair politika belgelerini,

y) Proje sahibi: Karbon kredisi üretecek faaliyeti geliştiren gerçek veya tüzel kişiyi,

z) Sera gazı emisyonu: Kızıl ötesi radyasyon emen ve yeniden salan, hem tabii ve hem de beşeri kaynaklı olabilen karbondioksit, metan, diazotoksit ve hidroflorokarbonlar, perflorokarbonlar, kükürt hekzaflorür gazlarının ve gaz benzeri diğer atmosfer bileşenlerin salımını,

aa) Sera gazı emisyonlarının azaltımı: Sera gazı emisyonlarının azaltılması ile yutak alanların korunması, artırılması ve iyileştirilmesi faaliyetlerini,

bb) Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM): Gümrük bölgesinde, ithal edilen malların sera gazı emisyonlarının yönetimi mekanizmasını,

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

ş) Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler: İklim değişikliği ile mücadelede ülkelerin farklı kapasiteleri ve sorumlulukları olduğunu kabul eden uluslararası anlaşmalarda kabul gören ilkeyi,

t) Ozon tabakasını incelten maddeler: Tek başına veya bir karışım hâlinde ozon tabakasını inceltme potansiyeline sahip ve 1/8/1990 tarihli ve 90/733 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanan Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Montreal Protokolü ile kontrol altına alınan kimyasalları ve izomerlerini,

u) Piyasa istikrar mekanizması: Tahsisatlara ilişkin fiyat istikrarını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen iş ve işlemleri,

ü) Piyasa işletmecisi: Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketini,

v) Planlama araçları: Kurum ve kuruluşlarca hazırlanan ve iklim değişikliği ile mücadeleye doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayan plan, program, strateji, eylem planı ve sair politika belgelerini,

y) Proje sahibi: Karbon kredisi üretecek faaliyeti geliştiren gerçek veya tüzel kişiyi,

z) Sera gazı emisyonu: Kızıl ötesi radyasyon emen ve yeniden salan, hem tabii ve hem de beşeri kaynaklı olabilen karbondioksit, metan, diazotoksit ve hidroflorokarbonlar, perflorokarbonlar, kükürt hekzaflorür gazlarının ve gaz benzeri diğer atmosfer bileşenlerin salımını,

aa) Sera gazı emisyonlarının azaltımı: Sera gazı emisyonlarının azaltılması ile yutak alanların korunması, artırılması ve iyileştirilmesi faaliyetlerini,

bb) Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM): Gümrük bölgesinde, ithal edilen malların sera gazı emisyonlarının yönetimi mekanizmasını,

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

cc) Tahsisat: Misli nitelikte, devredilebilen, kaydi olarak ihraç edilen ve belirli bir süre boyunca bir ton karbondioksit eşdeğerinde sera gazı emisyon hakkını,

çç) Türkiye Yeşil Taksonomisi (Taksonomi): Belirlenen çevresel hedefler doğrultusunda iklim değişikliği ile mücadeleye katkı sağlayan ekonomik faaliyetlere ilişkin ilkeler ve kriterler belirleyerek iklim finansmanının harekete geçirilmesine katkıda bulunan sınıflandırma sistemlerini,

dd) Ulusal Katkı Beyanı: Başkanlık koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşların iş birliğiyle uluslararası anlaşmalar ve standartlar gözetilerek sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum hedefleri ile taahhütlerini içerecek şekilde dönemsel olarak hazırlanan ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekretaryasına sunulan belgeyi,

ee) Ulusal tahsisat planı: Belirli bir döneme ilişkin, üst limit çerçevesinde belirlenen toplam tahsisat miktarını,

ff) Uluslararası karbon piyasaları: Ülkemizin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar kapsamında Ulusal Katkı Beyanı hedeflerine ulaşmak amacıyla oluşturulan mekanizmaları,

gg) Uygulama araçları: İklim değişikliği ile mücadeleye yönelik finansman, teknoloji geliştirme ve transferi ile kapasite geliştirme faaliyetlerini,

ğğ) Yeşil iş: Çevrenin ve doğal kaynakların korunmasına ve çevre kalitesinin geliştirilmesine katkıda bulunarak sürdürülebilir kalkınmayı ve yeşil büyümeyi destekleyen işleri,

hh) Yutak Alan: Ormanlar ve diğer ekosistemler vasıtasıyla karbonu emerek atmosferden uzaklaştıran, karbondioksit emisyonlarını dengeleyen süreci, aktiviteyi ve mekanizmayı,

ifade eder.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

cc) Tahsisat: Misli nitelikte, devredilebilen, kaydi olarak ihraç edilen ve belirli bir süre boyunca bir ton karbondioksit eşdeğerinde sera gazı emisyon hakkını,

çç) Türkiye Yeşil Taksonomisi (Taksonomi): Belirlenen çevresel hedefler doğrultusunda iklim değişikliği ile mücadeleye katkı sağlayan ekonomik faaliyetlere ilişkin ilkeler ve kriterler belirleyerek iklim finansmanının harekete geçirilmesine katkıda bulunan sınıflandırma sistemlerini,

dd) Ulusal Katkı Beyanı: Başkanlık koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşların iş birliğiyle uluslararası anlaşmalar ve standartlar gözetilerek sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum hedefleri ile taahhütlerini içerecek şekilde dönemsel olarak hazırlanan ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekretaryasına sunulan belgeyi,

ee) Ulusal tahsisat planı: Belirli bir döneme ilişkin, üst limit çerçevesinde belirlenen toplam tahsisat miktarını,

ff) Uluslararası karbon piyasaları: Ülkemizin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar kapsamında Ulusal Katkı Beyanı hedeflerine ulaşmak amacıyla oluşturulan mekanizmaları,

gg) Uygulama araçları: İklim değişikliği ile mücadeleye yönelik finansman, teknoloji geliştirme ve transferi ile kapasite geliştirme faaliyetlerini,

ğğ) Yeşil iş: Çevrenin ve doğal kaynakların korunmasına ve çevre kalitesinin geliştirilmesine katkıda bulunarak sürdürülebilir kalkınmayı ve yeşil büyümeyi destekleyen işleri,

hh) Yutak Alan: Ormanlar ve diğer ekosistemler vasıtasıyla karbonu emerek atmosferden uzaklaştıran, karbondioksit emisyonlarını dengeleyen süreci, aktiviteyi ve mekanizmayı,

ifade eder.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

İKİNCİ BÖLÜM

Genel İlkeler ve Esaslar

İlkeler

MADDE 3- (1) İklim değişikliği ile mücadelede genel ilkeler şunlardır:

a) İklim değişikliği ile mücadelede, ülkemizin ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesi dikkate alınarak, eşitlik, iklim adaleti, ihtiyatlılık, katılım, entegrasyon, sürdürülebilirlik, şeffaflık, adil geçiş ve ilerleme yaklaşımları esas alınır.

b) Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanun doğrultusunda kamu yararı gözetilerek alınacak tedbirlere ve düzenlemelere süresinde uymakla ve bunları uygulamakla yükümlüdür.

c) Ulusal Katkı Beyanında, net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda ülkenin kalkınma öncelikleri ve özel koşulları göz önünde bulundurulur ve bu çerçevede önlemler alınır.

Esaslar

MADDE 4- (1) Sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerine ilişkin ilerlemeler yıllık bazda Başkanlıkça izlenir.

(2) Bu Kanun kapsamında gerekli görülen tedbirlerin alınması amacıyla görev alanı dahilinde; kurumlararası koordinasyonu sağlamak, faaliyetleri ve standartları belirlemek, gelişmeleri izlemek, karbon fiyatlandırmasına ilişkin piyasaya dayalı mekanizmaları düzenlemekle Başkanlık yetkilidir.

(3) Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler; kendi yetki ve sorumlulukları çerçevesinde plan ve projeler yapar, yaptırır, uygular, destekler ve iş birliği yapar.

(4) 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Başkanlık; bu Kanunun uygulanmasına yönelik olarak gerekli gördüğü bilgi, belge ve veriyi; kamu kurum ve kuruluşları

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

İKİNCİ BÖLÜM

Genel İlkeler ve Esaslar

İlkeler

MADDE 3- (1) İklim değişikliği ile mücadelede genel ilkeler şunlardır:

a) İklim değişikliği ile mücadelede, ülkemizin ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesi dikkate alınarak, eşitlik, iklim adaleti, ihtiyatlılık, katılım, entegrasyon, sürdürülebilirlik, şeffaflık, adil geçiş ve ilerleme yaklaşımları esas alınır.

b) Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanun doğrultusunda kamu yararı gözetilerek alınacak tedbirlere ve düzenlemelere süresinde uymakla ve bunları uygulamakla yükümlüdür.

c) Ulusal Katkı Beyanında, net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda ülkenin kalkınma öncelikleri ve özel koşulları göz önünde bulundurulur ve bu çerçevede önlemler alınır.

Esaslar

MADDE 4- (1) Sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerine ilişkin ilerlemeler yıllık bazda Başkanlıkça izlenir.

(2) Bu Kanun kapsamında gerekli görülen tedbirlerin alınması amacıyla görev alanı dahilinde; kurumlararası koordinasyonu sağlamak, faaliyetleri ve standartları belirlemek, gelişmeleri izlemek, karbon fiyatlandırmasına ilişkin piyasaya dayalı mekanizmaları düzenlemekle Başkanlık yetkilidir.

(3) Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler; kendi yetki ve sorumlulukları çerçevesinde plan ve projeler yapar, yaptırır, uygular, destekler ve iş birliği yapar.

(4) 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Başkanlık; bu Kanunun uygulanmasına yönelik olarak gerekli gördüğü bilgi, belge ve veriyi; kamu kurum ve kuruluşları

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

ile gerçek ve tüzel kişilerden doğrudan istemeye yetkilidir. Kendilerinden bilgi ve belge talebinde bulunulanlar; bunları istenilen sürede bedelsiz olarak Başkanlıkla paylaşmakla yükümlüdür. Başkanlık; kendi iş ve işlemleri için ihtiyaç duyduğu verileri de öncelikli olarak Ulusal Coğrafi Bilgi Platformundan temin eder. Temin ettiği veriler ile kendi ürettiği verileri de kamu kurum ve kuruluşları ile paylaşılacak üzere Ulusal Coğrafi Bilgi Platformuna aktarır. Başkanlık, Ulusal Coğrafi Bilgi Platformunda bulunmayan verileri ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile protokol yaparak temin edebilir. Milli savunma ve milli güvenliğe ilişkin bilgi ve belgelerin paylaşılmasına dair usul ve esaslar Bakanlık ve ilgili bakanlık tarafından müşterek olarak belirlenir.

(5) Bu Kanunda Bakanlığa verilen yetkiler bakımından Bakanlık, sınırlarını açıkça belirlemek ve yazılı olmak kaydıyla gerektiğinde yetkilerini Başkanlığa devredebilir.

İKİNCİ KISIM

İklim Değişikliği ile Mücadele BİRİNCİ BÖLÜM

İklim Değişikliği ile Mücadele Faaliyetleri

Sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri

MADDE 5- (1) Sera gazı emisyonları;

Ulusal Katkı Beyanı, net sıfır emisyon hedefi ve Başkanlık tarafından yayımlanan veya güncellenen strateji ve eylem planları doğrultusunda azaltılır.

(2) Ulusal Katkı Beyanında sektörel bazda belirtilen sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri, ilgili kurum ve kuruluşlara mevzuatla verilen görev ve sorumluluklar dâhilinde gerçekleştirilir. Ulusal Katkı Beyanında yer alan sektörel politikaların uygulanması ve hedeflere ulaşılması amacıyla ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda bu maddedeki esaslar da dikkate alınarak ilgili kurum ve kuruluşların mevcut görev

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

ile gerçek ve tüzel kişilerden doğrudan istemeye yetkilidir. Kendilerinden bilgi ve belge talebinde bulunulanlar; bunları istenilen sürede bedelsiz olarak Başkanlıkla paylaşmakla yükümlüdür. Başkanlık; kendi iş ve işlemleri için ihtiyaç duyduğu verileri de öncelikli olarak Ulusal Coğrafi Bilgi Platformundan temin eder. Temin ettiği veriler ile kendi ürettiği verileri de kamu kurum ve kuruluşları ile paylaşılacak üzere Ulusal Coğrafi Bilgi Platformuna aktarır. Başkanlık, Ulusal Coğrafi Bilgi Platformunda bulunmayan verileri ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile protokol yaparak temin edebilir. Milli savunma ve milli güvenliğe ilişkin bilgi ve belgelerin paylaşılmasına dair usul ve esaslar Bakanlık ve ilgili bakanlık tarafından müşterek olarak belirlenir.

(5) Bu Kanunda Bakanlığa verilen yetkiler bakımından Bakanlık, sınırlarını açıkça belirlemek ve yazılı olmak kaydıyla gerektiğinde yetkilerini Başkanlığa devredebilir.

İKİNCİ KISIM

İklim Değişikliği ile Mücadele BİRİNCİ BÖLÜM

İklim Değişikliği ile Mücadele Faaliyetleri

Sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri

MADDE 5- (1) Sera gazı emisyonları;

Ulusal Katkı Beyanı, net sıfır emisyon hedefi ve Başkanlık tarafından yayımlanan veya güncellenen strateji ve eylem planları doğrultusunda azaltılır.

(2) Ulusal Katkı Beyanında sektörel bazda belirtilen sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri, ilgili kurum ve kuruluşlara mevzuatla verilen görev ve sorumluluklar dâhilinde gerçekleştirilir. Ulusal Katkı Beyanında yer alan sektörel politikaların uygulanması ve hedeflere ulaşılması amacıyla ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda bu maddedeki esaslar da dikkate alınarak ilgili kurum ve kuruluşların mevcut görev ve sorumlulukları gözden geçirilir. Bu kapsamda

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

ve sorumlulukları gözden geçirilir. Bu kapsamda Bakanlığın ve ilgili kurumların görüşü alınarak Ulusal Katkı Beyanı ve net sıfır emisyon hedefi çerçevesinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca düzenleme yapılabilir.

(3) İlgili kamu kurum ve kuruluşları, orta ve uzun dönemli hedeflerini içeren planlama araçlarını sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri çerçevesinde; uyarlamak, hazırlamak, uygulamak, izlemek ve güncellemekle yükümlüdür.

(4) Kurum ve kuruluşlar; net sıfır emisyon hedefi ve döngüsel ekonomi yaklaşımı ile uyumlu olacak şekilde, Ulusal Katkı Beyanında yer alan sektörlerde uygulanmak üzere enerji, su ve hammadde verimliliği, kirliliğin kaynağında önlenmesi, yenilenebilir enerji kullanımının artırılması, ürünlerin, işletmelerin, kurum ve kuruluşların karbon ayak izinin azaltılması, alternatif temiz veya düşük karbonlu yakıtların ve hammaddelerin kullanımı, elektrifikasyonun yaygınlaştırılması, temiz teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımının artırılması gibi azaltım önlemlerinin alınması, bu önlemlerin adil geçiş gereklilikleri gözetilerek uygulanması ile sıfır atık sisteminin kurulması, uygulanması ve izlenmesiyle yükümlüdür.

(5) Net sıfır emisyon hedefinin sağlanmasına yönelik emisyonların dengelenmesi için orman, tarım, mera ve sulak alanlarda karbon yutağı kayıplarını engellemek üzere ilgili kurum ve kuruluşlarca tedbirler alınır, yutak alanların ve korunan alanların korunarak artırılması sağlanır.

İklim değişikliğine uyum faaliyetleri

MADDE 6- (1) Ulusal Katkı Beyanı, net sıfır emisyon hedefi ve Başkanlık tarafından yayımlanan veya güncellenen strateji ve eylem planları doğrultusunda; ilgili kurum ve kuruluşlarca iklim değişikliği ile ilişkili mevcut veya olası kayıp ve zararları önlemeye, riskleri en aza indirmeye veya fırsatlardan yararlanmaya yönelik uyum faaliyetleri gerçekleştirilir.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Bakanlığın ve ilgili kurumların görüşü alınarak Ulusal Katkı Beyanı ve net sıfır emisyon hedefi çerçevesinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca düzenleme yapılabilir.

(3) İlgili kamu kurum ve kuruluşları, orta ve uzun dönemli hedeflerini içeren planlama araçlarını sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri çerçevesinde; uyarlamak, hazırlamak, uygulamak, izlemek ve güncellemekle yükümlüdür.

(4) Kurum ve kuruluşlar; net sıfır emisyon hedefi ve döngüsel ekonomi yaklaşımı ile uyumlu olacak şekilde, Ulusal Katkı Beyanında yer alan sektörlerde uygulanmak üzere enerji, su ve hammadde verimliliği, kirliliğin kaynağında önlenmesi, yenilenebilir enerji kullanımının artırılması, ürünlerin, işletmelerin, kurum ve kuruluşların karbon ayak izinin azaltılması, alternatif temiz veya düşük karbonlu yakıtların ve hammaddelerin kullanımı, elektrifikasyonun yaygınlaştırılması, temiz teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımının artırılması gibi azaltım önlemlerinin alınması, bu önlemlerin adil geçiş gereklilikleri gözetilerek uygulanması ile sıfır atık sisteminin kurulması, uygulanması ve izlenmesiyle yükümlüdür.

(5) Net sıfır emisyon hedefinin sağlanmasına yönelik emisyonların dengelenmesi için orman, tarım, mera ve sulak alanlarda karbon yutağı kayıplarını engellemek üzere ilgili kurum ve kuruluşlarca tedbirler alınır, yutak alanların ve korunan alanların korunarak artırılması sağlanır.

İklim değişikliğine uyum faaliyetleri

MADDE 6- (1) Ulusal Katkı Beyanı, net sıfır emisyon hedefi ve Başkanlık tarafından yayımlanan veya güncellenen strateji ve eylem planları doğrultusunda; ilgili kurum ve kuruluşlarca iklim değişikliği ile ilişkili mevcut veya olası kayıp ve zararları önlemeye, riskleri en aza indirmeye veya fırsatlardan yararlanmaya yönelik uyum faaliyetleri gerçekleştirilir.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

(2) Ulusal Katkı Beyanında yer alan iklim değişikliğine uyum faaliyetleri, kurum ve kuruluşlara mevzuatla verilen görev ve sorumlulukları dâhilinde gerçekleştirilir. Ulusal Katkı Beyanında yer alan sektörel politikaların uygulanması ve hedeflere ulaşılması amacıyla ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda bu maddedeki esaslar da dikkate alınarak ilgili kurum ve kuruluşların mevcut görev ve sorumlulukları gözden geçirilir. Bu kapsamda Bakanlığın ve ilgili kurumların görüşü alınarak Ulusal Katkı Beyanı ve net sıfır emisyon hedefi çerçevesinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca düzenleme yapılabilir.

(3) İlgili kamu kurum ve kuruluşları ulusal ve yerel ölçekte iklim değişikliğine uyumlu ilgili planlama araçları ile etkilenebilirlik ve risk analizlerini; hazırlamak, hazırlatmak, hazırlanan bu araçları ve analizleri yatırım ve planlama faaliyetlerinde göz önünde bulundurmak ve bunları uygulamakla yükümlüdür.

(4) İklim değişikliğinin etkilerine karşı su kaynaklarının etkin yönetimini sağlamak üzere planlama araçları, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanır ve uygulanır.

(5) İlgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından iklim değişikliğinin ekosistemlere ve biyolojik çeşitliliğe etkilerinin azaltılması ve sürdürülebilir ekosistem yönetimi için tedbirler alınır, denizel ve karasal korunan alanların muhafazası sağlanarak korunan alanların niteliği ve oranı yükseltilir ve iklim değişikliğinden etkilenen veya etkilenmesi muhtemel alanlarda arazi tahribatının dengelenmesi sağlanır. Çölleşme ve erozyonla mücadele ile ağaçlandırma ve toprak muhafaza kapsamında orman dışı alanlarda oluşturulan yutak alanların net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda sürdürülebilir yönetimi sağlanır.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

(2) Ulusal Katkı Beyanında yer alan iklim değişikliğine uyum faaliyetleri, kurum ve kuruluşlara mevzuatla verilen görev ve sorumlulukları dâhilinde gerçekleştirilir. Ulusal Katkı Beyanında yer alan sektörel politikaların uygulanması ve hedeflere ulaşılması amacıyla ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda bu maddedeki esaslar da dikkate alınarak ilgili kurum ve kuruluşların mevcut görev ve sorumlulukları gözden geçirilir. Bu kapsamda Bakanlığın ve ilgili kurumların görüşü alınarak Ulusal Katkı Beyanı ve net sıfır emisyon hedefi çerçevesinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca düzenleme yapılabilir.

(3) İlgili kamu kurum ve kuruluşları ulusal ve yerel ölçekte iklim değişikliğine uyumlu ilgili planlama araçları ile etkilenebilirlik ve risk analizlerini; hazırlamak, hazırlatmak, hazırlanan bu araçları ve analizleri yatırım ve planlama faaliyetlerinde göz önünde bulundurmak ve bunları uygulamakla yükümlüdür.

(4) İklim değişikliğinin etkilerine karşı su kaynaklarının etkin yönetimini sağlamak üzere planlama araçları, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanır ve uygulanır.

(5) İlgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından iklim değişikliğinin ekosistemlere ve biyolojik çeşitliliğe etkilerinin azaltılması ve sürdürülebilir ekosistem yönetimi için tedbirler alınır, denizel ve karasal korunan alanların muhafazası sağlanarak korunan alanların niteliği ve oranı yükseltilir ve iklim değişikliğinden etkilenen veya etkilenmesi muhtemel alanlarda arazi tahribatının dengelenmesi sağlanır. Çölleşme ve erozyonla mücadele ile ağaçlandırma ve toprak muhafaza kapsamında orman dışı alanlarda oluşturulan yutak alanların net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda sürdürülebilir yönetimi sağlanır.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

(6) İlgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından; tarım sektörünün sürdürülebilirliğini teminen iklim değişikliğine dirençli ürün deseni ile gıda güvenliğinin sağlanması hedefleri doğrultusunda; doğal kaynakların, ekosistemlerin ve biyolojik çeşitliliğin koruma kullanma dengesinin gözetilmesi ile ihtiyaç duyulan tekniklerin ve teknolojilerin yaygınlaştırılması suretiyle, tarım sektöründe ekosistem temelli uyum yaklaşımını, doğa temelli çözümleri ve su bütçesini dikkate alan planlama araçları geliştirilir ve buna uygun iklim değişikliğine dirençli uygulamalar yaygınlaştırılır.

(7) İklim değişikliğine bağlı afetlerin neden olduğu kayıp ve zararların azaltılması amacıyla risk değerlendirme, izleme, bilgilendirme ve erken uyarı sistemleri; bütünsel afet yönetimi esas alınarak geliştirilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Planlama ve Uygulama Araçları

Planlama araçları

MADDE 7- (1) Kurum ve kuruluşlarca hazırlanan plan, program, strateji, eylem planı ve sair politika belgelerinde; yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi kapsamında iklim değişikliği ile mücadeleyle yönelik Başkanlık tarafından yayımlanan strateji ve eylem planları ile bu Kanunda belirlenen esaslar dikkate alınır.

(2) İklim değişikliği strateji ve eylem planları; sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla Başkanlık koordinasyonunda, ilgili kurum ve kuruluşların iş birliği ile dönemsel olarak ulusal ölçekte hazırlanır, uygulanır, uygulaması izlenir, değerlendirilir ve gerektiğinde ulusal veya bölgesel ölçekte güncellenir.

(3) İlin şartlarına uygun olarak strateji, eylem ve uygulama alanlarını belirlemek ve bunların uygulanmasını sağlamak üzere her ilde Vali Başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

(6) İlgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından; tarım sektörünün sürdürülebilirliğini teminen iklim değişikliğine dirençli ürün deseni ile gıda güvenliğinin sağlanması hedefleri doğrultusunda; doğal kaynakların, ekosistemlerin ve biyolojik çeşitliliğin koruma kullanma dengesinin gözetilmesi ile ihtiyaç duyulan tekniklerin ve teknolojilerin yaygınlaştırılması suretiyle, tarım sektöründe ekosistem temelli uyum yaklaşımını, doğa temelli çözümleri ve su bütçesini dikkate alan planlama araçları geliştirilir ve buna uygun iklim değişikliğine dirençli uygulamalar yaygınlaştırılır.

(7) İklim değişikliğine bağlı afetlerin neden olduğu kayıp ve zararların azaltılması amacıyla risk değerlendirme, izleme, bilgilendirme ve erken uyarı sistemleri; bütünsel afet yönetimi esas alınarak geliştirilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Planlama ve Uygulama Araçları

Planlama araçları

MADDE 7- (1) Kurum ve kuruluşlarca hazırlanan plan, program, strateji, eylem planı ve sair politika belgelerinde; yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi kapsamında iklim değişikliği ile mücadeleyle yönelik Başkanlık tarafından yayımlanan strateji ve eylem planları ile bu Kanunda belirlenen esaslar dikkate alınır.

(2) İklim değişikliği strateji ve eylem planları; sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla Başkanlık koordinasyonunda, ilgili kurum ve kuruluşların iş birliği ile dönemsel olarak ulusal ölçekte hazırlanır, uygulanır, uygulaması izlenir, değerlendirilir ve gerektiğinde ulusal veya bölgesel ölçekte güncellenir.

(3) İlin şartlarına uygun olarak strateji, eylem ve uygulama alanlarını belirlemek ve bunların uygulanmasını sağlamak üzere her ilde Vali Başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

varsa il veya bölge teşkilat temsilcileri ile yerel yönetimlerin temsilcilerinden oluşan İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu kurulur. Kurulun sekretaryasını Bakanlık taşra teşkilatı yürütür ve Kurulun çalışma usul ve esasları Bakanlık tarafından belirlenir.

(4) Yerel iklim değişikliği eylem planları; sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum amacıyla her ilin bütüncül bir planı olacak şekilde Vali koordinasyonunda; büyükşehirlerde büyükşehir belediyesi, diğer illerde il belediyesi ve il özel idaresi tarafından birlikte, ilgili kurum ve kuruluşların katılımıyla hazırlanır veya hazırlatılır ve karara bağlanmak üzere İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kuruluna sunulur. Yerel iklim değişikliği eylem planlarının hazırlanması veya izlenmesi süreçlerinde, ilgili kurum ve kuruluşlar kendilerinden talep edilen belge, bilgi ve veriyi ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde paylaşır.

(5) Sektörel etkilenebilirlik ve risk analizleri; strateji ve eylem planlarına esas teşkil etmek üzere iklim modelleri kullanılarak dönemsel olarak Başkanlık tarafından hazırlanır ve güncellenir.

Uygulama araçları

MADDE 8- (1) Bu Kanun kapsamında yer alan finansal araçlara ilişkin esaslar şunlardır:

a) Kurum ve kuruluşlarca iklim değişikliği ile mücadele amacıyla yapılacak faaliyetler ve yatırımlar için; iklim finansmanı ve iklim değişikliğiyle mücadele teşviki kaynaklarının geliştirilmesi, kullanılması, sigorta araçlarının geliştirilmesi, yeşil ve sürdürülebilir sermaye piyasası araçlarının, banka finansmanının ve diğer finansman araçlarının teşvik edilmesi esastır.

b) Döngüsel ekonomi hedefleri ve sıfır atık uygulamaları çerçevesinde ürünlerin yeniden kullanımı, atıkların yan ürün, alternatif hammadde olarak kullanılması ve geri dönüşüm/geri kazanım ile elde edilen ürünlerin zorunlu kullanım oranlarının belirlenmesine yönelik

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

varsa il veya bölge teşkilat temsilcileri ile yerel yönetimlerin temsilcilerinden oluşan İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu kurulur. Kurulun sekretaryasını Bakanlık taşra teşkilatı yürütür ve Kurulun çalışma usul ve esasları Bakanlık tarafından belirlenir.

(4) Yerel iklim değişikliği eylem planları; sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum amacıyla adil geçiş gereklilikleri gözetilerek her ilin bütüncül bir planı olacak şekilde Vali koordinasyonunda; büyükşehirlerde büyükşehir belediyesi, diğer illerde il belediyesi ve il özel idaresi tarafından birlikte, ilgili kurum ve kuruluşların katılımıyla hazırlanır veya hazırlatılır ve karara bağlanmak üzere İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kuruluna sunulur. Yerel iklim değişikliği eylem planlarının hazırlanması veya izlenmesi süreçlerinde, ilgili kurum ve kuruluşlar kendilerinden talep edilen belge, bilgi ve veriyi ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde paylaşır.

(5) Sektörel etkilenebilirlik ve risk analizleri; strateji ve eylem planlarına esas teşkil etmek üzere iklim modelleri kullanılarak dönemsel olarak Başkanlık tarafından hazırlanır ve güncellenir.

Uygulama araçları

MADDE 8- (1) Bu Kanun kapsamında yer alan finansal araçlara ilişkin esaslar şunlardır:

a) Kurum ve kuruluşlarca iklim değişikliği ile mücadele amacıyla yapılacak faaliyetler ve yatırımlar için; iklim finansmanı ve iklim değişikliğiyle mücadele teşviki kaynaklarının geliştirilmesi, kullanılması, sigorta araçlarının geliştirilmesi, yeşil ve sürdürülebilir sermaye piyasası araçlarının, banka finansmanının ve diğer finansman araçlarının teşvik edilmesi esastır.

b) Döngüsel ekonomi hedefleri ve sıfır atık uygulamaları çerçevesinde ürünlerin yeniden kullanımı, atıkların yan ürün, alternatif hammadde olarak kullanılması ve geri dönüşüm/geri kazanım ile elde edilen ürünlerin zorunlu

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

çalışmalar ilgili bakanlıklarla koordineli olarak Bakanlık tarafından yapılır ve buna dair destek mekanizmaları geliştirilir.

c) Bu Kanun kapsamında Başkanlık; ulusal, sektörel ve tematik raporlar hazırlar; finansal kaynakları iklim değişikliği ile mücadele yatırımlarına yönlendirmeyi kolaylaştırmak üzere iklim değişikliği teşvik mekanizmaları geliştirir, Türkiye Yeşil Taksonomisini kurar ve yürütür.

ç) Türkiye Gümrük Bölgesinde ithal edilen malların gömülü sera gazı emisyonlarını ele almak için Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması kurulabilir. SKDM'ye ilişkin raporlama, kapsam, içerik, usul ve esaslar ilgili bakanlıklarla koordineli olarak Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenir.

(2) Bu Kanun kapsamında yer alan teknoloji araçlarına ilişkin esaslar şunlardır:

a) İlgili kurum ve kuruluşlarca hazırlanan planlama ve uygulama araçlarında teknolojik öz yeterlilik kapasitesinin artırılması öncelikli hedef olarak belirlenerek temiz teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması esastır.

b) Başkanlık; karbon yakalama ve depolama teknolojileri, hidrojen teknolojisi gibi iklim değişikliği ile mücadeleye yönelik yeni teknolojik gelişmelerin takibi ile bu alanlardaki projelerin geliştirilmesi için ilgili kurumlarla iş birliği yapmaya, kurumların bu alanlarda çalışmalar yapmasını yönlendirmeye ve ilgili kurumlarla koordinasyon yapmaya yetkilidir.

c) Başkanlığa bağlı ilgili kurumlarla koordineli olarak enstitüler ile araştırma ve uygulama merkezleri kurulabilir.

(3) Bu Kanun kapsamında yer alan kapasite geliştirme araçlarına ilişkin esaslar şunlardır:

a) Kurum ve kuruluşlarca; kamuoyu farkındalığının artırılması ve toplumun iklim değişikliğinin etkileri konusunda duyarlı hâle getirilmesi için eğitim, bilinçlendirme ve kapasite geliştirme faaliyetleri gerçekleştirilir.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

kullanım oranlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar ilgili bakanlıklarla koordineli olarak Bakanlık tarafından yapılır ve buna dair destek mekanizmaları geliştirilir.

c) Bu Kanun kapsamında Başkanlık; ulusal, sektörel ve tematik raporlar hazırlar; finansal kaynakları iklim değişikliği ile mücadele yatırımlarına yönlendirmeyi kolaylaştırmak üzere iklim değişikliği teşvik mekanizmaları geliştirir, Türkiye Yeşil Taksonomisini kurar ve yürütür.

ç) Türkiye Gümrük Bölgesinde ithal edilen malların gömülü sera gazı emisyonlarını ele almak için Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması kurulabilir. SKDM'ye ilişkin raporlama, kapsam, içerik, usul ve esaslar ilgili bakanlıklarla koordineli olarak Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenir.

(2) Bu Kanun kapsamında yer alan teknoloji araçlarına ilişkin esaslar şunlardır:

a) İlgili kurum ve kuruluşlarca hazırlanan planlama ve uygulama araçlarında teknolojik öz yeterlilik kapasitesinin artırılması öncelikli hedef olarak belirlenerek temiz teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması esastır.

b) Başkanlık; karbon yakalama ve depolama teknolojileri, hidrojen teknolojisi gibi iklim değişikliği ile mücadeleye yönelik yeni teknolojik gelişmelerin takibi ile bu alanlardaki projelerin geliştirilmesi için ilgili kurumlarla iş birliği yapmaya, kurumların bu alanlarda çalışmalar yapmasını yönlendirmeye ve ilgili kurumlarla koordinasyon yapmaya yetkilidir.

c) Başkanlığa bağlı ilgili kurumlarla koordineli olarak enstitüler ile araştırma ve uygulama merkezleri kurulabilir.

(3) Bu Kanun kapsamında yer alan kapasite geliştirme araçlarına ilişkin esaslar şunlardır:

a) Kurum ve kuruluşlarca; kamuoyu farkındalığının artırılması ve toplumun iklim değişikliğinin etkileri konusunda duyarlı hâle

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

b) Tüm eğitim düzeylerinde müfredat ve öğretim programlarının güncellenmesi ve yeşil iş gücünün yetiştirilmesi için gerekli çalışmalar ilgili bakanlıklarla koordineli olarak Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunca yapılır.

(4) Bu maddede belirtilen uygulamaların usul ve esasları, Bakanlık görüşü alınarak Ulusal Katkı Beyanı, uzun dönemli iklim değişikliği politika belgeleri ve belirlenen net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda sorumlulukları dahilinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından belirlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Karbon Fiyatlandırma

Emisyon Ticaret Sisteminin kurulması ve tahsisatların esasları

MADDE 9- (1) Başkanlık tarafından ETS kurulur, ulusal tahsisat planlaması hazırlanır ve tahsisatların dağıtımı yapılır. Bu kapsamda esneklik mekanizmaları ile piyasa istikrar mekanizmaları da geliştirilebilir.

(2) Piyasa işletmecisi ETS piyasasını işletir.

(3) ETS kapsamında esasları yönetmelikle belirlenen doğrudan sera gazı emisyonlarına neden olan faaliyetleri yürüten işletmelerin, bu faaliyetleri gerçekleştirebilmesi için Başkanlıktan sera gazı emisyon izni alması zorunludur.

(4) Yönetmelikle belirlenen usul ve esaslar kapsamında, sera gazı emisyon izninin geçerlilik süresi içerisinde tesisin niteliğinde veya işleyişinde gerçekleşen değişiklikler ile sera gazı emisyon izni sahibi gerçek veya tüzel kişilerde meydana gelecek değişiklikler neticesinde sera gazı emisyon izni Başkanlık tarafından güncellenir veya iptal edilir.

(5) ETS kapsamına dahil olan işletmeler tarafından doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon değerine karşılık gelecek şekilde yıllık tahsisat tesliminde bulunulması zorunludur. Tahsisat

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

getirilmesi için eğitim, bilinçlendirme ve kapasite geliştirme faaliyetleri gerçekleştirilir.

b) Tüm eğitim düzeylerinde müfredat ve öğretim programlarının güncellenmesi ve yeşil iş gücünün yetiştirilmesi için gerekli çalışmalar ilgili bakanlıklarla koordineli olarak Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunca yapılır.

(4) Bu maddede belirtilen uygulamaların usul ve esasları, Bakanlık görüşü alınarak Ulusal Katkı Beyanı, uzun dönemli iklim değişikliği politika belgeleri ve belirlenen net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda sorumlulukları dahilinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından belirlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Karbon Fiyatlandırma

Emisyon Ticaret Sisteminin kurulması ve tahsisatların esasları

MADDE 9- (1) Başkanlık tarafından ETS kurulur, ulusal tahsisat planlaması hazırlanır ve tahsisatların dağıtımı yapılır. Bu kapsamda esneklik mekanizmaları ile piyasa istikrar mekanizmaları da geliştirilebilir.

(2) Piyasa işletmecisi ETS piyasasını işletir.

(3) ETS kapsamında esasları yönetmelikle belirlenen doğrudan sera gazı emisyonlarına neden olan faaliyetleri yürüten işletmelerin, bu faaliyetleri gerçekleştirebilmesi için Başkanlıktan sera gazı emisyon izni alması zorunludur.

(4) Yönetmelikle belirlenen usul ve esaslar kapsamında, sera gazı emisyon izninin geçerlilik süresi içerisinde tesisin niteliğinde veya işleyişinde gerçekleşen değişiklikler ile sera gazı emisyon izni sahibi gerçek veya tüzel kişilerde meydana gelecek değişiklikler neticesinde sera gazı emisyon izni Başkanlık tarafından güncellenir veya iptal edilir.

(5) ETS kapsamına dahil olan işletmeler tarafından doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon değerine karşılık gelecek şekilde yıllık tahsisat tesliminde bulunulması zorunludur. Tahsisat

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

teslim yükümlülüğünü yerine getirmeyen işletme, bir sonraki takvim yılına ilişkin tahsisatlarını teslim ederken 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasının (c) bendinde belirtilen yaptırıma esas sera gazı emisyonlarına eşit miktarda tahsisatı da teslim etmekle yükümlüdür.

(6) ETS kapsamında ücretsiz tahsisat sağlanabilir.

(7) Ulusal tahsisat planları Resmî Gazete’de yayımlanır.

(8) ETS piyasasında işlem görecektahsisatlara ilişkin iş ve işlemler 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tabi değildir.

(9) Tahsisatlar, teminat sözleşmelerine konu edilemez. Teslim yükümlülüğüne konu olan ücretsiz tahsisatlar ilk aktarıldığı işlem kayıt sistemindeki hesabından transfer edilmedikçe haczedilemez. Tahsisatların elektronik ortamda kayden ihracı ve bunlara ilişkin hakların hak sahipleri bazında izlenmesi zorunludur.

(10) Teslim yükümlülüğünü yerine getirme zamanından önce tesislerin faaliyetine son vermesi, işletmenin tasfiyesi, konkordato kararı alınmış olması teslim yükümlülüğünü yerine getirmesine engel teşkil etmez.

(11) Bu Kanun kapsamında, mali uzlaştırma ile diğer mali işlemlere konu olan teminatlar ile oluşturulan temerrüt garanti hesabındaki varlıklar; amaçları dışında kullanılamaz, haczedilemez, rehn edilemez, idari mercilerin tasfiye kararlarından etkilenmez, iflas masasına dâhil edilemez ve üzerlerine ihtiyati tedbir konulamaz.

Görev, yetki ve sorumluluklar

MADDE 10- (1) Bu Kanunda ve diğer mevzuatta yer alan yetki ve sorumluluğa ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla;

a) Karbon Piyasası Kurulu;

1) Bakan başkanlığında; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığını, Enerji ve

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

teslim yükümlülüğünü yerine getirmeyen işletme, bir sonraki takvim yılına ilişkin tahsisatlarını teslim ederken 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasının (c) bendinde belirtilen yaptırıma esas sera gazı emisyonlarına eşit miktarda tahsisatı da teslim etmekle yükümlüdür.

(6) ETS kapsamında ücretsiz tahsisat sağlanabilir.

(7) Ulusal tahsisat planları Resmî Gazete’de yayımlanır.

(8) ETS piyasasında işlem görecektahsisatlara ilişkin iş ve işlemler 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tabi değildir.

(9) Tahsisatlar, teminat sözleşmelerine konu edilemez. Teslim yükümlülüğüne konu olan ücretsiz tahsisatlar ilk aktarıldığı işlem kayıt sistemindeki hesabından transfer edilmedikçe haczedilemez. Tahsisatların elektronik ortamda kayden ihracı ve bunlara ilişkin hakların hak sahipleri bazında izlenmesi zorunludur.

(10) Teslim yükümlülüğünü yerine getirme zamanından önce tesislerin faaliyetine son vermesi, işletmenin tasfiyesi, konkordato kararı alınmış olması teslim yükümlülüğünü yerine getirmesine engel teşkil etmez.

(11) Bu Kanun kapsamında, mali uzlaştırma ile diğer mali işlemlere konu olan teminatlar ile oluşturulan temerrüt garanti hesabındaki varlıklar; amaçları dışında kullanılamaz, haczedilemez, rehn edilemez, idari mercilerin tasfiye kararlarından etkilenmez, iflas masasına dâhil edilemez ve üzerlerine ihtiyati tedbir konulamaz.

Görev, yetki ve sorumluluklar

MADDE 10- (1) Bu Kanunda ve diğer mevzuatta yer alan yetki ve sorumluluğa ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla;

a) Karbon Piyasası Kurulu;

1) Bakan başkanlığında; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığını, Enerji ve

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

Tabii Kaynaklar Bakanlığını, Hazine ve Maliye Bakanlığını, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığını, Ticaret Bakanlığını, Tarım ve Orman Bakanlığını, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığını temsilen birer bakan yardımcısı, Strateji ve Bütçe Başkan Yardımcısı, Sermaye Piyasası Kurulu Başkanı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Başkanı ve İklim Değişikliği Başkanından oluşur. Kurulun sekretaryasını Başkanlık yapar. Gerekli görüldüğü durumlarda, diğer kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları, üniversite ve özel sektör temsilcileri toplantılara oy hakkı olmaksızın davet edilebilir.

2) Ulusal tahsisat planını onaylar, ETS piyasasında ücretsiz tahsisatların dağılımına karar verir, birincil piyasada satışa sunulacak tahsisat miktarını tespit eder, ETS kapsamında hangi oranda denkleştirme işlemlerinin kullanılabileceğine karar verir, ETS ile ilgili plan, politika, strateji ve eylemleri belirler; uluslararası karbon piyasasına konu olacak sektör, proje ve faaliyetleri tespit eder, ilgili sınırlamaları, ithal ve ihraca ilişkin temel politikayı belirler.

3) Üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile toplanır. Toplantı kararları açık oylama ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınır. Oyların eşit olması durumunda kurul başkanının kullandığı oy yönünde karar verilir.

b) Danışma Kurulu; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı başkanlığında; Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, Türk Sanayicileri ve İşinsanları Derneği, Uluslararası Yatırımcılar Derneği, Türkiye İhracatçılar Meclisi, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği, Finansal Kurumlar Birliği ve Türkiye Sermaye Piyasaları Birliğinin karar alıcı düzeyde birer temsilcisi, Başkanlık temsilcisi ile gerektiğinde konusuna göre davet edilecek diğer kamu kurum ve kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Tabii Kaynaklar Bakanlığını, Hazine ve Maliye Bakanlığını, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığını, Ticaret Bakanlığını, Tarım ve Orman Bakanlığını, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığını temsilen birer bakan yardımcısı, Strateji ve Bütçe Başkan Yardımcısı, Sermaye Piyasası Kurulu Başkanı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Başkanı ve İklim Değişikliği Başkanından oluşur. Kurulun sekretaryasını Başkanlık yapar. Gerekli görüldüğü durumlarda, diğer kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları, üniversite ve özel sektör temsilcileri toplantılara oy hakkı olmaksızın davet edilebilir.

2) Ulusal tahsisat planını onaylar, ETS piyasasında ücretsiz tahsisatların dağılımına karar verir, birincil piyasada satışa sunulacak tahsisat miktarını tespit eder, ETS kapsamında hangi oranda denkleştirme işlemlerinin kullanılabileceğine karar verir, ETS ile ilgili plan, politika, strateji ve eylemleri belirler; uluslararası karbon piyasasına konu olacak sektör, proje ve faaliyetleri tespit eder, ilgili sınırlamaları, ithal ve ihraca ilişkin temel politikayı belirler.

3) Üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile toplanır. Toplantı kararları açık oylama ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınır. Oyların eşit olması durumunda kurul başkanının kullandığı oy yönünde karar verilir.

b) Danışma Kurulu; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı başkanlığında; Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, Türk Sanayicileri ve İşinsanları Derneği, Uluslararası Yatırımcılar Derneği, Türkiye İhracatçılar Meclisi, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği, Finansal Kurumlar Birliği ve Türkiye Sermaye Piyasaları Birliğinin karar alıcı düzeyde birer temsilcisi, Başkanlık temsilcisi ile gerektiğinde konusuna göre davet edilecek diğer kamu kurum ve kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

ve üniversitelerin birer temsilcisinden oluşur. Kurulun sekretaryasını Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği yapar. Danışma Kurulu, ETS ve uluslararası karbon piyasası ile ilgili strateji ve eylemlere ilişkin istişari nitelikte kararlar alır. Bu kararları sekretarya, Karbon Piyasası Kuruluna sunulması amacıyla gerekçeleriyle birlikte Başkanlığa gönderir.

c) Başkanlık; tahsisat süreçlerini yönetir, sera gazı emisyonlarının izleme, raporlama ve doğrulama sürecini yönetir, denkleştirme faaliyetlerini düzenler, karbon kredilerinin ETS kapsamında kullanımını belirler, uluslararası düzeyde karbon kredisi ithal etme ve ihraç etme konularında politika geliştirmeye ve karar vermeye yönelik iş ve işlemi yapar, diğer piyasalarla iş birliği yapar, ETS kapsamında karşılıklı tanıma anlaşmaları yapılması için plan ve politikaların belirlenmesi amacıyla çalışmalar yürütür.

ç) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu; bu Kanun, 14/3/2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile 20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun uyarınca; ETS piyasası kapsamındaki piyasa bozucu davranışlara ilişkin piyasa gözetimi ve denetimine yönelik usul ve esasları Sermaye Piyasası Kurulunun görüşünü alarak belirler.

d) Piyasa işletmecisi; piyasalara ilişkin mali uzlaştırma işlemleri ile diğer mali işlemleri yürütür, piyasa bozucu davranışları Başkanlığa ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Piyasa işletmecisi, tahsisatların ve emisyon ticaretine ilişkin Başkanlıkça ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunca emisyon ticaretine ilişkin uygun görülen standartlaştırılmış diğer sözleşmelerin ETS piyasasında işlem görmesi için gerekli organizasyonu yapar ve piyasa işletmecisi görevlerini yerine getirir. Piyasa işletmecisi,

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

ve üniversitelerin birer temsilcisinden oluşur. Kurulun sekretaryasını Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği yapar. Danışma Kurulu, ETS ve uluslararası karbon piyasası ile ilgili strateji ve eylemlere ilişkin istişari nitelikte kararlar alır. Bu kararları sekretarya, Karbon Piyasası Kuruluna sunulması amacıyla gerekçeleriyle birlikte Başkanlığa gönderir.

c) Başkanlık; tahsisat süreçlerini yönetir, sera gazı emisyonlarının izleme, raporlama ve doğrulama sürecini yönetir, denkleştirme faaliyetlerini düzenler, karbon kredilerinin ETS kapsamında kullanımını belirler, uluslararası düzeyde karbon kredisi ithal etme ve ihraç etme konularında politika geliştirmeye ve karar vermeye yönelik iş ve işlemi yapar, diğer piyasalarla iş birliği yapar, ETS kapsamında karşılıklı tanıma anlaşmaları yapılması için plan ve politikaların belirlenmesi amacıyla çalışmalar yürütür.

ç) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu; bu Kanun, 14/3/2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile 20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun uyarınca; ETS piyasası kapsamındaki piyasa bozucu davranışlara ilişkin piyasa gözetimi ve denetimine yönelik usul ve esasları Sermaye Piyasası Kurulunun görüşünü alarak belirler.

d) Piyasa işletmecisi; piyasalara ilişkin mali uzlaştırma işlemleri ile diğer mali işlemleri yürütür, piyasa bozucu davranışları Başkanlığa ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Piyasa işletmecisi, tahsisatların ve emisyon ticaretine ilişkin Başkanlıkça ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunca emisyon ticaretine ilişkin uygun görülen standartlaştırılmış diğer sözleşmelerin ETS piyasasında işlem görmesi için gerekli organizasyonu yapar ve piyasa işletmecisi görevlerini yerine getirir. Piyasa işletmecisi,

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

taahhütlerin ihracı, elde bulundurulması, transferi, iptali, itfası işlemlerinin yürütülmesi amacıyla işlem kayıt sistemini kurar, kaydi taahhütleri ve bunlara bağlı hakları elektronik ortamda hak sahipleri bazında kayden izler ve saklamasını yapar, kayıtların ilgili mevzuatta öngörülen çerçevede gizliliğini sağlar.

e) Merkezi uzlaştırma kuruluşu; ETS piyasasına ilişkin teminat yönetimi ve nakit takas faaliyetlerini yürütür.

(2) Piyasa şeffaflığını sağlamak amacıyla ücretsiz tahsisat verileri, doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon değerleri ve tesislerin tahsisat teslimat yükümlülüklerine ilişkin bilgiler Karbon Piyasası Kurulu kararı doğrultusunda kamuoyu ile paylaşılabılır. ETS piyasasında gerçekleştirilecek gözetim ve denetim faaliyetleri kapsamında Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu ve piyasa işletmecisi tarafından talep edilecek bilgi ve belgeler bakımından 6446 sayılı Kanunun ilgili hükümleri saklıdır.

(3) Bu maddede belirtilen uygulamalara, kapsama ve ETS'ye yönelik usul ve esaslar Başkanlık tarafından, bu usul ve esaslar doğrultusunda ETS piyasasının işleyişine ilişkin esaslar ise Bakanlık, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Sermaye Piyasası Kurulu ile koordineli olarak Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından belirlenir.

Gönüllü karbon piyasaları ve denkleştirme

MADDE 11- (1) ETS kapsamında tahsisat yükümlülüklerinin bir bölümünün eşdeğer miktarda karbon kredisi ile karşılanması amacıyla denkleştirme yapılmasına izin verilebilir.

(2) ETS ve gönüllü taahhütler kapsamında yapılacak denkleştirme işlemlerinde kullanılmak üzere, sera gazı emisyonlarının azaltımı veya giderim faaliyetleri ile yutak alanların artırılmasına yönelik faaliyetler aracılığıyla karbon kredisi üreten ulusal bir karbon kredilendirme ve denkleştirme sisteminin esasları Başkanlıkça belirlenir.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

taahhütlerin ihracı, elde bulundurulması, transferi, iptali, itfası işlemlerinin yürütülmesi amacıyla işlem kayıt sistemini kurar, kaydi taahhütleri ve bunlara bağlı hakları elektronik ortamda hak sahipleri bazında kayden izler ve saklamasını yapar, kayıtların ilgili mevzuatta öngörülen çerçevede gizliliğini sağlar.

e) Merkezi uzlaştırma kuruluşu; ETS piyasasına ilişkin teminat yönetimi ve nakit takas faaliyetlerini yürütür.

(2) Piyasa şeffaflığını sağlamak amacıyla ücretsiz tahsisat verileri, doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon değerleri ve tesislerin tahsisat teslimat yükümlülüklerine ilişkin bilgiler Karbon Piyasası Kurulu kararı doğrultusunda kamuoyu ile paylaşılabılır. ETS piyasasında gerçekleştirilecek gözetim ve denetim faaliyetleri kapsamında Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu ve piyasa işletmecisi tarafından talep edilecek bilgi ve belgeler bakımından 6446 sayılı Kanunun ilgili hükümleri saklıdır.

(3) Bu maddede belirtilen uygulamalara, kapsama ve ETS'ye yönelik usul ve esaslar Başkanlık tarafından, bu usul ve esaslar doğrultusunda ETS piyasasının işleyişine ilişkin esaslar ise Bakanlık, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Sermaye Piyasası Kurulu ile koordineli olarak Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından belirlenir.

Gönüllü karbon piyasaları ve denkleştirme

MADDE 11- (1) ETS kapsamında tahsisat yükümlülüklerinin bir bölümünün eşdeğer miktarda karbon kredisi ile karşılanması amacıyla denkleştirme yapılmasına izin verilebilir.

(2) ETS ve gönüllü taahhütler kapsamında yapılacak denkleştirme işlemlerinde kullanılmak üzere, sera gazı emisyonlarının azaltımı veya giderim faaliyetleri ile yutak alanların artırılmasına yönelik faaliyetler aracılığıyla karbon kredisi üreten ulusal bir karbon kredilendirme ve denkleştirme sisteminin esasları Başkanlıkça belirlenir.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

(3) Bu maddenin ikinci fıkrasında yer alan denkleştirme projelerine dair sunulan bilgi, belge ve verilerin hatalı/hileli olduğunun tespiti hâlinde, söz konusu denkleştirme miktarı tahsisat teslim yükümlülüğü için kullanılamaz ve tahsisat teslim yükümlülüğünün yerine getirilmemiş olduğu kabul edilir. Bu durumda proje sahibine 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasının (c) bendinde belirtilen yaptırım uygulanır.

(4) Bu maddenin ikinci fıkrası kapsamında karbon kredilerinin kullanılması, üretimi ile ulusal karbon kredilendirme sisteminin kurulması ve uygulanmasına ilişkin esaslar Başkanlıkça belirlenir. Bu kapsamda ulusal standart ve metodolojilerin geliştirilmesi için ilgili kuruluşlarla iş birliği yapılır.

(5) Yurt içinde herhangi bir gönüllü karbon piyasasında ulusal veya uluslararası standartlarla karbon kredisi üretimine başlamış veya başlayacak olan yurt içinde gerçekleşen projelerin sahipleri; projelerini, Başkanlıkça belirlenen sürede karbon kredisi kayıt sistemine kayıt ettirmekle yükümlüdür. Başkanlık, bu madde kapsamında uluslararası standartları geliştiren kuruluşlarla iş birliği yapabilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Gelirler, Yaptırımlar ve Çeşitli Hükümler BİRİNCİ BÖLÜM

Gelirler ve Desteklerin Kullanımı

Gelirler ve döner sermaye

MADDE 12- (1) Bu Kanunda belirlenen amaçlarda kullanılmak üzere aşağıda sayılan gelirler genel bütçenin (B) işaretli cetvelinde özel gelir olarak kaydedilir:

a) Sera gazı emisyon izni alınması kapsamında elde edilecek gelirler.

b) ETS kapsamında birincil piyasadaki tahsisat satış gelirleri, piyasa istikrar mekanizması kaynaklı işlemlerden elde edilen gelirler.

c) Piyasa işletmecisinin ETS piyasasından elde ettiği gelirlerin yüzde ellisi.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

(3) Bu maddenin ikinci fıkrasında yer alan denkleştirme projelerine dair sunulan bilgi, belge ve verilerin hatalı/hileli olduğunun tespiti hâlinde, söz konusu denkleştirme miktarı tahsisat teslim yükümlülüğü için kullanılamaz ve tahsisat teslim yükümlülüğünün yerine getirilmemiş olduğu kabul edilir. Bu durumda proje sahibine 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasının (c) bendinde belirtilen yaptırım uygulanır.

(4) Bu maddenin ikinci fıkrası kapsamında karbon kredilerinin kullanılması, üretimi ile ulusal karbon kredilendirme sisteminin kurulması ve uygulanmasına ilişkin esaslar Başkanlıkça belirlenir. Bu kapsamda ulusal standart ve metodolojilerin geliştirilmesi için ilgili kuruluşlarla iş birliği yapılır.

(5) Yurt içinde herhangi bir gönüllü karbon piyasasında ulusal veya uluslararası standartlarla karbon kredisi üretimine başlamış veya başlayacak olan yurt içinde gerçekleşen projelerin sahipleri; projelerini, Başkanlıkça belirlenen sürede karbon kredisi kayıt sistemine kayıt ettirmekle yükümlüdür. Başkanlık, bu madde kapsamında uluslararası standartları geliştiren kuruluşlarla iş birliği yapabilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Gelirler, Yaptırımlar ve Çeşitli Hükümler BİRİNCİ BÖLÜM

Gelirler ve Desteklerin Kullanımı

Gelirler ve döner sermaye

MADDE 12- (1) Bu Kanunda belirlenen amaçlarda kullanılmak üzere aşağıda sayılan gelirler genel bütçenin (B) işaretli cetvelinde özel gelir olarak kaydedilir:

a) Sera gazı emisyon izni alınması kapsamında elde edilecek gelirler.

b) ETS kapsamında birincil piyasadaki tahsisat satış gelirleri, piyasa istikrar mekanizması kaynaklı işlemlerden elde edilen gelirler.

c) Piyasa işletmecisinin ETS piyasasından elde ettiği gelirlerin yüzde ellisi.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

ç) Uluslararası karbon piyasalarında yetki verilen karbon kredileri için alınan katkı payları.

d) Bu Kanun kapsamında uygulanan idari para cezalarının yüzde ellisi.

(2) Genel bütçenin (B) işaretli cetvelinde kaydedilen ve yukarıda sayılan gelirler karşılığı tutarların tamamı Başkanlık bütçesinde özel ödenek olarak öngörülür ve Başkanlık tarafından kullanılır. Ödenek tutarını aşan gelir gerçekleştirmeleri karşılığında ödenek eklemeye, ödenek kaydedilen tutarlardan yılı içinde harcanmayan kısımları ertesi yıl bütçelerine devren ödenek kaydetmeye Cumhurbaşkanı yetkilidir. Birinci fıkrada sayılan gelirlerin tahsili ve bütçede tahsis edilen ödeneklerin kullanımı ile ilgili usul ve esaslar Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji ve Bütçe Başkanlığının uygun görüşü üzerine Başkanlıkça çıkarılacak yönetmelik ile belirlenir.

(3) Başkanlık, döner sermaye işletmesi kurmaya yetkilidir.

(4) Döner sermaye işletmesinin kuruluş sermayesi 10 milyon Türk lirasıdır. Anılan sermaye miktarını 5 katına kadar artırmaya Cumhurbaşkanı yetkilidir.

(5) Döner sermaye işletmesinin faaliyet alanları, görevleri, gelirleri, giderleri, işleyişi, denetimi ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji ve Bütçe Başkanlığının uygun görüşüyle Başkanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

(6) Bu maddede öngörülen gelirler, yeşil dönüşüm ve iklim değişikliğiyle mücadele amacı dışında kullanılamaz.

Yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği ile mücadele desteklerinin kullanımı

MADDE 13- (1) Türkiye'nin yeşil dönüşümünü ve iklim değişikliği ile mücadelesini desteklemek amacıyla; sera gazı emisyonlarının azaltımı veya iklim değişikliğine uyum potansiyeli yüksek olan iklim dostu yatırımlar ile

ç) Uluslararası karbon piyasalarında yetki verilen karbon kredileri için alınan katkı payları.

d) Bu Kanun kapsamında uygulanan idari para cezalarının yüzde ellisi.

(2) Genel bütçenin (B) işaretli cetvelinde kaydedilen ve yukarıda sayılan gelirler karşılığı tutarların tamamı Başkanlık bütçesinde özel ödenek olarak öngörülür ve Başkanlık tarafından kullanılır. Ödenek tutarını aşan gelir gerçekleştirmeleri karşılığında ödenek eklemeye, ödenek kaydedilen tutarlardan yılı içinde harcanmayan kısımları ertesi yıl bütçelerine devren ödenek kaydetmeye Cumhurbaşkanı yetkilidir. Birinci fıkrada sayılan gelirlerin tahsili ve bütçede tahsis edilen ödeneklerin kullanımı ile ilgili usul ve esaslar Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji ve Bütçe Başkanlığının uygun görüşü üzerine Başkanlıkça çıkarılacak yönetmelik ile belirlenir.

(3) Başkanlık, döner sermaye işletmesi kurmaya yetkilidir.

(4) Döner sermaye işletmesinin kuruluş sermayesi 10 milyon Türk lirasıdır. Anılan sermaye miktarını 5 katına kadar artırmaya Cumhurbaşkanı yetkilidir.

(5) Döner sermaye işletmesinin faaliyet alanları, görevleri, gelirleri, giderleri, işleyişi, denetimi ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji ve Bütçe Başkanlığının uygun görüşüyle Başkanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

(6) Bu maddede öngörülen gelirler, yeşil dönüşüm ve iklim değişikliğiyle mücadele amacı dışında kullanılamaz.

Yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği ile mücadele desteklerinin kullanımı

MADDE 13- (1) Türkiye'nin yeşil dönüşümünü ve iklim değişikliği ile mücadelesini desteklemek amacıyla; sera gazı emisyonlarının azaltımı veya iklim değişikliğine uyum potansiyeli yüksek olan iklim dostu yatırımlar ile

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

yeşil büyümenin gerektirdiği araştırma, geliştirme ve sektörel teknolojik dönüşüm ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlayan faaliyetlerin ve bu kapsamda uygulamaya konulan mekanizmaların desteklenmesi esastır.

(2) Karbon Piyasası Kurulu kararları doğrultusunda; ETS kapsamındaki sektörler başta olmak üzere bu Kanunda yer alan uygulamalara yönelik stratejik öncelikli sektörlerde faaliyet gösteren tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşlarının yeşil dönüşüm, iklim değişikliği ile mücadele ve adil geçiş desteklerini kullanması veya kullanımının teşvik edilmesi için uygun mekanizmalar oluşturulur.

(3) Kurum ve kuruluşların kendi mevzuatları çerçevesindeki gelirleri; iklim yatırımlarını yapmak, yaptırmak veya teşvik etmek ile iklim yatırımlarının risk algısını ve borçlanma maliyetlerini azaltmaya yönelik olarak sigortacılık araçlarının geliştirilmesini desteklemek, yeşil ve sürdürülebilir sermaye piyasası aracı ihraçlarını teşvik etmek, garanti temini ile hibe ve finansman maliyeti desteği de verebilecek şekilde finansal araçların geliştirilmesi ve bunların uygulanmasını desteklemek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşların görevleri dahilinde kullanılır.

(4) Yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği ile mücadele desteklerinin kullanımında yıllara sari taahhütlerin stok tutarı; her yıl, bir önceki yıla ilişkin olarak 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılmak suretiyle hesaplanan kesinleşmiş son dört yıl özel gelir gerçekleştirme toplamının iki katını geçemez.

(5) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar; Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşların görüşü alınarak Bakanlık tarafından belirlenir.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

yeşil büyümenin gerektirdiği araştırma, geliştirme ve sektörel teknolojik dönüşüm ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlayan faaliyetlerin ve bu kapsamda uygulamaya konulan mekanizmaların desteklenmesi esastır.

(2) Karbon Piyasası Kurulu kararları doğrultusunda; ETS kapsamındaki sektörler başta olmak üzere bu Kanunda yer alan uygulamalara yönelik stratejik öncelikli sektörlerde faaliyet gösteren tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşlarının yeşil dönüşüm, iklim değişikliği ile mücadele ve adil geçiş desteklerini kullanması veya kullanımının teşvik edilmesi için uygun mekanizmalar oluşturulur.

(3) Kurum ve kuruluşların kendi mevzuatları çerçevesindeki gelirleri; iklim yatırımlarını yapmak, yaptırmak veya teşvik etmek ile iklim yatırımlarının risk algısını ve borçlanma maliyetlerini azaltmaya yönelik olarak sigortacılık araçlarının geliştirilmesini desteklemek, yeşil ve sürdürülebilir sermaye piyasası aracı ihraçlarını teşvik etmek, garanti temini ile hibe ve finansman maliyeti desteği de verebilecek şekilde finansal araçların geliştirilmesi ve bunların uygulanmasını desteklemek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşların görevleri dahilinde kullanılır.

(4) Yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği ile mücadele desteklerinin kullanımında yıllara sari taahhütlerin stok tutarı; her yıl, bir önceki yıla ilişkin olarak 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılmak suretiyle hesaplanan kesinleşmiş son dört yıl özel gelir gerçekleştirme toplamının iki katını geçemez.

(5) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar; Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşların görüşü alınarak Bakanlık tarafından belirlenir.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

İKİNCİ BÖLÜM

Cezai Hükümler

İdari nitelikteki yaptırımlar

MADDE 14- (1) Sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin yasaklara veya sınırlamalara aykırı olarak;

a) Doğrulanmış sera gazı emisyonu raporunu süresi içerisinde sunmayanlara, 500.000 Türk lirasından 5.000.000 Türk lirasına kadar idari para cezası verilir. Bu bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, tesislerin kurulu kapasitesine göre ihtiyatlı olarak hesaplanan yıllık emisyonu göz önünde bulundurularak yönetmelikle belirlenir.

b) ETS kapsamında olan işletmelere (a) bendindeki cezalar iki kat olarak uygulanır.

(2) Ozon tabakasını incelten maddelere ilişkin mevzuatla belirlenen usul ve esaslara, yasaklara veya sınırlamalara aykırı olarak;

a) Ozon tabakasını incelten maddeleri kullanan, ithal eden, ticaretini yapan ve piyasaya arz edenlere 2.500.000 Türk lirası,

b) Ozon tabakasını incelten maddeleri içeren ürünlere veya ekipmana bakım, onarım ve servis amaçlı hizmet veren gerçek ve tüzel kişilere 250.000 Türk lirası,

c) Ozon tabakasını incelten maddeleri içeren ürünlerin veya ekipmanın etiketlenmesi hükümlerine uymayanlara 120.000 Türk lirası, idari para cezası verilir.

(3) Florlu sera gazlarına ilişkin usul ve esaslara, yasaklara veya sınırlamalara aykırı olarak;

a) Florlu sera gazlarını kullanan, ticaretini yapan ve piyasaya arz edenlere 2.500.000 Türk lirası idari para cezası verilir ve 3 aydan 6 aya kadar Hidroflorokarbon Kontrol Belgesi verilmez.

b) Hidroflorokarbonları kotasız ve kotayı aşan miktarlarda ithal edenlere 1.000.000 Türk lirası idari para cezası verilir ve takip eden yıl, kotayı aşan miktar oranında kotasında kesintiye gidilir.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

İKİNCİ BÖLÜM

Cezai Hükümler

İdari nitelikteki yaptırımlar

MADDE 14- (1) Sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin yasaklara veya sınırlamalara aykırı olarak;

a) Doğrulanmış sera gazı emisyonu raporunu süresi içerisinde sunmayanlara, 500.000 Türk lirasından 5.000.000 Türk lirasına kadar idari para cezası verilir. Bu bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, tesislerin kurulu kapasitesine göre ihtiyatlı olarak hesaplanan yıllık emisyonu göz önünde bulundurularak yönetmelikle belirlenir.

b) ETS kapsamında olan işletmelere (a) bendindeki cezalar iki kat olarak uygulanır.

(2) Ozon tabakasını incelten maddelere ilişkin mevzuatla belirlenen usul ve esaslara, yasaklara veya sınırlamalara aykırı olarak;

a) Ozon tabakasını incelten maddeleri kullanan, ithal eden, ticaretini yapan ve piyasaya arz edenlere 2.500.000 Türk lirası,

b) Ozon tabakasını incelten maddeleri içeren ürünlere veya ekipmana bakım, onarım ve servis amaçlı hizmet veren gerçek ve tüzel kişilere 250.000 Türk lirası,

c) Ozon tabakasını incelten maddeleri içeren ürünlerin veya ekipmanın etiketlenmesi hükümlerine uymayanlara 120.000 Türk lirası, idari para cezası verilir.

(3) Florlu sera gazlarına ilişkin usul ve esaslara, yasaklara veya sınırlamalara aykırı olarak;

a) Florlu sera gazlarını kullanan, ticaretini yapan ve piyasaya arz edenlere 2.500.000 Türk lirası idari para cezası verilir ve 3 aydan 6 aya kadar Hidroflorokarbon Kontrol Belgesi verilmez.

b) Hidroflorokarbonları kotasız ve kotayı aşan miktarlarda ithal edenlere 1.000.000 Türk lirası idari para cezası verilir ve takip eden yıl, kotayı aşan miktar oranında kotasında kesintiye gidilir.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

c) Florlu sera gazları içeren kapların ve ürünlerin veya ekipmanların etiketlenmesi hükümlerine uymayanlara 120.000 Türk lirası idari para cezası verilir.

ç) Bildirim ve raporları veri tabanına süresi içerisinde girmeyen ya da verileri güncellemeyenlere 120.000 Türk lirası idari para cezası verilir.

d) Florlu sera gazı içeren veya çalışması bu gazlara dayanan ekipmana müdahale eden gerçek ve tüzel kişilere 120.000 Türk lirası idari para cezası verilir.

(4) Emisyon Ticaret Sistemine ilişkin usul ve esaslara, yasalara veya sınırlamalara aykırı olarak;

a) Sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin mevzuat kapsamında doğrulanmış sera gazı emisyon raporunun zamanında sunulmaması durumunda, işlem kayıt sistemindeki hesaplarda yer alan tahsisatlar üzerinden teslim yükümlülüğünün ifası dışında işlem yapılması engellenir. Doğrulanmış sera gazı emisyon raporunun sunulmasıyla birlikte hesaplardaki engel kaldırılır. Raporun sunulması ile hesaplardaki engelin kaldırılması, idari para cezasının uygulanmasına engel teşkil etmez.

b) ETS kapsamına dahil olan işletmelerden sera gazı emisyon izni almadan faaliyet gösteren veya süresi biten veya iptal edilen sera gazı emisyon izni ile faaliyetlerine devam edenlerden;

1) Doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon raporu bulunan işletmelere, Başkanlığa son beş yıl içerisinde sunulan en yüksek emisyon değerine sahip raporda yer alan her bir ton karbondioksit eşdeğeri emisyon miktarı başına 5 Türk lirası,

2) Doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon raporu bulunmayan işletmelere ise 1.000.000 Türk lirasından 10.000.000 Türk lirasına kadar idari para cezası verilir. Doğrulanmış sera gazı emisyon raporu bulunmayan işletmelere uygulanacak cezalarda sektör ve kapasite olarak

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

c) Florlu sera gazları içeren kapların ve ürünlerin veya ekipmanların etiketlenmesi hükümlerine uymayanlara 120.000 Türk lirası idari para cezası verilir.

ç) Bildirim ve raporları veri tabanına süresi içerisinde girmeyen ya da verileri güncellemeyenlere 120.000 Türk lirası idari para cezası verilir.

d) Florlu sera gazı içeren veya çalışması bu gazlara dayanan ekipmana müdahale eden gerçek ve tüzel kişilere 120.000 Türk lirası idari para cezası verilir.

(4) Emisyon Ticaret Sistemine ilişkin usul ve esaslara, yasalara veya sınırlamalara aykırı olarak;

a) Sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin mevzuat kapsamında doğrulanmış sera gazı emisyon raporunun zamanında sunulmaması durumunda, işlem kayıt sistemindeki hesaplarda yer alan tahsisatlar üzerinden teslim yükümlülüğünün ifası dışında işlem yapılması engellenir. Doğrulanmış sera gazı emisyon raporunun sunulmasıyla birlikte hesaplardaki engel kaldırılır. Raporun sunulması ile hesaplardaki engelin kaldırılması, idari para cezasının uygulanmasına engel teşkil etmez.

b) ETS kapsamına dahil olan işletmelerden sera gazı emisyon izni almadan faaliyet gösteren veya süresi biten veya iptal edilen sera gazı emisyon izni ile faaliyetlerine devam edenlerden;

1) Doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon raporu bulunan işletmelere, Başkanlığa son beş yıl içerisinde sunulan en yüksek emisyon değerine sahip raporda yer alan her bir ton karbondioksit eşdeğeri emisyon miktarı başına 5 Türk lirası,

2) Doğrulanmış yıllık sera gazı emisyon raporu bulunmayan işletmelere ise 1.000.000 Türk lirasından 10.000.000 Türk lirasına kadar idari para cezası verilir. Doğrulanmış sera gazı emisyon raporu bulunmayan işletmelere uygulanacak cezalarda sektör ve kapasite olarak

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

doğrulanmış sera gazı emisyon raporu bulunan eşdeğer işletmelere göre değerlendirme yapılması esastır. Bu alt bendin hangi hâllerde ve hangi kapasitedeki tesise uygulanacağına ilişkin miktar ve esaslar Başkanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

c) ETS'ye ilişkin süresi içerisinde yükümlü olunan miktarda tahsisat tesliminde bulunmayanlara teslim edilmeyen her bir tahsisat için doğrulanmış sera gazı emisyon raporunun ait olduğu yılın son 3 ayına ait birincil piyasa ağırlıklı ortalama tahsisat fiyatı ile son 3 ayına ait ikincil piyasa ağırlıklı ortalama tahsisat fiyatının yüksek olanının 2 katı karşılığına denk gelecek şekilde idari para cezası uygulanır.

ç) ETS kapsamındaki tahsisatlarını teslim etme yükümlülüklerini her yıl için en az %80 kadarını süresi içerisinde 3 yıl üst üste yerine getirmeyen işletmelerin sera gazı emisyon izni iptal edilir ve yeni sera gazı emisyon izni 3 aydan 6 aya kadar verilir.

(5) 11 inci maddenin beşinci fıkrasında belirtilen yükümlülüğü yerine getirmeyen proje sahiplerine, 120.000 Türk lirası idari para cezası verilir. İdari para cezası projenin kayıt yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

(6) Bu Kanunda öngörülen bilgi, belge ve veri verme yükümlülüğünü yerine getirmeyen veya yanıltıcı beyanda bulunan gerçek kişilere ve özel hukuk tüzel kişilerine 170.000 Türk lirası idari para cezası verilir.

(7) Bu Kanuna tabi faaliyetler kapsamında, elektrik piyasası mevzuatının ilgili maddelerinin ihlali hâlinde Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından 6446 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde idari yaptırım uygulanır.

(8) Bu maddenin uygulanmasında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunların fiilin suç oluşturması hâline ilişkin hükümleri saklıdır.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

doğrulanmış sera gazı emisyon raporu bulunan eşdeğer işletmelere göre değerlendirme yapılması esastır. Bu alt bendin hangi hâllerde ve hangi kapasitedeki tesise uygulanacağına ilişkin miktar ve esaslar Başkanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

c) ETS'ye ilişkin süresi içerisinde yükümlü olunan miktarda tahsisat tesliminde bulunmayanlara teslim edilmeyen her bir tahsisat için doğrulanmış sera gazı emisyon raporunun ait olduğu yılın son 3 ayına ait birincil piyasa ağırlıklı ortalama tahsisat fiyatı ile son 3 ayına ait ikincil piyasa ağırlıklı ortalama tahsisat fiyatının yüksek olanının 2 katı karşılığına denk gelecek şekilde idari para cezası uygulanır.

ç) ETS kapsamındaki tahsisatlarını teslim etme yükümlülüklerini her yıl için en az %80 kadarını süresi içerisinde 3 yıl üst üste yerine getirmeyen işletmelerin sera gazı emisyon izni iptal edilir ve yeni sera gazı emisyon izni 3 aydan 6 aya kadar verilir.

(5) 11 inci maddenin beşinci fıkrasında belirtilen yükümlülüğü yerine getirmeyen proje sahiplerine, 120.000 Türk lirası idari para cezası verilir. İdari para cezası projenin kayıt yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

(6) Bu Kanunda öngörülen bilgi, belge ve veri verme yükümlülüğünü yerine getirmeyen veya yanıltıcı beyanda bulunan gerçek kişilere ve özel hukuk tüzel kişilerine 170.000 Türk lirası idari para cezası verilir.

(7) Bu Kanuna tabi faaliyetler kapsamında, elektrik piyasası mevzuatının ilgili maddelerinin ihlali hâlinde Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından 6446 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde idari yaptırım uygulanır.

(8) Bu maddenin uygulanmasında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunların fiilin suç oluşturması hâline ilişkin hükümleri saklıdır.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

(9) Bu Kanunda belirtilen idari para cezaları, bu cezaların verilmesini gerektiren fiillerin söz konusu cezaların ilgisine tebliğ edildiği tarihten itibaren üç yıl içinde birinci tekrarında bir kat, ikinci ve müteakip tekrarında iki kat artırılarak verilir.

(10) Bu Kanun ve bu Kanun uyarınca yayımlanan yönetmeliklere aykırı davrananlara söz konusu aykırı faaliyeti düzeltmek için Bakanlıkça bir defaya mahsus olmak üzere ve bir yılı aşmamak koşuluyla süre verilebilir. Verilen süre sonunda aykırılık düzeltilmez ise faaliyet, aykırılık düzeltilene kadar Bakanlıkça kısmen veya tamamen durdurulur. Süre verilmesi ve faaliyetin durdurulması, bu Kanunda öngörülen idari para cezalarının uygulanmasına engel teşkil etmez.

(11) Bu Kanun kapsamında her bir fiil için uygulanacak idari para cezası miktarı 50.000.000 Türk lirasını geçemez.

Denetim ve yaptırımlarda yetki

MADDE 15- (1) 6446 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bu Kanunda yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmemesinden kaynaklı olarak idari yaptırıma bağlanan fiillere ilişkin denetleme yetkisi Başkanlığa aittir. Yerinde inceleme ve denetim yapılması gereken durumlarda, gerekli görülmesi hâlinde denetleme, Başkanlığın ilgili birimleri ile iş birliği içerisinde Başkanlık adına Bakanlık taşra teşkilatı tarafından yerine getirilir.

(2) İlgililer; denetimlerde gerekli ortamın sağlanması ve istenilen tüm bilgi ve belgeler ile iklim değişikliğine neden olabilecek faaliyetlerle ilgili olarak, kullandıkları hammadde, yakıt, çıkardıkları ürün ve atıklar, emisyon miktarları, acil durum planları, izleme sistemleri ve sera gazı emisyon raporları ile diğer bilgi ve belgelerin talep edilmesi hâlinde Başkanlığa veya yetkili

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

(9) Bu Kanunda belirtilen idari para cezaları, bu cezaların verilmesini gerektiren fiillerin söz konusu cezaların ilgisine tebliğ edildiği tarihten itibaren üç yıl içinde birinci tekrarında bir kat, ikinci ve müteakip tekrarında iki kat artırılarak verilir.

(10) Bu Kanun ve bu Kanun uyarınca yayımlanan yönetmeliklere aykırı davrananlara söz konusu aykırı faaliyeti düzeltmek için Bakanlıkça bir defaya mahsus olmak üzere ve bir yılı aşmamak koşuluyla süre verilebilir. Verilen süre sonunda aykırılık düzeltilmez ise faaliyet, aykırılık düzeltilene kadar Bakanlıkça kısmen veya tamamen durdurulur. Süre verilmesi ve faaliyetin durdurulması, bu Kanunda öngörülen idari para cezalarının uygulanmasına engel teşkil etmez.

(11) Bu Kanun kapsamında her bir fiil için uygulanacak idari para cezası miktarı 50.000.000 Türk lirasını geçemez.

Denetim ve yaptırımlarda yetki

MADDE 15- (1) 6446 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bu Kanunda yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmemesinden kaynaklı olarak idari yaptırıma bağlanan fiillere ilişkin denetleme yetkisi Başkanlığa aittir. Yerinde inceleme ve denetim yapılması gereken durumlarda, gerekli görülmesi hâlinde denetleme, Başkanlığın ilgili birimleri ile iş birliği içerisinde Başkanlık adına Bakanlık taşra teşkilatı tarafından yerine getirilir.

(2) İlgililer; denetimlerde gerekli ortamın sağlanması ve istenilen tüm bilgi ve belgeler ile iklim değişikliğine neden olabilecek faaliyetlerle ilgili olarak, kullandıkları hammadde, yakıt, çıkardıkları ürün ve atıklar, emisyon miktarları, acil durum planları, izleme sistemleri ve sera gazı emisyon raporları ile diğer bilgi ve belgelerin talep edilmesi hâlinde Başkanlığa veya yetkili

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

denetim birimine vermek, denetim esnasında her türlü kolaylığı göstermek veya yetkililerin yaptıracakları analiz ve ölçümlerin giderlerini karşılamak zorundadırlar.

(3) Bu Kanunda öngörülen idari yaptırım kararlarını verme yetkisi Başkanlığa aittir.

İdari yaptırımların uygulanması, tahsili ve kanun yolları

MADDE 16- (1) Bu Kanunda öngörülen idari yaptırımların uygulanmasını gerektiren fiillerle ilgili olarak Başkanlıkça nitelikleri ve kapsamı yönetmelikle belirlenerek yetkilendirilen denetim elemanlarınca bir tutanak tanzim edilir. Bu tutanak Başkanlığa intikal ettirilir. Başkanlık, tutanağı değerlendirerek gerekli idari yaptırım kararını verir. İdari yaptırım kararı, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre Başkanlık tarafından ilgiliye tebliğ edilir.

(2) İdari yaptırım kararları hakkında idari yargıda Başkanlığa karşı dava açılabilir. Dava açılması idarece verilen cezanın tahsilini durdurmaz.

(3) İdari para cezalarının tahsil usulü hakkında 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu hükümleri uygulanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Düzenleyici işlemler ve çeşitli hükümler

MADDE 17- (1) Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, bu Kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Başkanlıkça belirlenir.

(2) Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde, 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanununun, 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanununun, 6446 sayılı Kanunun, 4628 sayılı Kanunun ve diğer kanunların ilgili hükümleri niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanır.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

denetim birimine vermek, denetim esnasında her türlü kolaylığı göstermek veya yetkililerin yaptıracakları analiz ve ölçümlerin giderlerini karşılamak zorundadırlar.

(3) Bu Kanunda öngörülen idari yaptırım kararlarını verme yetkisi Başkanlığa aittir.

İdari yaptırımların uygulanması, tahsili ve kanun yolları

MADDE 16- (1) Bu Kanunda öngörülen idari yaptırımların uygulanmasını gerektiren fiillerle ilgili olarak Başkanlıkça nitelikleri ve kapsamı yönetmelikle belirlenerek yetkilendirilen denetim elemanlarınca bir tutanak tanzim edilir. Bu tutanak Başkanlığa intikal ettirilir. Başkanlık, tutanağı değerlendirerek gerekli idari yaptırım kararını verir. İdari yaptırım kararı, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre Başkanlık tarafından ilgiliye tebliğ edilir.

(2) İdari yaptırım kararları hakkında idari yargıda Başkanlığa karşı dava açılabilir. Dava açılması idarece verilen cezanın tahsilini durdurmaz.

(3) İdari para cezalarının tahsil usulü hakkında 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu hükümleri uygulanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Düzenleyici işlemler ve çeşitli hükümler

MADDE 17- (1) Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, bu Kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Başkanlıkça belirlenir.

(2) Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde, 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanununun, 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanununun, 6446 sayılı Kanunun, 4628 sayılı Kanunun ve diğer kanunların ilgili hükümleri niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanır.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 18- (1) 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanununun;

a) 12 nci maddesinin birinci fıkrasına “Bakanlıkça;” ibaresinden sonra gelmek üzere “İklim Değişikliği Başkanlığına,” ibaresi eklenmiştir.

b) 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (çç) bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

(2) 20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 5 inci maddesinin altıncı fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

“r) Emisyon Ticaret Sistemine ilişkin olarak 14/3/2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve diğer kanunlarla Kuruma verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak.”

(3) 14/3/2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun 16 ncı maddesine sekizinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve sonraki fıkra buna göre teselsül ettirilmiştir.

“(9) EPİAŞ tarafından işletilen veya mali uzlaştırması gerçekleştirilen Emisyon Ticaret Sistemi piyasası da dahil tüm piyasalara ve ikili anlaşmalara ilişkin olarak piyasa bozucu davranışta bulunulduğunun veya bu tür bozucu etkilere yol açabilecek girişimlerin saptanması hâlinde, ihlalin ağırlığına göre, Kurum tarafından gerçek kişilere iki milyon Türk Lirasına, tüzel kişilere ise yirmi milyon Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir. Ancak bu fiilin işlenmesi suretiyle bir menfaat temin edilmesi veya zarara sebebiyet verilmesi hâlinde verilecek idari para cezasının tutarı, bu menfaat veya zararın iki katından az olamaz. Piyasa bozucu davranış türleri ile piyasa bozucu davranışların önlenmesi amacıyla, ilgililer hakkında piyasada faaliyet gösterme yetkilerini, geçici olarak kısmen veya

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 18- (1) 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanununun;

a) 12 nci maddesinin birinci fıkrasına “Bakanlıkça;” ibaresinden sonra gelmek üzere “İklim Değişikliği Başkanlığına,” ibaresi eklenmiştir.

b) 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (çç) bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

(2) 20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 5 inci maddesinin altıncı fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

“r) Emisyon Ticaret Sistemine ilişkin olarak 14/3/2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve diğer kanunlarla Kuruma verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak.”

(3) 14/3/2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun 16 ncı maddesine sekizinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve sonraki fıkra buna göre teselsül ettirilmiştir.

“(9) EPİAŞ tarafından işletilen veya mali uzlaştırması gerçekleştirilen Emisyon Ticaret Sistemi piyasası da dahil tüm piyasalara ve ikili anlaşmalara ilişkin olarak piyasa bozucu davranışta bulunulduğunun veya bu tür bozucu etkilere yol açabilecek girişimlerin saptanması hâlinde, ihlalin ağırlığına göre, Kurum tarafından gerçek kişilere iki milyon Türk Lirasına, tüzel kişilere ise yirmi milyon Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir. Ancak bu fiilin işlenmesi suretiyle bir menfaat temin edilmesi veya zarara sebebiyet verilmesi hâlinde verilecek idari para cezasının tutarı, bu menfaat veya zararın iki katından az olamaz. Piyasa bozucu davranış türleri ile piyasa bozucu davranışların önlenmesi amacıyla, ilgililer hakkında piyasada faaliyet gösterme yetkilerini, geçici olarak kısmen veya

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

tamamen durdurmak dâhil, piyasanın etkin ve sağlıklı işleyişini teminen gerekli her türlü tedbirin alınmasına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ile idari para cezası tutarının tespitinde dikkate alınacak hususlar Sermaye Piyasası Kurulunun görüşü alınarak Kurum tarafından yönetmelikle düzenlenir.”

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) ETS tamamen uygulanmaya başlanmadan önce pilot dönem uygulaması yapılır. Pilot uygulama döneminin kapsamı, süresi ve uygulamaya ilişkin usul ve esaslar ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarının görüşü alınarak Karbon Piyasası Kurulunca belirlenir. Pilot uygulama döneminde, bu Kanunda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi sebebiyle tesis edilen idari para cezaları %80 oranında indirilmek suretiyle uygulanır.

(2) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 yıl içerisinde ETS kapsamı dahilinde yer alacak işletmeler sera gazı emisyon izni almak zorundadır. Üç yıllık süre içerisinde işletmelerin; ETS kapsamında faaliyetlerine devam edebilmeleri için, bir kereye mahsus olmak üzere sera gazı emisyon izinlerinin olduğu kabul edilir. Gerekli görüldüğü takdirde Karbon Piyasası Kurulu kararı doğrultusunda Başkanlık; bu fıkra da yer alan süreyi, bitim tarihlerinden itibaren iki yıla kadar uzatmaya yetkilidir.

(3) Bu Kanunun 14 üncü maddesinin beşinci fıkrasında belirtilen ceza hükmü, Başkanlığın karbon kredisi kayıt sistemini oluşturması ve Kanunun 11 inci maddesinin beşinci fıkrası gereği Başkanlıkça belirlenen sürenin resmi internet sitesinde duyurulmasıyla uygulanmaya başlar.

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

tamamen durdurmak dâhil, piyasanın etkin ve sağlıklı işleyişini teminen gerekli her türlü tedbirin alınmasına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ile idari para cezası tutarının tespitinde dikkate alınacak hususlar Sermaye Piyasası Kurulunun görüşü alınarak Kurum tarafından yönetmelikle düzenlenir.”

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) ETS tamamen uygulanmaya başlanmadan önce pilot dönem uygulaması yapılır. Pilot uygulama döneminin kapsamı, süresi ve uygulamaya ilişkin usul ve esaslar ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarının görüşü alınarak Karbon Piyasası Kurulunca belirlenir. Pilot uygulama döneminde, bu Kanunda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi sebebiyle tesis edilen idari para cezaları %80 oranında indirilmek suretiyle uygulanır.

(2) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 yıl içerisinde ETS kapsamı dahilinde yer alacak işletmeler sera gazı emisyon izni almak zorundadır. Üç yıllık süre içerisinde işletmelerin; ETS kapsamında faaliyetlerine devam edebilmeleri için, bir kereye mahsus olmak üzere sera gazı emisyon izinlerinin olduğu kabul edilir. Gerekli görüldüğü takdirde Karbon Piyasası Kurulu kararı doğrultusunda Başkanlık; bu fıkra da yer alan süreyi, bitim tarihlerinden itibaren iki yıla kadar uzatmaya yetkilidir.

(3) Bu Kanunun 14 üncü maddesinin beşinci fıkrasında belirtilen ceza hükmü, Başkanlığın karbon kredisi kayıt sistemini oluşturması ve Kanunun 11 inci maddesinin beşinci fıkrası gereği Başkanlıkça belirlenen sürenin resmi internet sitesinde duyurulmasıyla uygulanmaya başlar.

(İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve
Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz
ile 95 Milletvekilinin Teklifi)

(Çevre Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

GEÇİCİ MADDE 2- (1) Bu Kanunun 5 inci ve 6 ncı maddelerinde belirtilen mevzuata ve planlama araçlarına ilişkin hazırlama ve uyarlama yükümlülükleri ilgili kurum ve kuruluşlarca en geç 31/12/2027 tarihine kadar yerine getirilir. Cumhurbaşkanı; bu fıkra da yer alan süreyi bir yıla kadar uzatmaya yetkilidir.

(2) Bu Kanunun 7 nci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen yerel iklim değişikliği eylem planları, en geç 31/12/2027 tarihine kadar hazırlanır. Bakanlık; bu fıkra da yer alan süreyi, bir yıla kadar uzatmaya yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 19- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 20- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

GEÇİCİ MADDE 2- (1) Bu Kanunun 5 inci ve 6 ncı maddelerinde belirtilen mevzuata ve planlama araçlarına ilişkin hazırlama ve uyarlama yükümlülükleri ilgili kurum ve kuruluşlarca en geç 31/12/2027 tarihine kadar yerine getirilir. Cumhurbaşkanı; bu fıkra da yer alan süreyi bir yıla kadar uzatmaya yetkilidir.

(2) Bu Kanunun 7 nci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen yerel iklim değişikliği eylem planları, en geç 31/12/2027 tarihine kadar hazırlanır. Bakanlık; bu fıkra da yer alan süreyi, bir yıla kadar uzatmaya yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 19- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 20- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

